

dr Jacek Sierak
dr hab. Andrzej Gałązka
dr Michał Bitner

Ekspertyza dotycząca budżetów gmin w Polsce

Warszawa, grudzień 2016

Spis treści

Wprowadzenie.....	3
1. Uśrednione dochody budżetów gmin w Polsce dla okresu 1995 -2015	5
2. Struktura dochodów budżetowych gmin i miast na prawach powiatu	36
2.1. Dochody własne.....	36
2.2. Subwencje i dotacje	53
2.3 Dotacje unijne jako źródło dochodów budżetów gmin i miast na prawach powiatu....	103
3. Uśrednione wydatki budżetów gmin w Polsce w latach 1995-2015	109
4. Wydatki inwestycyjne.....	134
5. Wynik finansowy gmin i miast na prawach powiatu	179
6. Zadłużenie gmin i miast na prawach powiatu	184
7. Zależność pomiędzy wielkością wydatków inwestycyjnych a poziomem zadłużania i wielkością pozyskiwanych przez JST dotacji unijnych	191
8. Podsumowanie - identyfikacja istotnych problemów finansów gmin	192
9. Analiza sytuacji finansowej gmin w Polsce – gminy imiennie - okres 1995-2007 oraz 2015	197
Kartogramy 1-13. Dochody ogółem budżetów gmin na 1 mieszkańca w latach 1995-2007 – wartości nominalne	207
Kartogram 14. Dochody ogółem budżetów gmin na 1 mieszkańca w 2015 r.	208
Kartogramy 15-27. Dochody ogółem budżetów gmin na 1 mieszkańca w latach 1995-2007 – wartości realne	209
Kartogramy 28-40. Dochody ogółem budżetów gmin na 1 mieszkańca w latach 1995-2007 – wartości względem średniej krajowej	210
Kartogramy 41-53. Dochody własne w budżetach gmin w latach 1995-2007	211
Kartogram 54. Dochody własne w budżetach gmin w 2015 r	212
Kartogramy 55-67. Dotacje w budżetach gmin w latach 1995-2007.....	213
Kartogram 68. Dotacje w budżetach gmin w 2015 r.	214
Kartogram 69-81. Subwencje w budżetach gmin w latach 1995-2007	215
Kartogram 82. Subwencje w dochodach gmin w 2015 r.	216
Kartogram 83-88. Poziom zadłużenia gmin w latach 2005-2015.....	217
Kartogram 89-90. Wydatki inwestycyjne w budżetach gmin w 2015 r.; dochody z tytułu dotacji z UE w budżetach gmin w latach 2006-2015.....	218

Wprowadzenie

W Polsce od wielu lat realizowany jest proces decentralizacji zadań publicznych, który ma prowadzić do poprawy funkcjonowania jednostek terytorialnych. W wyniku reform samorządowych gminy uzyskały osobowość prawną, zostały wyposażone w majątek, przejęły odpowiedzialność za świadczenie szerokiego zakresu zadań publicznych oraz kształtowanie procesów rozwoju lokalnego. Do najważniejszych atrybutów władz lokalnych należy uprawnienie do samodzielnego gospodarowania finansami, w tym uchwalania budżetu i wieloletniej prognozy finansowej. Mając na uwadze ustawowy zakres zadań własnych gmin, można stwierdzić, że odgrywają one kluczową rolę w funkcjonowaniu społeczeństwa i lokalnej gospodarki. Są dysponentem środków publicznych, inwestorem i pracodawcą, a także podmiotem bezpośrednio i pośrednio kształtującym konkurencyjność jednostki terytorialnej. Możliwości działania władz samorządowych są ściśle powiązane z wielkością i strukturą budżetów gmin, powiatów i województw.

Finanse są bardzo istotnym elementem zarządzania, spełniającym funkcję wspomagającą realizację przyjętych przez władze publiczne celów bieżących i rozwojowych. Dlatego niezwykle ważnym wyzwaniem jest zapewnienie efektywności gospodarki finansowej, tak w zakresie pozyskiwania jak i wydatkowania środków budżetowych. Wielość zadań realizowanych przez samorządy wymaga wydajnych i stabilnych źródeł finansowania. Funkcjonowanie jednostki samorządu terytorialnego ma charakter ciągły, a wiele przedsięwzięć służących wypełnianiu zadań publicznych trwa wiele lat. Dlatego bieżące, roczne planowanie musi być ściśle powiązane z planowaniem długookresowym.

Stan lokalnych finansów jest wypadkową wielu uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych. Wynikają one z potencjału lokalnej bazy ekonomicznej, sytuacji demograficznej, umiejętności zarządzania finansami, ale także z uwarunkowań prawnych oraz kształtowania przez władze centralne polityki finansowania zadań samorządowych. Złożoność tych warunków powoduje, że nie jest możliwym wyznaczenie jednolitych mechanizmów, które miałyby zastosowanie w finansach wszystkich jednostkach samorządu terytorialnego. Można natomiast analizować ogólne tendencje w ramach poszczególnych strumieni dochodów i wydatków, a także upowszechniać tzw. dobre praktyki.

Przygotowana przez Zespół badawczy ekspertyza ma na celu wykazanie tendencji w finansach jednostek samorządu terytorialnego szczebla podstawowego – gmin (z podziałem

na miejskie, wiejskie i miejsko-wiejskie) oraz miast na prawach powiatu. Obejmuje ona następujące elementy:

- a) analizę gospodarki finansowej jednostek samorządu terytorialnego w okresie 1995-2015 - zgodnie z dostępnością danych statystycznych baz GUS i Ministerstwa Finansów. W przypadku dochodów lub wydatków dla których nie było możliwym przedstawienie ciągu danych obejmujących cały analizowany okres – zestawienie sporządzone zostaną zgodnie z dostępną sprawozdawczością GUS lub MF;
- b) zestawienia tabelarycznych i graficzne, a także mapy dla wybranych wielkości wg możliwie aktualnego stanu sprawozdawczości statystycznej;
- c) syntetyczny opis analizowanych strumieni finansowych.

Należy zaznaczyć, że większość analiz obejmuje długi przedział czasowy (lata 1995-2015). W okresie tym kilkakrotnie dochodziło do różnego rodzaju zmian przepisów prawa, wpływających bezpośrednio na kształtowanie się poszczególnych strumieni pieniężnych, a także zachodzące pomiędzy nimi relacje. Związane to było przede wszystkim z wprowadzeniem nowego podziału administracyjnego kraju (1999 r) i utworzeniem obok wcześniej funkcjonujących gmin, nowych jednostek – powiatów, województw samorządowych. Towarzyszyły temu zmiany zakresu realizowanych przez samorządy zadań publicznych. Wielokrotnie miały miejsce zmiany przepisów ustawy o dochodach jednostek samorządu terytorialnego, ustawy o finansach publicznych, czy też ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych. Miało to także wpływ na wartości i relacje dochodów i wydatków budżetowych jednostek samorządu terytorialnego.

1. Uśrednione dochody budżetów gmin w Polsce dla okresu 1995 -2015

Ważnym elementem analizy finansowej jednostek samorządu terytorialnego jest badanie poziomu i dynamiki dochodów budżetowych. Celem tych prac jest identyfikacja oraz ocena kierunków, tempa i intensywności poszczególnych zjawisk w czasie. Mierniki dynamiki obrazują zmiany poziomu wybranej wartości zmiennej w różnych przedziałach czasowych, w stosunku do stanu tego samego zjawiska dla okresu przyjętego za podstawę.

W ekspertyzie przedstawiono wyniki analiz poziomu i dynamiki dochodów budżetowych, zagregowanych dla gmin (także wg ich typów) oraz miast na prawach powiatu. Dane statystyczne ujęte w zestawieniach tabelarycznych i wykresach zaprezentowano w skali całego kraju, jak i dla poszczególnych województw. Stanowią one podstawę dla formułowania ocen analizowanych zjawisk, dają także możliwość dokonania porównań w czasie i przestrzeni. Okres objęty badaniem obejmuje lata 1995-2015 (dla części badanych zmiennych okresy krótsze – w zależności od dostępności danych statystycznych). Analizy przeprowadzono w cenach bieżących, a dla wybranych zjawisk także w cenach stałych¹.

Poziom dochodów w poszczególnych typach gmin oraz w miastach na prawach powiatu dla okresu 1995-2015 w zestawiono tabelach 1.1 (ceny bieżące) i 1.2 (ceny stałe) oraz na wykresach 1.1. i 1.2. i 1.3.

Tabela 1.1

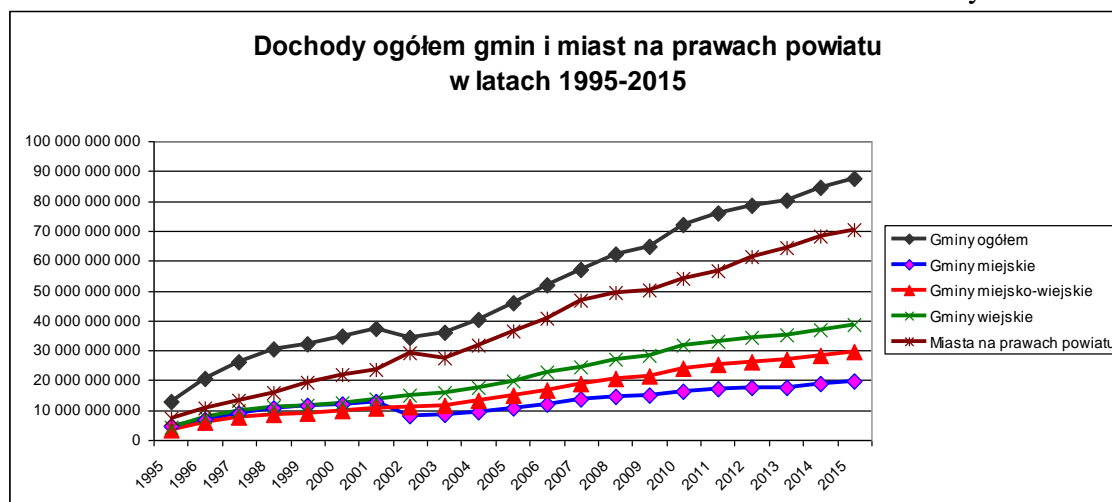
Dochody ogółem budżetów gmin i miast na prawach powiatu w mln zł – lata 1995-2015

Wyszczególnienie	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Gminy ogółem	12 696,3	20 418,1	26 371,0	30 415,1	32 353,5	34 583,8	37 286,9	34 545,8	36 046,3	40 308,5	45 813,2
Gminy miejskie	4 767,3	6 975,9	8 957,0	10 546,7	11 406,3	12 141,5	12 988,9	8 189,3	8 666,6	9 653,1	10 877,9
Gminy miejsko-wiejskie	3 620,3	5 867,3	7 579,3	8 688,3	9 163,8	9 795,0	10 651,1	11 346,6	11 699,4	13 130,4	14 993,9
Gminy wiejskie	4 308,7	7 574,8	9 834,7	11 180,1	11 783,3	12 647,3	13 646,9	15 009,9	15 680,4	17 525,0	19 941,4
Miasta na prawach powiatu	7 297,1	10 538,3	13 147,2	15 704,3	19 388,2	21 766,4	23 667,1	29 017,1	27 416,8	31 753,8	36 269,8
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Gminy ogółem	51 724,3	57 003,1	62 317,8	64 882,1	72 310,5	75 830,7	78 407,5	80 043,4	84 549,0	87 667,2	
Gminy miejskie	12 172,4	13 619,5	14 672,4	14 858,1	16 508,0	17 327,6	17 635,9	17 807,6	19 061,0	19 530,9	
Gminy miejsko-wiejskie	16 903,3	18 746,4	20 609,6	21 547,5	23 937,2	25 261,6	26 323,7	26 868,3	28 455,0	29 628,9	
Gminy wiejskie	22 648,6	24 637,3	27 035,9	28 476,6	31 865,3	33 241,5	34 447,9	35 367,5	37 033,0	38 507,4	
Miasta na prawach powiatu	40 985,9	46 873,4	49 443,8	50 327,5	53 885,6	56 859,8	61 247,0	64 216,6	68 259,8	70 560,1	

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

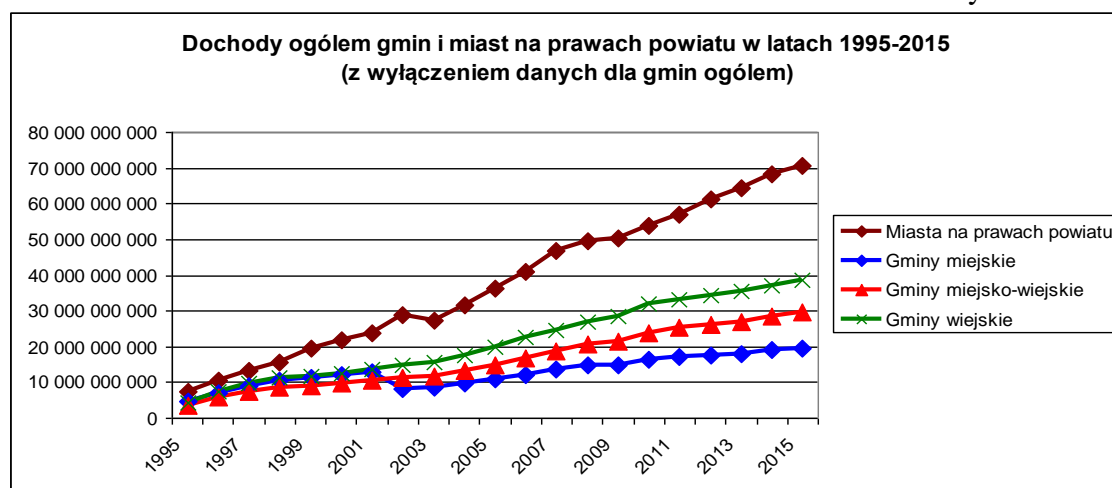
¹ Przeliczenie na ceny stałe – za rok bazowy przyjęto 2015 – dotyczy całego opracowania.

Rys. 1.1.

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

Rys. 1.2.

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

Tabela 1.2.

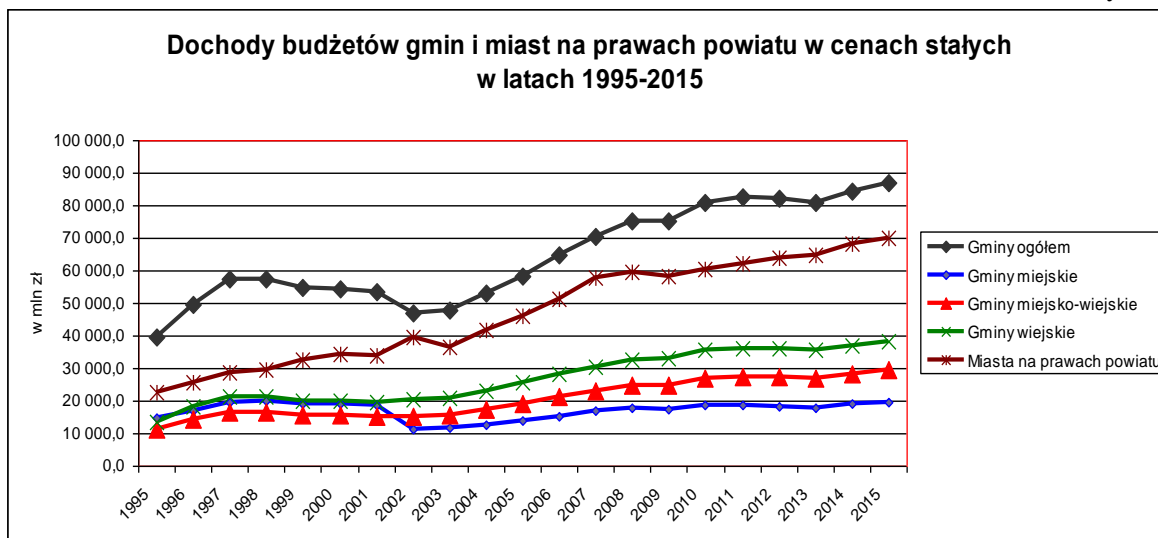
Dochody ogółem budżetów gmin i miast na prawach powiatu w mln zł – lata 1995-2015 (ceny stałe)

Wyszczególnienie	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Gminy ogółem	39 476,7	49 677,1	57 291,1	57 508,8	54 716,2	54 507,5	53 379,9	46 875,1	47 999,3	53 251,6	58 476,0
Gminy miejskie	14 823,0	16 972,5	19 459,1	19 941,6	19 290,4	19 136,2	18 595,0	11 112,1	11 540,4	12 752,7	13 884,6
Gminy miejsko-wiejskie	11 256,7	14 275,1	16 466,1	16 427,9	15 497,8	15 437,9	15 248,1	15 396,2	15 578,9	17 346,6	19 138,2
Gminy wiejskie	13 397,0	18 429,6	21 365,9	21 139,3	19 928,0	19 933,4	19 536,9	20 366,9	20 880,0	23 152,3	25 453,2
Miasta na prawach powiatu	22 688,9	25 639,7	28 562,3	29 693,8	32 789,3	34 306,0	33 881,8	39 373,3	36 508,2	41 949,9	46 294,8
											2015/1995
											1995=100
Gminy ogółem	64 660,5	70 558,5	75 254,9	75 191,9	80 966,1	82 754,0	82 037,7	80 763,8	84 549,0	86 878,2	220,07
Gminy miejskie	15 216,7	16 858,2	17 718,3	17 219,0	18 484,0	18 909,6	18 452,5	17 967,9	19 061,0	19 355,1	130,57
Gminy miejsko-wiejskie	21 130,8	23 204,2	24 888,1	24 971,4	26 802,5	27 567,9	27 542,5	27 110,1	28 455,0	29 362,2	260,84

	28	30	32	33	35	36	36	35	37	38	
Gminy wiejskie	313,0	496,1	648,5	001,5	679,6	276,5	042,8	685,8	033,0	160,9	284,85
Miasta na prawach powiatu	51	58	59	58	60	62	64	64	68	69	308,19
	236,4	019,9	708,4	324,5	335,7	051,1	082,8	794,5	259,8	925,1	

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Rys. 1.3.

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

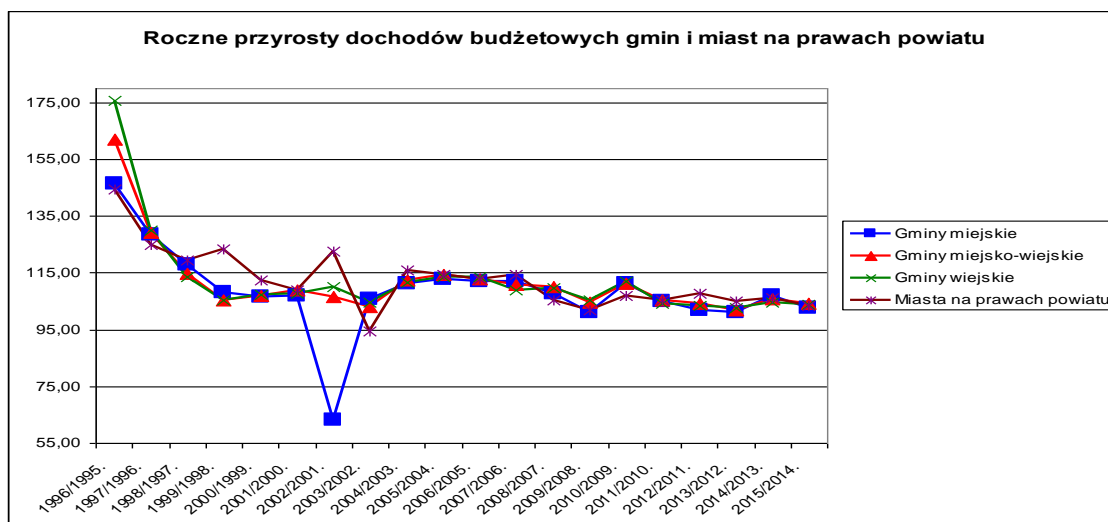
Dynamikę zmian dochodów ogółem dla całego analizowanego przedziału czasowego oraz wybranych podokresów przedstawiono w tabeli 1.3. i na rysunku 1.4.

Tabela 1.3.

Wyszczególnienie	2015/1995		2000/1995		2005/2000		2010/2005		2015/2010		2015/2007		2015/2004	
	ceny bieżące	ceny stałe	ceny bieżące	ceny stałe	ceny bieżące	ceny stałe	ceny bieżące	ceny stałe	ceny bieżące	ceny stałe	ceny bieżące	ceny stałe	ceny bieżące	ceny stałe
Gminy ogółem	690,5	220,1	272,4	138,1	132,5	107,3	157,8	138,5	121,2	107,3	153,8	123,1	217,5	163,1
Gminy miejskie	409,7	130,6	254,7	129,1	89,6	72,6	151,8	133,1	118,3	104,7	143,4	114,8	202,3	151,8
Gminy miejsko-wiejskie	818,4	260,8	270,6	137,1	153,1	124,0	159,6	140,0	123,8	109,6	158,1	126,5	225,7	169,3
Gminy wiejskie	893,7	284,8	293,5	148,8	157,7	127,7	159,8	140,2	120,8	107,0	156,3	125,1	219,7	164,8
Miasta na prawach powiatu	967,0	308,2	298,3	151,2	166,6	134,9	148,6	130,3	130,9	115,9	150,5	120,5	222,2	166,7

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

Rys. 1.4.

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

Analiza materiału statystycznego oraz przeprowadzone obliczenia pozwalają wskazać następujące tendencje w dochodach gmin i miast na prawach powiatu:

- w okresie 1995-2015 miał miejsce dynamiczny przyrost wartości dochodów gmin. W cenach bieżących wzrosły one o 590%, z 12,71 mld zł do 87,7 mld zł., a w cenach stałych o 120% z 39,5 mld zł. do 86,90 mld zł.;
- dynamika dochodów ogółem była zróżnicowana w poszczególnych typach gmin. Najwyższe tempo zmian (liczonych w wartościach realnych) cechowało miasta na prawach powiatu (208%), następnie gminy wiejskie (184%), miejsko-wiejskie (161%) i miejskie (130%);
- różna była intensywność zmian w poszczególnych podokresach analizowanego przedziału czasowego. Dzieląc cały badany okres na podzbiory pięcioletnie, należy zwrócić uwagę, że najwyższe tempo zmian cechuje dwa podokresy - lata 1995-2000 (dla gmin realnie + 38%, miast na prawach powiatu +51,2%) oraz 2005-2010 (dla gmin realnie + 38,5%, miast na prawach powiatu +30,3%). Na dynamikę ostatniej pięcioletki XX w. wpływ miały zmiany systemu dochodów gmin (głównie wprowadzenie subwencji oświatowej), natomiast w pozytywny wynik okresu 2005-2010 są zarówno następstwem dobrej koniunktury, jak i pozyskiwania przez samorzady dotacji unijnych na realizację projektów unijnych oraz zaciągania zobowiązań dłużnych na ich współfinansowanie. Najniższe tempo zmian to okres poprzedzający przystąpienie Polski do Unii Europejskiej. Przyczyną tego zjawiska był w znacznym stopniu występujący wówczas kryzys finansów publicznych.

- wysoką dynamikę dochodów zanotowano w okresie członkostwa Polski w Unii Europejskiej (projekty realizowane w latach 2004-2015) – wyniosła ona : w gminach miejsko-wiejskich 69,3%, wiejskich 64,8%, miejskich 51,8% (średnio w gminach 63,1%), a w miastach na prawach powiatu 66,7%;
- w pierwszych latach XXI w. dynamiczny wzrost dochodów wynikał z dobrej koniunktury gospodarczej. Notowano wysokie wpływy zarówno z podatków dochodowych jak i lokalnych, a także ze sprzedaży mienia komunalnego.
- w 2008 r. w budżetach samorządowych uwidoczniły się pierwsze następstwa kryzysu gospodarczego. W kolejnych latach osiągano niższe wpływy ze źródeł silnie uzależnionych od zmian koniunktury gospodarczej (np. dochody z CIT, podatku od czynności cywilnoprawnych). Generalnie nie można jednak stwierdzić, że kryzys finansowy i gospodarczy doprowadził w Polsce do znacznego pogorszenia stanu finansów gmin i miast na prawach powiatu.

Obserwacja dynamiki zmian dochodów ogółem w poszczególnych typach gmin w okresie 1995-2015 pozwala sformułować następujące zależności:

- dynamika dochodów ogółem jest ściśle skorelowana z ogólną sytuacją gospodarczą w kraju. Do 2006 r. odnotowano ich przyrost we wszystkich typach gmin. Po roku 2007, tj. od początku kryzysu finansowego, miał miejsce stały spadek dynamiki, aż do osiągnięcia ujemnego poziomu w 2009 r. Po roku 2010 tempo wzrostu dochodów stabilizuje się we wszystkich kategoriach gmin;
- po roku 2004, tj. od wejścia Polski do UE, obserwowany jest bardzo podobny trend dynamiki dochodów ogółem we wszystkich kategoriach gmin;
- lata 2014-2015 cechuje wyższa, niż w latach wcześniejszych dynamika wzrostu dochodów, notowana we wszystkich typach gmin.

Kolejne zestawienia tabelaryczne (tabele 1.4 – 1.8) obrazują wielkości i dynamikę dochodów budżetowych gmin (z podziałem na miejskie, miejsko-wiejskie i wiejskie) oraz miast na prawach powiatu w układzie poszczególnych województw. Zilustrowane zostały one rysunkami 1.5 – 1.9. Z kolei w tabelach 1.9 – 1.13 przedstawiono wyniki obliczeń dynamiki dochodów w całym okresie i wybranych przedziałach czasowych dla poszczególnych typów gmin oraz miast na prawach powiatu w podziale na województwa.

Przeprowadzone analizy pozwalają wykazać następujące zjawiska i zależności:

- badanie dynamiki dochodów budżetowych wykazało duże różnice wartości notowanych w kolejnych latach, jak również dysproporcje występujące w poszczególnych regionach kraju;
- w wartościach realnych, liczonych dla wszystkich gmin, najwyższe tempo przyrostu dochodów ogółem odnotowano w województwach: kujawsko pomorskim (+297,6%), podlaskim (+295,4%), pomorskim (+282,8%), podkarpackim (+280,9%) świętokrzyskim (+271,2%), a najniższe w: mazowieckim (+116,6%) i opolskim (+207,6%), dolnośląskim (+209,6%) i warmińsko-mazurskim (+226,0%). W okresie członkostwa w Unii Europejskiej w największym wymiarze zwiększyły się dochody gmin województw: pomorskiego (+177%), mazowieckiego (+174,5%), kujawsko-pomorskiego (+172,8%) oraz małopolskiego (+172,2%), a w najmniejszym: opolskiego (+147,5%), dolnośląskiego (+149,2%) i lubuskiego (+153,7%);
- w gminach miejskich realna dynamika dochodów była najwyższa w województwach: pomorskim (+347,7%), mazowieckim (+331,2%), kujawsko-pomorskim (+326,7%) i wielkopolskim (+307,0%), a najniższa w: opolskim (+223,8%), dolnośląskim (+227,4%), warmińsko-mazurskim (+231,0%) i śląskim (+255,9%). Po wejściu do Unii Europejskiej w największym stopniu wzrosły budżety gmin miejskich województw: pomorskiego (+190,8%), kujawsko-pomorskiego (+177,3%), mazowieckiego (+174,6%) i małopolskiego (+169,7%), a w najmniejszym: podkarpackiego (+146,1%), lubuskiego (+146,7%), opolskiego (+149,7%) i świętokrzyskiego (+155,6%);
- w gminach miejsko-wiejskich dochody w cenach stałych zwiększyły się przede wszystkim w województwach: podlaskim (+341,7%), podkarpackim (+332,2%), mazowieckim (+309,1%) i świętokrzyskim (+301,4%). Najwolniejszy przyrost cechował województwa: opolskie i dolnośląskie (+205,1%), lubuskie (+235,3%) i warmińsko-mazurskie (+246,8%). Z kolei analiza zmian okresu członkostwa Polski w UE wykazuje najwyższą dynamikę dochodów w województwach: podkarpackim (+192,1%), pomorskim (+187,1%), podlaskim (+185,6) oraz małopolskim (+182,0%). Najniższe tempo zmian w tym czasie to województwa: opolskie (+149,2%), lubuskie (+157,6%), dolnośląskie (+158,3%) i zachodniopomorskie (+158,5%);
- w gminach wiejskich województwami, w których zanotowano najwyższe zmiany dochodów ogółem były: pomorskie (+347,4%), mazowieckie (+331,2%), kujawsko-pomorskie (+326,7%) i wielkopolskie (+307,0%), zaś najniższy przyrost cechował: opolskie (+223,8%), dolnośląskie (+227,4%), warmińsko-mazurskie (+231,0%) i śląskie (+255,9%). Po wstąpieniu Unii Europejskiej najlepsze wyniki zanotowały gminy wiejskie

- województw: pomorskiego (+190,3%), kujawsko-pomorskiego (+177,3%), mazowieckiego (+174,8%) i małopolskiego (+169,7%), a najniższe tempo zmian wystąpiło w: podkarpackim (+146,1%), lubuskim (+146,7%) i opolskim (+149,3%);
- w miastach na prawach powiatu najwyższa dynamika została zanotowana w województwach : mazowieckim (1982%), świętokrzyskim (+333%), podlaskim (+317%) i lubelskim (+315,5%), a najniższa w: śląskim (+192%), lubuskim (215,5%), kujawsko-pomorskim (+231,2%) i pomorskim (234,9%). W okresie członkostwa w Unii Europejskiej najlepsze wyniki osiągnęły miasta województw: warmińsko-mazurskiego (+183,4%), wielkopolskiego (+182,1%) podlaskiego (+179,2%) i opolskiego (+175,4%), nieco słabsze: podkarpackiego (+145,5%), świętokrzyskiego (+149,4%), lubuskiego (+161,8%) i pomorskiego (+162,7%).

Jedną przyczyną wykazanych różnic tak na poziomie województw jak i w poszczególnych typach gmin jest względnie niska baza społeczno-gospodarcza (dochodowa) gmin wiejskich w roku 1995. Drugi ważny czynnik to realizacja na tych terenach projektów inwestycyjnych, związanych z rozbudową infrastruktury komunalnej oraz polepszeniem stanu i dostępności dróg. Ponoszone na te cele nakłady inwestycyjne i następujące w ich wyniku procesy rozwoju społeczno-gospodarczego skutkowały zwiększeniem wielkości uzyskiwanych dochodów budżetowych. Warto zwrócić uwagę, że koszty realizacji tych zadań były zróżnicowane przestrzennie, co w dużej mierze wynika z różnic intensywności sieci osadniczej obszarów wiejskich. Znacznie wyższe koszty świadczenia usług komunalnych i społecznych występują na obszarach z silnie rozproszoną zabudową, niższe na terenach na których miejsca zamieszkania są bardzo skoncentrowane.

Tabela 1.4. Dochody ogółem gmin w latach 1995-2015 w mln zł

Wyszczególnienie	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Polska	12 696,3	20 418,1	26 371,0	30 415,1	32 353,5	34 583,8	37 286,9	34 545,8	36 046,3	40 308,5	45 813,2	51 724,3	57 003,1	62 317,8	64 882,1	72 310,5	75 830,7	78 407,5	80 043,4	84 549,0	87 667,2
Dolnośląskie	1 076,0	1 651,7	2 174,6	2 510,5	2 466,3	2 595,0	2 699,0	2 819,1	3 131,3	3 557,8	3 881,0	4 454,3	5 010,7	5 286,6	5 409,4	6 034,8	6 326,4	6 634,8	6 477,7	6 847,9	7 075,5
Kujawsko-pomorskie	500,0	870,2	1 086,9	1 271,1	1 348,6	1 479,1	1 609,7	1 751,7	1 811,5	2 026,1	2 346,6	2 636,1	2 846,6	3 191,1	3 372,4	3 670,1	3 822,1	4 037,7	4 148,2	4 425,8	4 667,6
Lubelskie	610,3	1 097,2	1 380,2	1 516,7	1 646,7	1 785,6	1 930,1	2 092,6	2 202,8	2 409,5	2 722,9	3 007,6	3 300,9	3 592,5	3 771,6	4 341,5	4 600,8	4 768,3	4 789,0	5 014,4	5 150,1
Lubuskie	356,2	580,2	748,1	859,8	914,7	960,8	1 025,2	1 076,0	1 116,8	1 271,3	1 507,4	1 623,6	1 802,3	1 875,7	2 011,8	2 185,9	2 240,6	2 312,8	2 456,2	2 583,8	2 604,2
Łódzkie	759,5	1 193,0	1 531,8	1 748,7	1 820,7	1 947,0	2 100,9	2 283,0	2 347,9	2 627,1	2 903,7	3 258,7	3 595,8	4 056,1	4 175,4	4 710,0	4 860,3	5 033,3	5 158,2	5 487,6	5 671,7
Małopolskie	962,3	1 506,6	2 035,0	2 407,4	2 402,3	2 543,8	2 802,9	3 067,1	3 175,0	3 467,1	4 010,8	4 558,9	5 105,6	5 499,2	5 800,6	6 601,6	6 987,3	7 095,2	7 158,6	7 582,6	7 956,8
Mazowieckie	3 048,2	4 565,2	5 910,6	6 962,1	7 835,8	8 353,4	8 884,1	4 111,0	4 232,6	4 795,5	5 394,2	6 429,7	7 075,6	7 726,9	7 989,7	8 719,0	9 247,8	9 652,7	9 913,8	10 545,3	11 152,7
Opolskie	418,7	659,2	924,2	1 004,4	1 036,9	1 091,8	1 196,8	1 227,9	1 262,5	1 386,9	1 599,6	1 727,8	1 889,4	2 090,2	2 151,6	2 364,9	2 416,3	2 515,0	2 530,0	2 655,8	2 726,7
Podkarpackie	635,7	1 144,5	1 504,0	1 707,2	1 855,8	1 988,0	2 157,0	2 344,5	2 431,5	2 657,6	3 062,2	3 458,1	3 808,9	4 111,6	4 413,5	5 157,1	5 111,8	5 168,9	5 253,7	5 564,1	5 601,8
Podlaskie	277,2	529,8	664,3	760,3	829,8	888,1	954,5	1 016,7	1 093,2	1 160,7	1 347,3	1 511,9	1 604,9	1 770,5	1 954,6	2 039,5	2 194,1	2 219,2	2 332,4	2 458,1	2 569,0
Pomorskie	609,7	970,2	1 225,5	1 431,6	1 494,5	1 639,8	1 803,0	1 949,7	2 029,3	2 280,6	2 601,0	3 001,4	3 391,4	3 697,6	3 754,7	4 244,3	4 560,1	4 671,5	4 854,2	5 153,1	5 409,4
Śląskie	883,6	1 445,6	1 848,2	2 101,2	2 178,1	2 296,7	2 608,8	2 757,8	2 750,0	3 138,7	3 526,6	3 857,6	4 272,6	4 693,9	4 783,4	5 382,3	5 650,9	5 739,1	5 921,9	6 353,9	6 540,2
Świętokrzyskie	398,9	717,9	953,0	1 077,3	1 136,1	1 207,8	1 296,0	1 377,8	1 481,7	1 630,2	1 837,6	2 120,1	2 209,5	2 431,6	2 674,0	3 179,1	3 103,9	3 127,4	3 209,2	3 332,6	3 395,7
Warmińsko-mazurskie	554,7	886,7	1 097,4	1 249,1	1 279,5	1 370,9	1 459,6	1 581,2	1 642,7	1 844,6	2 122,5	2 398,2	2 644,4	2 902,4	2 963,6	3 329,0	3 547,5	3 648,6	3 709,8	3 875,0	3 933,8
Wielkopolskie	1 049,2	1 706,8	2 151,4	2 504,2	2 708,8	2 938,4	3 175,7	3 416,4	3 571,4	4 016,5	4 633,1	5 120,0	5 587,6	6 294,3	6 400,0	6 891,7	7 466,2	7 842,2	8 073,6	8 472,8	8 880,4
Zachodniopomorskie	556,2	893,3	1 135,8	1 303,4	1 398,9	1 497,5	1 583,8	1 673,0	1 766,0	2 038,3	2 316,6	2 560,5	2 856,8	3 097,6	3 256,0	3 459,6	3 694,8	3 940,8	4 056,9	4 196,2	4 331,7

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Tabela 1.5. Dochody ogółem gmin miejskich w latach 1995-2015 w mln zł

Wyszczególnienie	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Polska	4 767,3	6 975,9	8 957,0	10 546,7	11 406,3	12 141,5	12 988,9	8 189,3	8 666,6	9 653,1	10 877,9	12 172,4	13 619,5	14 672,4	14 858,1	16 508,0	17 327,6	17 635,9	17 807,6	19 061,0	19 530,9
Dolnośląskie	367,0	557,0	714,4	874,7	866,4	912,7	938,5	1 004,4	1 236,1	1 298,2	1 509,4	1 680,6	1 919,1	1 986,6	1 991,3	2 182,7	2 306,5	2 435,5	2 135,7	2 269,6	2 302,8
Kujawsko-pomorskie	90,5	156,3	197,5	244,9	249,5	265,7	289,3	305,1	320,6	355,7	405,8	457,1	495,7	536,9	589,7	650,8	679,5	693,0	686,4	722,8	783,0
Lubelskie	167,6	231,9	297,0	334,6	365,2	396,9	426,6	447,7	471,5	515,5	578,2	623,3	699,8	758,4	755,8	852,6	983,1	965,3	992,7	1 032,4	1 127,9
Lubuskie	80,2	123,8	155,6	181,0	187,4	202,7	205,2	203,2	206,8	242,3	279,9	305,8	353,3	342,6	370,3	398,5	422,1	441,5	436,7	469,6	496,1
Łódzkie	290,6	419,8	518,4	601,6	603,6	621,7	674,2	696,7	725,3	814,9	886,5	982,3	1 109,0	1 264,4	1 260,2	1 390,1	1 498,8	1 451,0	1 534,1	1 626,7	1 648,2
Małopolskie	126,8	179,8	294,0	336,5	297,3	302,1	331,7	342,1	344,8	373,9	429,9	469,9	516,5	537,2	555,1	609,0	637,3	673,4	697,8	725,7	741,8
Mazowieckie	2 195,5	3 030,9	3 945,6	4 712,9	5 375,0	5 735,7	6 048,0	948,1	968,6	1 112,4	1 241,4	1 449,3	1 647,6	1 794,5	1 836,1	2 029,0	2 104,2	2 145,5	2 234,3	2 407,1	2 518,9
Opolskie	57,1	76,7	118,2	126,4	124,1	134,5	167,2	162,7	165,0	184,4	204,2	226,1	237,9	261,2	250,7	284,0	305,6	317,1	302,9	313,8	334,3
Podkarpackie	141,6	253,1	320,7	363,1	390,7	423,4	469,7	477,8	491,9	554,0	636,8	720,1	769,9	834,9	848,3	962,0	985,1	1 028,0	1 065,8	1 118,0	1 114,9
Podlaskie	67,1	117,5	145,7	169,7	180,6	201,1	205,1	216,2	252,7	250,0	283,3	318,1	340,1	357,4	402,9	418,1	423,3	419,8	458,6	485,6	515,0
Pomorskie	246,1	364,5	444,2	530,6	553,9	592,3	661,6	689,1	720,5	798,5	920,0	1 053,4	1 230,7	1 289,6	1 238,0	1 401,7	1 490,6	1 517,7	1 565,9	1 679,6	1 668,1
Śląskie	381,1	623,4	752,9	868,2	903,9	937,9	1 075,8	1 114,6	1 097,2	1 279,3	1 416,6	1 533,3	1 705,6	1 863,0	1 888,5	2 081,5	2 144,5	2 183,5	2 250,9	2 491,6	2 506,2
Świętokrzyskie	88,0	128,2	174,8	190,9	211,5	223,4	240,6	243,7	273,6	306,7	330,3	399,9	409,6	442,3	470,1	611,6	536,6	544,0	545,8	557,9	558,2
Warmińsko-mazurskie	168,2	245,6	295,3	338,2	364,7	390,2	411,1	444,0	471,9	528,0	592,9	656,5	724,9	790,6	788,6	911,9	951,2	963,5	962,9	1 031,0	1 045,6
Wielkopolskie	174,8	282,8	343,0	400,2	435,4	476,5	517,6	553,5	564,7	632,5	717,3	782,5	863,7	975,0	986,9	1 053,7	1 098,6	1 129,1	1 189,3	1 288,0	1 319,4
Zachodniopomorskie	125,0	184,5	239,7	273,3	297,2	324,6	326,8	340,6	355,2	406,7	445,3	514,3	596,0	637,7	625,7	670,6	760,6	727,9	747,8	841,5	850,6

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Tabela 1.6. Dochody ogółem gmin miejsko-wiejskich w latach 1995-2015 w mln zł

Wyszczególnienie	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Polska	3 620,3	5 867,3	7 579,3	8 688,3	9 163,8	9 795,0	10 651,1	11 346,6	11 699,4	13 130,4	14 993,9	16 903,3	18 746,4	20 609,6	21 547,5	23 937,2	25 261,6	26 323,7	26 868,3	28 455,0	29 628,9
Dolnośląskie	408,1	608,2	844,5	942,2	911,5	983,4	1 022,7	1 042,3	1 082,1	1 244,6	1 361,1	1 612,1	1 749,0	1 888,1	1 944,9	2 187,3	2 308,5	2 392,0	2 457,2	2 562,4	2 626,7
Kujawsko-pomorskie	195,4	321,3	397,5	467,5	503,4	550,7	602,6	652,5	659,5	742,5	844,9	968,6	1 048,3	1 175,3	1 223,7	1 336,0	1 376,7	1 468,3	1 492,7	1 616,7	1 691,0
Lubelskie	89,5	161,3	206,1	220,5	238,5	261,6	282,0	303,7	315,2	343,5	395,4	427,7	471,6	511,7	529,8	650,8	640,0	690,5	686,0	744,1	763,6
Lubuskie	188,0	303,6	394,2	442,5	477,9	494,8	542,0	572,9	596,3	660,4	810,0	851,4	940,0	990,5	1 060,8	1 152,7	1 159,9	1 187,3	1 301,4	1 359,0	1 387,4
Łódzkie	147,5	247,9	318,0	354,7	379,8	405,8	436,3	472,2	481,3	533,0	598,8	704,3	794,5	871,4	909,2	1 044,9	1 067,3	1 117,8	1 150,8	1 221,5	1 243,6
Małopolskie	376,9	564,4	732,7	865,1	912,6	974,9	1 082,1	1 179,6	1 190,3	1 318,9	1 497,8	1 736,0	1 966,9	2 147,8	2 289,1	2 630,8	2 859,8	2 879,8	2 880,5	3 061,3	3 200,1
Mazowieckie	326,7	555,6	714,9	828,3	904,8	949,9	1 050,0	1 152,8	1 182,8	1 337,0	1 503,9	1 737,1	2 001,9	2 177,4	2 214,3	2 415,3	2 562,1	2 738,4	2 787,2	2 962,3	3 168,3
Opolskie	249,1	401,4	521,9	591,3	616,2	640,8	695,7	700,2	723,0	805,8	948,8	1 018,1	1 118,6	1 244,8	1 297,9	1 396,7	1 413,4	1 472,4	1 480,4	1 572,8	1 602,8
Podkarpackie	156,2	277,0	358,8	412,6	448,9	481,7	519,4	574,3	600,7	636,1	742,1	869,1	946,7	1 054,4	1 164,6	1 368,3	1 450,2	1 469,0	1 492,9	1 598,4	1 628,5
Podlaskie	71,3	131,5	171,5	196,5	216,3	229,8	259,5	270,7	281,4	309,2	358,4	401,2	431,8	481,1	549,2	596,8	657,2	648,3	689,1	733,4	764,9
Pomorskie	118,6	186,0	233,4	274,2	281,6	312,1	335,0	372,6	383,8	429,2	479,6	549,8	608,2	677,4	708,6	788,6	848,4	882,4	903,7	972,8	1 070,6
Śląskie	145,9	234,5	315,3	350,7	376,2	400,4	459,0	474,5	474,8	527,9	606,4	647,9	756,3	833,3	851,6	954,5	987,7	1 020,5	1 027,9	1 116,9	1 170,9
Świętokrzyskie	129,8	243,4	319,3	362,7	382,8	406,4	447,0	464,5	494,5	547,2	603,2	680,9	765,1	848,7	918,8	1 040,3	1 070,3	1 086,8	1 123,0	1 159,0	1 227,7
Warmińsko-mazurskie	174,7	294,7	372,4	442,8	435,3	466,6	496,9	552,2	561,5	632,1	738,4	844,3	926,0	1 013,2	1 031,2	1 166,6	1 234,5	1 281,2	1 275,4	1 325,0	1 353,0
Wielkopolskie	551,0	863,7	1 089,5	1 262,2	1 356,7	1 472,0	1 599,5	1 702,7	1 758,9	1 982,6	2 279,9	2 527,2	2 754,0	3 110,4	3 140,8	3 369,2	3 682,4	3 864,9	3 983,2	4 227,8	4 446,6
Zachodniopomorskie	291,5	472,7	589,2	674,6	721,4	764,0	821,4	858,9	913,5	1 080,4	1 225,3	1 327,6	1 467,7	1 583,9	1 713,1	1 838,5	1 943,3	2 124,2	2 136,9	2 221,8	2 283,0

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Tabela 1.7. Dochody ogółem gmin wiejskich w latach 1995-2015 w mln zł

Wyszczególnienie	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Polska	4 308,7	7 574,8	9 834,7	11 180,1	11 783,3	12 647,3	13 646,9	15 009,9	15 680,4	17 525,0	19 941,4	22 648,6	24 637,3	27 035,9	28 476,6	31 865,3	33 241,5	34 447,9	35 367,5	37 033,0	38 507,4
Dolnośląskie	300,8	486,5	615,7	693,6	688,4	698,9	737,7	772,5	813,0	1 015,0	1 010,6	1 161,5	1 342,6	1 411,9	1 473,2	1 664,9	1 711,4	1 807,3	1 884,8	2 015,9	2 146,0
Kujawsko-pomorskie	214,0	392,6	491,8	558,8	595,7	662,7	717,7	794,1	831,3	927,9	1 095,8	1 210,3	1 302,7	1 478,9	1 559,0	1 683,3	1 765,9	1 876,4	1 969,1	2 086,4	2 193,6
Lubelskie	353,2	703,9	877,2	961,6	1 043,0	1 127,1	1 221,4	1 341,3	1 416,2	1 550,5	1 749,4	1 956,6	2 129,5	2 322,4	2 486,0	2 838,1	2 977,6	3 112,5	3 110,3	3 237,9	3 258,6
Lubuskie	88,0	152,8	198,3	236,3	249,4	263,3	278,0	299,9	313,7	368,6	417,5	466,4	509,0	542,6	580,7	634,7	658,6	684,0	718,0	755,3	720,8
Łódzkie	321,5	525,3	695,4	792,4	837,3	919,5	990,4	1 114,1	1 141,3	1 279,2	1 418,3	1 572,1	1 692,3	1 920,3	2 006,1	2 275,0	2 294,2	2 464,5	2 473,2	2 639,4	2 779,9
Małopolskie	458,6	762,4	1 008,3	1 205,9	1 192,3	1 266,7	1 389,2	1 545,5	1 639,8	1 774,3	2 083,0	2 353,0	2 622,2	2 814,1	2 956,4	3 361,8	3 490,3	3 542,0	3 580,4	3 795,6	4 014,8
Mazowieckie	526,0	978,7	1 250,0	1 420,9	1 556,1	1 667,8	1 786,1	2 010,1	2 081,2	2 346,1	2 648,9	3 243,4	3 426,1	3 755,0	3 939,3	4 274,7	4 581,5	4 768,8	4 892,2	5 175,9	5 465,5
Opolskie	112,5	181,2	284,1	286,7	296,7	316,5	333,9	365,1	374,5	396,6	446,6	483,6	532,9	584,3	603,0	684,2	697,4	725,5	746,8	769,2	789,6
Podkarpackie	337,8	614,4	824,5	931,5	1 016,2	1 082,8	1 167,8	1 292,3	1 339,0	1 467,6	1 683,3	1 868,9	2 092,4	2 222,3	2 400,6	2 826,8	2 676,4	2 671,9	2 695,1	2 847,7	2 858,3
Podlaskie	138,7	280,8	347,2	394,1	432,9	457,2	489,9	529,8	559,1	601,4	705,7	792,6	833,0	931,9	1 002,4	1 024,6	1 113,5	1 151,1	1 184,7	1 239,1	1 289,1
Pomorskie	245,0	419,7	547,9	626,8	659,0	735,3	806,4	888,0	925,1	1 052,9	1 201,5	1 398,2	1 552,5	1 730,5	1 808,2	2 054,0	2 221,1	2 271,4	2 384,5	2 500,7	2 670,7
Śląskie	356,6	587,7	780,1	882,3	898,0	958,4	1 073,9	1 168,7	1 178,0	1 331,5	1 503,5	1 676,3	1 810,7	1 997,6	2 043,3	2 346,3	2 518,7	2 535,0	2 643,1	2 745,4	2 863,2
Świętokrzyskie	181,1	346,3	458,9	523,7	541,8	578,0	608,4	669,6	713,6	776,4	904,1	1 039,3	1 034,8	1 140,6	1 285,1	1 527,2	1 497,0	1 496,6	1 540,4	1 615,7	1 609,7
Warmińsko-mazurskie	211,8	346,4	429,7	468,1	479,6	514,1	551,6	584,9	609,3	684,5	791,2	897,5	993,5	1 098,6	1 143,7	1 250,5	1 361,8	1 403,9	1 471,5	1 519,0	1 535,2
Wielkopolskie	323,3	560,3	718,9	841,9	916,8	989,9	1 058,7	1 160,2	1 247,9	1 401,3	1 636,0	1 810,3	1 969,9	2 208,9	2 272,4	2 468,7	2 685,2	2 848,2	2 901,1	2 957,0	3 114,4
Zachodniopomorskie	139,7	236,0	306,8	355,5	380,2	408,8	435,6	473,5	497,2	551,2	646,0	718,5	793,2	876,0	917,2	950,5	990,9	1 088,7	1 172,2	1 132,9	1 198,2

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

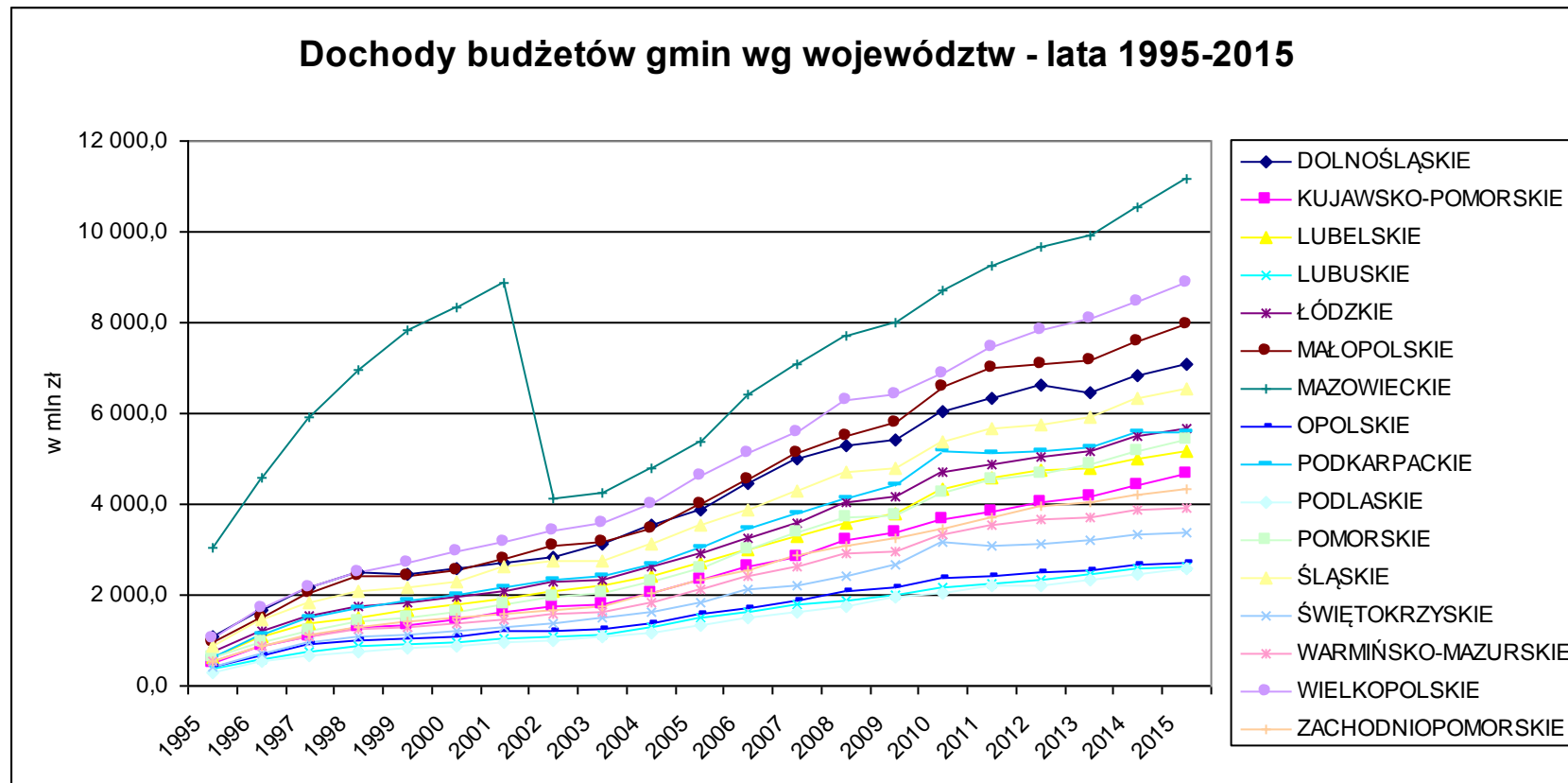
Tabela 1.8. Dochody ogółem miast na prawach powiatu w latach 1995-2015 w mln zł

Wyszczególnienie	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Polska	7 297,1	10 538,3	13 147,2	15 704,3	19 388,2	21 766,4	23 667,1	29 017,1	27 416,8	31 753,8	36 269,8	40 985,9	46 873,4	49 443,8	50 327,5	53 885,6	56 859,8	61 247,0	64 216,6	68 259,8	70 560,1
Dolnośląskie	597,3	919,5	1 207,4	1 650,0	1 911,9	2 163,8	2 197,7	2 181,3	1 883,5	2 185,4	2 637,5	2 991,4	3 295,8	3 248,4	3 363,5	3 829,4	4 216,5	4 367,2	4 868,1	4 853,6	4 973,3
Kujawsko-pomorskie	527,7	734,0	916,7	1 107,7	1 271,9	1 418,8	1 576,8	1 565,3	1 486,9	1 711,8	1 915,6	2 140,3	2 513,2	2 715,9	2 643,8	2 778,6	2 985,0	3 281,6	3 497,5	3 639,1	3 828,3
Lubelskie	254,6	406,9	488,0	571,6	879,6	1 008,6	1 100,9	1 088,4	1 037,7	1 168,4	1 245,8	1 430,0	1 575,0	1 724,4	1 809,6	1 949,4	2 152,9	2 374,2	2 562,2	2 657,2	2 520,6
Lubuskie	170,3	248,8	321,7	360,8	444,9	512,8	553,5	541,9	494,0	524,8	620,1	665,2	839,3	793,7	862,3	885,3	900,8	931,9	984,1	1 042,8	1 151,7
Łódzkie	594,0	912,0	1 118,8	1 213,7	1 513,6	1 689,0	1 796,2	1 806,8	1 763,6	1 956,8	2 145,7	2 456,1	2 721,5	2 928,3	3 117,1	3 019,5	3 236,2	3 539,4	4 167,9	3 962,0	4 418,9
Małopolskie	540,5	802,2	980,1	1 175,4	1 569,1	1 751,1	1 909,9	1 947,2	2 016,0	2 285,4	2 567,6	2 928,5	3 452,7	3 708,2	3 935,3	4 235,4	4 219,6	4 354,3	4 653,7	5 007,8	5 183,9
Mazowieckie	269,8	425,2	535,1	625,3	864,6	948,1	1 055,3	6 576,6	5 912,3	7 175,6	8 722,4	10 081,4	11 421,6	12 046,9	11 936,0	12 405,7	13 302,9	14 224,2	14 486,8	16 243,1	16 780,2
Opolskie	81,5	126,7	207,6	241,4	268,2	301,6	339,3	311,2	288,8	333,9	375,7	472,0	561,8	506,3	483,3	540,6	552,8	584,6	610,3	625,6	647,9
Podkarpackie	209,7	282,8	368,3	412,5	606,5	713,6	786,1	752,1	705,7	776,9	864,1	1 017,8	1 106,2	1 265,7	1 208,2	1 471,7	1 632,6	1 665,2	1 793,2	1 857,6	1 855,9
Podlaskie	195,1	288,2	380,7	432,0	642,1	714,7	793,1	776,8	761,0	895,1	1 015,8	1 130,1	1 256,4	1 376,5	1 592,9	1 803,8	1 842,0	2 003,4	1 951,4	2 359,5	1 941,3
Pomorskie	645,0	836,9	1 046,1	1 274,0	1 501,0	1 692,0	1 783,8	1 743,9	1 779,3	2 188,1	2 406,7	2 771,0	3 227,1	3 247,8	3 209,8	3 780,1	3 806,8	4 798,9	4 611,7	4 687,4	4 753,2
Śląskie	2 041,2	2 668,7	3 293,8	3 837,8	4 536,0	5 160,6	5 705,3	5 655,2	5 383,7	6 177,0	6 756,7	7 430,5	8 442,3	9 011,2	9 178,8	9 827,4	10 187,1	10 653,2	11 327,7	12 206,5	12 298,3
Świętokrzyskie	104,4	188,2	235,1	280,4	354,8	388,8	422,8	421,1	414,7	446,4	507,6	580,4	646,4	745,7	806,9	918,2	1 029,9	981,6	1 025,5	1 056,2	1 091,1
Warmińsko-mazurskie	197,4	282,6	365,7	414,3	495,0	566,5	616,7	645,8	632,1	721,8	789,7	879,0	995,0	1 033,7	1 068,0	1 153,0	1 272,0	1 314,4	1 408,6	1 480,0	1 751,9
Wielkopolskie	510,5	875,3	1 029,8	1 271,1	1 462,6	1 660,2	1 860,2	1 878,5	1 828,8	2 065,6	2 352,9	2 520,8	3 143,2	3 276,3	3 304,2	3 456,2	3 521,3	3 871,4	3 831,5	3 981,5	4 502,6
Zachodniopomorskie	358,1	540,4	652,4	836,2	1 066,3	1 076,1	1 169,5	1 125,1	1 028,5	1 140,9	1 345,9	1 491,3	1 675,8	1 814,9	1 807,8	1 831,3	2 001,5	2 301,4	2 436,4	2 599,8	2 861,0

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

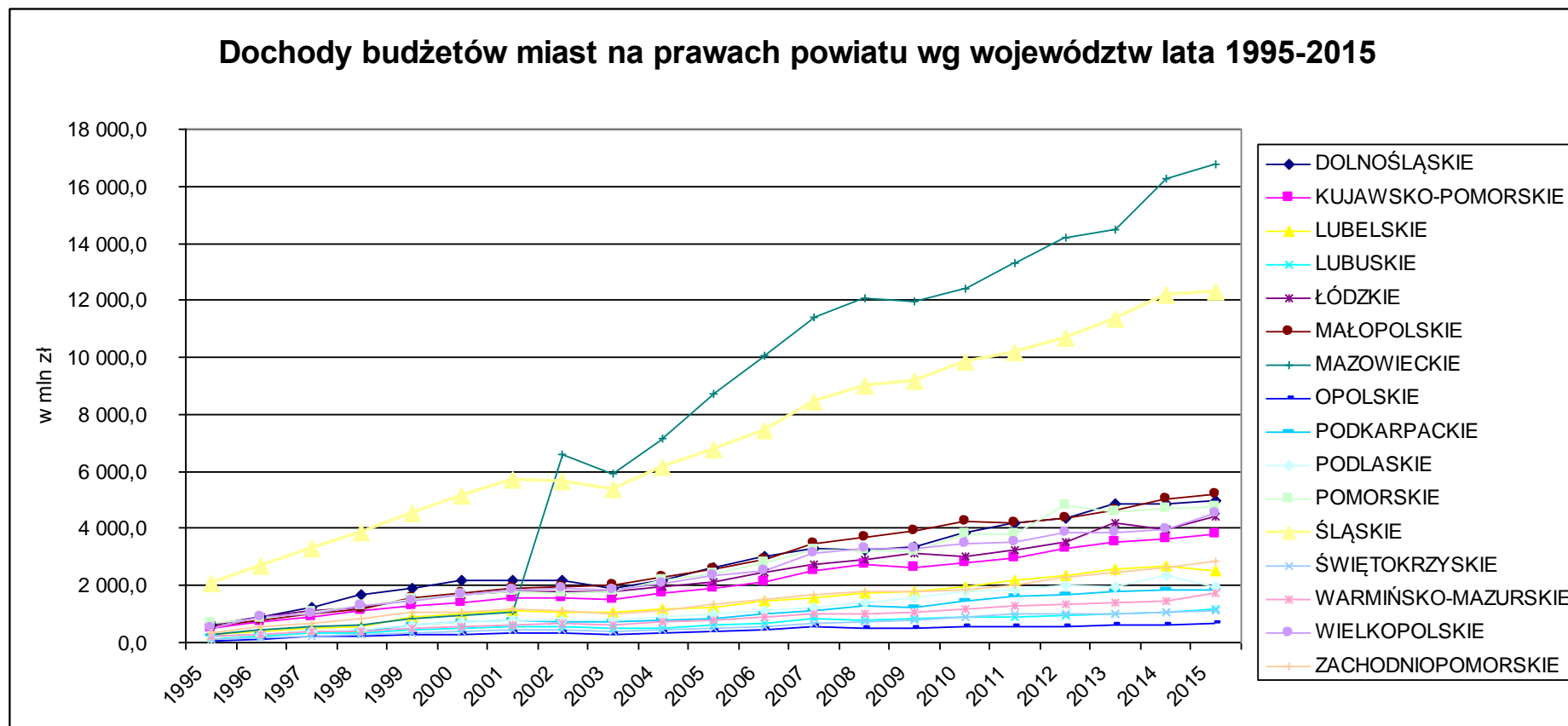

Rys. 1.5.

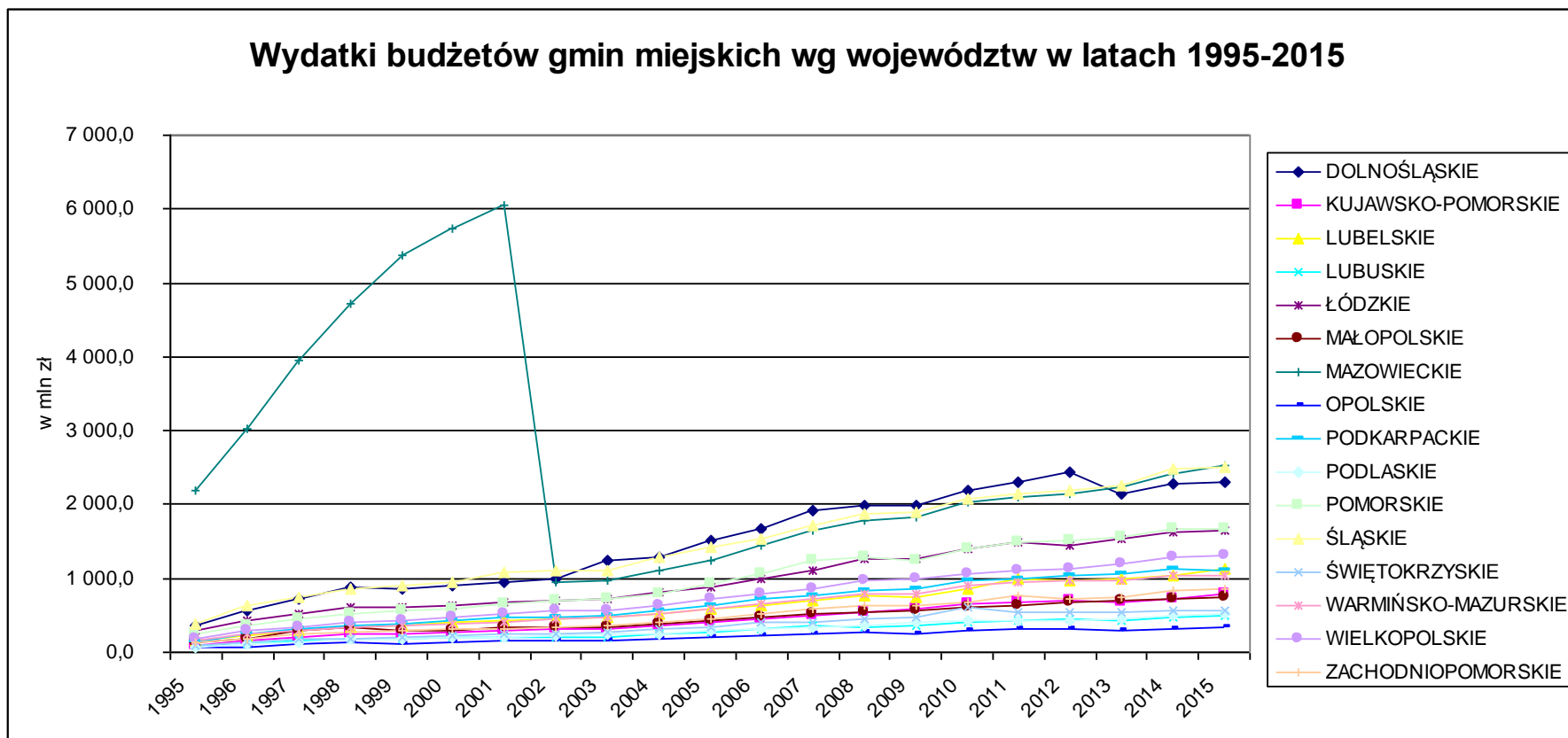
Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

Rys. 1.6.

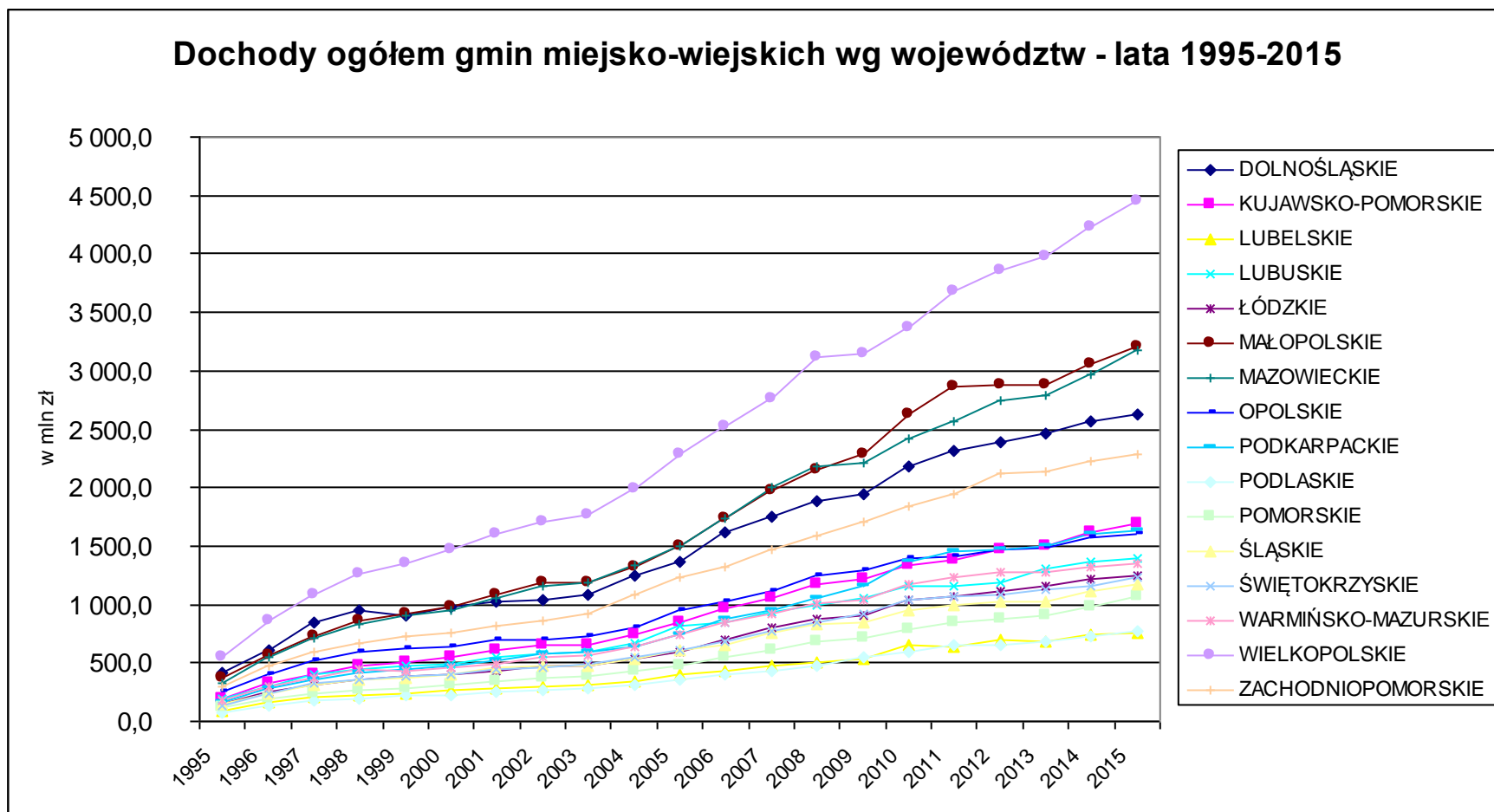
Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

Rys. 1.7.

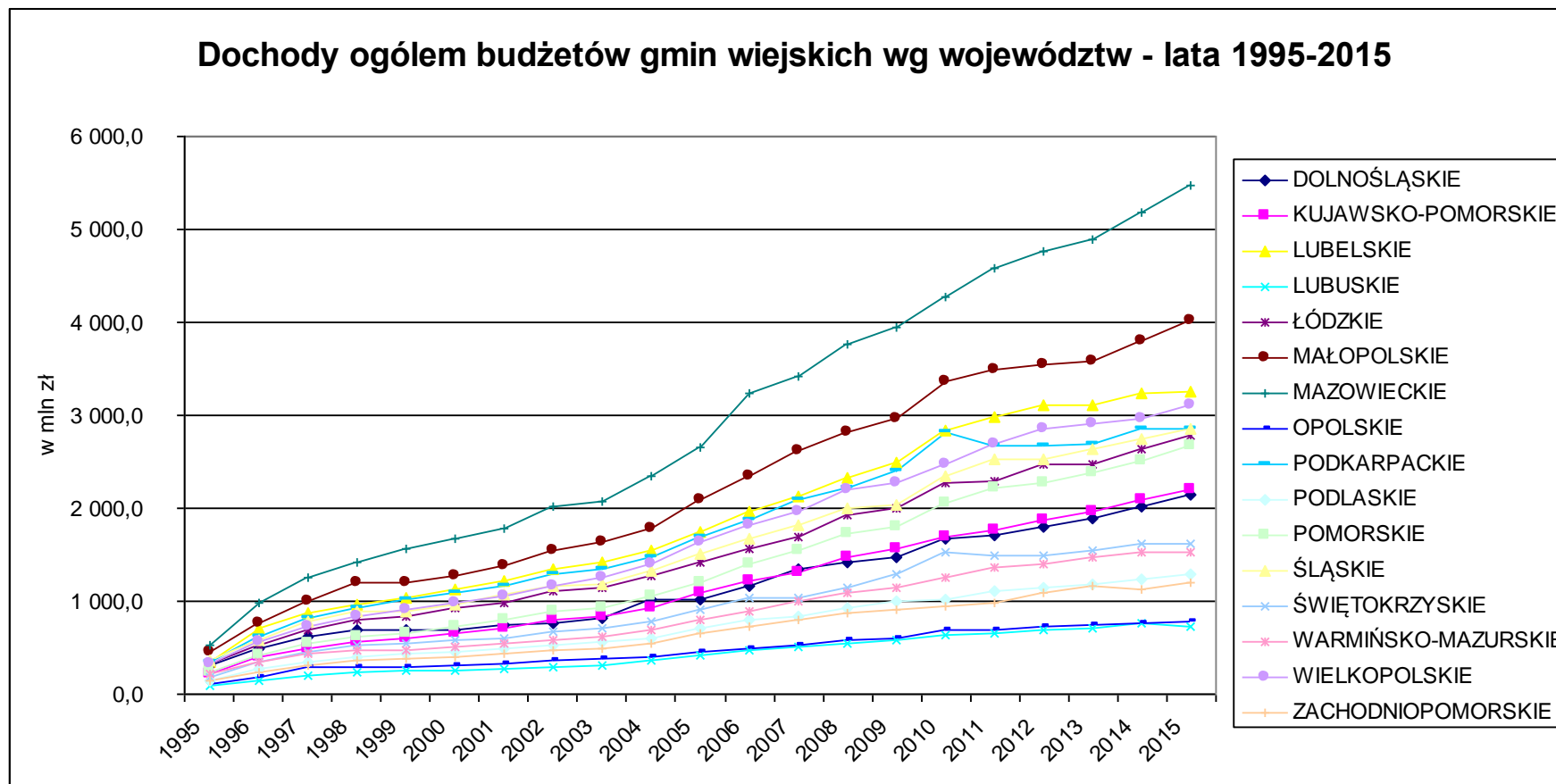
Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

Rys. 1.8.

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

Rys. 1.9.

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

Tabela 1.9. Dynamika dochodów budżetów gmin wg województw w latach 1995-2015 (ceny stałe)

Wyszczególnienie	2015/1995	2000/1995	2005/2000	2010/2005	2015/2010	2015/2007	2015/2004
DOLNOŚLĄSKIE	209,6	122,3	121,1	136,4	103,8	113,1	149,2
KUJAWSKO-POMORSKIE	297,5	150,0	128,5	137,2	112,6	131,3	172,8
LUBELSKIE	269,0	148,3	123,5	139,9	105,0	124,9	160,3
LUBUSKIE	233,0	136,7	127,1	127,2	105,4	115,7	153,7
ŁÓDZKIE	238,0	129,9	120,8	142,3	106,6	126,3	162,0
MAŁOPOLSKIE	263,5	134,0	127,7	144,4	106,7	124,8	172,2
MAZOWIECKIE	116,6	138,9	52,3	141,8	113,2	126,2	174,5
OPOLSKIE	207,6	132,2	118,6	129,7	102,0	115,5	147,5
PODKARPACKIE	280,9	158,5	124,7	147,7	96,1	117,7	158,1
PODLASKIE	295,4	162,4	122,9	132,8	111,5	128,2	166,0
POMORSKIE	282,8	136,3	128,5	143,1	112,8	127,7	177,9
ŚLĄSKIE	235,9	131,8	124,3	133,9	107,5	122,6	156,3
ŚWIĘTOKRZYSKIE	271,3	153,5	123,2	151,8	94,5	123,0	156,3
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	226,0	125,3	125,4	137,6	104,6	119,1	160,0
WIELKOPOLSKIE	269,8	142,0	127,7	130,5	114,0	127,2	165,9
ZACHODNIOPOMORSKIE	248,2	136,5	125,3	131,0	110,8	121,4	159,4

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Tabela 1.10. Dynamika dochodów ogółem miast na prawach powiatu wg województw w latach 1995-2015 (ceny stałe)

Wyszczególnienie	2015/1995	2000/1995	2005/2000	2010/2005	2015/2010	2015/2007	2015/2004
DOLNOŚLĄSKIE	265,4	183,6	98,7	130,3	115,9	120,5	166,7
KUJAWSKO-POMORSKIE	231,2	136,3	109,3	127,4	114,9	120,8	170,7
LUBELSKIE	315,5	200,8	100,0	127,2	121,9	122,0	167,8
LUBUSKIE	215,5	152,6	97,9	137,3	114,4	128,1	161,8
ŁÓDZKIE	237,1	144,1	102,9	125,3	115,1	109,9	164,6
MAŁOPOLSKIE	305,7	164,2	118,7	123,4	129,5	130,0	169,4
MAZOWIECKIE	1 982,4	178,1	745,1	144,7	108,3	120,2	170,2
OPOLSKIE	253,4	187,6	100,9	124,8	119,7	117,6	175,4
PODKARPACKIE	282,1	172,5	98,1	126,2	106,1	92,3	145,5
PODLASKIE	317,1	185,6	115,1	149,4	111,6	134,3	179,2
POMORSKIE	234,9	133,0	115,2	155,8	95,3	123,7	162,7
ŚLĄSKIE	192,0	128,2	106,0	137,8	111,3	117,9	163,0
ŚWIĘTOKRZYSKIE	333,0	188,8	105,7	127,6	110,8	116,6	149,4
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	282,8	145,5	112,9	158,7	105,2	135,1	183,4
WIELKOPOLSKIE	281,1	164,9	114,8	128,1	134,5	141,0	182,1
ZACHODNIOPOMORSKIE	254,6	152,3	101,3	128,9	115,3	114,7	163,5

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Tabela 1.11. Dynamika dochodów gmin miejskich wg województw w latach 1995-2015 (ceny stałe)

Wyszczególnienie	2015/1995	2000/1995	2005/2000	2010/2005	2015/2010	2015/2007	2015/2004
DOLNOŚLĄSKIE	200,0	126,1	133,9	126,9	93,4	96,1	133,1
KUJAWSKO-POMORSKIE	275,7	148,8	123,7	140,7	106,5	126,5	165,1
LUBELSKIE	214,5	120,1	118,0	129,4	117,1	129,0	164,1
LUBUSKIE	197,1	128,1	111,8	124,9	110,2	112,4	153,6
ŁÓDZKIE	180,8	108,5	115,5	137,6	104,9	119,0	151,7
MAŁOPOLSKIE	186,5	120,8	115,3	124,3	107,8	115,0	148,8
MAZOWIECKIE	36,6	132,4	17,5	143,4	109,9	122,4	169,9
OPOLSKIE	186,6	119,4	122,9	122,0	104,2	112,5	136,0
PODKARPACKIE	250,9	151,5	121,8	132,5	102,6	115,9	151,0
PODLASKIE	244,7	151,9	114,1	129,5	109,0	121,2	154,5
POMORSKIE	216,0	122,0	125,8	133,7	105,3	108,5	156,7
ŚLĄSKIE	209,6	124,8	122,3	128,9	106,6	117,6	147,0
ŚWIĘTOKRZYSKIE	202,1	128,7	119,7	162,4	80,8	109,1	136,5
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	198,1	117,6	123,1	134,9	101,5	115,5	148,6
WIELKOPOLSKIE	240,5	138,2	121,9	128,9	110,8	122,3	156,5
ZACHODNIOPOMORSKIE	216,8	131,6	111,1	132,1	112,3	114,3	156,9

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Tabela 1.12. Dynamika dochodów gmin miejsko-wiejskich wg województw w latach 1995-2015 (ceny stałe)

Wyszczególnienie	2015/1995	2000/1995	2005/2000	2010/2005	2015/2010	2015/2007	2015/2004
DOLNOŚLĄSKIE	205,1	137,1	127,7	141,0	106,3	120,2	158,3
KUJAWSKO-POMORSKIE	275,8	122,1	117,1	138,7	112,0	129,2	170,8
LUBELSKIE	272,0	142,8	133,9	144,4	103,8	129,6	166,8
LUBUSKIE	235,3	148,2	125,7	124,8	106,5	118,2	157,6
ŁÓDZKIE	268,7	133,4	128,4	153,1	105,3	125,3	175,0
MAŁOPOLSKIE	270,6	139,5	124,9	154,1	107,7	130,3	182,0
MAZOWIECKIE	309,1	131,1	133,2	140,9	116,1	126,7	177,8
OPOLSKIE	205,1	147,4	128,6	129,1	101,6	114,7	149,2
PODKARPACKIE	332,2	130,4	114,3	161,8	105,3	137,7	192,1
PODLASKIE	341,7	156,3	125,9	146,1	113,4	141,8	185,6
POMORSKIE	287,8	163,3	125,0	144,2	120,2	140,9	187,1
ŚLĄSKIE	255,7	133,4	132,3	138,1	108,6	124,0	166,4
ŚWIĘTOKRZYSKIE	301,4	139,1	127,0	151,3	104,5	128,5	168,3
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	246,8	158,7	126,7	138,6	102,6	117,0	160,6
WIELKOPOLSKIE	257,2	135,4	124,6	129,6	116,8	129,3	168,2
ZACHODNIOPOMORSKIE	249,6	135,4	133,8	131,6	109,9	124,5	158,5

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Tabela 1.13. Dynamika dochodów gmin wiejskich wg województw w latach 1995-2015 (ceny stałe)

Wyszczególnienie	2015/1995	2000/1995	2005/2000	2010/2005	2015/2010	2015/2007	2015/2004
DOLNOŚLĄSKIE	227,4	117,8	117,1	144,5	114,1	128,0	158,6
KUJAWSKO-POMORSKIE	326,7	157,0	133,9	134,8	115,3	134,8	177,3
LUBELSKIE	294,0	161,7	125,7	142,3	101,6	122,5	157,7
LUBUSKIE	260,9	151,6	128,4	133,3	100,5	113,4	146,7
ŁÓDZKIE	275,6	145,0	124,9	140,7	108,1	131,5	163,0
MAŁOPOLSKIE	279,0	140,0	133,2	141,6	105,7	122,6	169,7
MAZOWIECKIE	331,2	160,7	128,6	141,6	113,2	127,7	174,8
OPOLSKIE	223,8	142,7	114,3	134,4	102,1	118,6	149,3
PODKARPACKIE	269,7	162,5	125,9	147,3	89,5	109,4	146,1
PODLASKIE	296,2	167,1	125,0	127,4	111,4	123,9	160,8
POMORSKIE	347,4	152,1	132,3	150,0	115,1	137,7	190,3
ŚLĄSKIE	255,9	136,2	127,0	136,9	108,0	126,6	161,3
ŚWIĘTOKRZYSKIE	283,4	161,8	126,7	148,2	93,3	124,5	155,5
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	231,0	123,0	124,6	138,6	108,7	123,7	168,2
WIELKOPOLSKIE	307,0	155,2	133,8	132,4	111,7	126,6	166,7
ZACHODNIOPOMORSKIE	273,3	148,3	128,0	129,1	111,6	121,0	163,1

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Wskaźnik dochodów ogółem na mieszkańca

Jednym z mierników obrazującym potencjał finansowy jednostek samorządu terytorialnego jest wartość dochodów budżetowych w przeliczeniu na mieszkańca. Dane w tym zakresie, obejmujące wskaźniki dla poszczególnych typów gmin oraz miast na prawach powiatu, zestawiono w tabeli 1.14, zilustrowanej rysunkiem 1.10.

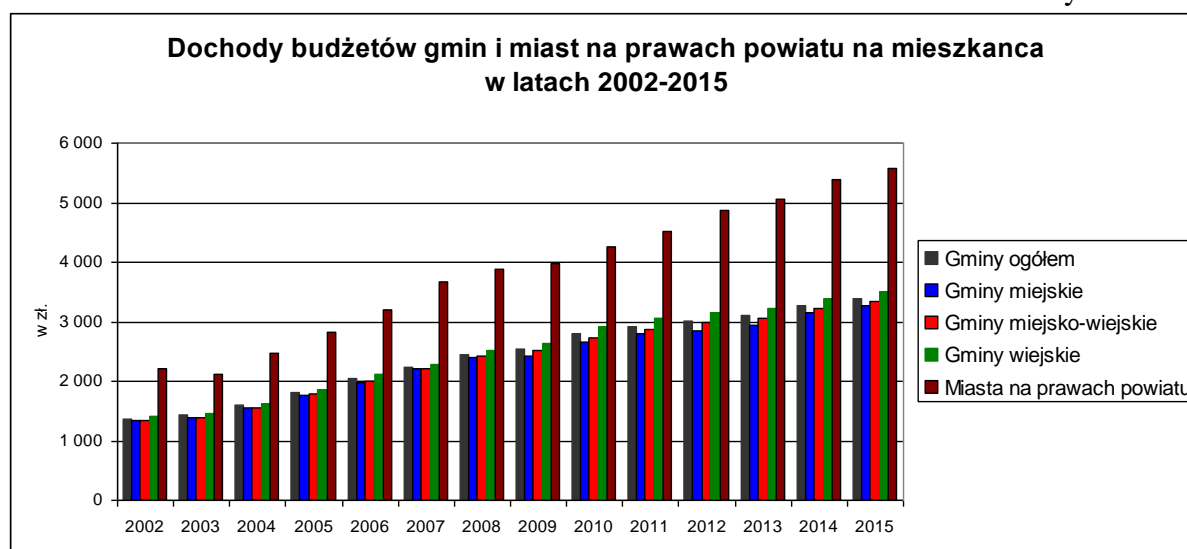
Tabela 1.14.

Dochody gmin (wg typów) i miast na prawach powiatu w przeliczeniu na mieszkańca w latach 2002-2015

Wyszczególnienie	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Gminy ogółem	1 372	1 424	1 591	1 808	2 041	2 247	2 453	2 547	2 794	2 926	3 022	3 099	3 272	3 396
Gminy miejskie	1 348	1 400	1 562	1 763	1 978	2 217	2 396	2 428	2 654	2 792	2 848	2 942	3 162	3 259
Gminy miejsko-wiejskie	1 352	1 392	1 559	1 779	2 001	2 210	2 419	2 511	2 733	2 871	2 989	3 052	3 218	3 342
Gminy wiejskie	1 402	1 463	1 633	1 856	2 108	2 293	2 512	2 645	2 922	3 047	3 147	3 223	3 377	3 514
Miasta na prawach powiatu	2 222	2 128	2 472	2 830	3 206	3 678	3 890	3 968	4 265	4 509	4 865	5 067	5 398	5 583

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Rys. 1.10.

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

W 2015 roku średnia wartość dochodów na mieszkańca wyniosła:

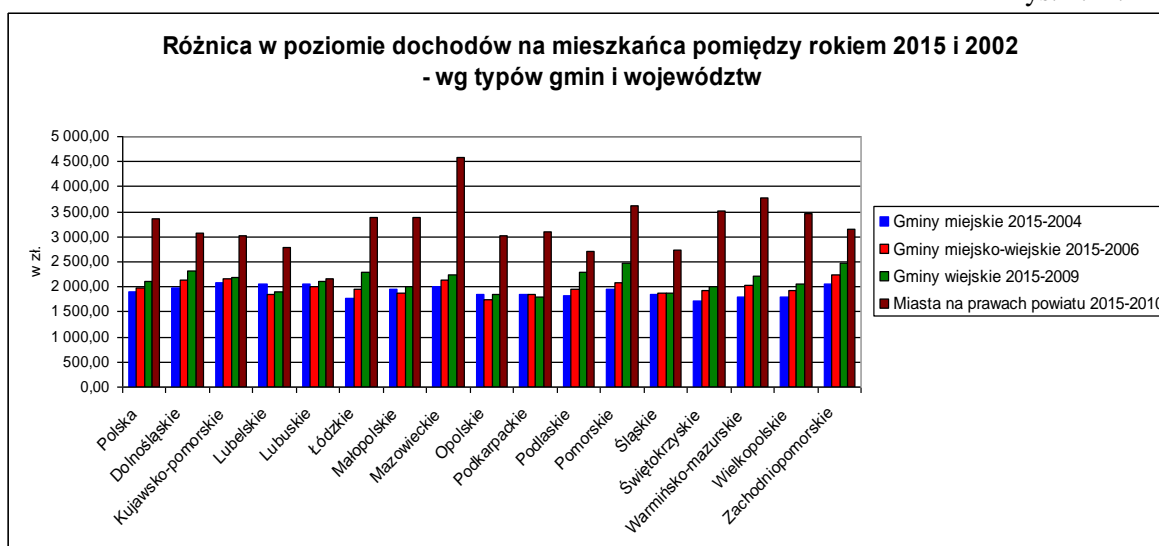
- w miastach na prawach powiatu - 5583 zł.,
- w gminach ogółem - 3396 zł.,
- w gminach miejskich - 3259 zł.,
- w gminach miejsko-wiejskich - 3342 zł.,
- gminach wiejskich 3514 zł.

W porównaniu do wartości wskaźnika notowanego w połowie lat dziewięćdziesiątych XX w. należy zwrócić uwagę na niewielkie zmniejszenie różnic występujących pomiędzy różnymi typami

JST. W porównaniu do roku 1995 dochody gmin miejskich wzrosły o 242 zł, miejsko-wiejskich o 247 zł, wiejskich o 251 zł., a miast na prawach powiatu o 251 zł.

W tabelach 1.15-1.19, zestawiając dane dla lat 2002-2015, przedstawiono wielkość dochodów gmin przeliczonych średnio na 1 mieszkańca województwa. Ilustracją graficzną dla wybranych lat analizowanego okresu (2015-2002) jest rysunek 1.11.

Rys. 1.11.

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

Przedstawione dane statystyczne i wyniki obliczeń wykazują duże różnice regionalne notowane w poziomie dochodów w przeliczeniu na mieszkańca.

Najwyższe dochody na mieszkańca cechowały samorządy zlokalizowane w następujących województwach:

- gminy ogółem – zachodniopomorskie- 3.743,90 zł., pomorskie – 3.692,60 zł, dolnośląskie – 3.586,99 zł, mazowieckie - 3.559,19 zł, kujawsko-pomorskie 3.542,79zł;
- gminy miejskie - małopolskie - 3.490,60zł, dolnośląskie - 3 379,70zł, kujawsko-pomorskie - 3.393,01zł, zachodniopomorskie - 3.418,12 zł. , lubuskie - 3.423,91zł,;
- gminy miejsko-wiejskie - kujawsko-pomorskie – 3.520,55zł, dolnośląskie - 3 600,78 zł, mazowieckie - 3 630,07zł, zachodniopomorskie - 3 688,40 zł,;
- gminy wiejskie - warmińsko-mazurskie - 3.687,21zł, łódzkie - 3.783,79 zł, dolnośląskie – 3.820,53 zł, pomorskie – 4.038,21 zł, zachodniopomorskie – 4.142,99 zł,;
- miasta na prawach powiatu - świętokrzyskie - 5.497,20 zł, pomorskie 5 659,94 zł, wielkopolskie - 5 710,13 zł., warmińsko-mazurskie - 5.916,91zł, mazowieckie – 7.602,11 zł.

Najniższe dochody na mieszkańca notowano natomiast w samorządach zlokalizowanych w następujących województwach:

- gminy ogółem – opolskie – 3.100,54 zł, podkarpackie – 3.140,36 zł lubelskie – 3.189,38 zł, świętokrzyskie - 3 199,13 zł, śląskie – 3. 276,51 zł.
- gminy miejskie - świętokrzyskie – 2.890,93 zł, łódzkie – 2.982,42 zł., podlaskie – 3.093,66 zł, wielkopolskie 3.104,96 zł, warmińsko-mazurskie – 3.111,16 zł,;
- gminy miejsko-wiejskie – opolskie - 2 989,21zł, lubelskie – 3.109,68 zł, podkarpackie – 3.132,18 zł, śląskie – 3.161,51 zł, podlaskie – 3.165,52 zł.
- gminy wiejskie - podkarpackie 3.145,96 zł, lubelskie – 3.159,44 zł, opolskie – 3.234,69 zł, śląskie -3.309,49 zł, małopolskie -3.338,45 zł, świętokrzyskie – 3.338,60 zł
- miasta na prawach powiatu - .
- lubuskie - 4 381,16 zł, podlaskie - 4.538,73 zł, śląskie - 4 .763,39 zł, lubelskie - 4 769,72 zł, kujawsko-pomorskie - 4 970,41 zł.

Jak widać najwyższy poziom wskaźnika cechuje miasta na prawach powiatu i gminy miejskie oraz przyległe do nich obszary zurbanizowane i uprzemysłowione. Widać wyraźnie zależność pomiędzy poziomem rozwoju gospodarczego a potencjałem finansowym jednostki terytorialnej.

Dokonując dodatkowo przeliczeń dochodów gmin i miast na prawach powiatu łącznie należy stwierdzić, że mimo zachodzącego procesu rozwoju społeczno-gospodarczego wysokość osiągniętych przez budżety gmin dochodów jest nadal ściśle współzależna z ich bazą ekonomiczną². Tezę tę potwierdza przeliczenie dochodów ogółem na jednego mieszkańca. Średnia ich wartość dla Polski wyniosła w 2014 r. 3.971 zł. Uzyskane wyniki obliczeń pozwalają następująco pogrupować województwa:

- dochody powyżej 5000 zł na mieszkańca - 1 województwo – mazowieckie (5031 zł),
- dochody w przedziale 4000 zł – 5000 zł - 4 województwa – pomorskie – (4281 zł.), śląskie (4041 zł), podlaskie (4037 zł.) i dolnośląskie (4023 zł),
- dochody w przedziale 3700 zł – 4000 zł. - 5 województw – zachodniopomorskie (3986 zł), kujawsko-pomorskie (3857 zł), łódzkie (3767 zł), małopolskie (3742 zł) i warmińsko-mazurskie (3705 zł);
- dochody w przedziale 3500 zł – 3700 zł. – 3 województwa - lubuskie (3553 zł), lubelskie (3565 zł.), wielkopolskie (3590 zł.),

---

1. ² Por. Sierak J. Gospodarka finansowa jednostek samorządu terytorialnego w: Gospodarka i finanse samorządu terytorialnego. Red nauk. G. Maśloch, J.Sierak, Oficyna Wyd. SGH. Warszawa 2013. s 183

- dochody poniżej 3500 zł - podkarpackie (3487 zł), świętokrzyskie (3468 zł) i opolskie (3273 zł).

Porównując wartości wskaźnika obliczonego dla roku 2014 oraz roku 2002, należy zwrócić uwagę, iż znaczącą poprawę pozycji notuje przede wszystkim województwo podlaskie, będące na 12 miejscu w kraju w roku 2002 i na 4 miejscu a w roku 2014. Swoją pozycję poprawiło także województwo pomorskie. Liderem niezmiennie pozostaje mazowieckie, głównie dzięki bardzo wysokiej bazie ekonomicznej Warszawy i otaczających ją gmin aglomeracyjnych. W zestawieniach dla obydwu analizowanych lat najniżej klasyfikują się świętokrzyskie i opolskie.

Jak wynika z przeprowadzonych badań, mimo istotnych zmian ustrojowych i społeczno-gospodarczych, wielu lat dobrej koniunktury gospodarczej, a także wsparcia procesów rozwojowych ze strony budżetu Unii Europejskiej, w latach 2000-2014 miało miejsce wyraźne rozwarstwienie dochodów budżetowych gmin w ujęciu regionalnym. Można tu wskazać na skalę zmienności dochodów w poszczególnych regionach. Zgodnie z wynikami badań, w latach 2000-2014 różnica w poziomie dochodów pomiędzy województwem o najwyższych i najniższych dochodach znacznie się pogłębiła. O ile w roku 2000 różnica pomiędzy województwem mazowieckim i opolskim wynosiła 7,9 mld zł (a wartościach realnych 10,7 mld zł), o tyle w roku 2014 osiągnęła wartość 23,5 mld zł. Zjawisko rozwarstwiania dochodów budżetowych gmin w regionach znalazło swoje odbicie także w innych województwach. Tak więc przedstawiony powyżej pozytywny przykład zmian notowanych w województwie podlaskim nie jest regułą.

Podsumowując, można stwierdzić, że funkcjonalno-przestrzenny rozkład wysokości dochodów wykazuje wyraźną zależność ich poziomu od potencjału lokalnej bazy ekonomicznej gmin. Podane wartości potwierdzają, że najwyższa wartość wskaźnika cechuje miasta na prawach powiatu i gminy miejskie, a także inne jednostki zurbanizowane i uprzemysłowione. W gorszej sytuacji znajdują się samorządy województw słabiej zaludnionych i mniej uprzemysłowionych. Dotyczy to zwłaszcza rolniczych obszarów Polski wschodniej, południowo-wschodniej i częściowo centralnej i północnej. Badanie wykazuje także wyższy poziom dochodów na mieszkańca w gminach miejskich, niż w wiejskich i miejsko-wiejskich. Potwierdza to postawioną wcześniej tezę, iż potencjał finansowy gmin jest ściśle związany z poziomem rozwoju gospodarczego terenu, funkcją ośrodków centralnych i liczbą ludności.

Szczegółowe zestawienia obrazujące poziom dochodów na mieszkańca dla poszczególnych typów gmin oraz miast na prawach powiatu z podziałem na województwa przedstawiono w poniższych tabelach (1.15. – 1.19).

Tabela 1.15. Dochody ogółem gmin na mieszkańca w latach 2002-2015 w zł

Wyszczególnienie	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Polska	1 372	1 424	1 591	1 808	2 040,60	2 246,87	2 452,84	2 547,44	2 793,93	2 926,22	3 022,10	3 098,94	3 272,10	3 395,81
Dolnośląskie	1 453	1 515	1 723	1 883	2 165,60	2 438,83	2 573,88	2 632,43	2 875,89	3 015,05	3 162,36	3 276,85	3 467,88	3 586,99
Kujawsko-pomorskie	1 387	1 431	1 596	1 844	2 067,20	2 226,66	2 487,75	2 618,18	2 798,00	2 908,43	3 067,05	3 149,94	3 359,96	3 542,79
Lubelskie	1 270	1 341	1 470	1 667	1 847,02	2 032,55	2 217,03	2 331,88	2 646,35	2 813,22	2 924,02	2 947,98	3 093,92	3 189,38
Lubuskie	1 407	1 461	1 663	1 970	2 122,27	2 355,99	2 449,10	2 623,29	2 804,17	2 874,85	2 967,16	3 154,01	3 322,03	3 441,82
Łódzkie	1 348	1 389	1 557	1 726	1 940,59	2 144,57	2 422,76	2 494,54	2 791,20	2 885,55	2 993,25	3 074,58	3 275,20	3 393,93
Małopolskie	1 351	1 388	1 510	1 742	1 974,18	2 203,26	2 364,55	2 480,94	2 779,73	2 930,37	2 964,00	2 981,02	3 148,05	3 296,87
Mazowieckie	1 395	1 433	1 619	1 817	2 157,91	2 366,20	2 571,71	2 645,06	2 828,16	2 987,41	3 105,84	3 180,28	3 373,84	3 559,19
Opolskie	1 314	1 359	1 499	1 737	1 885,61	2 071,30	2 301,30	2 375,02	2 639,73	2 705,81	2 825,28	2 856,45	3 009,22	3 100,54
Podkarpackie	1 319	1 373	1 499	1 727	1 954,41	2 156,84	2 333,52	2 501,84	2 886,60	2 860,39	2 891,29	2 940,58	3 115,11	3 140,36
Podlaskie	1 296	1 398	1 489	1 737	1 964,56	2 091,82	2 313,40	2 560,16	2 622,27	2 829,50	2 871,78	3 031,12	3 209,03	3 369,00
Pomorskie	1 472	1 526	1 704	1 932	2 218,70	2 489,66	2 692,33	2 712,09	2 977,73	3 177,29	3 234,87	3 346,05	3 535,07	3 692,60
Śląskie	1 407	1 405	1 603	1 800	1 970,37	2 180,78	2 393,33	2 433,75	2 709,09	2 838,55	2 878,10	2 968,73	3 183,29	3 276,51
Świętokrzyskie	1 270	1 369	1 509	1 706	1 973,84	2 063,61	2 276,80	2 507,70	2 938,98	2 879,43	2 911,50	2 999,17	3 126,42	3 199,13
Warmińsko-mazurskie	1 403	1 457	1 636	1 883	2 131,09	2 351,34	2 581,99	2 634,63	2 886,10	3 076,05	3 165,88	3 224,85	3 375,03	3 432,17
Wielkopolskie	1 356	1 414	1 584	1 821	2 004,04	2 177,84	2 439,80	2 464,87	2 614,82	2 819,96	2 949,38	3 026,23	3 164,62	3 306,94
Zachodniopomorskie	1 477	1 559	1 798	2 043	2 257,81	2 514,96	2 724,61	2 859,17	2 975,48	3 178,79	3 390,53	3 496,29	3 619,37	3 743,90

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Tabela 1.16 Dochody ogółem gmin miejskich na mieszkańca w latach 2002-2015 w zł

Wyszczególnienie	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Polska	1 348	1 400	1 562	1 763	1 977,55	2 217,31	2 396,30	2 427,78	2 654,39	2 791,76	2 847,86	2 941,91	3 161,60	3 258,93
Dolnośląskie	1 411	1 477	1 559	1 823	2 042,51	2 347,69	2 443,81	2 460,96	2 656,39	2 821,71	2 996,72	3 097,72	3 314,06	3 379,70
Kujawsko-pomorskie	1 301	1 370	1 520	1 736	1 961,46	2 132,42	2 313,91	2 541,62	2 762,93	2 893,56	2 960,23	2 943,49	3 114,57	3 393,01
Lubelskie	1 289	1 363	1 494	1 678	1 817,61	2 046,99	2 224,85	2 222,83	2 458,26	2 846,53	2 807,13	2 908,72	3 037,69	3 338,73
Lubuskie	1 372	1 403	1 647	1 904	2 084,31	2 414,70	2 348,97	2 543,55	2 689,35	2 860,34	3 003,12	2 983,84	3 223,50	3 423,91
Łódzkie	1 199	1 253	1 414	1 544	1 718,58	1 947,84	2 229,77	2 229,08	2 446,89	2 652,72	2 579,76	2 744,49	2 926,27	2 982,42
Małopolskie	1 538	1 553	1 688	1 941	2 127,06	2 342,09	2 530,24	2 615,94	2 819,26	2 956,25	3 130,84	3 253,76	3 400,17	3 490,60
Mazowieckie	1 339	1 363	1 560	1 736	2 017,85	2 285,74	2 480,94	2 523,62	2 733,77	2 822,16	2 865,66	2 978,37	3 201,13	3 339,57
Opolskie	1 534	1 568	1 759	1 955	2 177,09	2 302,24	2 541,30	2 447,53	2 779,85	3 009,35	3 136,90	3 014,29	3 142,24	3 372,42
Podkarpackie	1 300	1 343	1 518	1 746	1 979,10	2 124,02	2 314,16	2 356,26	2 638,71	2 713,18	2 842,25	2 962,16	3 126,52	3 138,01
Podlaskie	1 268	1 484	1 472	1 669	1 879,24	2 016,94	2 125,05	2 401,53	2 451,76	2 492,99	2 483,50	2 726,98	2 903,60	3 093,66
Pomorskie	1 409	1 472	1 629	1 873	2 143,06	2 497,64	2 608,03	2 492,30	2 741,66	2 905,79	2 956,22	3 050,32	3 294,39	3 374,17
Śląskie	1 440	1 423	1 664	1 846	2 004,05	2 233,20	2 444,49	2 479,50	2 707,66	2 792,53	2 846,96	2 942,76	3 266,82	3 295,00
Świętokrzyskie	1 181	1 335	1 505	1 631	1 986,90	2 050,09	2 229,59	2 381,84	3 046,12	2 694,43	2 749,60	2 780,05	2 864,22	2 890,93
Warmińsko-mazurskie	1 326	1 410	1 582	1 777	1 974,62	2 182,57	2 383,69	2 374,60	2 683,80	2 804,03	2 848,49	2 852,34	3 061,90	3 111,16
Wielkopolskie	1 307	1 332	1 492	1 691	1 846,11	2 040,34	2 302,15	2 327,77	2 455,40	2 561,46	2 636,13	2 783,03	3 022,46	3 104,96
Zachodniopomorskie	1 357	1 421	1 629	1 790	2 074,63	2 409,39	2 585,46	2 541,81	2 644,98	3 009,79	2 887,06	2 976,72	3 362,36	3 418,12

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Tabela 1.17 Dochody ogółem gmin miejsko-wiejskich na mieszkańca w latach 2002-2015 w z

Wyszczególnienie	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Polska	1 352	1 392	1 559	1 779	2 000,81	2 209,91	2 418,97	2 510,59	2 733,35	2 870,79	2 989,45	3 052,29	3 217,89	3 342,22
Dolnośląskie	1 459	1 515	1 745	1 893	2 245,61	2 437,04	2 629,90	2 707,42	2 984,99	3 149,34	3 262,91	3 357,02	3 506,39	3 600,78
Kujawsko-pomorskie	1 371	1 386	1 561	1 777	2 039,38	2 206,51	2 474,14	2 571,28	2 758,73	2 844,59	3 037,60	3 096,82	3 359,12	3 520,55
Lubelskie	1 255	1 308	1 430	1 652	1 795,30	1 988,88	2 166,84	2 250,09	2 659,47	2 629,56	2 850,47	2 847,08	3 010,72	3 109,68
Lubuskie	1 396	1 455	1 613	1 981	2 087,16	2 307,99	2 431,19	2 603,76	2 787,51	2 809,00	2 879,53	3 162,00	3 310,22	3 388,50
Łódzkie	1 292	1 318	1 462	1 645	1 888,46	2 130,41	2 336,05	2 435,31	2 766,70	2 771,02	2 902,53	2 990,84	3 175,83	3 240,20
Małopolskie	1 325	1 335	1 476	1 673	1 910,22	2 128,66	2 300,76	2 383,81	2 674,08	2 882,59	2 895,54	2 891,85	3 068,65	3 205,54
Mazowieckie	1 482	1 495	1 680	1 879	2 158,39	2 471,40	2 666,93	2 691,87	2 872,68	3 028,27	3 214,93	3 253,84	3 408,06	3 630,07
Opolskie	1 242	1 291	1 420	1 681	1 813,83	2 003,02	2 239,21	2 343,06	2 549,84	2 590,05	2 709,31	2 739,79	2 922,38	2 989,21
Podkarpackie	1 292	1 348	1 425	1 662	1 944,26	2 115,10	2 261,52	2 433,18	2 737,73	2 841,20	2 874,69	2 921,50	3 071,92	3 132,18
Podlaskie	1 224	1 275	1 405	1 632	1 859,81	2 004,92	2 234,06	2 432,65	2 509,98	2 691,31	2 659,91	2 833,09	3 024,64	3 165,52
Pomorskie	1 378	1 416	1 578	1 755	2 005,11	2 207,70	2 444,91	2 540,71	2 756,97	2 955,56	3 062,31	3 129,93	3 326,80	3 462,47
Śląskie	1 298	1 302	1 449	1 664	1 778,58	2 075,62	2 287,44	2 332,19	2 588,50	2 673,97	2 758,31	2 776,04	3 012,34	3 161,51
Świętokrzyskie	1 241	1 327	1 474	1 629	1 845,72	1 999,21	2 222,77	2 411,05	2 691,62	2 778,69	2 832,36	2 939,11	3 048,80	3 179,08
Warmińsko-mazurskie	1 401	1 425	1 604	1 876	2 150,59	2 367,52	2 594,86	2 647,99	2 920,10	3 096,14	3 220,63	3 217,03	3 352,75	3 436,49
Wielkopolskie	1 324	1 365	1 534	1 759	1 943,83	2 110,61	2 373,08	2 383,63	2 520,07	2 744,96	2 871,95	2 952,31	3 105,69	3 247,83
Zachodniopomorskie	1 439	1 532	1 802	2 044	2 218,09	2 450,66	2 646,19	2 860,79	2 980,24	3 130,43	3 428,87	3 460,89	3 579,06	3 688,40

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Tabela 1.18 Dochody ogółem gmin wiejskich na mieszkańca w latach 2002-2015 w zł

Wyszczególnienie	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Polska	1 402	1 463	1 633	1 856	2 108,00	2 292,95	2 511,81	2 644,84	2 922,16	3 047,43	3 146,94	3 222,98	3 376,54	3 514,04
Dolnośląskie	1 503	1 575	1 955	1 966	2 250,56	2 584,75	2 699,13	2 793,35	3 060,49	3 123,82	3 272,67	3 393,57	3 605,96	3 820,53
Kujawsko-pomorskie	1 437	1 495	1 657	1 945	2 133,94	2 281,79	2 569,05	2 687,26	2 844,10	2 966,19	3 132,56	3 272,51	3 454,94	3 617,41
Lubelskie	1 267	1 342	1 471	1 666	1 868,42	2 037,73	2 225,84	2 385,95	2 705,48	2 844,93	2 979,55	2 984,16	3 132,30	3 159,44
Lubuskie	1 454	1 516	1 771	1 994	2 216,81	2 407,85	2 552,10	2 714,75	2 913,91	3 008,85	3 107,30	3 251,91	3 408,70	3 562,56
Łódzkie	1 491	1 529	1 714	1 906	2 139,77	2 304,27	2 615,89	2 728,76	3 067,41	3 124,81	3 357,71	3 369,89	3 591,13	3 783,79
Małopolskie	1 335	1 398	1 503	1 757	1 994,82	2 235,93	2 385,21	2 536,39	2 860,93	2 965,90	2 991,20	3 006,49	3 169,26	3 338,45
Mazowieckie	1 376	1 433	1 614	1 822	2 226,72	2 347,54	2 563,45	2 678,97	2 849,90	3 046,34	3 163,48	3 238,84	3 440,39	3 628,08
Opolskie	1 380	1 421	1 569	1 772	1 925,48	2 128,25	2 340,76	2 416,19	2 781,72	2 837,42	2 953,63	3 049,10	3 146,03	3 234,69
Podkarpackie	1 339	1 396	1 526	1 750	1 949,78	2 188,82	2 376,89	2 593,99	3 065,28	2 929,63	2 919,95	2 942,74	3 135,36	3 145,96
Podlaskie	1 350	1 430	1 545	1 826	2 060,87	2 173,60	2 441,15	2 709,93	2 773,25	3 080,98	3 197,55	3 308,45	3 477,89	3 637,04
Pomorskie	1 572	1 624	1 827	2 066	2 381,78	2 613,81	2 875,49	2 969,90	3 270,44	3 496,76	3 534,87	3 676,33	3 815,18	4 038,21
Śląskie	1 424	1 433	1 615	1 818	2 023,59	2 178,71	2 392,84	2 436,43	2 762,75	2 951,20	2 957,68	3 074,85	3 182,91	3 309,49
Świętokrzyskie	1 327	1 414	1 537	1 792	2 062,42	2 119,62	2 338,30	2 634,12	3 088,82	3 032,67	3 038,15	3 133,37	3 290,54	3 338,60
Warmińsko-mazurskie	1 469	1 527	1 714	1 978	2 241,90	2 475,24	2 733,09	2 835,87	3 019,27	3 278,94	3 371,40	3 534,36	3 649,53	3 687,21
Wielkopolskie	1 434	1 535	1 712	1 984	2 178,81	2 352,07	2 612,15	2 658,09	2 839,18	3 061,04	3 218,74	3 254,71	3 322,83	3 494,03
Zachodniopomorskie	1 661	1 736	1 940	2 259	2 498,36	2 738,03	3 003,19	3 121,74	3 252,15	3 430,60	3 745,55	4 018,75	3 929,25	4 142,99

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Tabela 1.19 Dochody ogółem miast na prawach powiatu na mieszkańca w latach 2002-2015 w zł

Wyszczególnienie	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Polska	2 222	2 128	2 472	2 830	3 205,86	3 677,51	3 890,30	3 967,84	4 264,65	4 508,59	4 865,08	5 067,14	5 398,35	5 583,03
Dolnośląskie	2 256	2 259	2 631	3 180	3 615,27	3 994,01	3 947,60	4 093,22	4 680,80	5 157,57	5 344,20	5 210,79	5 197,85	5 331,59
Kujawsko-pomorskie	1 941	1 853	2 146	2 409	2 705,01	3 192,98	3 465,48	3 386,22	3 530,27	3 807,45	4 199,93	4 500,25	4 704,07	4 970,41
Lubelskie	1 973	1 882	2 128	2 271	2 614,79	2 890,21	3 175,42	3 336,34	3 603,10	3 991,33	4 413,98	4 780,29	5 002,95	4 769,72
Lubuskie	2 219	2 027	2 146	2 542	2 733,01	3 447,25	3 269,22	3 552,75	3 637,53	3 695,99	3 824,90	4 041,18	4 291,87	4 381,16
Łódzkie	1 967	1 935	2 162	2 386	2 752,56	3 077,89	3 337,21	3 576,10	3 514,70	3 793,04	4 178,31	4 961,22	4 756,42	5 342,54
Małopolskie	2 022	2 098	2 379	2 674	3 055,39	3 606,60	3 876,03	4 121,77	4 430,16	4 411,86	4 552,08	4 870,94	5 241,00	5 415,24
Mazowieckie	3 020	2 717	3 295	4 000	4 613,89	5 219,64	5 499,83	5 442,14	5 707,29	6 105,95	6 509,03	6 614,93	7 386,90	7 602,11
Opolskie	2 397	2 238	2 595	2 921	3 686,52	4 414,84	4 006,27	3 835,88	4 407,22	4 510,56	4 787,34	5 032,29	5 211,76	5 423,05
Podkarpackie	2 299	2 166	2 394	2 662	3 106,84	3 339,14	3 775,01	3 592,54	4 320,42	4 791,02	4 880,95	5 241,95	5 426,36	5 402,64
Podlaskie	1 831	1 793	2 107	2 389	2 640,35	2 940,24	3 226,71	3 727,14	4 229,05	4 318,06	4 692,38	4 569,95	5 521,06	4 538,73
Pomorskie	2 036	2 079	2 562	2 828	3 266,45	3 821,79	3 858,47	3 818,82	4 471,79	4 510,35	5 695,13	5 478,85	5 572,89	5 659,94
Śląskie	2 033	1 947	2 246	2 471	2 732,61	3 123,17	3 352,74	3 428,15	3 707,39	3 859,86	4 055,93	4 337,41	4 699,61	4 763,39
Świętokrzyskie	1 983	1 965	2 126	2 428	2 794,11	3 125,95	3 625,82	3 938,32	4 521,26	5 094,17	4 874,69	5 121,33	5 295,11	5 497,20
Warmińsko-mazurskie	2 144	2 103	2 397	2 622	2 913,09	3 294,89	3 419,42	3 526,71	3 834,75	4 242,86	4 389,10	4 728,13	4 977,56	5 916,91
Wielkopolskie	2 252	2 202	2 498	2 857	3 074,88	3 849,47	4 037,84	4 095,96	4 288,83	4 387,09	4 839,56	4 816,29	5 026,44	5 710,13
Zachodniopomorskie	1 989	1 822	2 029	2 403	2 665,54	3 009,50	3 267,25	3 260,23	3 261,63	3 569,36	4 110,65	4 356,30	4 654,27	5 138,04

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

2. Struktura dochodów budżetowych gmin i miast na prawach powiatu

Dochody budżetowe stanowią podstawę działalności samorządu terytorialnego. Analizy finansowe obejmują nie tylko badanie poziomu i stabilności dochodów ogółem, ale także ich poszczególnych źródeł. Służy temu analiza struktury dochodów.

Wielkość i wzajemne relacje poszczególnych źródeł dochodów informują o stopniu samodzielności finansowej gmin oraz wykazują stan uzależnienia ich budżetów od transferów zewnętrznych.

W niniejszej ekspertyzie analizę struktury i wzajemnych relacji źródeł dochodów przeprowadzono na podstawie danych GUS, zestawionych zgodnie ze sprawozdawczością budżetową w następujących grupach:

- dochody własne,
- subwencje,
- dotacje.

Poniższe zestawienia tabelaryczne oraz wykresy przedstawiają kształtowanie się poszczególnych źródeł dochodów budżetów gmin takich jak: dochody własne, w tym udziały gmin w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa, subwencja ogólna, dotacje celowe oraz dotacje Unii Europejskiej.

2.1. Dochody własne

W tabeli 2.1. przedstawiono wartości dochodów własnych zestawione dla poszczególnych typów gmin dla lat 1995-2015. Dane liczbowe zilustrowano rysunkiem 2.1.

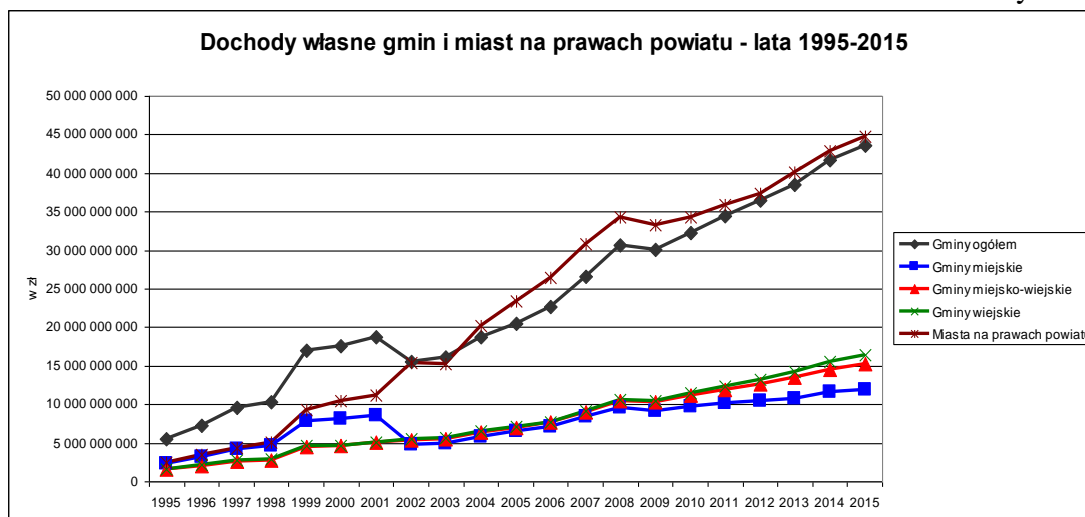
Tabela 2.1.

Dochody własne budżetów gmin i miast na prawach powiatu

Wyszczególnienie	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Gminy ogółem	5 471	7 336	9 536	10 311	17 053	17 570	18 807	15 567	16 112	18 732	20 558
Gminy miejskie	2 302	3 184	4 153	4 649	7 895	8 172	8 621	4 757	5 003	5 874	6 505
Gminy miejsko-wiejskie	1 529	1 971	2 575	2 740	4 554	4 703	5 073	5 307	5 452	6 366	7 001
Gminy wiejskie	1 640	2 181	2 809	2 922	4 604	4 694	5 113	5 503	5 656	6 492	7 052
Miasta na prawach powiatu	2 541	3 436	4 402	5 121	9 335	10 417	11 156	15 464	15 281	20 134	23 379
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Dynamika 2015/1995 1995=100
Gminy ogółem	22 684	26 535	30 695	30 022	32 264	34 490	36 523	38 546	41 711	43 573	796,47
Gminy miejskie	7 177	8 386	9 564	9 199	9 705	10 161	10 538	10 810	11 642	11 929	518,28
Gminy miejsko-wiejskie	7 737	9 019	10 515	10 348	11 131	11 982	12 717	13 469	14 535	15 192	993,61
Gminy wiejskie	7 769	9 130	10 616	10 475	11 429	12 347	13 268	14 267	15 534	16 452	1003,08
Miasta na prawach powiatu	26 442	30 802	34 369	33 262	34 284	35 952	37 408	40 059	42 894	44 774	1762,15

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Rys. 2.1.

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

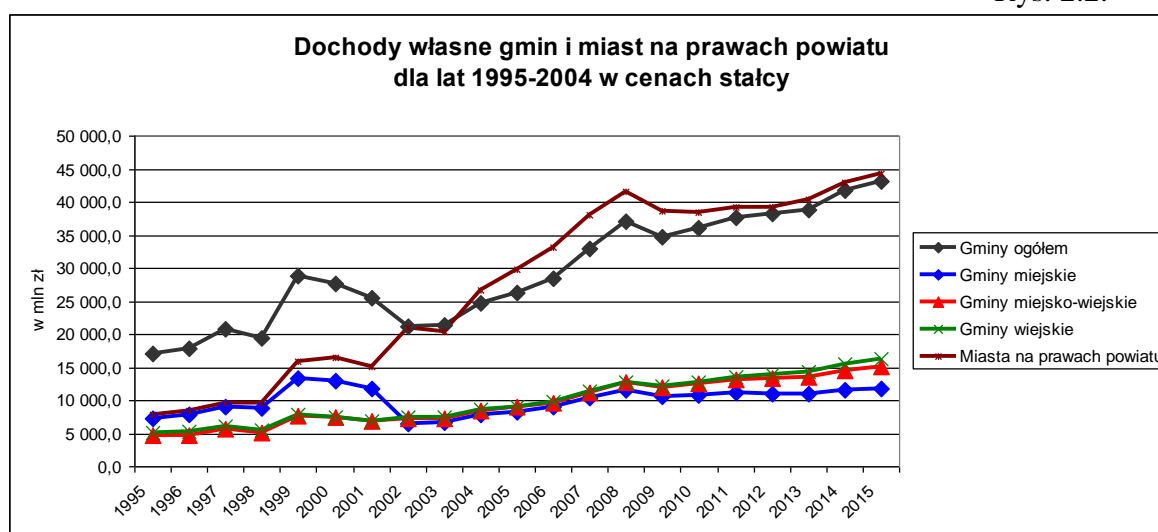
Tabela 2.2.

Dochody własne wg typów gmin w dla lat 1995-2013 w cenach stałych

Wyszczególnienie	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Gminy ogółem	17 011,0	17 848,5	20 717,0	19 496,0	28 840,0	27 692,1	25 519,2	21 122,9	21 454,7	24 746,8	26 240,2
Gminy miejskie	7 157,6	7 746,7	9 022,4	8 790,3	13 352,0	12 879,9	11 697,8	6 454,8	6 662,0	7 760,1	8 303,0
Gminy miejsko-wiejskie	4 754,1	4 795,4	5 594,2	5 180,8	7 701,7	7 412,4	6 883,6	7 201,1	7 259,9	8 410,1	8 936,1
Gminy wiejskie	5 099,3	5 306,4	6 102,6	5 524,9	7 786,3	7 398,2	6 937,8	7 467,0	7 531,5	8 576,6	9 001,2
Miasta na prawach powiatu	7 900,7	8 359,8	9 563,3	9 682,8	15 787,4	16 418,2	15 137,6	20 983,1	20 348,2	26 599,0	29 841,0
Wyszczególnienie	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Dynamika 2015/1995 1995=100
Gminy ogółem	28 357,3	32 845,0	37 067,3	34 792,5	36 126,0	37 638,9	38 214,0	38 892,9	41 711,0	43 180,8	253,84
Gminy miejskie	8 972,0	10 380,2	11 549,5	10 660,7	10 866,7	11 088,7	11 025,9	10 907,3	11 642,0	11 821,6	165,16
Gminy miejsko-wiejskie	9 672,0	11 163,7	12 697,9	11 992,3	12 463,4	13 076,0	13 305,8	13 590,2	14 535,0	15 055,3	316,68
Gminy wiejskie	9 712,0	11 301,1	12 819,9	12 139,5	12 797,1	13 474,3	13 882,3	14 395,4	15 534,0	16 303,9	319,73
Miasta na prawach powiatu	33 055,1	38 126,7	41 504,0	38 547,3	38 387,8	39 234,4	39 140,0	40 419,5	42 894,0	44 371,0	561,61

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Rys. 2.2.

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

Przeprowadzone analizy zmian dochodów własnych wykazują, że :

- wielkość dochodów własnych gmin w skali kraju wzrosła z poziomu 5,4 mld zł do 41,5 mld zł, tj. o 696,5%. W wartościach realnych oznaczało to przyrost z 17,0 mld zł do 43,2 mld zł.
- zanotowano różnice w tempie zmian w poszczególnych typach gmin. Najniższe tempo przyrostu dochodów własnych w stosunku do roku 1995 zanotowano w gminach miejskich (418,3%), następnie miejsko-wiejskich (893,6%), a najwyższe w gminach wiejskich (903,1%),
- w okresie analizowanych 20 lat zarysowuje się silna korelacja dodatnia pomiędzy dynamiką przyrostu dochodów własnych i dochodów ogółem, choć w wybranych latach dochodach własne notowały relatywnie większe spadki lub wzrosty (np. w roku 2009 spadek dochodów własnych był znacznie silniejszy niż dochodów ogółem).

Analizując dynamikę dochodów własnych w poszczególnych województwach należy stwierdzić, że:

- najwyższy ich przyrost cechuje województwa: wielkopolskie (973%), kujawsko-pomorskie (970%), małopolskie (959%), pomorskie (925%) i łódzkie (887%);
- najniższe tempo zmian przypada na województwa: mazowieckie (303%), opolskie (622%), lubelskie (669%), dolnośląskie (720%) i lubuskie (721%).

Szczegółowe zestawienia obrazujące poziom dochodów własnych dla poszczególnych typów gmin oraz miast na prawach powiatu przedstawiono w poniższych tabelach (2.4. – 2.8.). Zilustrowano je rysunkami 2.3-2.7

Tabela 2.3. Dochody własne gmin w latach 1995 -2015 w mln zł

Wyszczególnienie	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Polska	5 470,8	7 336,0	9 535,9	10 311,5	17 053,4	17 569,8	18 807,2	15 567,4	16 112,1	18 732,0	20 558,2	22 683,6	26 535,5	30 694,7	30 021,9	32 264,4	34 489,9	36 522,9	38 546,0	41 710,7	43 573,3
Dolnośląskie	512,1	689,8	840,3	897,4	1 381,8	1 425,9	1 482,1	1 536,6	1 731,4	2 035,4	2 154,8	2 475,3	2 889,4	3 223,8	3 149,1	3 354,1	3 514,9	3 830,6	3 799,5	4 068,6	4 198,6
Kujawsko-pomorskie	202,8	263,2	334,7	365,8	586,8	607,0	661,4	739,2	743,7	833,1	936,9	986,7	1 148,5	1 347,5	1 373,2	1 544,6	1 612,4	1 736,5	1 830,5	2 005,5	2 168,6
Lubelskie	250,0	307,7	402,9	395,0	634,5	654,0	683,1	695,3	736,4	831,3	905,1	954,9	1 107,7	1 311,3	1 208,7	1 360,5	1 485,0	1 560,6	1 663,8	1 848,7	1 922,3
Lubuskie	170,6	230,7	290,0	293,0	447,8	458,0	478,5	508,4	512,6	599,6	658,3	742,9	853,7	956,0	928,7	981,9	1 112,2	1 165,5	1 275,2	1 363,7	1 401,8
Łódzkie	307,3	360,5	499,1	559,5	909,2	946,3	1 030,9	1 109,4	1 126,2	1 280,2	1 376,8	1 477,0	1 749,0	2 081,2	1 949,8	2 184,8	2 274,6	2 493,1	2 622,8	2 919,2	3 033,9
Małopolskie	331,5	448,5	600,7	582,3	1 061,2	1 074,9	1 160,5	1 209,7	1 223,0	1 395,4	1 550,3	1 697,6	2 083,6	2 323,1	2 334,7	2 463,9	2 736,6	2 838,6	3 039,1	3 306,1	3 511,6
Mazowieckie	1 444,5	2 062,4	2 765,9	3 185,3	5 439,1	5 548,3	5 883,9	1 984,4	2 022,8	2 400,1	2 661,1	3 145,5	3 657,3	4 212,0	4 163,8	4 310,4	4 542,6	4 752,3	5 134,9	5 581,3	5 826,1
Opolskie	205,7	259,5	335,3	359,7	559,9	577,8	641,4	641,4	652,0	726,4	791,8	844,2	968,5	1 115,7	1 067,5	1 131,6	1 187,8	1 283,2	1 353,6	1 442,0	1 485,8
Podkarpackie	232,7	311,1	408,3	414,4	686,4	723,0	779,1	830,1	840,1	966,5	1 058,8	1 171,4	1 333,1	1 576,4	1 579,4	1 705,6	1 821,2	1 884,8	1 984,8	2 206,0	2 282,4
Podlaskie	117,2	155,3	199,1	210,1	307,0	317,7	338,6	368,6	385,0	447,6	484,7	516,5	601,2	724,9	725,8	772,3	884,0	902,6	991,2	1 049,8	1 108,5
Pomorskie	247,2	325,3	413,3	456,9	726,4	765,9	845,9	885,2	930,4	1 035,0	1 152,7	1 297,9	1 611,5	1 836,1	1 748,2	1 900,6	2 030,4	2 102,6	2 251,5	2 410,2	2 533,3
Śląskie	393,3	556,5	666,2	684,2	1 249,3	1 296,1	1 465,3	1 523,9	1 485,0	1 813,2	2 001,4	2 112,7	2 399,4	2 869,3	2 748,6	2 898,7	3 041,0	3 185,4	3 354,4	3 676,8	3 762,6
Świętokrzyskie	163,1	205,1	276,8	278,9	460,0	480,9	487,8	514,0	549,5	650,2	666,5	724,5	834,3	999,5	1 018,8	1 116,8	1 154,3	1 223,0	1 294,3	1 357,1	1 426,6
Warmińsko-mazurskie	191,7	260,8	340,1	360,3	581,5	591,7	613,9	636,0	658,7	760,5	828,3	916,7	1 057,8	1 261,7	1 171,9	1 344,9	1 477,4	1 562,6	1 593,9	1 699,8	1 750,9
Wielkopolskie	440,3	572,8	738,3	801,6	1 309,8	1 385,7	1 487,9	1 583,9	1 639,9	1 938,0	2 182,3	2 384,5	2 765,2	3 195,8	3 168,7	3 419,4	3 732,5	3 926,7	4 157,9	4 476,8	4 725,6
Zachodniopomorskie	260,8	326,8	425,1	467,0	712,9	716,6	766,8	801,1	875,6	1 019,7	1 148,4	1 235,3	1 475,4	1 660,5	1 685,0	1 774,3	1 883,1	2 074,8	2 198,5	2 299,1	2 434,8

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Tabela 2.4. Dochody własne gmin miejskich w latach 1995 -2015 w mln zł

Wyszczególnienie	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Polska	2 301,6	3 184,0	4 152,5	4 649,3	7 895,3	8 172,4	8 621,2	4 757,4	5 003,4	5 874,2	6 505,1	7 177,3	8 386,4	9 564,3	9 198,9	9 704,9	10 160,6	10 537,6	10 810,0	11 641,7	11 929,0
Dolnośląskie	179,2	246,1	293,6	319,4	519,1	550,2	557,7	611,0	747,0	807,4	934,7	1 031,2	1 216,1	1 350,2	1 296,8	1 344,1	1 431,3	1 524,7	1 338,0	1 425,6	1 449,3
Kujawsko-pomorskie	38,5	50,4	65,9	75,8	133,2	138,0	145,6	153,7	163,0	190,0	207,7	229,9	262,3	301,1	325,3	354,7	367,1	370,1	378,5	403,1	453,3
Lubelskie	73,6	87,6	120,8	120,7	198,9	209,9	222,4	227,8	241,5	278,7	309,1	326,4	384,4	450,1	397,7	433,1	481,0	490,5	537,0	562,7	600,1
Lubuskie	48,2	63,7	78,4	76,8	110,0	117,9	115,3	118,3	117,6	142,9	153,5	172,9	202,5	210,3	206,5	221,7	245,2	250,2	261,4	280,5	297,7
Łódzkie	106,0	135,4	172,7	196,7	357,4	367,0	387,2	396,4	415,3	489,3	513,9	558,8	677,2	813,0	746,7	777,1	825,1	873,0	913,3	1 007,3	1 039,6
Małopolskie	68,1	84,4	111,3	123,1	192,3	195,5	206,1	214,4	212,5	239,8	274,5	293,3	328,0	356,7	355,3	367,9	389,3	409,6	435,4	459,9	476,2
Mazowieckie	1 125,2	1 620,3	2 185,6	2 542,9	4 320,8	4 407,8	4 618,4	578,7	590,0	726,4	798,5	930,3	1 102,6	1 257,8	1 264,4	1 340,9	1 342,3	1 346,6	1 449,0	1 563,6	1 624,0
Opolskie	31,3	36,3	52,9	56,2	83,9	90,0	117,2	111,3	111,2	127,2	129,0	141,4	164,0	187,9	171,9	175,1	202,6	212,3	208,4	208,7	218,5
Podkarpackie	76,8	100,8	135,5	133,6	214,9	240,2	259,5	263,4	267,4	323,0	367,5	415,8	457,4	526,1	515,6	533,4	556,1	586,9	612,6	660,3	675,9
Podlaskie	30,8	39,2	50,6	54,3	86,4	96,4	94,8	99,5	107,8	128,8	140,1	153,1	180,3	200,2	208,2	215,8	226,0	223,9	249,7	261,2	280,3
Pomorskie	103,3	137,7	177,2	198,5	326,8	341,8	382,8	394,0	403,3	465,3	526,3	577,7	732,5	813,9	730,5	794,4	818,4	851,2	888,1	953,6	920,2
Śląskie	181,0	277,5	303,3	330,8	608,7	619,0	703,1	734,3	720,3	884,4	977,8	1 032,1	1 151,2	1 351,8	1 282,9	1 335,0	1 385,4	1 428,8	1 513,2	1 674,6	1 672,3
Świętokrzyskie	41,3	50,5	75,8	71,8	119,3	129,3	127,7	130,7	149,3	175,0	186,6	214,7	239,5	280,2	288,8	309,8	306,2	321,9	324,7	328,6	336,5
Warmińsko-mazurskie	59,0	79,4	100,5	103,6	189,8	202,7	203,5	212,6	229,5	273,1	296,8	330,5	381,0	439,2	409,7	459,2	503,1	514,9	502,0	549,2	554,5
Wielkopolskie	81,5	104,4	134,3	144,2	260,0	286,8	303,6	326,2	329,3	387,9	439,8	480,0	541,3	618,1	622,6	653,8	679,7	705,2	746,3	798,9	823,4
Zachodniopomorskie	57,8	70,2	94,2	100,8	173,8	180,0	176,2	185,0	198,3	234,9	249,2	289,3	366,0	407,6	376,1	389,0	401,7	428,0	452,4	503,9	507,0

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Tabela 2.5. Dochody własne gmin miejsko-wiejskich w latach 1995 -2015 w mln zł

Wyszczególnienie	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Polska	1 529,0	1 970,7	2 574,7	2 739,8	4 553,7	4 703,3	5 072,7	5 307,0	5 452,5	6 365,7	7 001,5	7 736,9	9 019,1	10 514,6	10 348,0	11 130,6	11 982,2	12 717,5	13 468,9	14 534,9	15 192,1
Dolnośląskie	191,5	246,8	328,2	345,5	512,6	531,9	554,9	550,1	577,0	681,6	722,7	877,9	980,0	1 117,3	1 096,4	1 186,7	1 223,1	1 344,2	1 411,3	1 493,1	1 530,8
Kujawsko-pomorskie	80,7	104,3	132,7	143,1	232,5	239,5	262,7	297,9	287,9	324,6	351,8	380,1	443,5	511,3	500,7	567,0	590,0	641,3	673,7	742,4	783,8
Lubelskie	34,1	42,6	52,5	50,9	88,7	89,7	95,2	96,7	99,8	116,7	132,9	137,0	159,7	197,2	174,1	205,9	214,6	223,6	242,1	280,0	291,2
Lubuskie	86,9	116,7	146,8	146,6	231,7	237,2	251,1	264,6	267,8	311,5	346,1	395,0	441,3	505,4	484,2	513,9	576,7	596,1	668,5	707,6	742,3
Łódzkie	61,0	78,8	104,8	112,2	187,9	194,5	207,9	223,5	225,4	250,0	277,3	312,8	383,4	439,7	407,8	458,1	477,4	525,6	577,4	635,4	637,2
Małopolskie	140,8	177,3	241,6	244,8	486,1	500,5	530,4	557,6	569,9	657,0	718,8	797,7	965,2	1 108,6	1 119,9	1 180,4	1 321,4	1 352,1	1 396,7	1 548,1	1 590,9
Mazowieckie	135,3	188,9	252,8	285,7	513,8	520,7	591,5	645,4	661,2	788,3	867,8	985,5	1 189,9	1 376,6	1 335,2	1 373,5	1 485,8	1 565,4	1 655,3	1 774,3	1 851,1
Opolskie	123,2	157,9	195,0	213,4	334,0	345,7	372,5	364,8	370,0	422,1	478,9	505,6	566,6	657,9	640,9	688,5	699,1	749,9	790,2	863,9	883,2
Podkarpackie	55,9	69,2	89,9	92,2	162,2	168,4	181,6	199,2	202,3	226,2	244,2	279,1	320,1	396,1	403,6	444,7	496,4	510,8	543,0	607,3	632,8
Podlaskie	29,2	38,4	49,9	51,3	81,0	79,6	87,0	93,4	99,4	120,9	128,7	133,1	161,1	198,3	209,7	229,6	269,2	270,7	295,7	319,6	331,1
Pomorskie	45,0	55,5	69,7	78,6	124,2	131,8	137,0	143,7	146,3	161,7	178,0	201,3	234,1	283,6	281,4	295,9	335,3	344,7	372,9	400,7	470,6
Śląskie	64,5	77,7	108,0	107,0	206,3	221,1	254,3	253,4	245,6	290,5	315,5	337,9	390,3	484,2	472,8	497,0	499,5	532,1	562,9	624,2	656,4
Świętokrzyskie	60,0	76,7	101,5	104,6	172,3	183,4	189,0	200,1	212,2	257,2	258,2	273,3	327,2	382,5	383,3	416,7	445,8	470,5	508,5	522,3	561,6
Warmińsko-mazurskie	61,3	82,7	112,0	124,2	193,6	192,7	203,5	211,6	214,1	253,0	278,5	310,9	352,1	436,7	399,6	467,5	492,9	536,2	544,1	564,9	593,2
Wielkopolskie	226,7	291,8	377,1	407,1	670,1	709,9	761,1	801,9	826,2	971,6	1 088,3	1 176,1	1 364,6	1 593,2	1 556,2	1 675,8	1 867,1	1 957,1	2 093,3	2 265,9	2 383,1
Zachodniopomorskie	132,9	165,5	212,3	232,7	356,6	356,5	393,2	403,0	447,5	532,8	613,9	633,6	740,0	825,8	882,1	929,3	988,1	1 097,3	1 133,5	1 185,1	1 253,0

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Tabela 2.6. Dochody własne gmin wiejskich w latach 1995 -2015 w mln zł

Wyszczególnienie	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Polska	1 640,2	2 181,3	2 808,6	2 922,4	4 604,5	4 694,0	5 113,3	5 503,0	5 656,2	6 492,1	7 051,6	7 769,4	9 130,0	10 615,9	10 475,0	11 428,9	12 347,2	13 267,9	14 267,1	15 534,1	16 452,2
Dolnośląskie	140,3	146,2	221,6	250,7	363,9	384,9	435,8	489,5	485,4	540,8	585,6	605,4	688,3	828,5	795,4	949,6	972,1	1 094,5	1 132,1	1 276,5	1 357,1
Kujawsko-pomorskie	183,9	253,2	327,4	356,7	604,6	619,8	674,0	760,2	771,7	885,5	994,8	1 229,6	1 364,8	1 577,6	1 564,1	1 596,0	1 714,5	1 840,3	2 030,5	2 243,5	2 351,0
Lubelskie	122,7	186,9	247,8	214,4	382,7	378,9	424,0	437,8	440,5	498,6	557,0	606,7	790,4	857,7	859,5	915,6	1 025,9	1 077,0	1 207,0	1 298,1	1 444,5
Lubuskie	147,9	201,3	254,9	246,4	434,2	455,9	507,9	536,2	519,1	638,3	708,2	742,8	857,9	1 033,3	992,9	1 066,7	1 156,1	1 224,5	1 278,3	1 378,0	1 433,9
Łódzkie	142,2	177,6	229,6	223,4	346,9	354,4	365,5	370,8	395,1	435,8	463,1	491,6	563,6	664,0	636,9	721,6	789,4	846,6	884,7	1 006,0	1 030,9
Małopolskie	100,0	141,0	182,9	188,6	309,3	314,4	338,0	367,5	370,4	417,2	447,1	476,6	555,6	654,2	660,2	727,5	768,7	787,1	829,3	938,4	973,7
Mazowieckie	57,2	77,7	98,7	104,5	139,6	141,7	156,8	175,7	177,8	197,9	215,9	230,2	259,8	326,4	307,9	326,9	388,8	408,1	445,9	469,0	497,1
Opolskie	61,7	77,9	99,5	102,5	168,4	168,2	171,1	183,2	187,9	217,9	221,6	236,6	267,6	336,9	346,7	390,3	402,3	430,6	461,1	506,2	528,6
Podkarpackie	35,5	50,3	64,7	69,6	106,0	102,9	112,1	125,4	127,2	145,2	158,8	175,0	209,9	240,3	238,0	246,2	290,3	319,2	345,3	375,6	361,7
Podlaskie	132,2	176,7	226,9	250,3	379,6	389,0	423,2	455,9	484,5	578,4	654,2	728,4	859,3	984,4	989,9	1 089,8	1 185,8	1 264,3	1 318,4	1 411,9	1 519,2
Pomorskie	70,1	91,2	118,7	133,6	182,5	180,1	197,4	213,2	229,8	252,0	285,3	312,5	369,4	427,1	426,8	456,0	493,3	549,6	612,7	610,1	674,7
Śląskie	141,4	196,8	218,5	232,4	350,0	343,7	369,5	375,6	407,3	546,3	497,4	566,2	693,3	756,2	755,9	823,3	860,4	961,7	1 050,2	1 149,8	1 218,5
Świętokrzyskie	51,2	65,3	87,4	90,1	142,0	142,1	151,7	165,4	170,8	177,1	184,0	197,2	237,9	269,8	254,8	268,0	286,1	321,0	355,1	369,4	384,2
Warmińsko-mazurskie	83,6	108,5	136,1	146,9	221,0	229,5	253,1	287,5	292,7	318,5	377,3	376,7	442,6	535,0	547,2	622,9	655,4	725,1	778,2	860,1	931,4
Wielkopolskie	98,9	132,1	166,4	179,8	275,5	292,2	326,1	347,5	380,8	408,1	448,4	518,8	644,9	738,6	736,3	810,3	876,7	906,7	990,5	1 056,0	1 142,5
Zachodniopomorskie	71,4	98,7	127,6	132,5	198,1	196,3	206,9	211,9	215,1	234,4	253,0	275,3	324,8	385,7	362,6	418,2	481,4	511,6	547,8	585,7	603,2

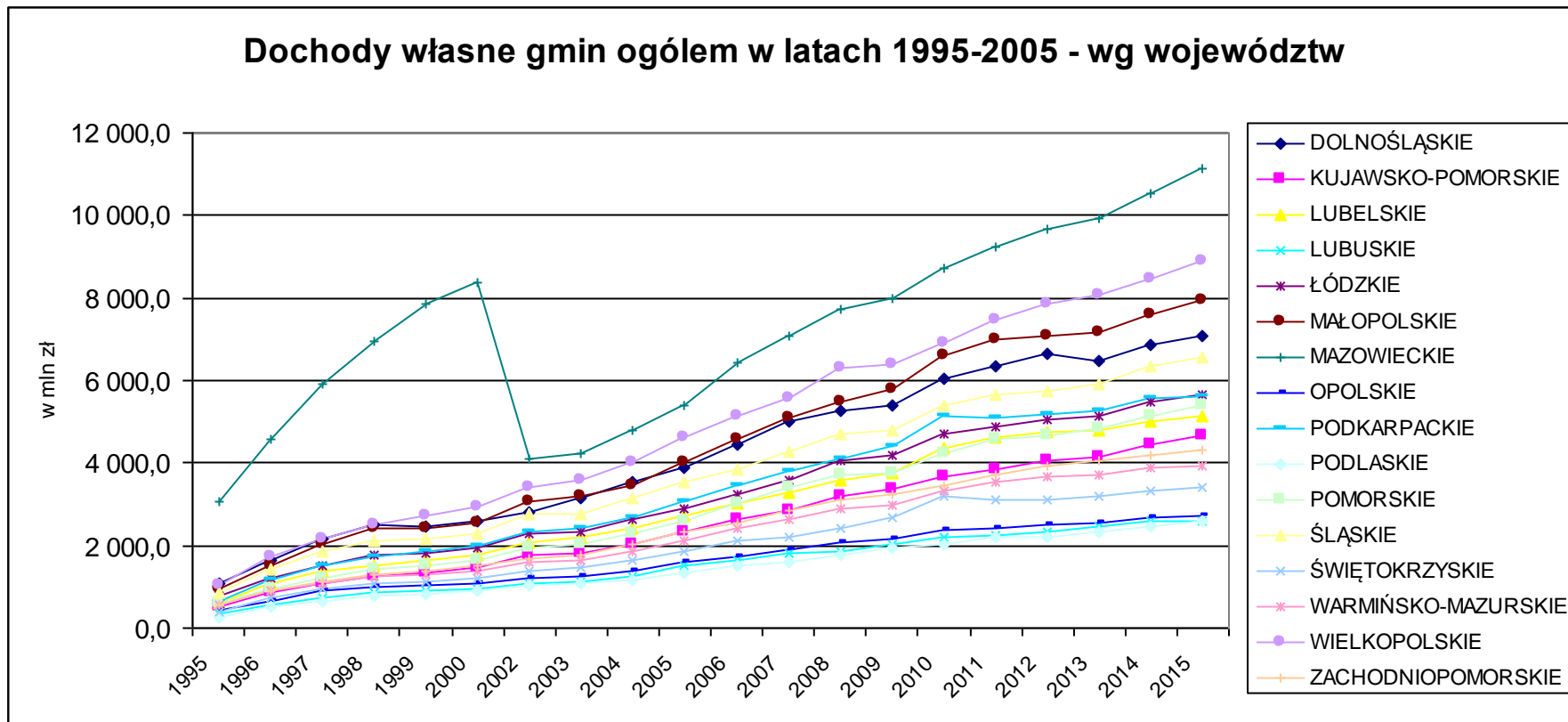
Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Tabela 2.7. Dochody własne miast na prawach powiatu w latach 1995 -2015 w mln zł

Wyszczególnienie	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Polska	2 540,9	3 436,3	4 401,5	5 121,3	9 334,8	10 417,4	11 156,0	15 464,0	15 281,4	20 134,3	23 378,9	26 441,6	30 801,8	34 368,5	33 262,2	34 283,8	35 951,8	37 407,6	40 058,8	42 894,0	44 773,7
Dolnośląskie	236,3	342,9	434,7	681,2	1 011,4	1 136,1	1 182,0	1 242,5	1 162,2	1 474,1	1 889,0	2 158,2	2 317,0	2 425,2	2 422,1	2 675,3	2 952,9	2 963,8	3 340,2	3 362,0	3 482,8
Kujawsko-pomorskie	162,9	219,0	282,9	327,9	569,7	633,1	664,0	705,4	700,4	929,7	1 020,9	1 201,1	1 375,0	1 642,7	1 547,6	1 616,6	1 722,7	1 814,7	1 963,5	2 148,7	2 099,2
Lubelskie	94,6	135,0	165,9	178,4	339,3	383,7	397,6	408,0	427,6	575,2	621,5	705,2	818,2	955,0	919,3	923,8	1 032,4	1 120,6	1 173,7	1 294,7	1 296,8
Lubuskie	59,0	77,8	96,8	107,6	203,9	229,1	254,9	234,2	227,6	271,3	329,6	349,4	464,3	470,7	431,6	457,1	482,0	494,4	543,0	568,3	664,5
Łódzkie	198,4	253,5	340,8	369,7	726,8	851,4	879,9	915,8	973,3	1 207,0	1 320,3	1 487,3	1 734,4	1 965,3	1 915,9	1 917,7	2 123,2	2 281,4	2 697,3	2 517,3	2 690,2
Małopolskie	206,0	268,1	345,1	403,6	757,4	814,2	856,9	932,8	1 071,7	1 358,9	1 503,6	1 817,0	2 289,7	2 482,1	2 544,6	2 504,1	2 700,2	2 779,2	3 047,6	3 231,3	3 352,6
Mazowieckie	95,5	144,5	180,7	198,9	359,9	396,2	449,8	4 505,4	4 040,0	5 496,6	6 904,3	8 024,7	9 213,5	9 863,3	9 434,4	9 347,8	9 762,0	10 030,0	10 657,3	11 608,2	12 405,8
Opolskie	35,6	46,4	79,8	75,0	122,3	148,6	175,1	155,5	163,7	214,7	230,5	269,9	291,7	336,4	288,9	320,2	336,6	330,1	360,5	389,2	412,5
Podkarpackie	69,9	92,0	118,7	119,6	213,7	236,4	252,5	265,9	272,2	345,4	391,3	430,7	513,7	680,2	571,5	593,8	697,8	735,5	802,3	852,1	870,2
Podlaskie	67,1	89,9	135,3	134,2	242,8	259,4	280,0	283,5	294,9	423,9	502,6	546,7	649,2	757,8	790,4	810,4	897,2	996,9	1 000,3	1 369,1	1 091,5
Pomorskie	248,5	314,9	402,3	481,7	824,6	945,7	971,6	969,6	1 075,9	1 518,8	1 638,1	1 914,3	2 126,0	2 290,5	2 185,3	2 543,7	2 516,6	2 590,0	2 696,6	2 976,4	3 081,9
Śląskie	620,0	821,4	1 057,7	1 147,9	2 336,7	2 594,5	2 868,5	2 879,3	2 823,0	3 711,2	4 045,1	4 296,2	5 125,2	6 002,6	5 811,8	6 112,1	6 137,6	6 313,7	6 655,3	7 141,6	7 465,2
Świętokrzyskie	41,9	50,9	67,4	79,4	146,3	160,8	165,1	174,0	191,6	235,1	264,1	295,9	356,5	429,9	436,5	489,0	513,5	514,8	515,9	548,5	575,7
Warmińsko-mazurskie	64,7	78,7	119,6	113,9	219,1	260,0	278,5	294,0	300,5	383,5	421,3	483,9	565,9	612,5	584,9	580,0	604,9	653,0	709,6	767,5	889,4
Wielkopolskie	178,9	293,6	325,5	389,7	715,9	839,8	943,9	984,3	1 032,7	1 320,2	1 497,9	1 547,6	1 912,4	2 256,3	2 227,6	2 266,4	2 291,4	2 441,6	2 400,3	2 518,5	2 627,0
Zachodniopomorskie	161,5	207,8	248,1	312,5	545,0	528,4	535,6	513,9	524,3	668,8	798,7	913,6	1 049,1	1 198,1	1 149,8	1 125,9	1 180,8	1 348,1	1 495,4	1 600,4	1 768,6

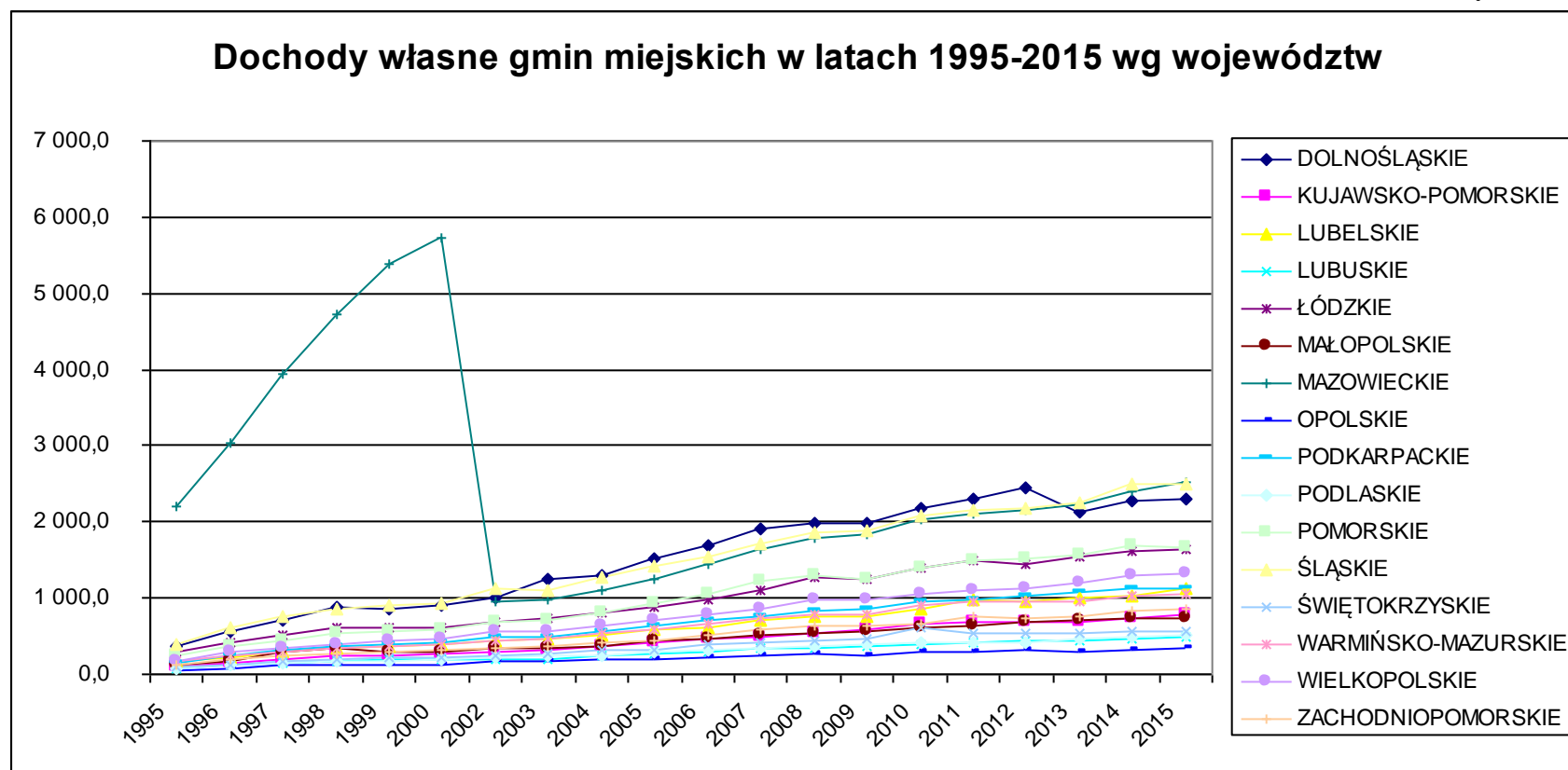
Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS.

Rys. 2.3.

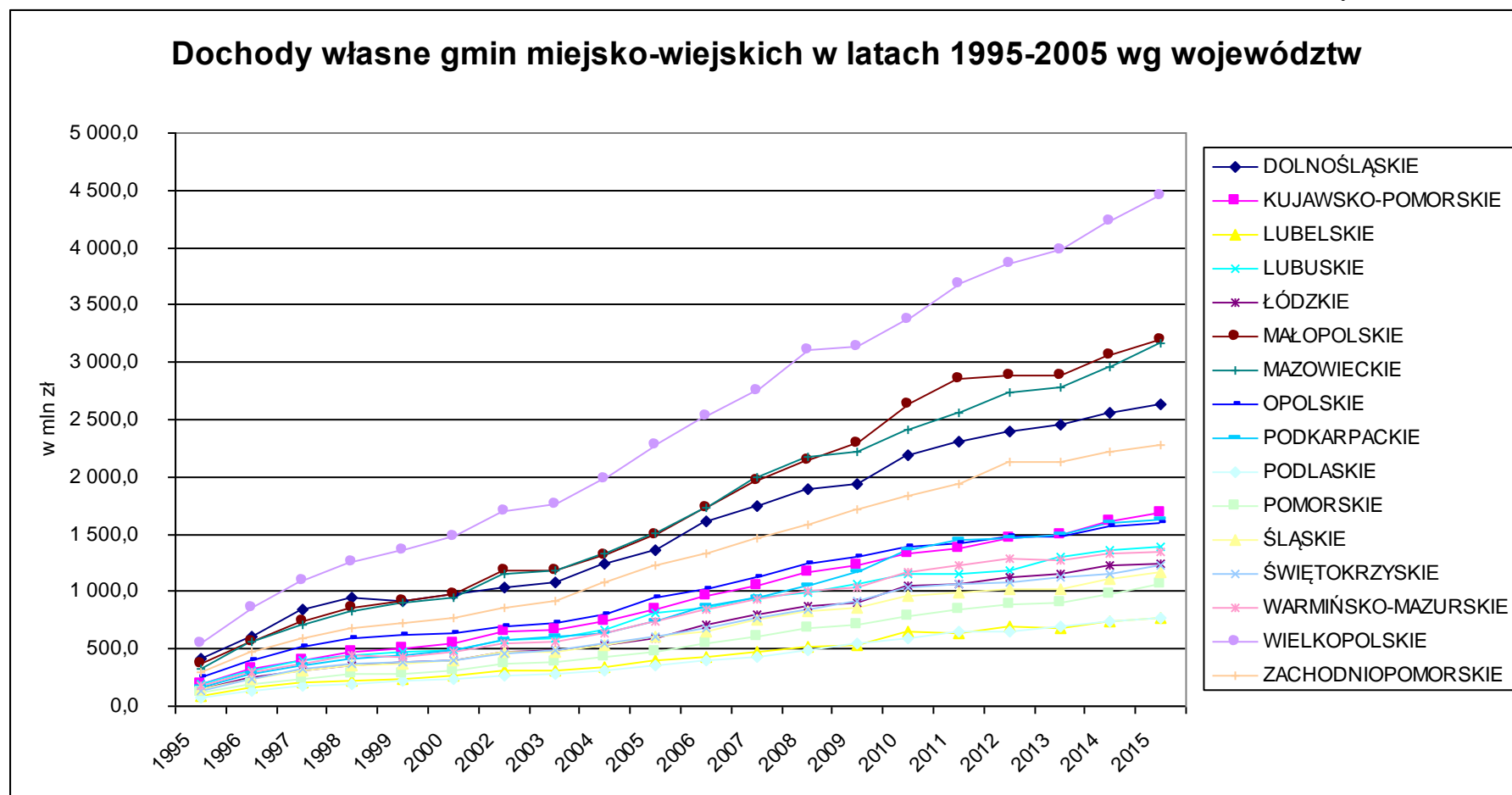
Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

Rys. 2.4.

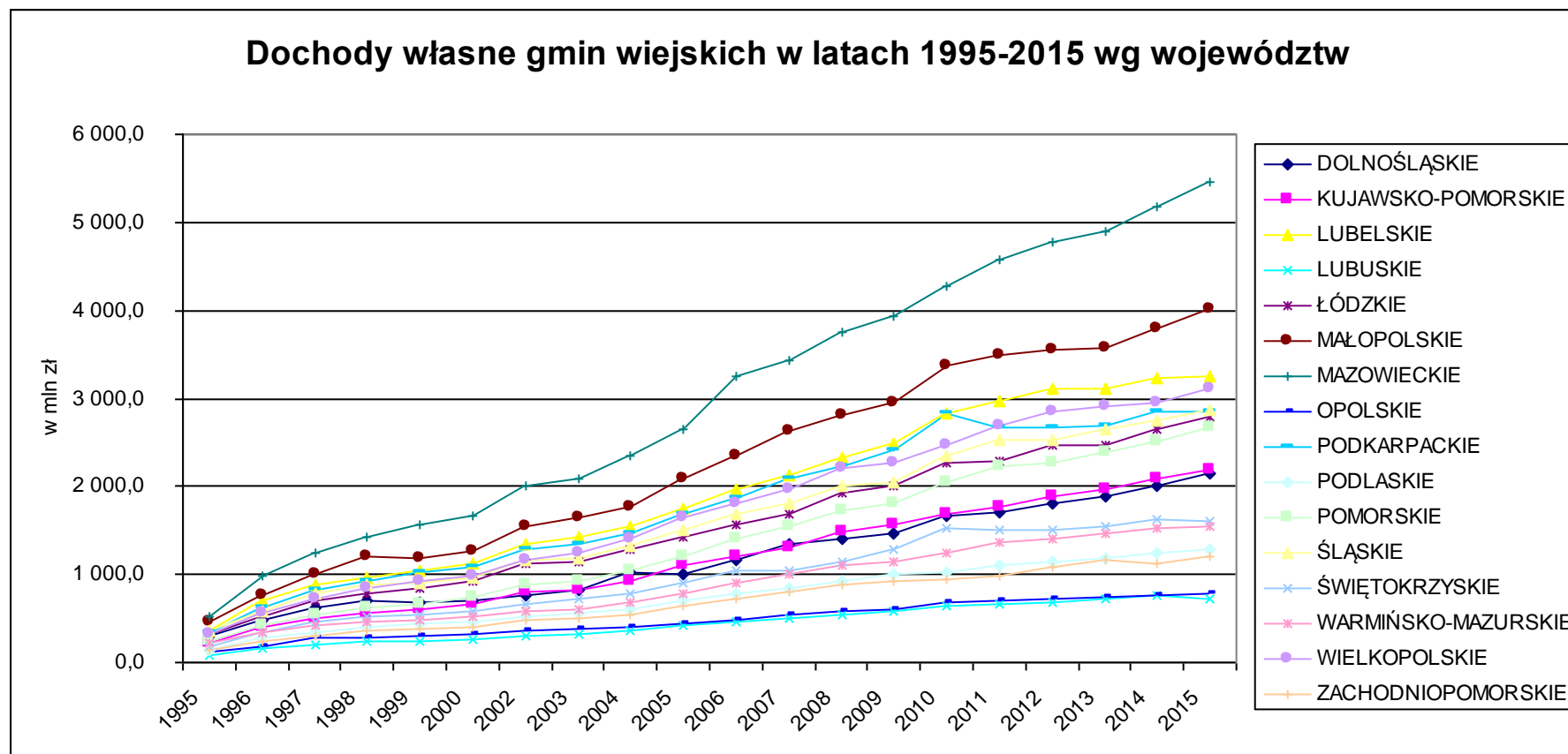
Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

Rys. 2.5.

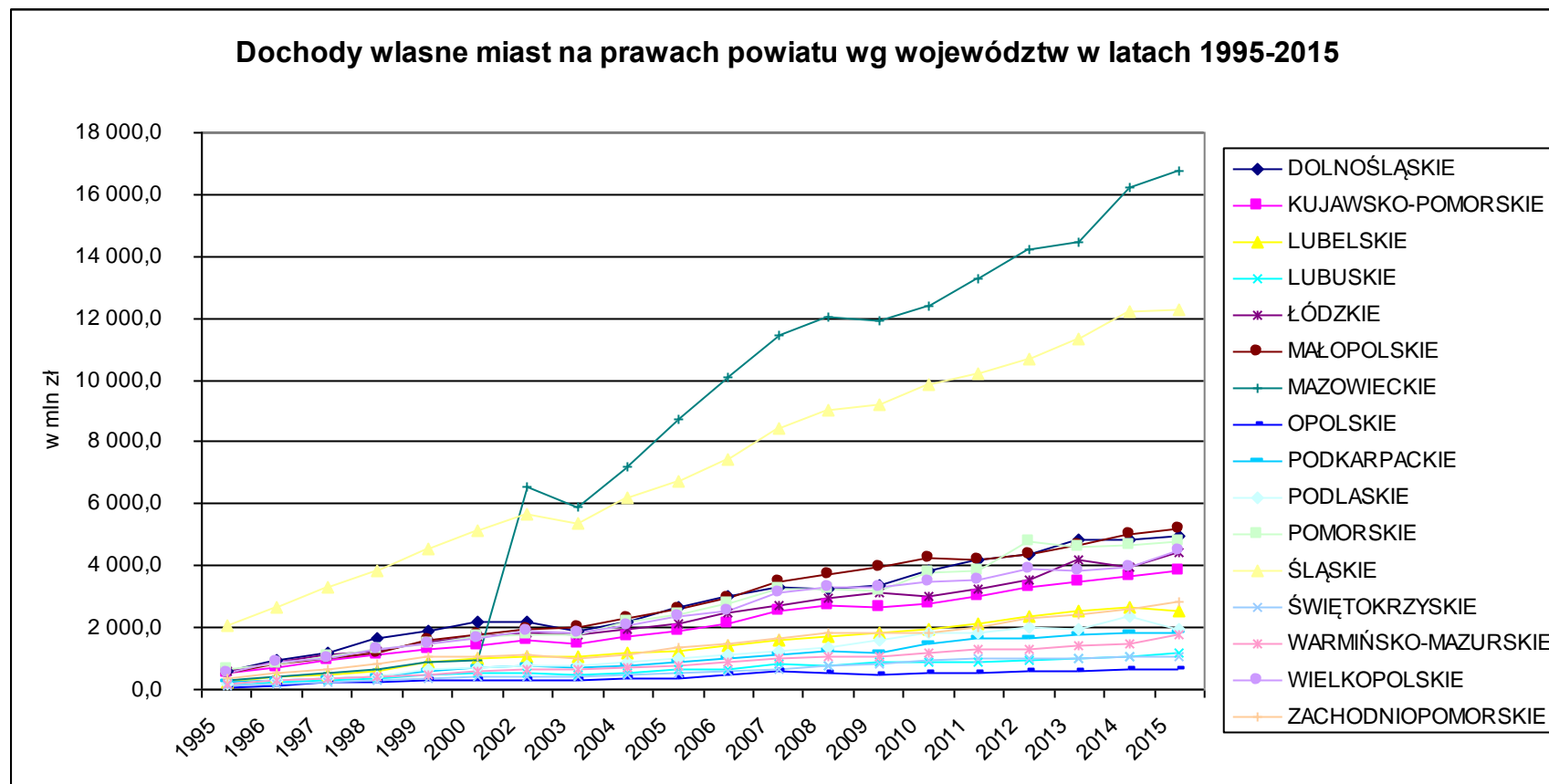
Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

Rys. 2.6.

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

Rys. 2.7.

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

Bardzo ważnym elementem składowym dochodów własnych są udziały w podatkach dochodowych budżetu państwa (PIT i CIT). Ich poziom jest odzwierciedleniem lokalnej bazy ekonomicznej.

Wilekość dochodów z udziałów w podatkach budżetu państwa w poszczególnych typach gmin oraz w miastach na prawach powiatu przedstawiono w tabeli 2.8, zilustrowanej rysunkiem 2.8.

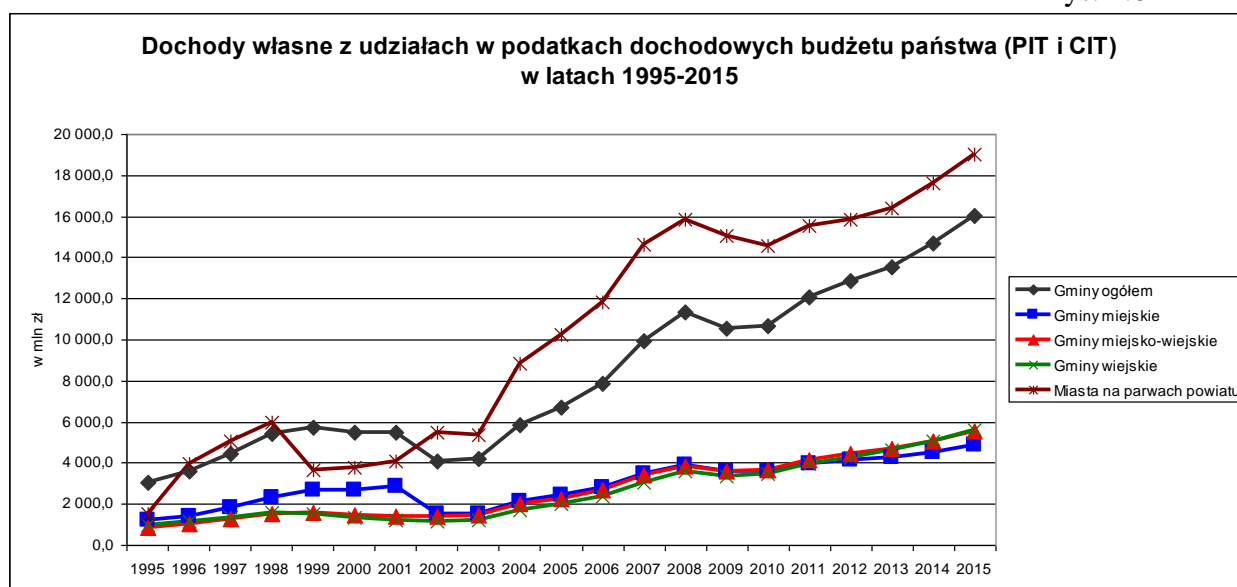
Tabela 2.8.

Dochody budżetów gmin i miast na prawach powiatu z udziałów w podatkach budżetu państwa

Wyszczególnienie	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Gminy ogółem	3 077,5	3 605,8	4 481,5	5 422,0	5 755,2	5 506,4	5 467,0	4 103,1	4 234,9	5 865,0	6 712,7
Gminy miejskie	1 219,0	1 427,1	1 854,8	2 328,9	2 664,4	2 667,7	2 838,8	1 510,0	1 554,8	2 148,5	2 445,8
Gminy miejsko-wiejskie	880,7	1 042,8	1 292,0	1 531,6	1 582,5	1 490,7	1 417,1	1 417,0	1 442,5	1 993,3	2 284,8
Gminy wiejskie	977,8	1 135,9	1 334,7	1 561,5	1 508,3	1 348,0	1 211,1	1 176,1	1 237,6	1 723,2	1 982,1
Miasta na prawach powiatu	1 538,9	3 975,9	5 082,0	5 973,9	3 659,7	3 770,5	4 060,8	5 513,2	5 378,3	8 860,3	10 244,3
Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Dynamika 2015/1995 1995=100	
Gminy ogółem	9 922,1	11 360,3	10 559,1	10 697,7	12 096,8	12 866,2	13 566,4	14 684,3	16 041,5	521,2	
Gminy miejskie	3 500,4	3 885,1	3 598,7	3 585,4	3 984,3	4 169,6	4 246,6	4 540,6	4 877,9	400,1	
Gminy miejsko-wiejskie	3 403,4	3 865,7	3 609,3	3 650,0	4 157,0	4 432,5	4 692,9	5 080,3	5 557,1	631,0	
Gminy wiejskie	3 018,3	3 609,4	3 351,1	3 462,3	3 955,4	4 264,1	4 627,0	5 063,4	5 606,4	573,4	
Miasta na prawach powiatu	14 632,1	15 855,4	15 067,5	14 542,9	15 520,6	15 871,7	16 410,7	17 594,0	19 016,9	1 235,7	

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Rys. 2.8

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

W roku 2015 najwyższy poziom wpływów osiągnęły miasta na prawach powiatu (19,0 mld zł), następnie gminy wiejskie (5,6 mld zł), miejsko-wiejskie (5,6 mld zł) i miejskie (4,9 mld zł).

Regionalne zróżnicowanie wielkości oraz dynamikę zmian dochodów z udziałów w podatkach budżetu państwa przedstawiono w tabeli 2.9 oraz na rysunku 2.9.

Tabela 2.9

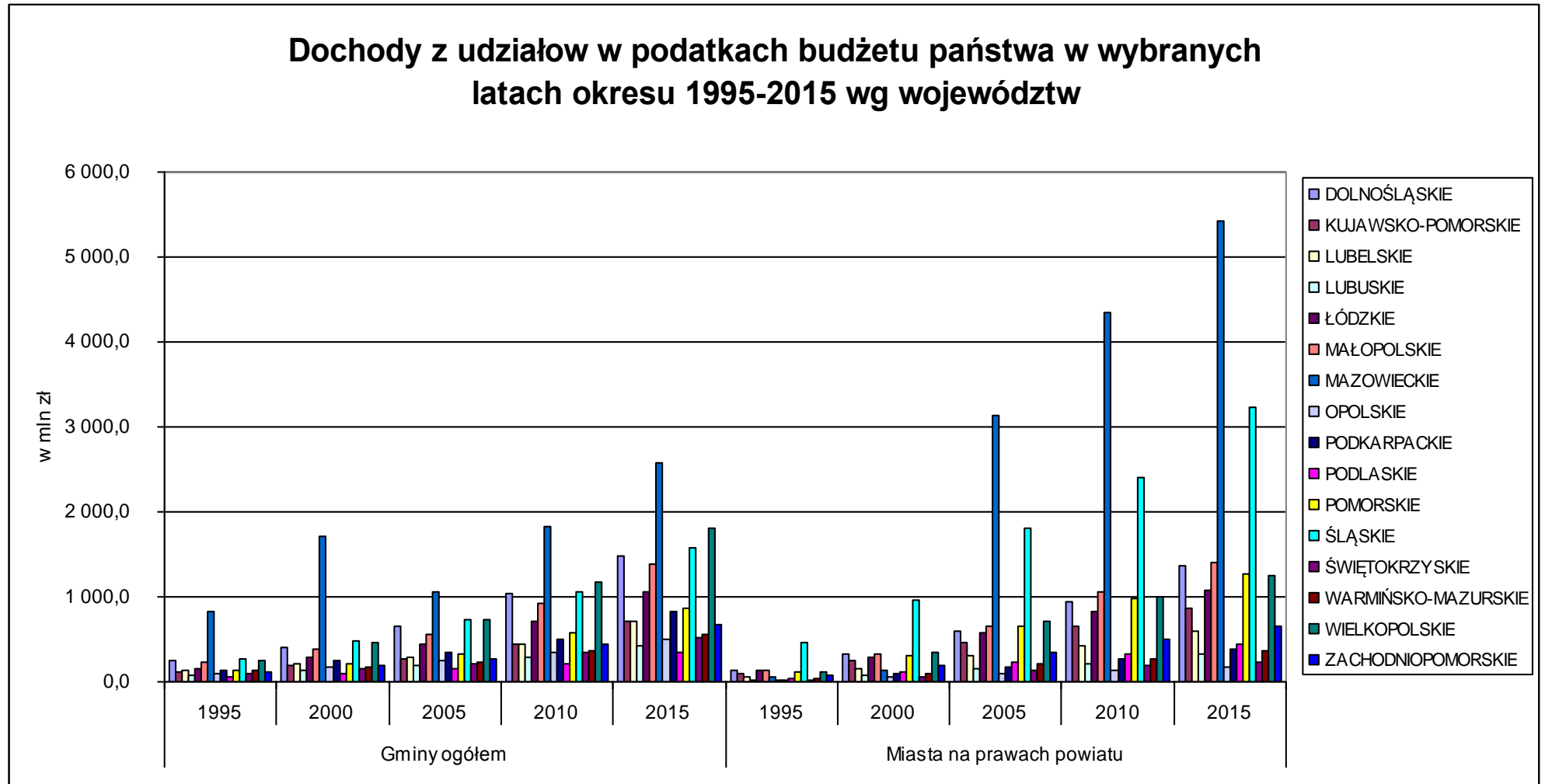
Wyszczególnienie	Gminy ogółem					Miasta na prawach powiatu				
	1995	2000	2005	2010	2015	1995	2000	2005	2010	2015
dolnośląskie	248,4	396,4	657,4	1 033,8	1 471,9	129,7	328,5	600,4	945,3	1 363,1
kujawsko-pomorskie	123,6	192,4	276,1	448,9	711,7	90,3	247,5	462,8	647,6	858,8
lubelskie	131,0	211,8	288,1	440,5	707,3	50,5	152,0	302,3	431,0	595,6
lubuskie	75,1	132,1	188,4	286,3	432,4	26,5	77,0	148,6	212,2	317,4
łódzkie	160,4	293,8	434,9	702,6	1 054,6	130,3	289,9	579,1	826,5	1 073,6
małopolskie	224,8	385,6	557,8	914,6	1 394,2	141,8	324,3	659,9	1 064,3	1 400,4
mazowieckie	833,7	1 715,0	1 058,0	1 832,5	2 575,7	57,0	141,7	3 125,7	4 341,3	5 414,3
opolskie	95,6	163,5	245,9	349,9	509,6	14,3	49,3	103,3	140,2	173,6
podkarpackie	135,4	250,2	353,3	506,8	831,6	28,1	86,7	173,2	260,8	376,0
podlaskie	60,4	97,4	144,4	218,4	345,5	35,0	107,4	230,6	320,8	442,0
pomorskie	136,1	217,1	333,6	579,4	861,0	114,2	309,2	654,4	973,5	1 276,2
śląskie	267,1	485,2	724,6	1 059,3	1 578,9	471,0	967,9	1 798,9	2 407,6	3 226,5
świętokrzyskie	91,0	160,3	215,7	342,4	516,6	19,9	63,0	137,4	190,7	239,8
warmińsko-mazurskie	126,6	166,8	235,8	366,4	564,6	38,9	95,5	205,8	270,8	357,1
wielkopolskie	248,0	452,5	727,6	1 171,1	1 811,7	118,7	347,9	716,6	1 002,8	1 246,9
zachodniopomorskie	120,4	186,5	271,1	444,8	674,3	72,5	182,9	345,3	507,6	655,4

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Badając poziom i dynamikę dochodów z udziałów w podatkach budżetu państwa w poszczególnych województwach należy wskazać na poniższe tendencje:

- w 2015 r. w wartościach bezwzględnych notowano bardzo duże różnice wielkości dochodów uzyskiwanych przez poszczególne województwa. Najwyższy ich poziom zanotowano w małopolskim - 1,39 mld zł, dolnośląskim - 1,471,9 mld zł, śląskim 1,58 mld zł, wielkopolskim 1,81 mld zł i mazowieckim – 2,58 mld zł, a najniższy w podlaskim – 0,34 mld zł, lubuskim – 0,43 mld zł, opolskim - 0,51 mld zł i świętokrzyskim – 0,52 mld zł.;
- w okresie 1995-2015 najwyższa dynamika wzrostu cechowała województwa: wielkopolskie, (+730%), łódzkie (+657%), pomorskie (+633%) i małopolskie, a najniższa: mazowieckie (+309%), warmińsko-mazurskie (+446%), opolskie (+533%), lubelskie (+540%) oraz zachodniopomorskie (+560, 1%).
- w miastach na prawach powiatu najwyższy poziom wpływów i najsilniejszy przyrost dochodów cechował województwa o silne bazy ekonomiczne i korzystnej sytuacji demograficznej.

Rys. 2.9

Taki rozkład oznacza, że w regionach słabiej rozwiniętych przyrosty dochodów z tytułu udziału gmin w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa były znacznie niższe, niż w regionach o wyższym poziomie rozwoju gospodarczego. Dalsze utrzymywanie się relatywnie niższych przyrostów tej grupy dochodów może pogłębić już i tak znaczny dystans rozwojowy pomiędzy regionami historycznie słabiej rozwiniętymi (np. lubelskie, podkarpackie, podlaskie), a regionami tradycyjnie o wyższym poziomie rozwoju (śląskie, mazowieckie, dolnośląskie, pomorskie). Z drugiej strony należy również zastanowić się nad przyczynami względnie słabszego tempa rozwoju regionów tzw. Polski Wschodniej, mimo że w okresie 2007-2015 tylko na ich wsparcie przeznaczono dodatkowo 40 mld zł dotacji UE w ramach Programu Operacyjnego Polska Wschodnia. Do głównych i tradycyjnych czynników słabszej pozycji rozwojowej tych regionów wymienić należy: stały i dość dynamiczny odpływ mieszkańców (migracje krajowe i zagraniczne), niezadowalająca dostępność dróg, brak wystarczającego i odpowiadającego dużym inwestorom zagospodarowania infrastrukturalnego, tradycje rolnicze - niekorzystna struktura gospodarki).

Podsumowując można stwierdzić, że porównanie danych statystycznych i analiza wyników przeprowadzonych obliczeń wykazuje duże podobieństwo terytorialnego zróżnicowania wysokości dochodów ogółem, dochodów własnych i udziałów w podatkach wspólnych z budżetem państwa. Wyraźnie uwidaczniają się duże różnice wysokości wpływów uzyskiwanych w różnych regionach kraju (niższe w Polsce wschodniej i częściowo centralnej), występuje tu silny związek z lokalną bazą ekonomiczną. Znacznie wyższe wartości notowane są w województwach uprzemysłowionych, o niższej stopie bezrobocia (południowo-zachodnich, zachodnich i północnych).

Analiza wybranych elementów struktury dochodów własnych gmin wskazała główne przyczyny zróżnicowań występujących między różnymi typami tych jednostek w Polsce w kontekście możliwości pozyskiwania dochodów, określanych ustawowo jako własne. Koncentracja pozarolniczej działalności gospodarczej oraz ludności pracującej poza rolnictwem przede wszystkim w miastach i relatywnie w niewielu gminach o charakterze miejsko-wiejskim i wiejskim, przy wyłączeniu z systemu podatków PIT i CIT ludności pracującej w rolnictwie i gospodarstwach rolnych, powoduje, iż gminy stricte rolnicze są pozbawione zasadniczej części głównych źródeł dochodów własnych. Sytuacja ta potwierdza funkcjonowanie sektora rolniczego w Polsce na odmiennych zasadach niż pozostałej części gospodarki narodowej, co ma widoczne konsekwencje w sposobach zasilania budżetów gmin miejsko-wiejskich i wiejskich, stwierdzone w całym okresie 1995–2015.

2.2. Subwencje i dotacje

Jak wykazuje praktyka, w większości przypadków, wpływy uzyskiwane z dochodów własnych nie zapewniają wystarczających środków na realizację nałożonych na samorząd terytorialny zadań. Ich pełne wykonanie uzależnione jest od zewnętrznego zasilania budżetów gmin subwencjami i dotacjami celowymi.

W tabeli 2.10 przedstawiono wartości dochodów gmin z tytułu subwencji w podziale na typy gmin. Ilustracja graficzna analizowanego zjawiska jest rysunek 2.10. Odpowiednie zestawienia przeliczone wg cen stałych zawiera tabela 2.11, zilustrowana rysunkiem 2.11.

Tabela 2.10

Dochody budżetów gmin i miast na prawach powiatu tytułu subwencji ogólnej.

Wyszczególnienie	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Gminy ogółem	1 918,5	6 082,9	7 492,2	9 196,4	10 877,4	11 669,3	13 509,3	14 255,1	15 217,6	15 821,2	16 080,3
Gminy miejskie	541,5	1 373,0	1 590,2	1 980,0	2 274,4	2 410,7	2 830,1	2 450,5	2 639,7	2 495,9	2 504,8
Gminy miejsko-wiejskie	541,3	1 830,9	2 254,8	2 760,6	3 243,9	3 511,0	4 087,0	4 416,0	4 696,5	4 869,2	4 983,4
Gminy wiejskie	835,7	2 879,1	3 647,2	4 455,9	5 359,2	5 747,6	6 592,2	7 388,6	7 881,4	8 456,1	8 592,1
Miasta na prawach powiatu	1 123,8	1 758,3	2 049,7	2 536,9	5 726,8	6 799,7	7 834,6	8 200,6	8 764,1	7 862,7	8 325,5
Wyszczególnienie	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Dynamika 2015/1995 1995=100
Gminy ogółem	16 880,1	17 865,6	19 913,6	21 989,2	22 675,8	23 267,6	24 649,2	24 793,1	24 598,8	25 419,4	1 324,9
Gminy miejskie	2 529,4	2 662,1	2 902,0	3 139,8	3 277,2	3 438,5	3 682,7	3 683,3	3 785,4	3 976,4	734,3
Gminy miejsko-wiejskie	5 225,6	5 551,1	6 194,2	6 905,2	7 177,4	7 407,8	7 823,5	7 847,7	7 862,8	8 185,3	1 512,2
Gminy wiejskie	9 125,1	9 652,4	10 817,4	11 944,2	12 221,3	12 421,3	13 143,0	13 262,1	12 950,6	13 257,7	1 586,3
Miasta na prawach powiatu	8 724,1	9 327,0	10 201,5	11 302,4	11 803,8	12 483,2	13 280,4	13 547,2	13 551,2	13 881,6	1 235,2

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

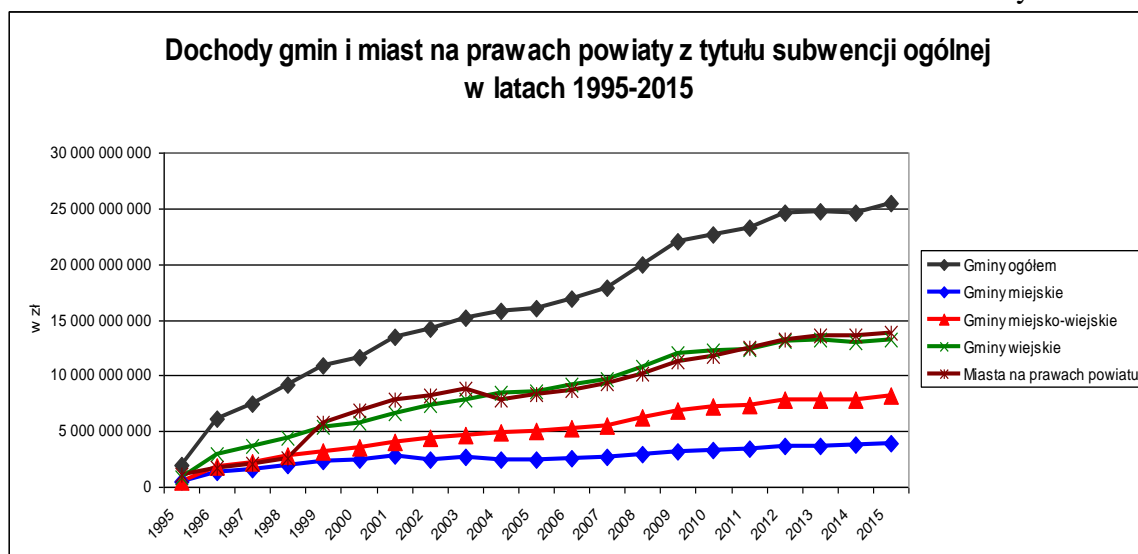
Tabela 2.11

Dochody budżetów gmin i miast na prawach powiatu tytułu subwencji ogólnej ceny stałe.

Wyszczególnienie	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Gminy ogółem	5 965,2	14 799,7	16 276,8	17 388,6	18 395,9	18 392,0	19 339,9	19 342,7	20 263,8	20 901,4	20 524,9
Gminy miejskie	1 683,7	3 340,5	3 454,7	3 743,8	3 846,5	3 799,5	4 051,6	3 325,1	3 515,0	3 297,3	3 197,1
Gminy miejsko-wiejskie	1 683,1	4 454,6	4 898,6	5 219,7	5 486,1	5 533,7	5 850,9	5 992,1	6 253,9	6 432,7	6 360,8
Gminy wiejskie	2 598,4	7 004,9	7 923,5	8 425,2	9 063,5	9 058,8	9 437,4	10 025,6	10 494,9	11 171,4	10 967,0
Miasta na prawach powiatu	3 494,2	4 277,9	4 453,0	4 796,8	9 685,2	10 717,0	11 216,0	11 127,4	11 670,3	10 387,4	10 626,7
Wyszczególnienie	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Dynamika 2015/1995 1995=100
Gminy ogółem	21 101,8	22 114,0	24 047,7	25 483,3	25 390,1	14 742,7	25 790,5	25 016,2	24 598,8	25 190,6	422,29
Gminy miejskie	3 162,0	3 295,1	3 504,5	3 638,7	3 669,5	3 088,5	3 853,2	3 716,4	3 785,4	3 940,6	234,05
Gminy miejsko-wiejskie	6 532,5	6 871,2	7 480,1	8 002,4	8 036,5	4 460,1	8 185,7	7 918,3	7 862,8	8 111,6	481,96
Gminy wiejskie	11 407,3	11 947,7	13 063,1	13 842,1	13 684,2	7 194,1	13 751,5	13 381,5	12 950,6	13 138,4	505,63
Miasta na prawach powiatu	10 906,0	11 545,0	12 319,3	13 098,4	13 216,7	8 549,9	13 895,3	13 669,1	13 551,2	13 756,7	393,70

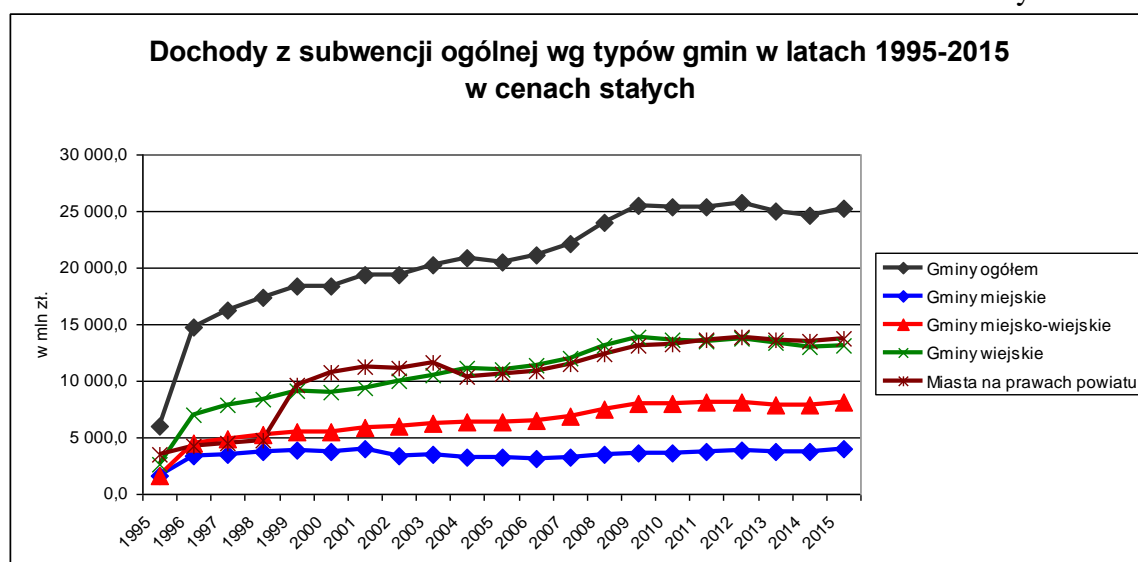
Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Rys. 2.10

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

Rys. 2.11

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

Wysokość dochodów z tytułu subwencji ogólnej w skali kraju wzrosła z 1,9 mld zł w 1995 r. do 25,4 mld zł w roku 2015, tj. o 1225%. W poszczególnych typach gmin najwyższe tempo przyrostu dochodów z subwencji ogólnej w stosunku do roku 1995 charakteryzuje gminy wiejskie (1586%, realnie +505%), a najniższe miejskie (734%, realnie 234%). W miastach na prawach powiatu wpływy z tego tytułu zwiększyły się o 1135% (realnie o 394%). Tak wysoka dynamika wynika przede wszystkim z wprowadzenia do systemu dochodów samorządowych subwencji oświatowej, jako źródła finansowania działalności szkół, przejętych przez samorządy w 1996 r..

W latach 1995–2015 kwota subwencji wykazywała znacznie wyższą dynamikę od wzrostu dochodów ogółem.

Obserwując kształtowanie się poziomu subwencji ogółem w dochodach gmin, należy zwrócić uwagę na mające w tym czasie miejsce zmiany zasad finansowania samorządu lokalnego (dokonanych przepisami ustaw w latach 1998–1999 oraz 2003–2004). Do 1998 r. udział tego subwencji w dochodach ogółem w gminach miejskich, po wyraźnym wzroście w roku 1996, utrzymywał się na poziomie 17–18%. W latach 1999–2003 wzrósł on z 26% do ok. 32%, a od roku 2004 zaczął się wyraźnie obniżać z 25% do 20%. Gminy miejsko-wiejskie i wiejskie wykazywały w zasadzie (poza niewielkimi fluktuacjami) stały wzrost udziału subwencji ogółem w ich dochodach budżetowych między rokiem 1995 a 2003. W przypadku gmin miejsko-wiejskich był to wzrost z 15% do 40%, a w grupie gmin wiejskich – z 19% do 50%. Dopiero od roku 2004 w obu typach gmin notuje się spadek udziału tej formy finansowania odpowiednio z 37% do 29% i z 48% do 39%. W zakresie subwencji ogółem występuje sytuacja odwrotna niż w przypadku dochodów własnych gmin: w całym badanym okresie 1995–2015 najwyższy udział tego typu dochodów (19–50%) występował w gminach wiejskich, wyraźnie niższy (15–40%) w gminach miejsko-wiejskich, a najniższy (14–32%) w gminach miejskich.

Analiza udziału subwencji w dochodach budżetowych gmin w poszczególnych latach okresu 1995–2015 wskazuje, iż to źródło zasilania było trwałym i podstawowym czynnikiem wydatnie zmniejszającym zróżnicowania w wymienionej sferze. Mimo „falowania” tego udziału, we wszystkich latach badanego okresu, zdecydowanie największy jego poziom występował w gminach Polski wschodniej i centralnej (województwa: mazowieckie, lubelskie, podkarpackie, świętokrzyskie, łódzkie), a także w przeważającej części podlaskiego i małopolskiego oraz na wschodnich obrzeżach kujawsko-pomorskiego i wielkopolskiego. Niższy udział subwencji w dochodach występował w województwach kujawsko-pomorskim i pomorskim, zaś najniższy w warmińsko-mazurskim oraz w całej południowo-zachodniej części kraju. Wskazuje to na głębokość zróżnicowań w zakresie profilu społeczno-gospodarczego obu wymienionych obszarów. W nieoczekiwanej formie ujawniły się one przy wyliczaniu niezbędnych rekompensat niedostatku dochodów gmin, wynikających ze słabości lokalnych źródeł dochodów własnych. W regionach typowo rolniczych skutkuje to luką dochodową, którą muszą zaspokajać subwencje z budżetu centralnego. Oczywiście ten układ zróżnicowań jest zakłócany występowaniem najniższego udziału subwencji w największych rozwijających się aglomeracjach i obszarach metropolitalnych oraz w dynamicznie rozwijających się ośrodkach o charakterze subregionalnym.

Podobnie jak w przypadku innych rodzajów dochodów gmin analiza przeprowadzona w układzie poszczególnych województw wykazuje wysokie zróżnicowanie tempa przyrostu dochodów z tytułu subwencji. Najwyższe tempo przyrostu dochodów w ww. zakresie charakteryzuje województwo kujawsko-pomorskie (2073%). W grupie województw o najwyższym przyroście dochodów z tytułu wymienić należy także: świętokrzyskie (1996%), podlaskie (1881%), lubelskie (1733%) i pomorskie (1481%). Najniższa dynamika cechowała: mazowieckie (797%), małopolskie (963%), warmińsko-mazurskie (1133%), lubuskie (1136% i dolnośląskie (1142%).

Głównym elementem składowym subwencji ogólnej jest subwencja oświatowa. W skali kraju udział dochodów z subwencji oświatowej w dochodach z subwencji w budżetach gmin kształtował się na poziomie pomiędzy 77% a 82%. W układzie poszczególnych województw występują duże dysproporcje. Najniższy poziom ww. wskaźnika występuje w 2015 r. w województwie lubelskim (tylko 71%), najwyższy zaś w województwie śląskim (88,3%). Co więcej województwa o niższej bazie rozwojowej (podlaskie, podkarpackie, warmińsko-mazurskie) charakteryzują się wielkością ww. wskaźnika poniżej 80%, zaś województwa tradycyjnie lepiej rozwinięte (małopolskie, śląskie, wielkopolskie, pomorskie) cechuje udział dochodów z tytułu subwencji oświatowej w dochodach ogółem z subwencji na poziomie powyżej 80%. Na tej podstawie można sformułować tezę, iż wartość ww. wskaźnika jest wprost uzależniona od poziomu rozwoju (bazy ekonomicznej) danego obszaru. Gminy położone w regionach słabiej rozwiniętych, pomimo częstokroć bardzo wysokich kosztów utrzymania systemu oświatowego w przeliczeniu na ucznia, uzyskują większe dochody z innych rodzajów subwencji.

Szczegółowe zestawienia obrazujące poziom dochodów z subwencji dla poszczególnych typów gmin oraz miast na prawach powiatu przedstawiono w poniższych tabelach (2.12. – 2.16). Ilustracją graficzną są rysunki 2.12-2.16.

Tabela 2.12. Dochody gmin z tytułu subwencji w latach 1995 -2015 w mln zł

Wyszczególnienie	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Polska	918,5	082,9	492,2	196,4	877,4	669,3	509,3	255,1	217,6	821,2	080,3	880,1	865,6	913,6	989,2	675,8	267,6	649,2	793,1	598,8	419,4
Dolnośląskie	123,4	388,5	472,9	585,6	675,2	736,6	848,6	907,2	1 000,7	1 017,7	1 007,9	1 030,2	1 080,2	1 194,8	1 312,9	1 362,6	1 387,2	1 501,3	1 469,8	1 474,0	1 532,2
Kujawsko-pomorskie	64,1	294,8	363,8	453,2	542,4	586,8	679,3	743,4	794,9	860,6	863,1	911,2	966,0	1 091,6	1 216,4	1 240,6	1 275,1	1 353,9	1 377,1	1 342,7	1 393,0
Lubelskie	98,8	426,1	527,8	633,8	762,4	820,4	946,5	1 045,9	1 125,3	1 211,3	1 213,1	1 268,1	1 344,7	1 519,6	1 686,0	1 712,9	1 761,3	1 868,3	1 876,6	1 786,8	1 810,4
Lubuskie	51,8	169,3	204,6	249,8	293,3	311,3	358,4	386,6	412,3	448,1	449,9	460,6	483,9	531,8	583,0	597,8	608,0	643,8	638,6	635,0	639,7
Łódzkie	113,8	373,5	456,1	564,5	656,9	714,7	826,7	898,9	959,0	991,7	995,9	1 036,2	1 088,8	1 222,6	1 341,8	1 374,5	1 413,9	1 497,1	1 494,9	1 485,5	1 526,7
Małopolskie	258,0	573,6	727,2	882,3	1 039,9	1 100,6	1 307,1	1 446,0	1 562,5	1 583,9	1 649,7	1 781,6	1 890,7	2 101,4	2 323,9	2 456,2	2 486,3	2 596,1	2 633,3	2 659,3	2 741,4
Mazowieckie	352,3	918,5	108,2	385,6	1 650,2	1 772,3	1 988,6	1 668,0	1 785,5	1 839,1	1 891,9	1 988,9	2 116,6	2 360,2	2 613,4	2 693,3	2 784,2	2 969,0	3 015,8	3 016,9	3 159,1
Opolskie	52,4	191,6	231,4	285,7	333,0	357,7	417,4	443,4	476,5	489,0	504,1	545,6	578,4	635,7	704,0	709,2	724,0	761,9	737,5	714,9	734,0
Podkarpackie	151,0	484,9	614,3	743,4	882,0	925,3	1 069,3	1 185,3	1 248,0	1 281,6	1 329,1	1 405,5	1 492,9	1 646,7	1 826,5	1 912,8	1 941,7	2 018,4	1 981,7	1 954,4	2 019,5
Podlaskie	40,3	205,7	252,9	309,3	374,3	399,5	454,0	490,4	513,9	551,7	560,3	587,3	616,4	687,0	752,6	752,2	760,3	793,1	805,5	784,6	798,7
Pomorskie	103,4	303,1	370,6	454,7	544,2	591,8	689,0	765,6	824,4	880,8	890,0	949,5	1 016,2	1 136,9	1 252,9	1 317,9	1 383,3	1 503,1	1 542,8	1 575,5	1 634,4
Śląskie	116,2	393,1	485,7	605,7	701,7	739,6	896,9	962,3	992,7	962,4	985,8	1 018,7	1 079,6	1 194,8	1 308,4	1 364,3	1 427,2	1 518,6	1 526,2	1 556,9	1 639,9
Świętokrzyskie	54,9	271,4	335,6	409,1	478,9	507,9	597,7	655,2	698,4	721,1	741,8	772,7	826,3	920,1	1 018,8	1 049,2	1 056,0	1 099,0	1 096,7	1 078,5	1 094,9
Warmińsko-mazurskie	95,4	270,7	332,8	390,8	470,7	509,7	581,6	644,2	685,8	748,4	757,6	803,5	844,8	942,1	1 038,8	1 053,9	1 087,4	1 149,1	1 176,5	1 142,5	1 176,1
Wielkopolskie	177,5	566,1	706,7	877,7	1 041,9	1 127,7	1 310,9	1 425,8	1 514,1	1 563,8	1 577,0	1 633,6	1 714,4	1 918,0	2 120,7	2 179,3	2 254,7	2 405,2	2 441,9	2 439,5	2 544,8
Zachodniopomorskie	65,3	251,9	301,5	365,4	430,4	467,5	537,4	586,8	623,6	669,9	663,3	686,8	725,7	810,3	889,0	899,1	917,2	971,4	978,0	951,9	974,5

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Tabela 2.13. Dochody gmin miejskich z tytułu subwencji w latach 1995 -2015 w mln zł

Wyszczególnienie	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Polska	541,5	1 373,0	1 590,2	1 980,0	2 274,4	2 410,7	2 830,1	2 450,5	2 639,7	2 495,9	2 504,8	2 529,4	2 662,1	2 902,0	3 139,8	3 277,2	3 438,5	3 682,7	3 683,3	3 785,4	3 976,4
Dolnośląskie	31,1	123,9	148,4	188,8	204,4	220,5	261,2	276,2	335,4	309,4	307,9	313,9	327,8	359,8	391,6	403,7	417,0	464,0	416,3	428,0	446,3
Kujawsko-pomorskie	8,7	48,0	56,4	69,5	78,3	81,5	97,6	104,4	111,1	109,1	108,3	108,6	113,2	125,4	135,0	142,2	148,9	151,8	152,0	157,3	168,6
Lubelskie	35,6	73,0	84,7	102,6	116,6	124,0	145,5	154,5	167,6	164,6	163,3	160,8	169,1	184,7	199,4	216,6	228,8	234,3	235,1	237,8	246,6
Lubuskie	8,5	28,5	33,0	39,8	46,2	49,6	57,0	58,3	62,6	63,1	62,4	64,1	68,7	73,4	80,9	82,1	85,2	90,1	89,7	90,2	96,1
Łódzkie	41,7	104,9	119,7	148,4	160,8	172,9	210,6	215,6	232,9	217,6	210,7	208,9	218,9	239,1	255,9	270,3	282,0	298,6	294,6	302,7	318,9
Małopolskie	22,2	45,8	52,7	63,0	70,9	73,4	90,5	89,3	96,6	88,7	92,1	94,9	98,9	102,7	110,2	114,2	117,2	123,9	125,6	128,0	135,8
Mazowieckie	214,9	356,9	405,7	517,2	628,6	669,2	744,3	281,0	295,6	271,3	275,3	279,4	298,3	331,7	356,0	376,1	402,9	440,5	451,3	467,5	503,6
Opolskie	1,2	19,0	21,7	26,4	29,4	31,3	36,4	37,0	40,3	37,0	38,5	39,4	43,1	44,7	48,2	48,7	50,2	54,5	53,6	55,7	58,5
Podkarpackie	9,9	78,0	90,1	108,6	125,4	128,9	156,0	154,8	163,8	155,1	159,2	159,4	165,2	177,7	190,6	200,2	210,7	224,9	222,5	226,0	237,9
Podlaskie	10,1	37,7	45,0	54,8	62,5	66,8	76,1	80,7	86,7	85,6	84,3	83,5	86,9	94,1	104,4	106,2	109,5	114,3	116,3	116,6	117,6
Pomorskie	40,0	94,5	110,8	137,2	157,3	166,8	199,8	207,9	227,5	218,7	227,1	237,3	249,9	274,9	295,8	308,4	330,3	360,1	372,9	387,5	392,2
Śląskie	34,9	128,0	148,6	188,7	214,5	224,8	277,1	282,3	286,2	256,4	257,9	260,6	277,4	300,9	327,5	343,6	358,4	390,3	394,7	409,0	436,0
Świętokrzyskie	13,4	36,9	43,6	52,5	59,1	60,9	77,2	77,7	80,3	80,5	78,5	77,1	77,3	83,9	92,4	93,7	95,8	96,8	97,2	97,3	102,0
Warmińsko-mazurskie	29,4	71,3	83,9	100,8	115,8	122,6	141,7	157,3	168,1	164,3	165,1	166,4	176,4	191,9	205,9	217,2	232,2	241,3	250,6	256,3	270,5
Wielkopolskie	21,8	77,8	89,7	111,2	125,0	131,7	160,1	166,5	174,1	164,8	167,7	171,1	179,6	195,7	214,4	221,0	232,8	253,3	261,9	269,5	285,6
Zachodniopomorskie	17,9	48,6	56,4	70,4	79,6	85,8	99,1	106,8	111,0	109,6	106,4	104,0	111,5	121,3	131,5	133,1	136,4	144,0	149,0	156,1	160,2

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Tabela 2.14. Dochody gmin wiejskich z tytułu subwencji w latach 1995 -2015 w mln zł

Wyszczególnienie	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Polska	835,7	2 879,1	3 647,2	4 455,9	5 359,2	5 747,6	6 592,2	7 388,6	7 881,4	8 456,1	8 592,1	9 125,1	9 652,4	10 817,4	11 944,2	12 221,3	12 421,3	13 143,0	13 262,1	12 950,6	13 257,7
Dolnośląskie	37,1	122,6	149,2	181,3	216,0	224,6	254,3	280,5	296,1	327,6	315,5	325,5	342,5	386,8	419,8	433,9	442,2	476,6	480,6	470,6	487,9
Kujawsko-pomorskie	32,5	146,0	183,4	223,1	273,6	296,9	340,7	381,3	408,0	453,4	453,0	479,1	509,1	578,4	646,1	656,1	672,7	716,9	736,8	711,2	733,3
Lubelskie	46,3	289,3	363,7	440,1	536,0	573,3	661,6	740,2	797,7	877,5	880,1	932,9	990,9	1 128,2	1 257,1	1 253,3	1 278,6	1 372,3	1 381,4	1 287,4	1 301,9
Lubuskie	26,7	90,2	108,9	131,9	155,7	163,1	189,4	203,3	217,8	233,9	237,1	241,3	252,9	278,3	303,0	312,0	316,9	335,0	332,6	331,9	340,8
Łódzkie	48,7	189,4	239,0	297,4	357,7	394,2	443,5	497,4	528,0	565,8	576,3	605,8	635,5	719,9	799,3	810,9	824,4	872,6	873,4	851,6	869,7
Małopolskie	156,1	343,0	443,6	536,0	641,2	678,7	787,0	894,2	975,8	1 007,0	1 049,2	1 134,6	1 192,4	1 332,5	1 453,8	1 530,3	1 529,8	1 594,8	1 614,1	1 625,1	1 662,1
Mazowieckie	105,4	401,2	506,4	624,2	739,1	795,4	898,3	1 005,3	1 073,7	1 154,6	1 185,3	1 261,7	1 345,6	1 502,3	1 668,3	1 710,2	1 745,4	1 842,4	1 872,5	1 834,3	1 893,1
Opolskie	18,7	60,1	74,8	95,0	112,8	122,0	140,6	154,2	164,6	174,2	178,8	194,8	203,4	224,8	247,4	250,4	255,9	269,5	264,6	253,5	256,7
Podkarpackie	100,9	288,4	374,0	453,0	542,6	571,0	656,2	737,5	779,5	811,3	840,5	896,4	957,7	1 048,3	1 148,7	1 177,6	1 165,2	1 205,9	1 184,5	1 147,7	1 181,5
Podlaskie	21,0	115,6	140,2	171,7	213,1	226,2	255,8	278,2	289,9	324,2	325,0	346,1	363,4	409,7	439,7	430,3	426,2	446,0	455,2	437,7	445,6
Pomorskie	42,5	144,0	182,1	223,9	274,8	301,3	345,6	395,9	425,3	475,3	478,6	511,6	551,6	621,5	691,9	728,9	762,7	831,5	854,1	861,9	892,9
Śląskie	64,3	192,5	249,1	306,5	360,6	382,7	461,2	511,0	526,0	532,2	544,9	570,4	603,5	672,4	737,9	767,7	804,4	847,3	853,0	862,2	900,0
Świętokrzyskie	30,3	148,3	188,4	231,8	278,7	294,6	338,3	382,4	408,9	429,9	444,4	471,6	489,9	546,4	606,4	625,9	625,5	652,2	653,4	639,3	633,8
Warmińsko-mazurskie	41,2	111,2	137,0	153,9	193,7	211,0	240,5	264,4	284,6	320,6	323,6	350,3	369,4	416,0	461,5	461,4	475,9	504,9	519,0	491,5	498,4
Wielkopolskie	60,0	207,5	269,2	336,2	403,9	438,8	500,1	565,9	602,4	642,4	641,8	673,6	705,0	791,8	882,7	906,7	933,2	996,3	1 009,1	992,6	1 025,4
Zachodniopomorskie	14,3	69,4	84,4	103,7	124,0	138,5	156,6	175,3	188,9	208,9	204,6	215,5	230,1	258,2	284,5	273,9	273,2	295,2	294,2	271,3	272,5

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Tabela 2.15. Dochody gmin miejsko-wiejskich z tytułu subwencji w latach 1995 -2015 w mln zł

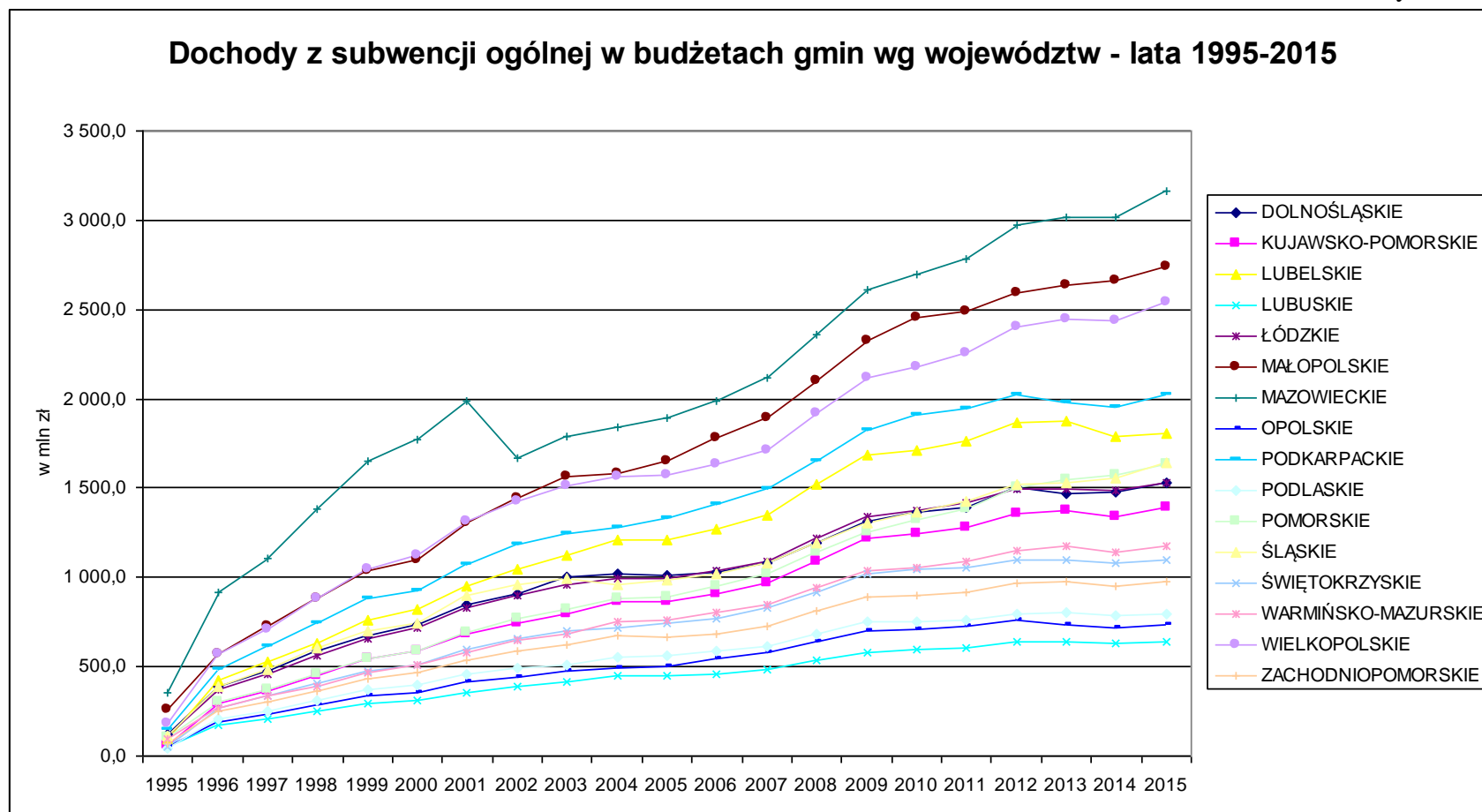
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
POLSKA	541,3	1 830,9	2 254,8	2 760,6	3 243,9	3 511,0	4 087,0	4 416,0	4 696,5	4 869,2	4 983,4	5 225,6	5 551,1	6 194,2	6 905,2	7 177,4	7 407,8	7 823,5	7 847,7	7 862,8	8 185,3
DOLNOŚLĄSKIE	55,1	141,9	175,4	215,5	254,8	291,6	333,1	350,6	369,2	380,7	384,4	390,8	409,9	448,2	501,5	525,0	527,9	560,8	573,0	575,3	598,0
KUJAWSKO-POMORSKIE	23,0	100,8	124,0	160,6	190,5	208,4	241,0	257,7	275,7	298,1	301,7	323,6	343,8	387,8	435,3	442,3	453,5	485,1	488,4	474,2	491,2
LUBELSKIE	16,9	63,9	79,4	91,1	109,8	123,1	139,5	151,2	160,0	169,2	169,7	174,4	184,7	206,6	229,5	243,0	253,8	261,7	260,1	261,6	262,0
LUBUSKIE	26,7	90,2	108,9	131,9	155,7	163,1	189,4	203,3	217,8	233,9	237,1	241,3	252,9	278,3	303,0	312,0	316,9	335,0	332,6	331,9	340,8
ŁÓDZKIE	23,4	79,2	97,5	118,8	138,3	147,6	172,7	185,8	198,1	208,3	208,9	221,5	234,4	263,5	286,5	293,2	307,5	325,9	326,9	331,2	338,1
MAŁOPOLSKIE	79,7	184,8	230,9	283,3	327,7	348,5	429,6	462,6	490,1	488,2	508,3	552,2	599,3	666,2	759,9	811,7	839,3	877,4	893,7	906,2	943,4
MAZOWIECKIE	32,1	160,4	196,1	244,1	282,5	307,8	345,9	381,7	416,2	413,1	431,2	447,8	472,6	526,3	589,1	607,0	635,8	686,2	692,1	715,1	762,3
OPOLSKIE	32,5	112,5	134,9	164,2	190,8	204,4	240,4	252,2	271,6	277,8	286,8	311,4	331,9	366,1	408,3	410,1	417,9	437,9	419,3	405,8	418,7
PODKARPACKIE	40,2	118,5	150,2	181,9	214,1	225,5	257,1	293,1	304,7	315,3	329,3	349,7	370,0	420,7	487,2	534,9	565,7	587,6	574,7	580,7	600,1
PODLASKIE	9,2	52,4	67,6	82,8	98,7	106,4	122,0	131,4	137,3	141,9	151,0	157,8	166,1	183,3	208,5	215,7	224,5	232,8	234,0	230,3	235,5
POMORSKIE	20,9	64,6	77,7	93,6	112,1	123,7	143,6	161,8	171,7	186,8	184,3	200,6	214,7	240,5	265,3	280,6	290,3	311,5	315,8	326,1	349,3
ŚLĄSKIE	17,0	72,7	88,0	110,4	126,5	132,1	158,5	168,9	180,5	173,8	183,0	187,7	198,7	221,5	243,0	253,0	264,4	281,0	278,5	285,7	304,0
ŚWIĘTOKRZYSKIE	11,2	86,3	103,6	124,8	141,2	152,4	182,2	195,1	209,2	210,7	218,9	224,0	259,1	289,8	320,0	329,6	334,7	349,9	346,2	341,9	359,1
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	24,8	88,2	111,9	136,1	161,2	176,0	199,4	222,6	233,1	263,5	268,9	286,8	299,0	334,1	371,4	375,3	379,4	403,0	406,9	394,8	407,2
WIELKOPOLSKIE	95,7	280,7	347,8	430,3	513,1	557,2	650,8	693,4	737,6	756,6	767,5	788,8	829,7	930,5	1 023,7	1 051,6	1 088,8	1 155,6	1 170,8	1 177,4	1 233,7
ZACHODNIOPOMORSKIE	33,0	133,9	160,8	191,3	226,8	243,3	281,7	304,7	323,7	351,3	352,2	367,3	384,1	430,8	473,1	492,2	507,6	532,2	534,8	524,5	541,7

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Tabela 2.16. Dochody miast na prawach powiatu z tytułu subwencji w latach 1995 -2015 w mln zł

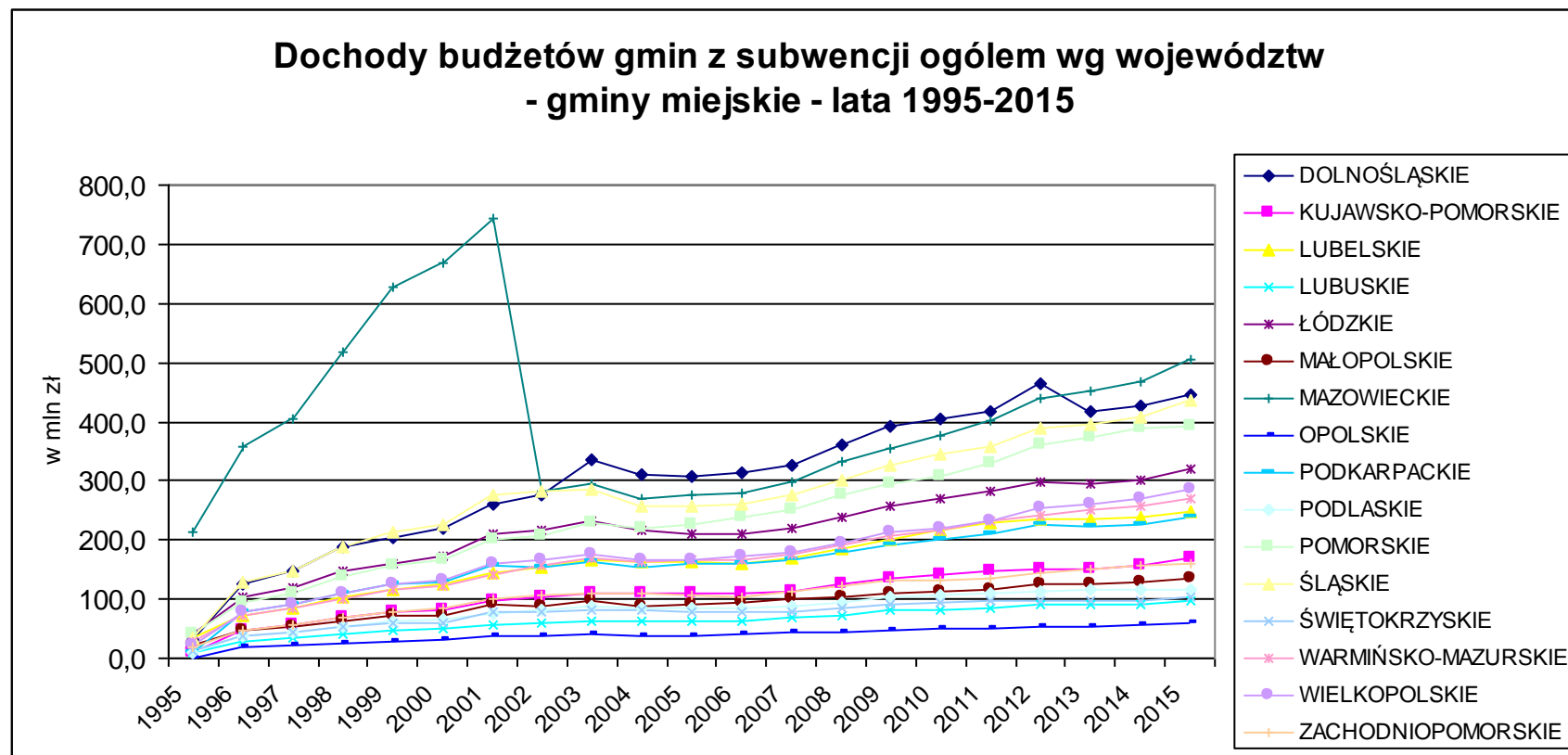
Wyszczególnienie	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Polska	1 123,8	1 758,3	2 049,7	2 536,9	5 726,8	6 799,7	7 834,6	8 200,6	8 764,1	7 862,7	8 325,5	8 724,1	9 327,0	10 201,5	11 302,4	11 803,8	12 483,2	13 280,4	13 547,2	13 551,2	13 881,6
Dolnośląskie	91,4	139,5	158,7	201,1	487,3	554,6	638,6	597,1	538,9	479,6	489,2	491,8	526,4	577,6	623,9	667,4	707,4	742,1	839,7	860,4	866,9
Kujawsko-pomorskie	104,8	128,3	150,0	175,8	391,5	471,1	549,7	529,5	565,0	529,5	550,9	579,5	614,2	672,6	731,0	776,1	810,0	868,0	887,5	884,8	907,6
Lubelskie	45,5	97,3	109,1	133,6	302,6	369,3	433,4	411,6	446,2	421,6	432,9	442,4	470,4	532,3	586,9	612,5	686,9	718,1	717,2	721,9	726,3
Lubuskie	19,5	41,4	46,9	59,9	133,8	163,1	188,0	177,1	190,6	175,8	183,0	194,8	202,8	218,4	239,7	253,6	265,9	291,1	292,3	292,9	315,1
Łódzkie	11,8	131,2	148,2	178,4	402,4	461,0	533,8	502,7	523,5	454,7	485,2	500,1	543,8	602,9	650,5	653,4	690,7	732,3	729,7	734,8	747,0
Małopolskie	101,7	139,2	160,7	193,4	453,0	563,3	660,0	606,7	661,9	629,1	686,6	713,9	759,1	837,7	924,6	975,3	1 021,0	1 076,1	1 083,9	1 075,9	1 092,8
Mazowieckie	62,3	92,0	102,0	128,3	283,4	341,3	389,8	1 113,6	1 341,9	1 113,3	1 174,2	1 278,4	1 422,2	1 568,5	1 826,5	1 898,0	1 956,5	2 109,6	2 158,8	2 187,1	2 267,7
Opolskie	16,6	20,0	22,7	27,2	83,4	88,1	100,4	91,7	93,4	84,8	91,1	96,0	103,8	112,2	128,1	134,5	142,5	151,9	160,6	155,2	155,6
Podkarpackie	41,1	59,9	68,8	84,9	213,2	276,6	317,7	300,6	316,5	312,0	325,1	342,6	369,9	404,4	464,5	508,1	525,8	550,1	544,0	546,6	565,5
Podlaskie	50,1	77,4	93,3	110,3	240,5	285,7	338,9	317,3	342,7	327,3	343,2	374,0	387,5	431,2	465,3	491,8	531,4	570,0	579,2	563,2	576,8
Pomorskie	100,4	124,2	142,6	178,2	397,4	466,5	510,0	488,0	533,1	467,2	498,8	502,4	541,2	600,6	669,5	699,3	740,0	795,7	812,4	797,7	820,5
Śląskie	325,3	434,0	504,8	629,7	1 308,9	1 556,6	1 786,3	1 713,2	1 825,1	1 644,0	1 761,2	1 837,5	1 933,7	2 040,3	2 231,9	2 299,2	2 438,6	2 616,8	2 652,1	2 637,6	2 711,8
Świętokrzyskie	31,3	37,9	43,0	52,8	121,4	139,6	165,4	150,3	157,6	143,4	151,9	158,7	172,7	192,2	214,5	229,9	244,6	251,9	262,6	256,7	256,9
Warmińsko-mazurskie	39,5	22,6	56,2	69,1	163,6	190,1	211,4	205,3	223,1	206,1	228,6	239,8	253,0	279,8	298,9	311,9	338,6	356,3	358,1	359,9	370,5
Wielkopolskie	33,2	131,9	149,8	196,6	434,5	516,0	591,5	580,1	622,7	546,3	579,3	606,8	646,3	704,7	780,0	805,4	854,2	893,8	900,4	903,7	917,6
Zachodniopomorskie	49,6	81,6	92,8	117,5	309,8	356,9	419,7	415,9	381,8	328,0	344,4	365,3	380,1	426,1	466,5	487,3	529,2	556,6	568,8	572,8	583,0

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

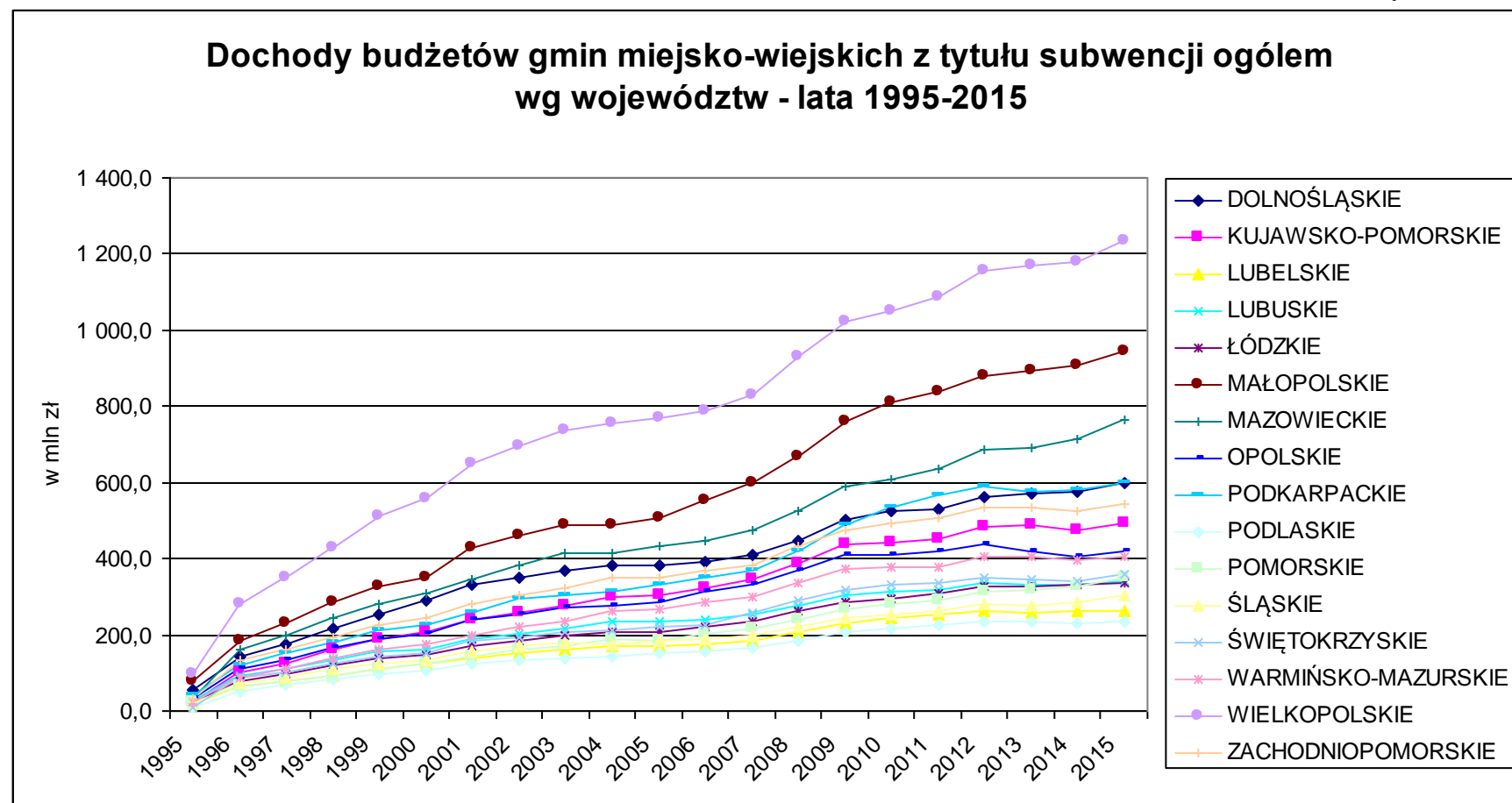

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

Rys. 2.13.

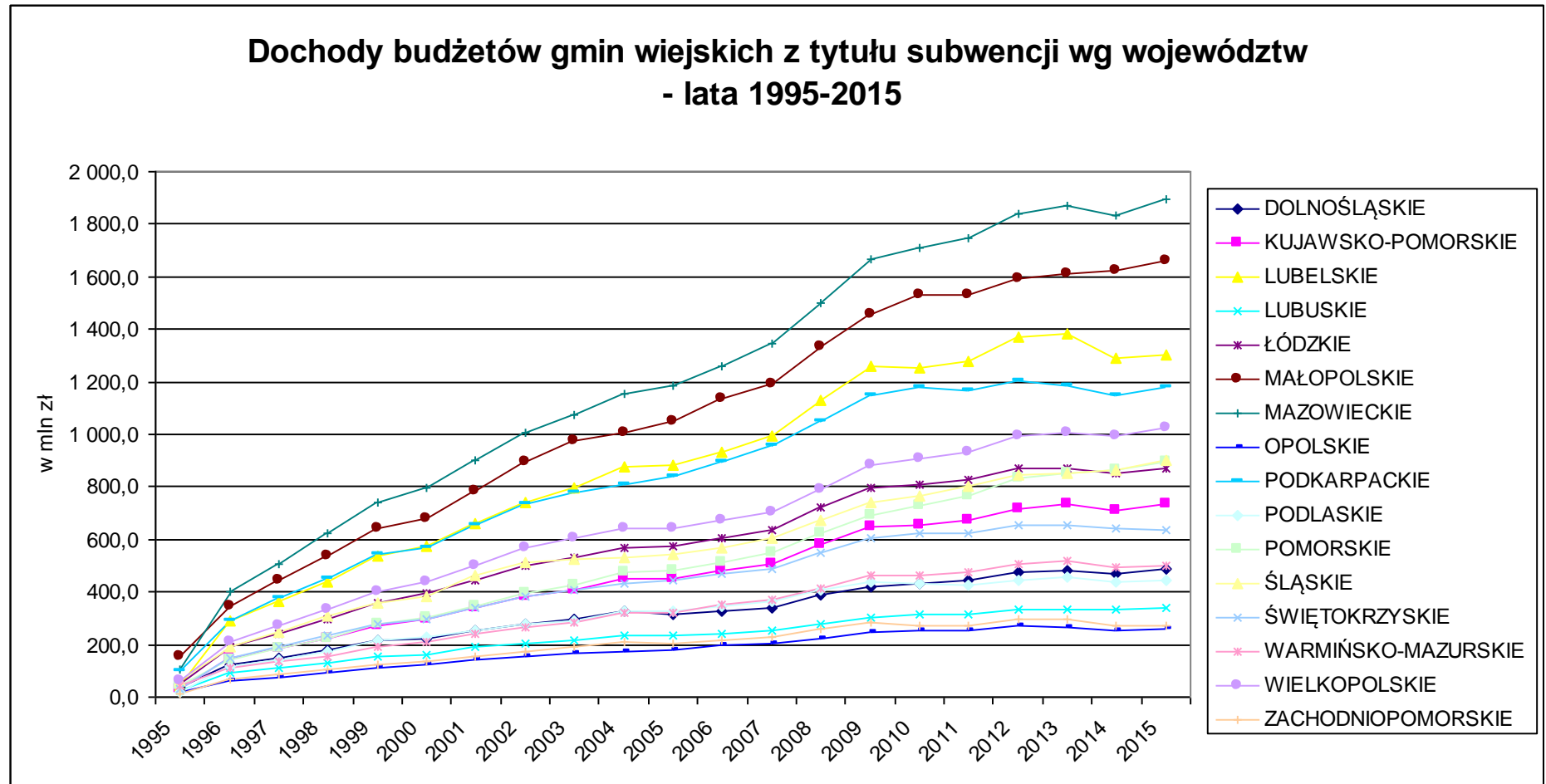
Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

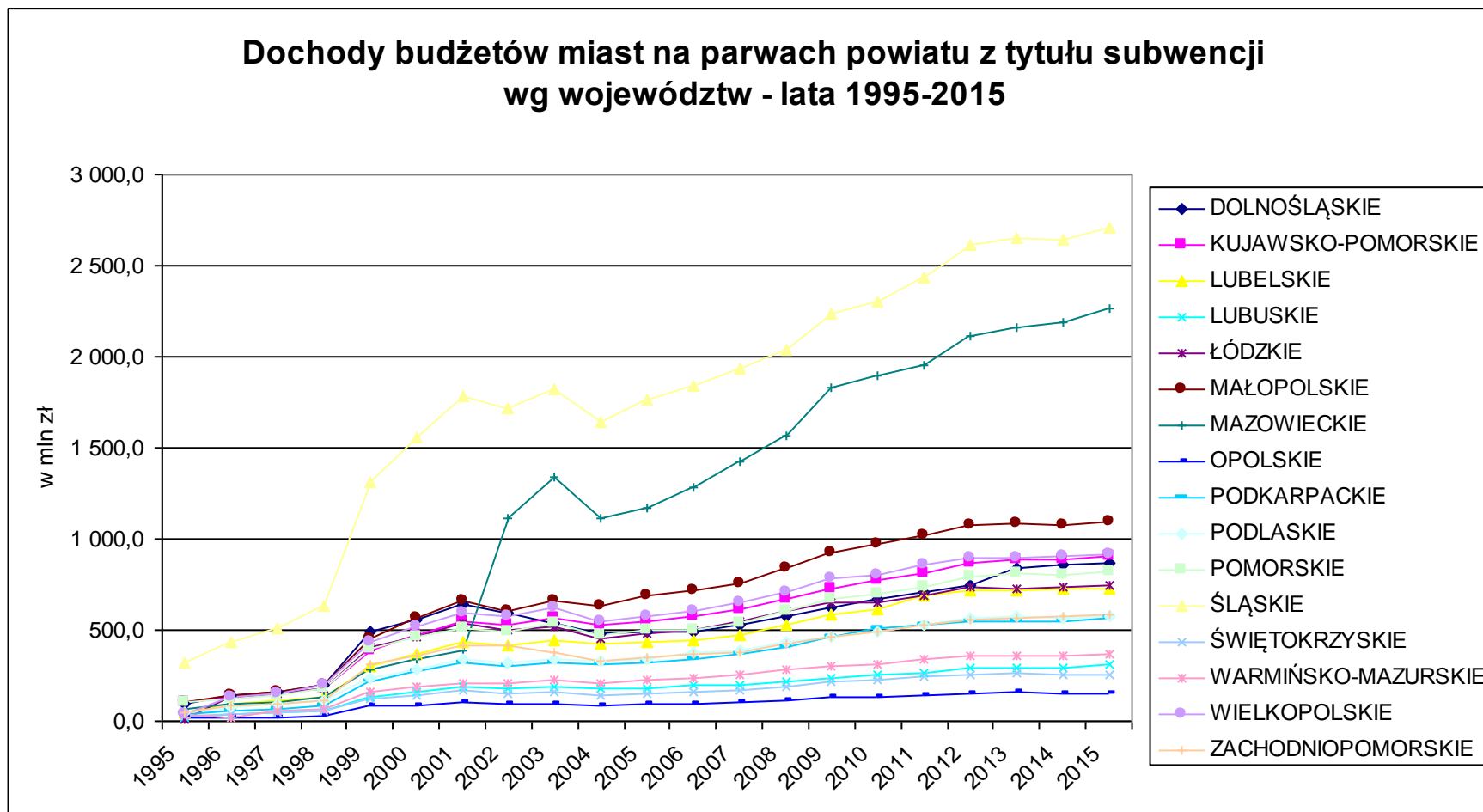
Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

Rys. 2.15.

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

Kolejnym źródłem dochodów są dotacje celowe. Zmiany ich wielkości dla poszczególnych typów gmin w okresie 1995-2015 przedstawiono w tabelach 2.17 (ceny bieżące) i 2.18 (ceny stałe) oraz odpowiednio na rysunkach 2.17. i 2.18.

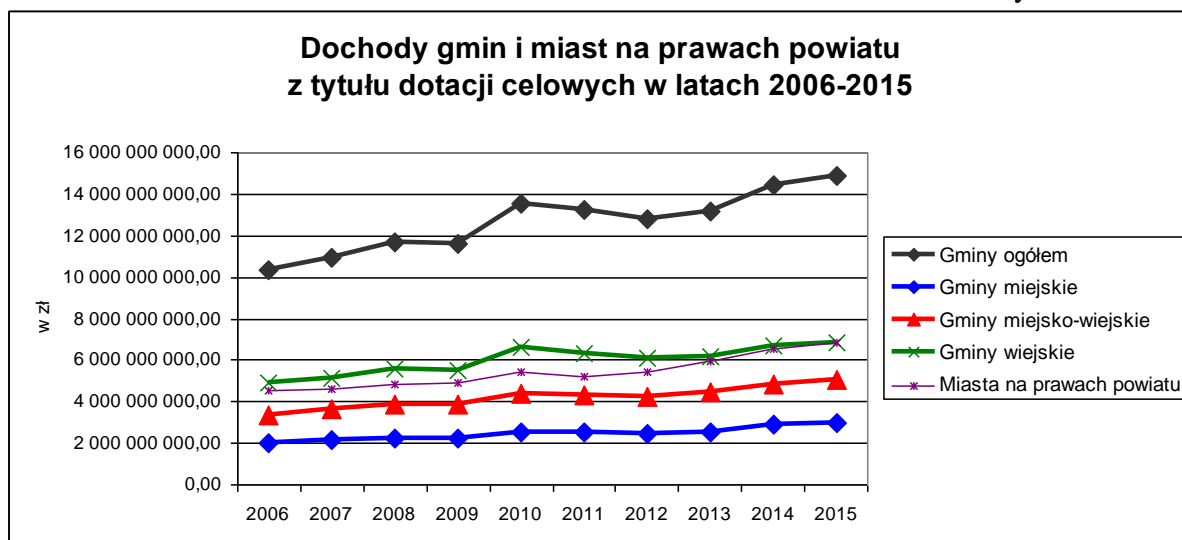
Tabela 2.17.

Dochody budżetów gmin i miast na prawach powiatu z tytułu dotacji celowych³.

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Dynamika 2015/2006 1995=100
Gminy ogółem	10 336,2	10 918,5	11 709,5	11 618,0	13 507,5	13 247,2	12 764,2	13 184,5	14 443,0	14 877,9	143,94
Gminy miejskie	2 039,3	2 135,2	2 206,1	2 223,8	2 504,6	2 540,5	2 430,7	2 561,1	2 866,3	2 984,6	146,36
Gminy miejsko-wiejskie	3 384,1	3 617,9	3 900,8	3 865,2	4 385,7	4 348,1	4 231,6	4 438,9	4 869,7	5 081,2	150,15
Gminy wiejskie	4 912,8	5 165,4	5 602,6	5 529,0	6 617,2	6 358,6	6 102,0	6 184,6	6 707,0	6 812,1	138,66
Miasta na prawach powiatu	4 512,6	4 586,6	4 873,8	4 928,9	5 451,6	5 187,9	5 405,2	5 963,6	6 556,8	6 861,6	152,06

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Rys. 2.17.

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

Tabela 2.18.

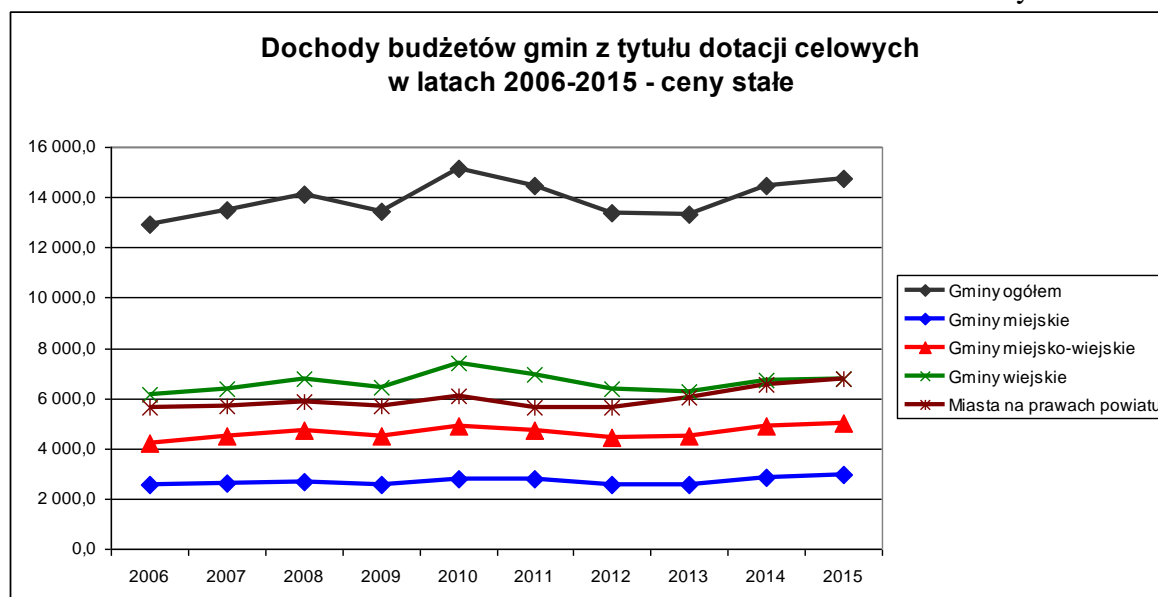
Dochody budżetów gmin i miast na prawach powiatu z tytułu dotacji celowych – ceny stałe.

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2015/2005
Gminy ogółem	12 921,3	0,0	14 140,4	13 464,1	15 124,3	14 456,7	13 355,2	13 303,2	14 443,0	14 744,0	114,11
Gminy miejskie	2 549,3	0,0	2 664,1	2 577,2	2 804,4	2 772,4	2 543,2	2 584,1	2 866,3	2 957,7	116,02
Gminy miejsko-wiejskie	4 230,5	13 514,9	4 710,6	4 479,4	4 910,7	4 745,1	4 427,5	4 478,9	4 869,7	5 035,5	119,03
Gminy wiejskie	6 141,5	2 643,0	6 765,7	6 407,6	7 409,3	6 939,1	6 384,5	6 240,3	6 707,0	6 750,8	109,92
Miasta na prawach powiatu	5 641,2	4 478,2	5 885,6	5 712,1	6 104,2	5 661,6	5 655,5	6 017,3	6 556,8	6 799,8	120,54

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

³ Dane sprawozdawczości GUS w zakresie subwencji obejmują okres od 2006 r.

Rys. 2.18.

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

Wielkość dochodów gmin z tytułu dotacji celowych w skali kraju wzrosła z 10,3 mld zł w 2006 r. do 14,9 mld zł. w 2015 r., tj. o 43,9%. W poszczególnych typach gmin należy ponownie odnotować występujące znaczne zróżnicowanie dynamiki. Najniższe tempo przyrostu dotacji w stosunku do roku 2006 cechuje gminy wiejskie (38,7%), następnie gminy miejskie (46,4%), a najwyższe gminy miejsko-wiejskie (50,2%). Nieco wyższa dynamika notowana jest w miastach na prawach powiatu (52,1%).

Analizując dynamikę dotacji w poszczególnych województwach należy stwierdzić, że:

- najwyższy przyrost cechuje województwa: pomorskie (55,1%), warmińsko-mazurskie (55,0%), podlaskie (51,6%), lubelskie (49,5%) i kujawsko-pomorskie (46,7%);
- najniższe tempo zmian przypada na województwa: dolnośląskie (36,8%), świętokrzyskie (36,8%), zachodniopomorskie (38,7%), śląskie (39,2%) i łódzkie (39,8%),
- zarówno w ujęciu nominalnym, jak i realnym tempo przyrostu dotacji było niższe od tempa przyrostu dochodów ogółem tylko w przypadku gmin ogółem oraz w przypadku gmin miejskich. Dotacje szybciej wzrastały niż dochody ogółem w gminach miejsko-wiejskich, a zwłaszcza w gminach wiejskich.

W tabeli 2.9. i na rysunku 2.19 zaprezentowano przyrost wartości dotacji w gminach w roku 2015 w stosunku do roku 2006.

Szczegółowe zestawienia obrazujące poziom dochodów z dotacji celowych dla poszczególnych typów gmin oraz miast na prawach powiatu przedstawiono w tabelach poniżej (2.20– 2.25). Ilustracją graficzną są rysunki 2.21.-2.24.

Tabela 2.19.

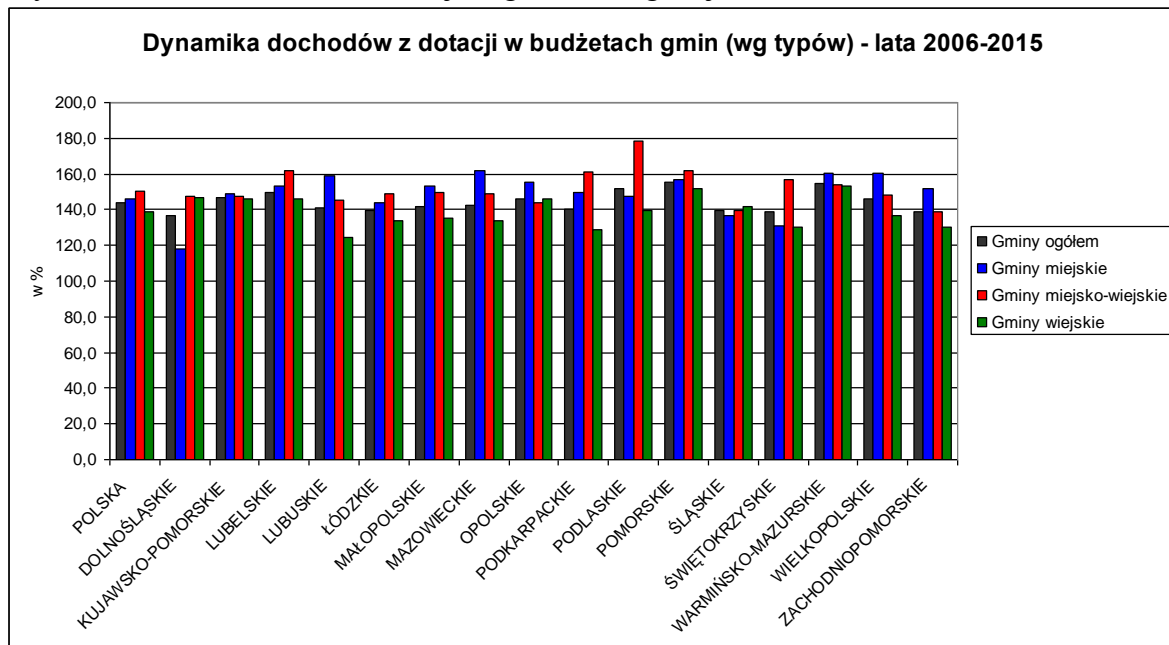
Przyrost dochodów z dotacji w budżetach gmin i miast na prawach powiatu wg województw – lata 2006-2015

	Gminy ogółem	Gminy miejskie	Gminy miejsko-wiejskie	Gminy wiejskie	Miasta na prawach powiatu
POLSKA	4 541,7	945,4	1 697,1	1 899,3	2 349,0
DOLNOŚLĄSKIE	293,0	49,9	137,8	105,3	185,5
KUJAWSKO-POMORSKIE	304,3	50,3	111,5	142,5	123,0
LUBELSKIE	336,3	59,3	59,6	217,4	103,8
LUBUSKIE	144,4	32,9	84,1	27,5	49,7
ŁÓDZKIE	256,4	80,7	68,4	107,4	120,4
MAŁOPOLSKIE	384,2	39,6	159,1	185,5	163,4
MAZOWIECKIE	460,7	116,5	128,4	215,8	597,8
OPOLSKIE	131,7	16,1	81,2	34,4	11,0
PODKARPACKIE	309,9	58,5	120,1	131,3	63,2
PODLASKIE	170,8	27,9	70,0	73,0	76,9
POMORSKIE	348,6	105,0	81,4	162,2	123,6
ŚLĄSKIE	228,8	78,3	43,6	106,9	414,0
ŚWIĘTOKRZYSKIE	189,2	26,0	86,3	76,9	44,0
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	320,5	78,4	111,2	130,9	66,2
WIELKOPOLSKIE	454,4	76,4	243,2	134,8	129,5
ZACHODNIOPOMORSKIE	208,4	49,8	111,2	47,4	77,3

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Rys. 2.19

Dynamika wzrostu wartości dotacji w gminach wg województw – lata 2006-2015 (2006=100)

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

Znaczenie dotacji w budżetach poszczególnych typów gmin można przedstawić jako ich udział w dochodach ogółem oraz relacje w stosunku dochodów własnych.

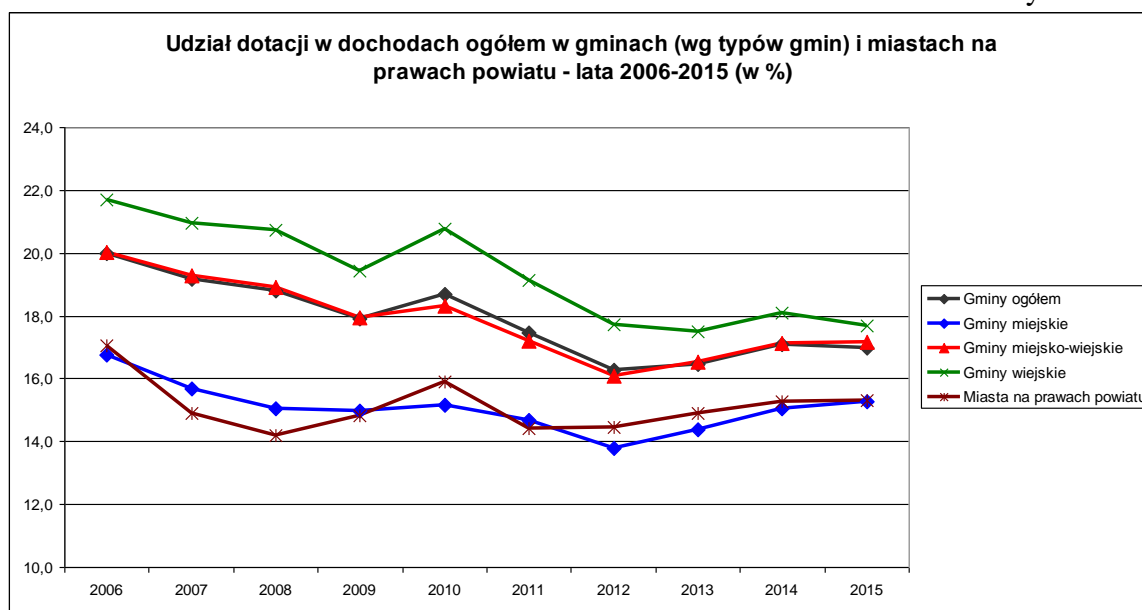
Tabela 2.20

Udział dotacji celowych w dochodach ogółem w gminach i miastach na prawach powiatu w latach 2006-2015

Wyszczególnienie	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Gminy ogółem	20,0	19,2	18,8	17,9	18,7	17,5	16,3	16,5	17,1	17,0
Gminy miejskie	16,8	15,7	15,0	15,0	15,2	14,7	13,8	14,4	15,0	15,3
Gminy miejsko-wiejskie	20,0	19,3	18,9	17,9	18,3	17,2	16,1	16,5	17,1	17,1
Gminy wiejskie	21,7	21,0	20,7	19,4	20,8	19,1	17,7	17,5	18,1	17,7
Miasta na prawach powiatu	17,1	14,9	14,2	14,8	15,9	14,4	14,4	14,9	15,3	15,3

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Rys. 2.20

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

Analiza danych statystycznych i wyniki obliczeń przeprowadzonych w skali wszystkich gmin i miast na prawach powiatu wykazują, że:

- udział dotacji w dochodach ogółem ma tendencję malejącą we wszystkich typach gmin, a także w miastach na prawach powiatu. W największym stopniu w latach 2006-2015 uwidoczniło się to w: gminach wiejskich (-4 pkt proc), miejsko-wiejskich (-2,9 pkt proc.), miastach na prawach powiatu, a następnie gminach miejskich (-1,8 pkt proc),
- w 2015 r. najwyższy udział dotacji w budżetach cechował gminy wiejskie (17,7%), a następnie miejsko-wiejskie (17,1%), miejskie (17,1%) oraz miasta na prawach powiatu (15,3%);
- występują różnice przestrzenne udziału dotacji w dochodach ogółem - należy tu zwrócić na ich dużo wyższy udział w województwach o niższym poziomie rozwoju społeczno-

gospodarczego, takich jak jak: podkarpackie - 19,2%; podlaskie - 19,6%, lubelskie - 19,7% , świętokrzyskie – 20,0%, kujawsko-pomorskie - 20,5% oraz warmińsko-mazurskie - 23,0. Dużo mniejsze znaczenie miały one w budżetach gmin: śląskiego – 12,4%, mazowieckiego – 13,9%, opolskiego i dolnośląskiego – 15,4% i łódzkiego - 15,9%. Widać tu wyraźną zależność pomiędzy poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego gmin, a udziałem w ich dochodach ogółem transferowanych do budżetów dotacji celowych;

- jeszcze wyraźniej opisana powyżej zależność uwidacznia się w gminach wiejskich, gdzie udział dotacji w województwie warmińsko mazurskim wynosi 24,56%, lubelskim 21,1%, a śląskim 12,7 % i opolskim 12,7%.

Podobne do opisanych powyżej zjawiska wystąpiły w relacji dotacji do dochodów własnych:

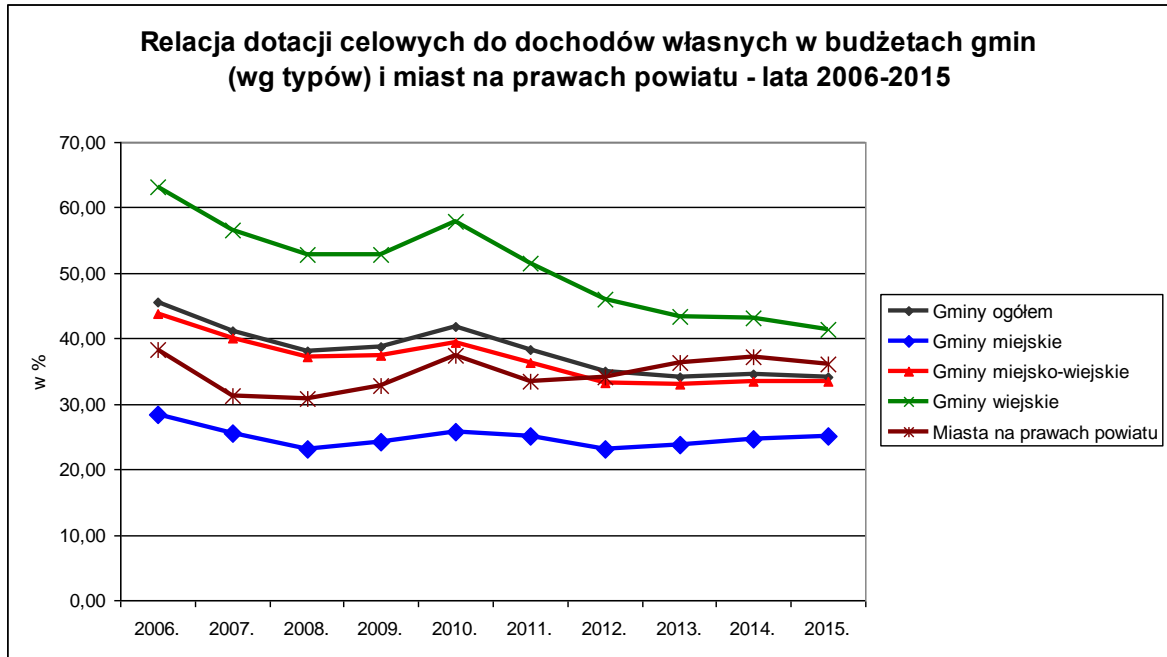
- udział dotacji w dochodach własnych obniżył się we wszystkich typach gmin, a także w miastach na prawach powiatu. W największym stopniu uwidoczniło się to w: gminach wiejskich (-4 pkt proc), miejsko-wiejskich (-1,8 pkt proc.) oraz miejskich (-1,5 pkt proc) i miastach na prawach powiatu (-1,3 pkt proc.);
- w 2015 r. najwyższy udział dotacji w relacji do dochodów własnych cechował gminy wiejskie (41,4%), a następnie miejsko-wiejskie (34,5%), miasta na prawach powiatu (36,1%) i gminy miejskie (25,0%);
- występują różnice przestrzenne udziału dotacji w dochodach ogółem – wyższy poziom omawianej relacji cechuje takie województwa jak: lubelskie – 52,8%, warmińsko-mazurskie – 51,5%, świętokrzyskie – 47,6%, podkarpackie - 47,2% i podlaskie – 45,3%. Znacznie niższy poziom tego wskaźnika uwidocznił się w budżetach gmin: śląskiego – 21,6%, dolnośląskiego – 25,9%, mazowieckiego – 26,5%, opolskiego 28,4%.

Dane w tym zakresie przedstawiono w tabeli 2.21., zilustrowanej rysunkiem 2.21.

Tabela 2.21

Wyszczególnienie	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Gminy ogółem	45,57	41,15	38,15	38,70	41,87	38,41	34,95	34,20	34,63	34,14
Gminy miejskie	28,41	25,46	23,07	24,18	25,81	25,00	23,07	23,69	24,62	25,02
Gminy miejsko-wiejskie	43,74	40,11	37,10	37,35	39,40	36,29	33,27	32,96	33,50	33,45
Gminy wiejskie	63,23	56,58	52,78	52,78	57,90	51,50	45,99	43,35	43,18	41,41
Miasta na prawach powiatu	38,20	31,35	30,74	32,71	37,49	33,43	34,06	36,34	37,27	36,08

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

Tabela 2.20. Dochody gmin z tytułu dotacji celowych w latach 2006 -2015 w mln zł

Wyszczególnienie	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Polska	10 336,2	10 918,5	11 709,5	11 618,0	13 507,5	13 247,2	12 764,2	13 184,5	14 443,0	14 877,9
Dolnośląskie	796,4	828,5	868,1	885,3	984,8	1 028,1	960,8	981,8	1 057,0	1 089,4
Kujawsko-pomorskie	650,9	671,1	751,9	720,3	783,5	792,0	830,0	855,6	922,2	955,2
Lubelskie	679,1	731,8	761,6	796,6	963,4	892,5	873,3	899,9	1 004,2	1 015,3
Lubuskie	352,4	381,3	388,0	410,8	451,6	433,0	420,5	443,8	492,5	496,8
Łódzkie	645,1	669,6	752,3	710,4	769,4	837,5	745,9	782,9	872,7	901,5
Małopolskie	921,2	1 002,8	1 074,7	1 046,5	1 350,2	1 275,4	1 210,3	1 157,0	1 257,4	1 305,4
Mazowieckie	1 084,3	1 102,1	1 154,7	1 149,2	1 298,2	1 320,8	1 268,4	1 308,6	1 463,8	1 545,0
Opolskie	287,8	305,4	338,9	334,3	407,6	359,6	359,0	364,2	399,2	419,6
Podkarpackie	766,6	860,6	888,5	885,1	1 189,3	1 026,9	973,0	962,3	1 059,0	1 076,5
Podlaskie	331,4	334,8	358,5	401,1	429,6	432,5	428,2	444,8	487,0	502,3
Pomorskie	632,3	657,1	724,6	703,2	758,6	805,0	799,2	865,9	943,9	980,9
Śląskie	582,9	629,2	629,9	625,6	794,5	769,6	683,4	722,1	795,0	811,7
Świętokrzyskie	490,3	485,7	512,0	523,9	745,5	600,4	575,8	600,7	671,9	679,5
Warmińsko-mazurskie	582,9	638,4	698,6	701,5	757,6	795,7	787,9	821,8	893,8	903,4
Wielkopolskie	993,8	1 051,1	1 180,5	1 077,6	1 160,1	1 203,6	1 183,1	1 263,9	1 390,2	1 448,2
Zachodniopomorskie	538,9	569,1	626,8	646,5	663,6	674,5	665,4	709,4	733,2	747,4

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Tabela 2.21. Dochody gmin miejskich z tytułu dotacji celowych w latach 2006 -2015 w mln zł

Wyszczególnienie	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Polska	2 039,3	2 135,2	2 206,1	2 223,8	2 504,6	2 540,5	2 430,7	2 561,1	2 866,3	2 984,6
Dolnośląskie	280,6	276,0	276,6	283,5	307,4	329,6	314,9	288,9	319,6	330,5
Kujawsko-pomorskie	103,1	106,6	110,4	114,5	118,0	129,5	146,3	141,7	150,1	153,4
Lubelskie	111,6	123,2	123,6	135,7	137,3	140,2	138,7	147,4	171,5	170,9
Lubuskie	55,6	60,8	58,9	65,2	68,7	71,4	71,1	72,6	83,8	88,5
Łódzkie	185,0	192,1	212,3	207,2	219,2	277,9	202,9	225,5	251,9	265,7
Małopolskie	74,5	84,6	77,8	81,5	90,3	90,7	99,1	103,1	102,6	114,1
Mazowieckie	187,3	207,2	205,0	209,9	219,9	235,9	229,0	240,8	282,1	303,8
Opolskie	29,2	29,2	28,5	28,6	43,4	30,7	36,5	38,0	41,8	45,2
Podkarpackie	117,1	129,1	131,1	129,3	164,7	145,1	143,5	156,8	168,3	175,6
Podlaskie	58,3	62,2	63,2	65,5	72,5	72,7	71,8	73,8	85,8	86,1
Pomorskie	185,2	185,8	200,9	196,9	207,5	223,6	223,2	251,4	280,3	290,2
Śląskie	214,3	214,5	210,3	219,5	259,2	248,6	230,1	251,1	282,5	292,6
Świętokrzyskie	84,3	77,0	78,2	80,2	167,5	98,0	88,3	96,6	107,7	110,3
Warmińsko-mazurskie	130,5	147,5	159,4	156,2	170,2	174,5	172,7	184,3	201,1	208,9
Wielkopolskie	126,6	137,5	161,2	144,6	147,9	150,3	145,6	166,1	200,8	203,0
Zachodniopomorskie	96,0	101,9	108,8	105,4	111,1	122,0	117,0	122,9	136,4	145,8

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Tabela 2.23. Dochody gmin wiejskich z tytułu dotacji celowych w latach 2006 -2015 w mln zł

Wyszczególnienie	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Polska	4 912,8	5 165,4	5 602,6	5 529,0	6 617,2	6 358,6	6 102,0	6 184,6	6 707,0	6 812,1
Dolnośląskie	226,5	247,9	268,9	278,9	294,7	286,3	284,0	288,2	323,9	331,8
Kujawsko-pomorskie	311,4	320,5	365,4	342,2	382,7	383,8	391,1	413,8	437,5	453,9
Lubelskie	471,5	503,4	530,1	550,2	688,7	628,7	617,0	628,2	690,8	688,9
Lubuskie	112,2	115,4	122,2	128,4	145,6	133,7	126,5	136,1	147,6	139,7
Łódzkie	320,2	324,9	372,0	351,5	385,6	387,4	377,8	376,2	414,2	427,5
Małopolskie	526,9	565,3	623,9	591,3	787,6	752,8	689,9	637,8	703,3	712,4
Mazowieckie	634,5	630,5	675,2	666,3	758,5	780,6	745,1	746,4	813,5	850,3
Opolskie	75,0	80,7	89,7	89,2	128,5	109,8	102,1	95,7	104,7	109,4
Podkarpackie	453,3	511,7	519,8	512,8	719,2	589,3	549,4	526,2	581,2	584,7
Podlaskie	184,1	180,0	195,8	223,1	236,6	228,1	236,2	238,8	256,8	257,1
Pomorskie	314,9	328,7	370,4	358,2	391,3	414,9	404,1	429,0	464,7	477,1
Śląskie	257,6	294,0	291,9	284,8	382,6	373,7	313,0	333,3	362,7	364,5
Świętokrzyskie	253,8	246,1	257,3	265,3	361,1	298,7	293,9	301,7	339,6	330,7
Warmińsko-mazurskie	246,5	267,5	296,8	302,6	326,2	344,2	338,7	353,6	378,5	377,3
Wielkopolskie	366,0	379,8	432,6	387,8	432,5	454,0	440,5	471,5	486,6	500,8
Zachodniopomorskie	158,5	169,1	190,6	196,3	195,8	192,7	192,6	208,1	201,4	205,9

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Tabela 2.24. Dochody gmin miejsko-wiejskich z tytułu dotacji celowych w latach 2006 -2015 w mln zł

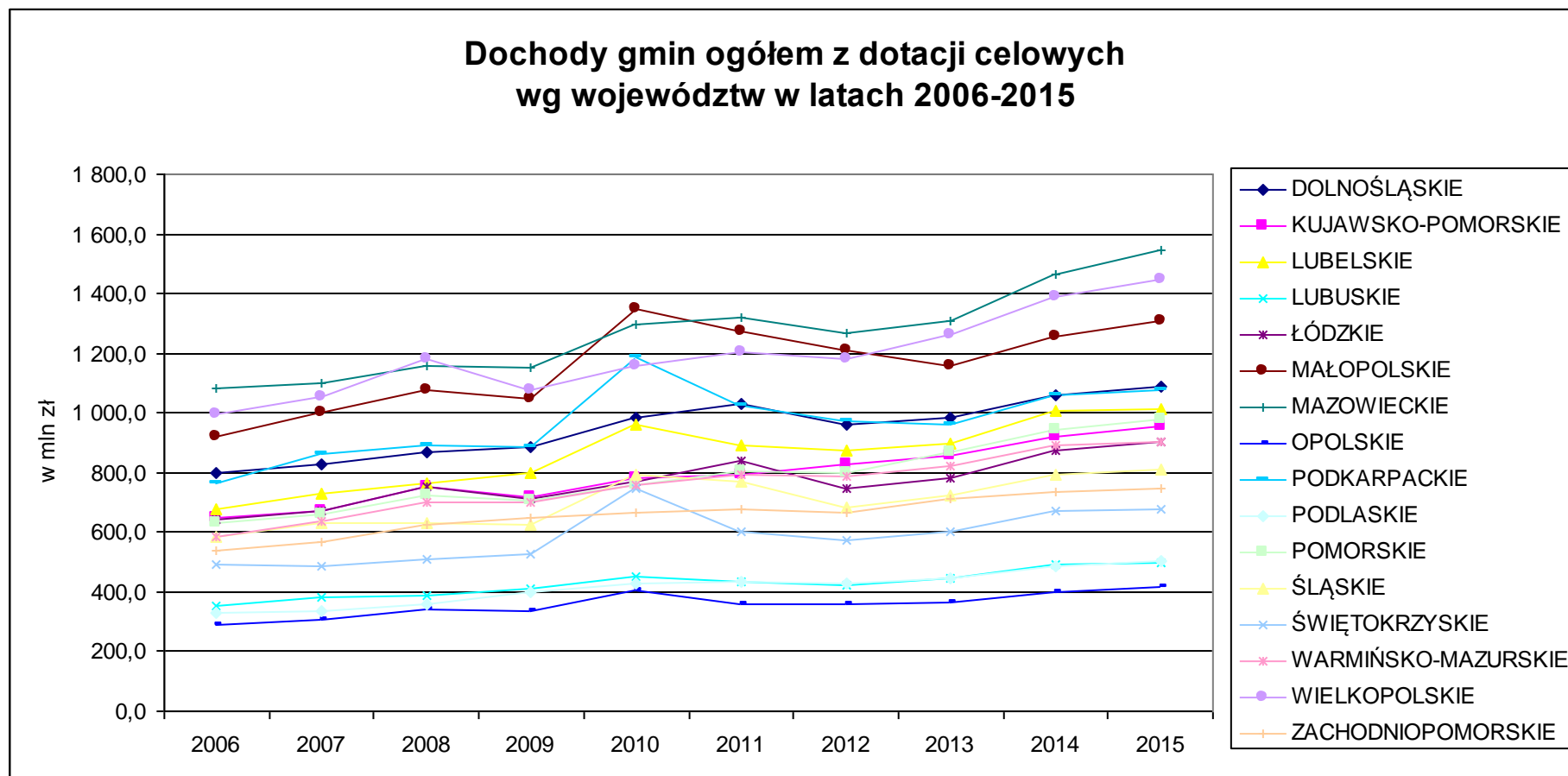
Wyszczególnienie	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Polska	3 384,1	3 617,9	3 900,8	3 865,2	4 385,7	4 348,1	4 231,6	4 438,9	4 869,7	5 081,2
Dolnośląskie	289,3	304,6	322,6	322,9	382,8	412,2	361,8	404,7	413,5	427,0
Kujawsko-pomorskie	236,4	244,0	276,1	263,6	282,8	278,8	292,5	300,1	334,5	347,9
Lubelskie	95,9	105,2	107,9	110,7	137,4	123,6	117,6	124,3	141,9	155,6
Lubuskie	184,6	205,1	206,8	217,3	237,3	227,9	222,9	235,1	261,1	268,7
Łódzkie	139,9	152,6	168,1	151,7	164,7	172,3	165,2	181,2	206,6	208,3
Małopolskie	319,9	352,9	373,0	373,7	472,2	431,9	421,4	416,1	451,6	478,9
Mazowieckie	262,5	264,4	274,6	273,1	319,9	304,3	294,4	321,4	368,3	390,9
Opolskie	183,7	195,6	220,7	216,5	235,8	219,1	220,4	230,5	252,7	264,9
Podkarpackie	196,1	219,8	237,6	243,0	305,4	292,5	280,1	279,2	309,5	316,2
Podlaskie	89,1	92,6	99,6	112,4	120,6	131,7	120,2	132,2	144,4	159,1
Pomorskie	132,2	142,5	153,3	148,1	159,8	166,5	171,9	185,5	198,9	213,6
Śląskie	111,0	120,7	127,6	121,3	152,7	147,3	140,4	137,7	149,8	154,6
Świętokrzyskie	152,2	162,6	176,5	178,3	216,9	203,6	193,6	202,3	224,7	238,5
Warmińsko-mazurskie	206,0	223,5	242,4	242,7	261,2	277,1	276,5	283,9	314,2	317,2
Wielkopolskie	501,1	533,8	586,7	545,2	579,7	599,4	597,0	626,3	702,7	744,4
Zachodniopomorskie	284,4	298,1	327,3	344,8	356,7	359,8	355,8	378,4	395,4	395,6

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

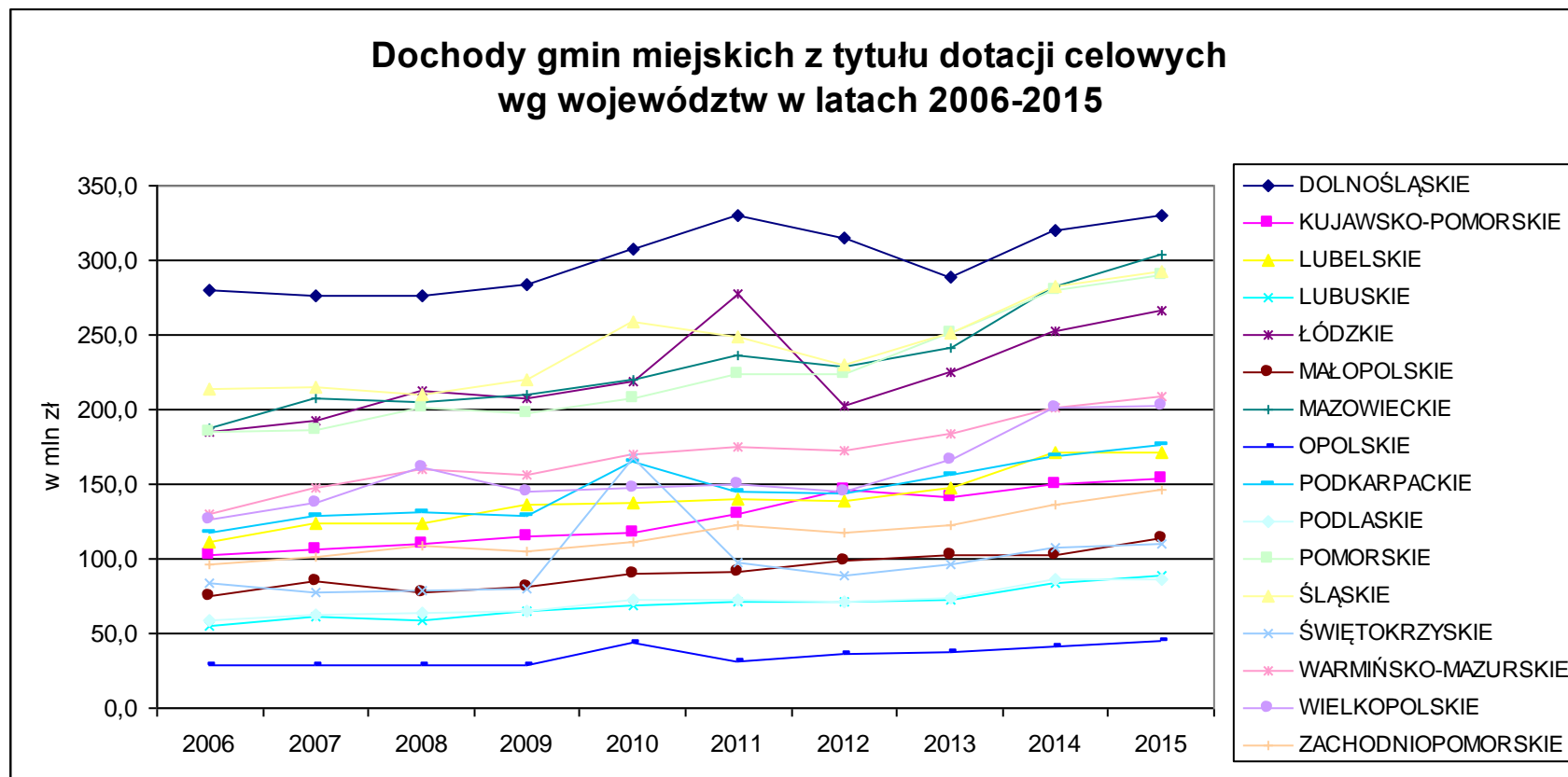
Tabela 2.25 Dochody miast na prawach powiatu z dotacji celowych w latach 2006 -2015 w mln zł

Wyszczególnienie	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Polska	4 512,6	4 586,6	4 873,8	4 928,9	5 451,6	5 187,9	5 405,2	5 963,6	6 556,8	6 861,6
Dolnośląskie	227,9	232,4	245,6	270,6	343,0	261,3	274,0	358,0	396,7	413,4
Kujawsko-pomorskie	313,4	360,4	400,6	348,5	346,2	356,7	388,7	425,4	419,3	436,4
Lubelskie	226,2	226,9	237,1	257,6	268,2	261,4	275,0	291,9	342,3	330,0
Lubuskie	95,3	104,1	104,5	125,3	118,9	116,7	115,0	125,7	135,4	145,0
Łódzkie	327,6	337,8	360,2	355,5	380,4	363,5	385,8	408,3	432,9	447,9
Małopolskie	349,0	347,9	388,4	383,7	477,7	385,3	408,7	437,6	483,6	512,4
Mazowieckie	650,3	635,5	615,1	650,6	677,4	782,7	813,4	868,7	1 095,1	1 248,1
Opolskie	56,5	68,1	57,7	45,0	51,2	48,7	53,9	64,2	59,2	67,4
Podkarpackie	151,6	163,1	181,2	164,6	245,4	188,6	183,6	197,0	218,9	214,8
Podlaskie	164,8	171,4	187,6	180,2	191,1	187,7	183,8	194,8	228,0	241,7
Pomorskie	288,3	302,2	356,7	333,6	440,6	319,0	339,9	363,4	387,7	411,9
Śląskie	994,7	939,9	968,3	1 074,3	1 121,8	1 100,4	1 137,4	1 349,2	1 381,7	1 408,7
Świętokrzyskie	98,1	110,5	123,5	125,0	120,2	123,9	125,8	135,8	145,3	142,2
Warmińsko-mazurskie	125,2	131,5	141,4	145,7	156,3	168,5	169,4	177,1	190,8	191,4
Wielkopolskie	262,9	278,3	315,2	286,1	314,8	310,5	320,1	338,9	387,4	392,4
Zachodniopomorskie	180,7	176,6	190,7	182,7	198,5	213,0	230,7	227,8	252,5	257,9

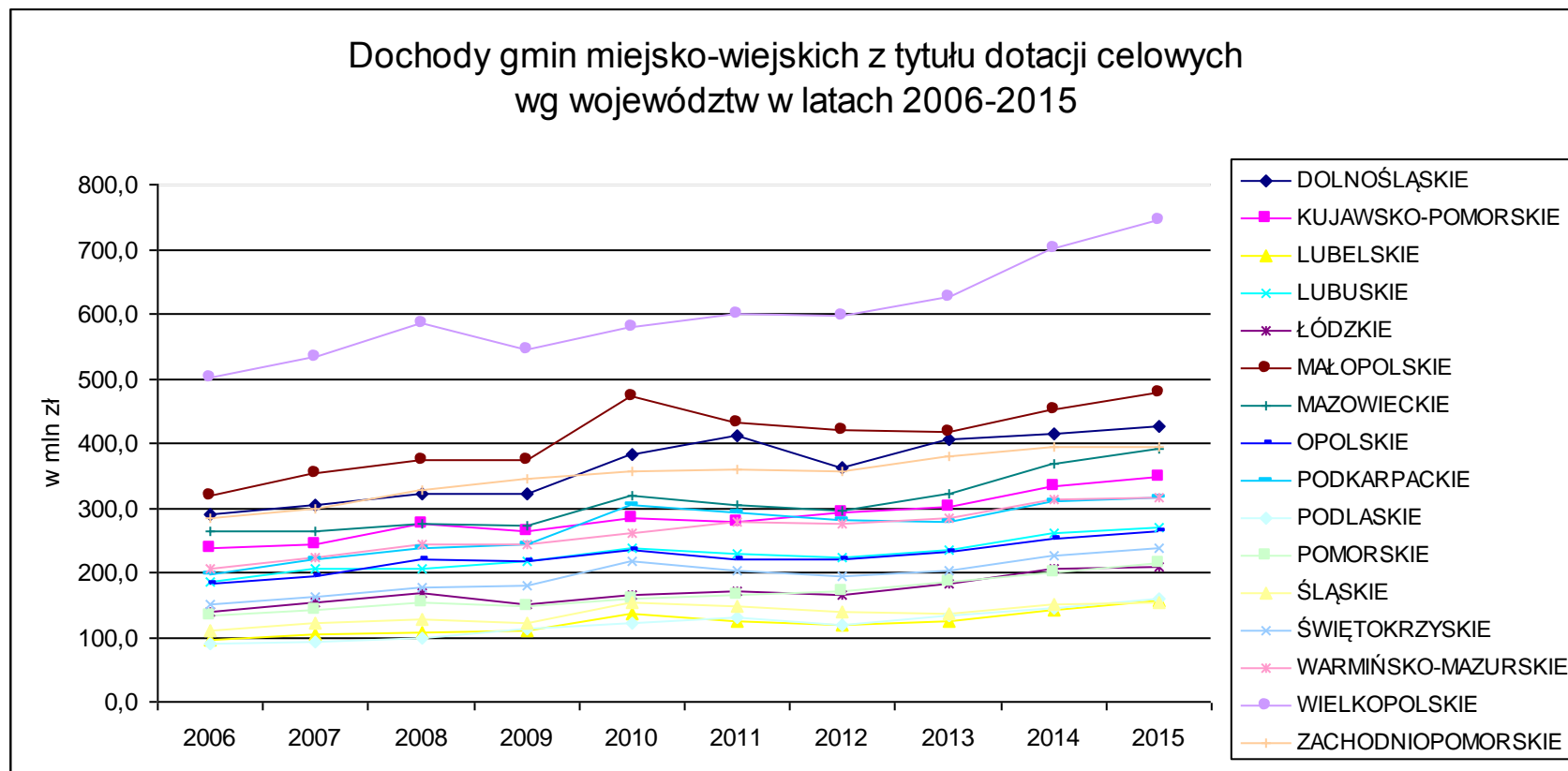
Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

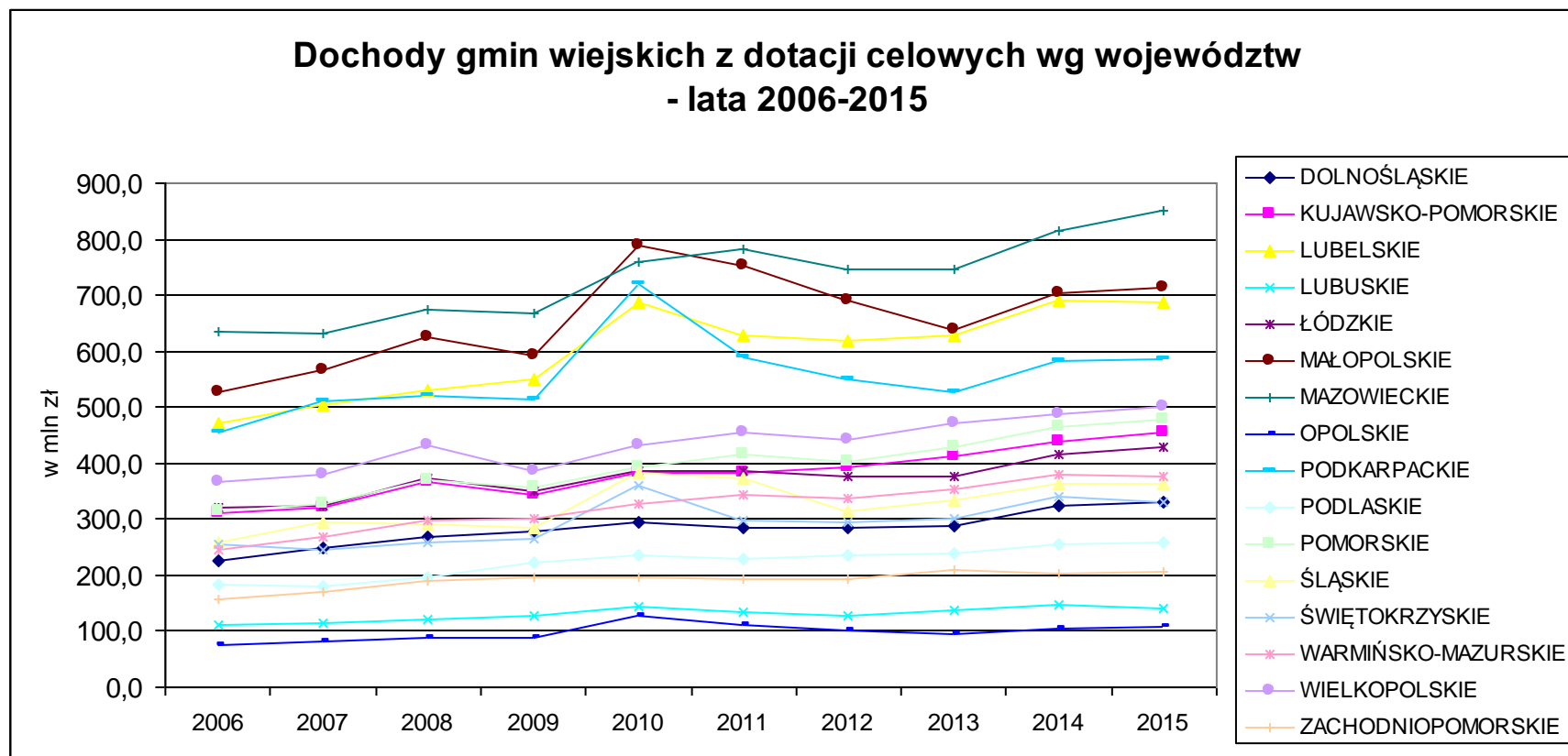

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

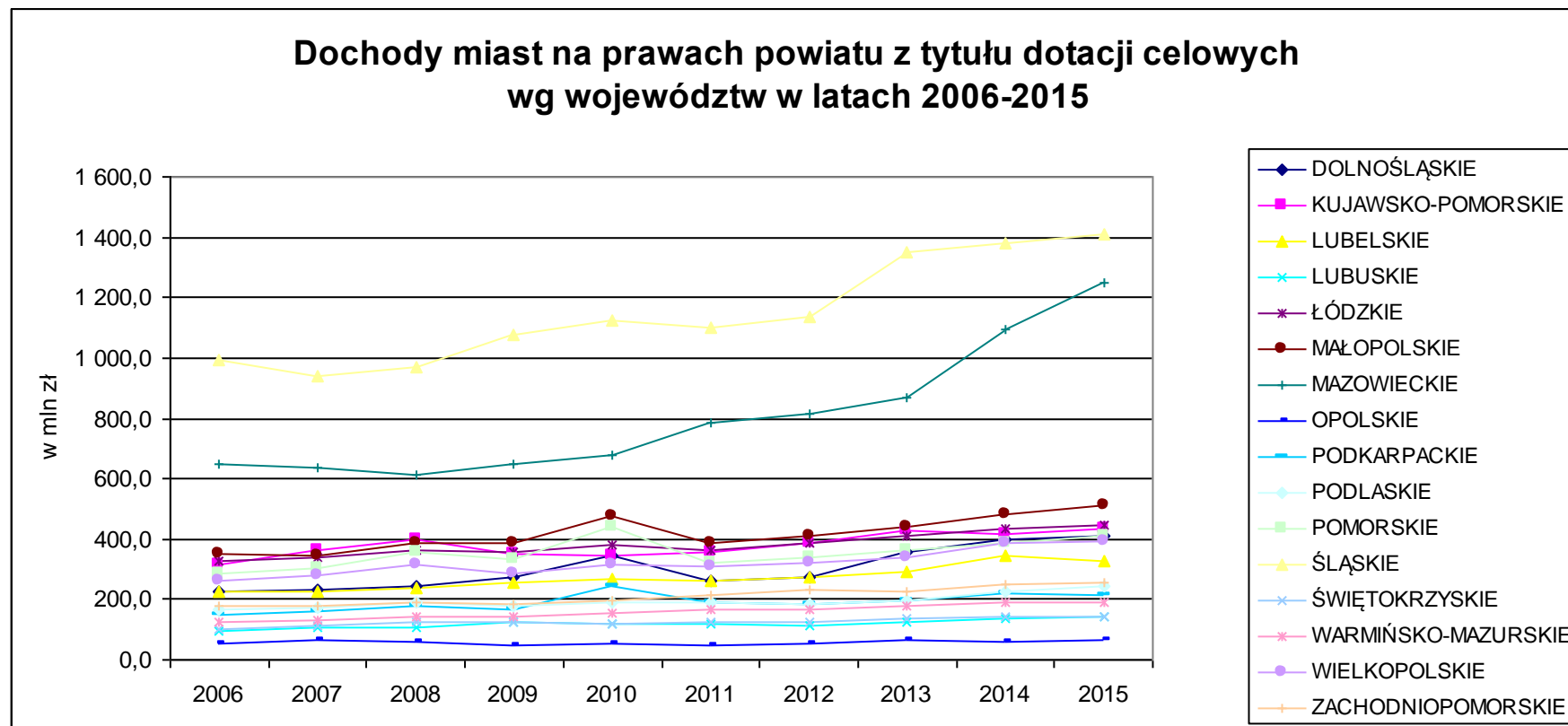

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

Tabela 2.26.

Udział dochodów z dotacji w dochodach gmin ogółem w gminach wg województw – lata 2006-2015

Wyszczególnienie	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
POLSKA	20,0	19,2	18,8	17,9	18,7	17,5	16,3	16,5	17,1	17,0
DOLNOŚLĄSKIE	17,9	16,5	16,4	16,4	16,3	16,3	14,5	15,2	15,4	15,4
KUJAWSKO-POMORSKIE	24,7	23,6	23,6	21,4	21,3	20,7	20,6	20,6	20,8	20,5
LUBELSKIE	22,6	22,2	21,2	21,1	22,2	19,4	18,3	18,8	20,0	19,7
LUBUSKIE	21,7	21,2	20,7	20,4	20,7	19,3	18,2	18,1	19,1	19,1
ŁÓDZKIE	19,8	18,6	18,5	17,0	16,3	17,2	14,8	15,2	15,9	15,9
MAŁOPOLSKIE	20,2	19,6	19,5	18,0	20,5	18,3	17,1	16,2	16,6	16,4
MAZOWIECKIE	16,9	15,6	14,9	14,4	14,9	14,3	13,1	13,2	13,9	13,9
OPOLSKIE	16,7	16,2	16,2	15,5	17,2	14,9	14,3	14,4	15,0	15,4
PODKARPACKIE	22,2	22,6	21,6	20,1	23,1	20,1	18,8	18,3	19,0	19,2
PODLASKIE	21,9	20,9	20,3	20,5	21,1	19,7	19,3	19,1	19,8	19,6
POMORSKIE	21,1	19,4	19,6	18,7	17,9	17,7	17,1	17,8	18,3	18,1
ŚLĄSKIE	15,1	14,7	13,4	13,1	14,8	13,6	11,9	12,2	12,5	12,4
ŚWIĘTOKRZYSKIE	23,1	22,0	21,1	19,6	23,4	19,3	18,4	18,7	20,2	20,0
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	24,3	24,1	24,1	23,7	22,8	22,4	21,6	22,2	23,1	23,0
WIELKOPOLSKIE	19,4	18,8	18,8	16,8	16,8	16,1	15,1	15,7	16,4	16,3
ZACHODNIOPOMORSKIE	21,0	19,9	20,2	19,9	19,2	18,3	16,9	17,5	17,5	17,3

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Tabela 2.27.

Udział dochodów z dotacji w dochodach ogółem gmin miejskich wg województw – lata 2006-2015

Wyszczególnienie	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
POLSKA	16,8	15,7	15,0	15,0	15,2	14,7	13,8	14,4	15,0	15,3
DOLNOŚLĄSKIE	16,7	14,4	13,9	14,2	14,1	14,3	12,9	13,5	14,1	14,4
KUJAWSKO-POMORSKIE	22,6	21,5	20,6	19,4	18,1	19,1	21,1	20,6	20,8	19,6
LUBELSKIE	17,9	17,6	16,3	17,9	16,1	14,3	14,4	14,8	16,6	15,1
LUBUSKIE	18,2	17,2	17,2	17,6	17,2	16,9	16,1	16,6	17,8	17,8
ŁÓDZKIE	18,8	17,3	16,8	16,4	15,8	18,5	14,0	14,7	15,5	16,1
MAŁOPOLSKIE	15,8	16,4	14,5	14,7	14,8	14,2	14,7	14,8	14,1	15,4
MAZOWIECKIE	12,9	12,6	11,4	11,4	10,8	11,2	10,7	10,8	11,7	12,1
OPOLSKIE	12,9	12,3	10,9	11,4	15,3	10,0	11,5	12,5	13,3	13,5
PODKARPACKIE	16,3	16,8	15,7	15,2	17,1	14,7	14,0	14,7	15,1	15,8
PODLASKIE	18,3	18,3	17,7	16,3	17,3	17,2	17,1	16,1	17,7	16,7
POMORSKIE	17,6	15,1	15,6	15,9	14,8	15,0	14,7	16,1	16,7	17,4
ŚLĄSKIE	14,0	12,6	11,3	11,6	12,5	11,6	10,5	11,2	11,3	11,7
ŚWIĘTOKRZYSKIE	21,1	18,8	17,7	17,1	27,4	18,3	16,2	17,7	19,3	19,8
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	19,9	20,3	20,2	19,8	18,7	18,3	17,9	19,1	19,5	20,0
WIELKOPOLSKIE	16,2	15,9	16,5	14,7	14,0	13,7	12,9	14,0	15,6	15,4
ZACHODNIOPOMORSKIE	18,7	17,1	17,1	16,8	16,6	16,0	16,1	16,4	16,2	17,1

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Tabela 2.28.

Udział dochodów z dotacji w dochodach ogółem gmin miejsko-wiejskich wg województw – lata 2006-2015

Wyszczególnienie	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
POLSKA	20,0	19,3	18,9	17,9	18,3	17,2	16,1	16,5	17,1	17,1
DOLNOŚLĄSKIE	17,9	17,4	17,1	16,6	17,5	17,9	15,1	16,5	16,1	16,3
KUJAWSKO-POMORSKIE	24,4	23,3	23,5	21,5	21,2	20,3	19,9	20,1	20,7	20,6
LUBELSKIE	22,4	22,3	21,1	20,9	21,1	19,3	17,0	18,1	19,1	20,4
LUBUSKIE	21,7	21,8	20,9	20,5	20,6	19,6	18,8	18,1	19,2	19,4
ŁÓDZKIE	19,9	19,2	19,3	16,7	15,8	16,1	14,8	15,7	16,9	16,7
MAŁOPOLSKIE	18,4	17,9	17,4	16,3	18,0	15,1	14,6	14,4	14,8	15,0
MAZOWIECKIE	15,1	13,2	12,6	12,3	13,2	11,9	10,7	11,5	12,4	12,3
OPOLSKIE	18,0	17,5	17,7	16,7	16,9	15,5	15,0	15,6	16,1	16,5
PODKARPACKIE	22,6	23,2	22,5	20,9	22,3	20,2	19,1	18,7	19,4	19,4
PODLASKIE	22,2	21,4	20,7	20,5	20,2	20,0	18,5	19,2	19,7	20,8
POMORSKIE	24,0	23,4	22,6	20,9	20,3	19,6	19,5	20,5	20,4	20,0
ŚLĄSKIE	17,1	16,0	15,3	14,2	16,0	14,9	13,8	13,4	13,4	13,2
ŚWIĘTOKRZYSKIE	22,3	21,3	20,8	19,4	20,9	19,0	17,8	18,0	19,4	19,4
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	24,4	24,1	23,9	23,5	22,4	22,4	21,6	22,3	23,7	23,4
WIELKOPOLSKIE	19,8	19,4	18,9	17,4	17,2	16,3	15,4	15,7	16,6	16,7
ZACHODNIOPOMORSKIE	21,4	20,3	20,7	20,1	19,4	18,5	16,8	17,7	17,8	17,3

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Tabela 2.29.

Udział dochodów z dotacji w dochodach ogółem gmin wiejskich wg województw – lata 2006-2015

Wyszczególnienie	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
POLSKA	21,7	21,0	20,7	19,4	20,8	19,1	17,7	17,5	18,1	17,7
DOLNOŚLĄSKIE	19,5	18,5	19,0	18,9	17,7	16,7	15,7	15,3	16,1	15,5
KUJAWSKO-POMORSKIE	25,7	24,6	24,7	22,0	22,7	21,7	20,8	21,0	21,0	20,7
LUBELSKIE	24,1	23,6	22,8	22,1	24,3	21,1	19,8	20,2	21,3	21,1
LUBUSKIE	24,1	22,7	22,5	22,1	22,9	20,3	18,5	19,0	19,5	19,4
ŁÓDZKIE	20,4	19,2	19,4	17,5	16,9	16,9	15,3	15,2	15,7	15,4
MAŁOPOLSKIE	22,4	21,6	22,2	20,0	23,4	21,6	19,5	17,8	18,5	17,7
MAZOWIECKIE	19,6	18,4	18,0	16,9	17,7	17,0	15,6	15,3	15,7	15,6
OPOLSKIE	15,5	15,1	15,4	14,8	18,8	15,7	14,1	12,8	13,6	13,9
PODKARPACKIE	24,3	24,5	23,4	21,4	25,4	22,0	20,6	19,5	20,4	20,5
PODLASKIE	23,2	21,6	21,0	22,3	23,1	20,5	20,5	20,2	20,7	19,9
POMORSKIE	22,5	21,2	21,4	19,8	19,1	18,7	17,8	18,0	18,6	17,9
ŚLĄSKIE	15,4	16,2	14,6	13,9	16,3	14,8	12,3	12,6	13,2	12,7
ŚWIĘTOKRZYSKIE	24,4	23,8	22,6	20,6	23,6	20,0	19,6	19,6	21,0	20,5
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	27,5	26,9	27,0	26,5	26,1	25,3	24,1	24,0	24,9	24,6
WIELKOPOLSKIE	20,2	19,3	19,6	17,1	17,5	16,9	15,5	16,3	16,5	16,1
ZACHODNIOPOMORSKIE	22,1	21,3	21,8	21,4	20,6	19,4	17,7	17,8	17,8	17,2

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

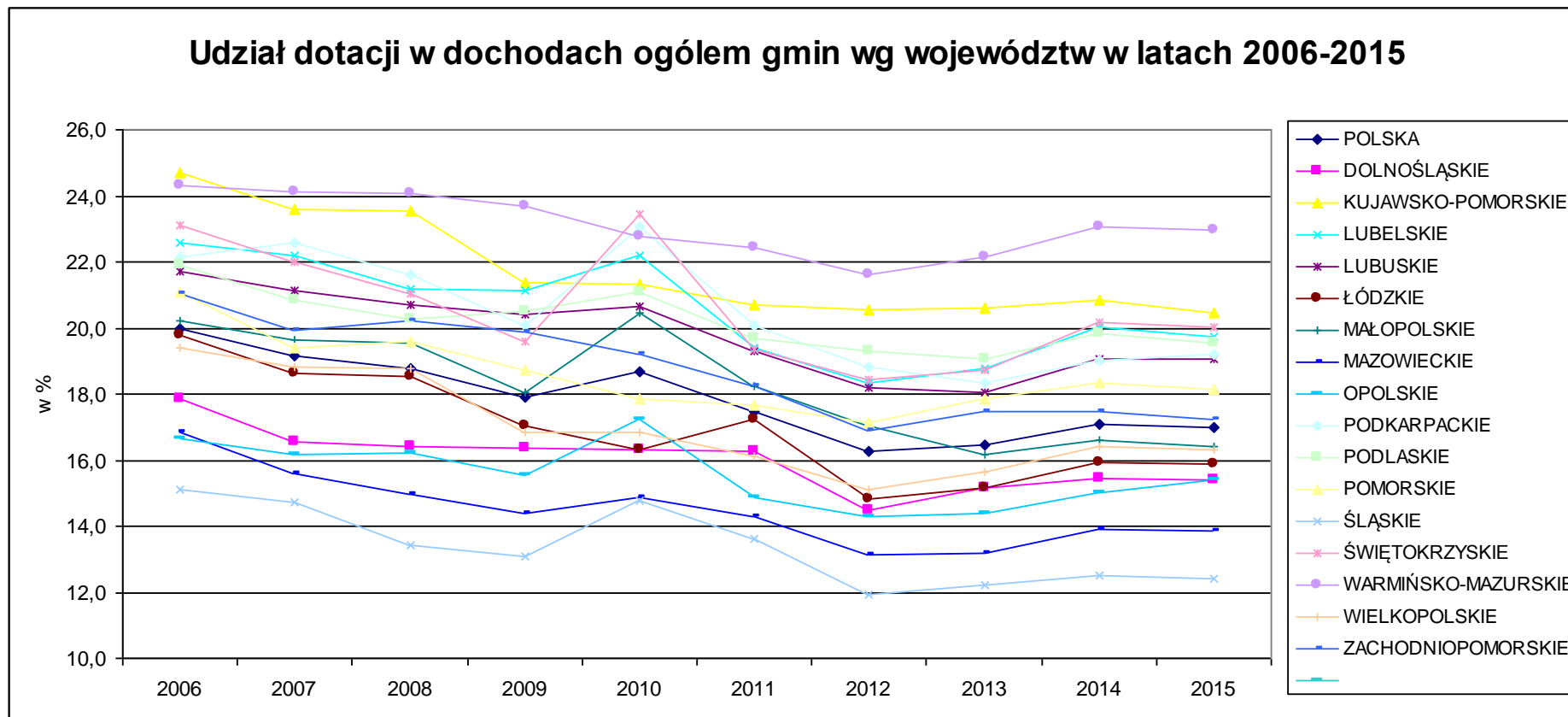
Tabela 2.30.

Udział dochodów z dotacji w dochodach ogółem miast na prawach powiatu wg województw – lata 2006-2015

Wyszczególnienie	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
POLSKA	17,1	14,9	14,2	14,8	15,9	14,4	14,4	14,9	15,3	15,3
DOLNOŚLĄSKIE	10,6	10,0	10,1	11,2	12,8	8,8	9,2	10,7	11,8	11,9
KUJAWSKO-POMORSKIE	26,1	26,2	24,4	22,5	21,4	20,7	21,4	21,7	19,5	20,8
LUBELSKIE	32,1	27,7	24,8	28,0	29,0	25,3	24,5	24,9	26,4	25,4
LUBUSKIE	27,3	22,4	22,2	29,0	26,0	24,2	23,3	23,2	23,8	21,8
ŁÓDZKIE	22,0	19,5	18,3	18,6	19,8	17,1	16,9	15,1	17,2	16,7
MAŁOPOLSKIE	19,2	15,2	15,6	15,1	19,1	14,3	14,7	14,4	15,0	15,3
MAZOWIECKIE	8,1	6,9	6,2	6,9	7,2	8,0	8,1	8,2	9,4	10,1
OPOLSKIE	20,9	23,3	17,1	15,6	16,0	14,5	16,3	17,8	15,2	16,3
PODKARPACKIE	35,2	31,8	26,6	28,8	41,3	27,0	25,0	24,6	25,7	24,7
PODLASKIE	30,1	26,4	24,8	22,8	23,6	20,9	18,4	19,5	16,6	22,1
POMORSKIE	15,1	14,2	15,6	15,3	17,3	12,7	13,1	13,5	13,0	13,4
ŚLĄSKIE	23,2	18,3	16,1	18,5	18,4	17,9	18,0	20,3	19,3	18,9
ŚWIĘTOKRZYSKIE	33,2	31,0	28,7	28,6	24,6	24,1	24,4	26,3	26,5	24,7
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	25,9	23,2	23,1	24,9	27,0	27,9	25,9	25,0	24,9	21,5
WIELKOPOLSKIE	17,0	14,6	14,0	12,8	13,9	13,5	13,1	14,1	15,4	14,9
ZACHODNIOPOMORSKIE	19,8	16,8	15,9	15,9	17,6	18,0	17,1	15,2	15,8	14,6

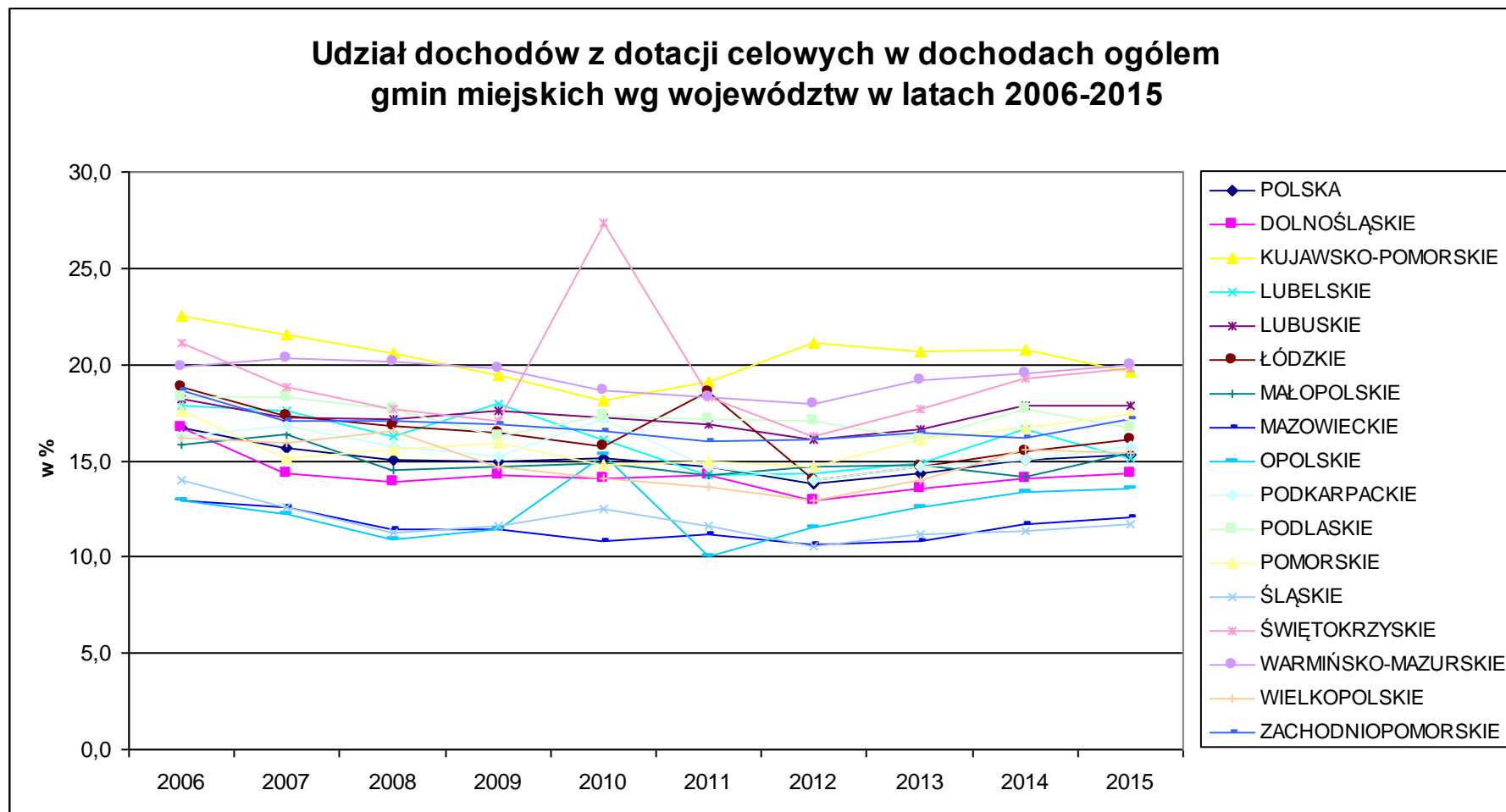
Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Rys. 2.25

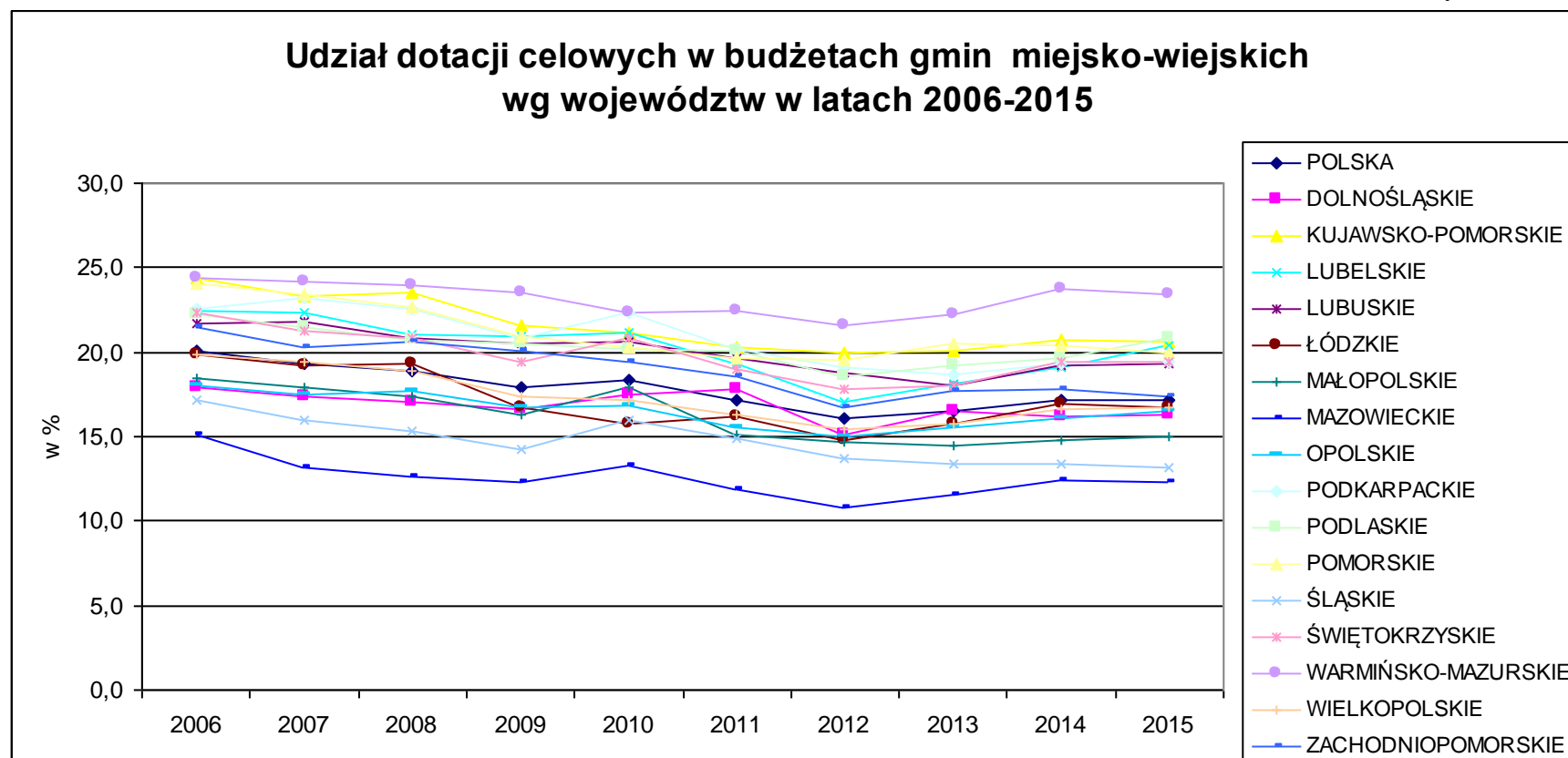

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

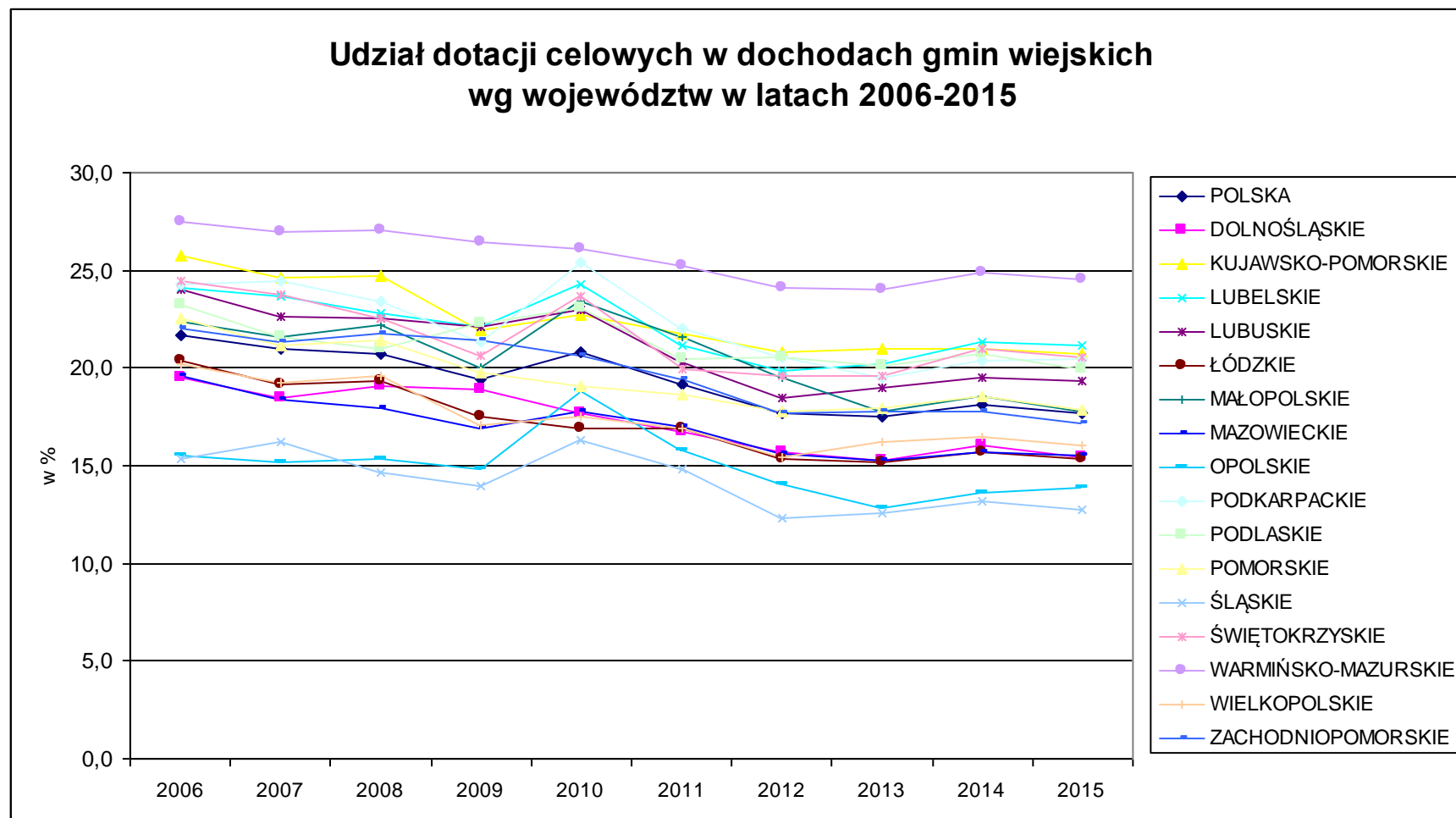

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

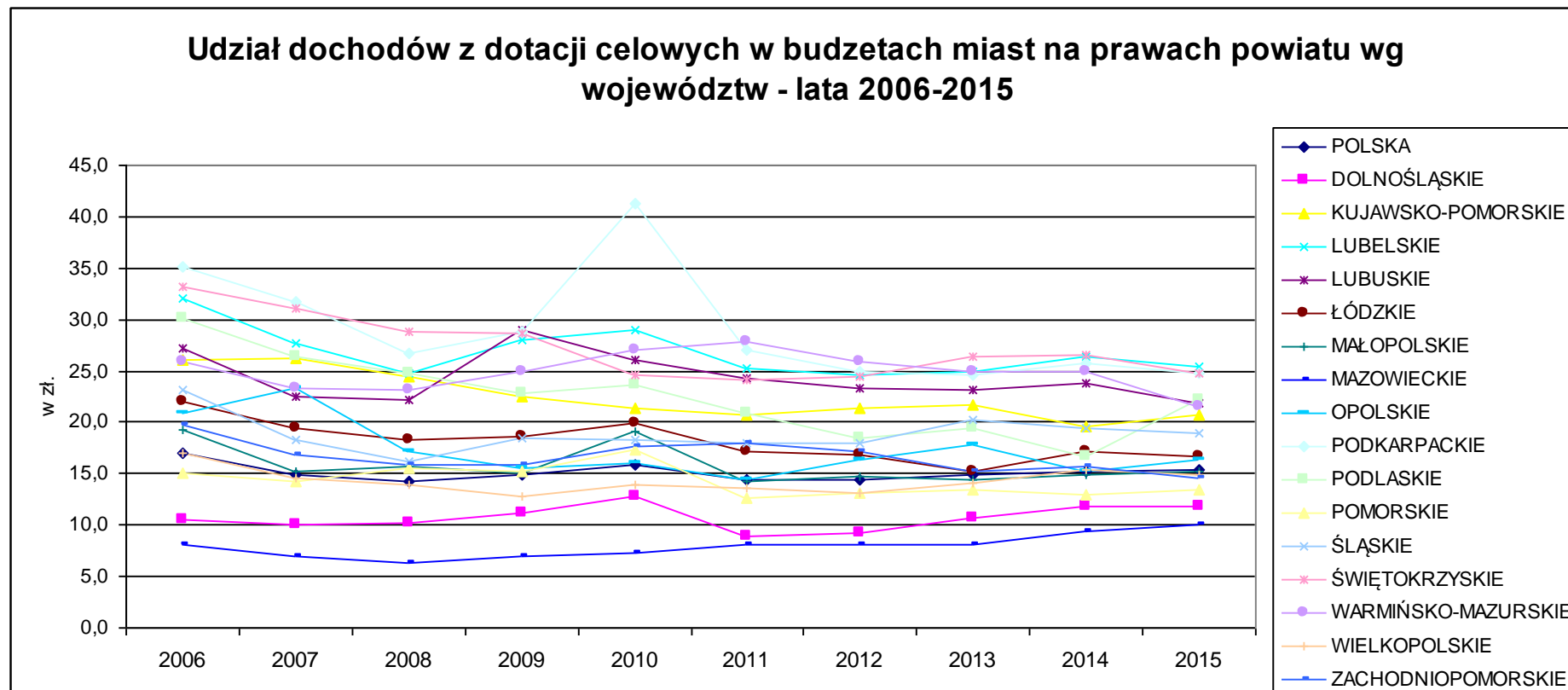
Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

Rys. 2.28

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

Rys. 2.29

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

Tabela 2.31.

Relacja dochodów z dotacji celowych do dochodów własnych w gminach ogółem – wg województw – lata 2006-2015

Wyszczególnienie	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
DOLNOŚLĄSKIE	32,2	28,7	26,9	28,1	29,4	29,3	25,1	25,8	26,0	25,9
KUJAWSKO-POMORSKIE	66,0	58,4	55,8	52,5	50,7	49,1	47,8	46,7	46,0	44,0
LUBELSKIE	71,1	66,1	58,1	65,9	70,8	60,1	56,0	54,1	54,3	52,8
LUBUSKIE	47,4	44,7	40,6	44,2	46,0	38,9	36,1	34,8	36,1	35,4
ŁÓDZKIE	43,7	38,3	36,1	36,4	35,2	36,8	29,9	29,8	29,9	29,7
MAŁOPOLSKIE	54,3	48,1	46,3	44,8	54,8	46,6	42,6	38,1	38,0	37,2
MAZOWIECKIE	34,5	30,1	27,4	27,6	30,1	29,1	26,7	25,5	26,2	26,5
OPOLSKIE	34,1	31,5	30,4	31,3	36,0	30,3	28,0	26,9	27,7	28,2
PODKARPACKIE	65,4	64,6	56,4	56,0	69,7	56,4	51,6	48,5	48,0	47,2
PODLASKIE	64,2	55,7	49,5	55,3	55,6	48,9	47,4	44,9	46,4	45,3
POMORSKIE	48,7	40,8	39,5	40,2	39,9	39,6	38,0	38,5	39,2	38,7
ŚLĄSKIE	27,6	26,2	22,0	22,8	27,4	25,3	21,5	21,5	21,6	21,6
ŚWIĘTOKRZYSKIE	67,7	58,2	51,2	51,4	66,7	52,0	47,1	46,4	49,5	47,6
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	63,6	60,4	55,4	59,9	56,3	53,9	50,4	51,6	52,6	51,6
WIELKOPOLSKIE	41,7	38,0	36,9	34,0	33,9	32,2	30,1	30,4	31,1	30,6
ZACHODNIOPOMORSKIE	43,6	38,6	37,7	38,4	37,4	35,8	32,1	32,3	31,9	30,7

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Tabela 2.32.

Relacja dochodów z dotacji celowych do dochodów własnych w gminach miejskich – wg województw – lata 2006-2015

Wyszczególnienie	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
DOLNOŚLĄSKIE	27,2	22,7	20,5	21,9	22,9	23,0	20,7	21,6	22,4	22,8
KUJAWSKO-POMORSKIE	44,8	40,6	36,7	35,2	33,3	35,3	39,5	37,4	37,2	33,8
LUBELSKIE	34,2	32,0	27,5	34,1	31,7	29,2	28,3	27,4	30,5	28,5
LUBUSKIE	32,2	30,0	28,0	31,6	31,0	29,1	28,4	27,8	29,9	29,7
ŁÓDZKIE	33,1	28,4	26,1	27,8	28,2	33,7	23,2	24,7	25,0	25,6
MAŁOPOLSKIE	25,4	25,8	21,8	22,9	24,6	23,3	24,2	23,7	22,3	23,9
MAZOWIECKIE	20,1	18,8	16,3	16,6	16,4	17,6	17,0	16,6	18,0	18,7
OPOLSKIE	20,6	17,8	15,2	16,6	24,8	15,1	17,2	18,2	20,0	20,7
PODKARPACKIE	28,2	28,2	24,9	25,1	30,9	26,1	24,5	25,6	25,5	26,0
PODLASKIE	38,1	34,5	31,6	31,5	33,6	32,2	32,1	29,6	32,8	30,7
POMORSKIE	32,1	25,4	24,7	27,0	26,1	27,3	26,2	28,3	29,4	31,5
ŚLĄSKIE	20,8	18,6	15,6	17,1	19,4	17,9	16,1	16,6	16,9	17,5
ŚWIĘTOKRZYSKIE	39,3	32,2	27,9	27,8	54,0	32,0	27,4	29,8	32,8	32,8
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	39,5	38,7	36,3	38,1	37,1	34,7	33,5	36,7	36,6	37,7
WIELKOPOLSKIE	26,4	25,4	26,1	23,2	22,6	22,1	20,6	22,3	25,1	24,7
ZACHODNIOPOMORSKIE	33,2	27,8	26,7	28,0	28,6	30,4	27,3	27,2	27,1	28,8

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Tabela 2.33.

Relacja dochodów z dotacji celowych do dochodów własnych w gminach miejsko-wiejskich – wg województw – lata 2006-2015

Wyszczególnienie	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
DOLNOŚLĄSKIE	33,0	31,1	28,9	29,4	32,3	33,7	26,9	28,7	27,7	27,9
KUJAWSKO-POMORSKIE	62,2	55,0	54,0	52,6	49,9	47,3	45,6	44,6	45,1	44,4
LUBELSKIE	70,0	65,9	54,7	63,6	66,7	57,6	52,6	51,4	50,7	53,4
LUBUSKIE	46,7	46,5	40,9	44,9	46,2	39,5	37,4	35,2	36,9	36,2
ŁÓDZKIE	44,7	39,8	38,2	37,2	35,9	36,1	31,4	31,4	32,5	32,7
MAŁOPOLSKIE	40,1	36,6	33,6	33,4	40,0	32,7	31,2	29,8	29,2	30,1
MAZOWIECKIE	26,6	22,2	19,9	20,5	23,3	20,5	18,8	19,4	20,8	21,1
OPOLSKIE	36,3	34,5	33,5	33,8	34,2	31,3	29,4	29,2	29,3	30,0
PODKARPACKIE	70,3	68,7	60,0	60,2	68,7	58,9	54,8	51,4	51,0	50,0
PODLASKIE	66,9	57,5	50,2	53,6	52,5	48,9	44,4	44,7	45,2	48,1
POMORSKIE	65,6	60,9	54,0	52,6	54,0	49,7	49,9	49,7	49,6	45,4
ŚLĄSKIE	32,8	30,9	26,4	25,6	30,7	29,5	26,4	24,5	24,0	23,6
ŚWIĘTOKRZYSKIE	55,7	49,7	46,1	46,5	52,1	45,7	41,2	39,8	43,0	42,5
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	66,2	63,5	55,5	60,7	55,9	56,2	51,6	52,2	55,6	53,5
WIELKOPOLSKIE	42,6	39,1	36,8	35,0	34,6	32,1	30,5	29,9	31,0	31,2
ZACHODNIOPOMORSKIE	44,9	40,3	39,6	39,1	38,4	36,4	32,4	33,4	33,4	31,6

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Tabela 2.34.

Relacja dochodów z dotacji celowych do dochodów własnych w gminach wiejskich – wg województw – lata 2006-2015

Wyszczególnienie	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
DOLNOŚLĄSKIE	37,4	36,0	32,5	35,1	31,0	29,5	26,0	25,5	25,4	24,5
KUJAWSKO-POMORSKIE	25,3	23,5	23,2	21,9	24,0	22,4	21,3	20,4	19,5	19,3
LUBELSKIE	77,7	63,7	61,8	64,0	75,2	61,3	57,3	52,0	53,2	47,7
LUBUSKIE	15,1	13,5	11,8	12,9	13,7	11,6	10,3	10,6	10,7	9,7
ŁÓDZKIE	65,1	57,6	56,0	55,2	53,4	49,1	44,6	42,5	41,2	41,5
MAŁOPOLSKIE	110,6	101,7	95,4	89,6	108,3	97,9	87,6	76,9	74,9	73,2
MAZOWIECKIE	275,6	242,7	206,9	216,4	232,0	200,8	182,6	167,4	173,5	171,1
OPOLSKIE	31,7	30,1	26,6	25,7	32,9	27,3	23,7	20,8	20,7	20,7
PODKARPACKIE	259,0	243,8	216,3	215,4	292,1	203,0	172,2	152,4	154,7	161,7
PODLASKIE	25,3	21,0	19,9	22,5	21,7	19,2	18,7	18,1	18,2	16,9
POMORSKIE	100,8	89,0	86,7	83,9	85,8	84,1	73,5	70,0	76,2	70,7
ŚLĄSKIE	45,5	42,4	38,6	37,7	46,5	43,4	32,5	31,7	31,5	29,9
ŚWIĘTOKRZYSKIE	128,7	103,4	95,4	104,1	134,8	104,4	91,6	85,0	91,9	86,1
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	65,4	60,4	55,5	55,3	52,4	52,5	46,7	45,4	44,0	40,5
WIELKOPOLSKIE	70,5	58,9	58,6	52,7	53,4	51,8	48,6	47,6	46,1	43,8
ZACHODNIOPOMORSKIE	57,6	52,1	49,4	54,1	46,8	40,0	37,6	38,0	34,4	34,1

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

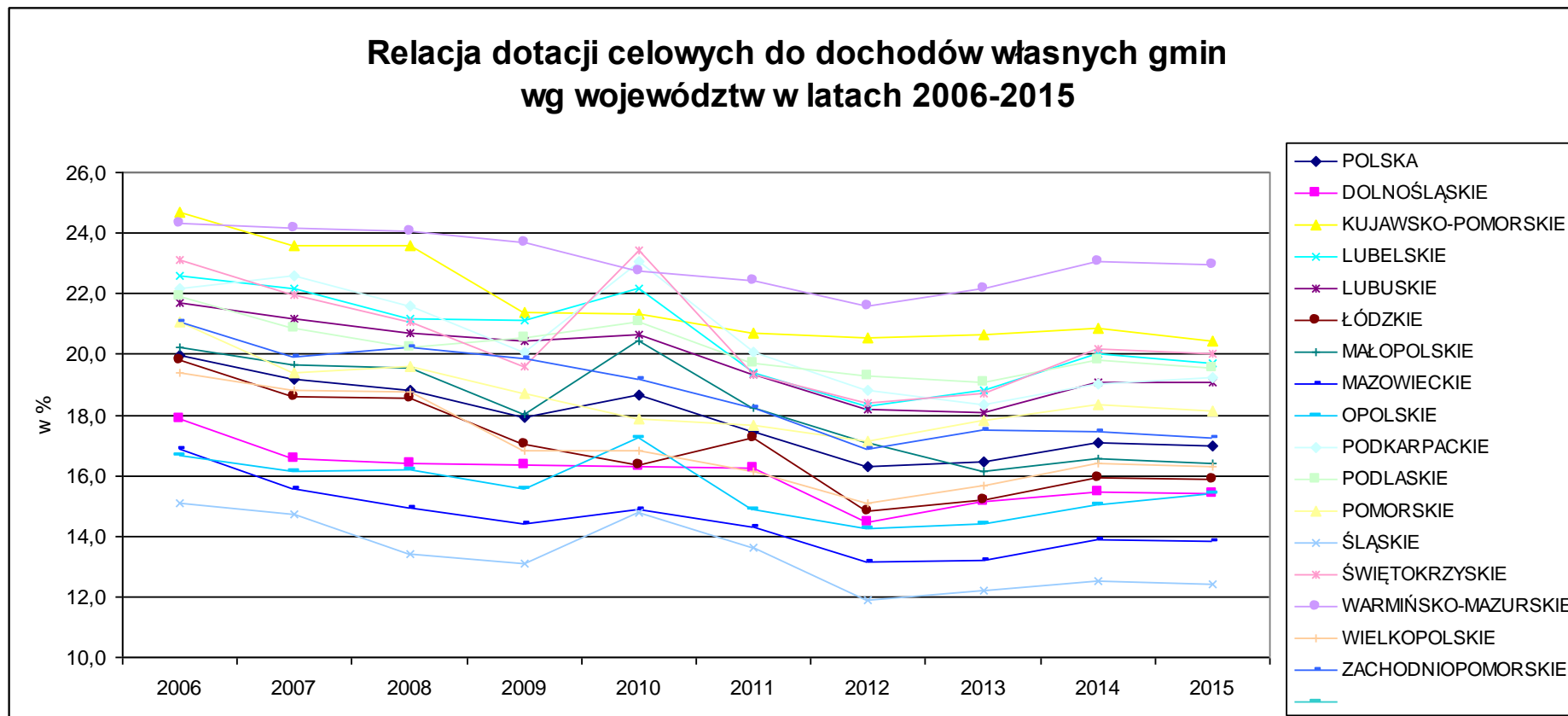
Tabela 2.35.

Relacja dochodów z dotacji celowych do dochodów własnych w miastach na prawach powiatu – wg województw – lata 2006-2015

Wyszczególnienie	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
DOLNOŚLĄSKIE	7,6	7,1	7,6	8,0	9,0	6,2	6,3	7,4	8,2	8,3
KUJAWSKO-POMORSKIE	14,6	14,3	14,7	13,2	12,5	12,0	11,8	12,2	11,5	11,4
LUBELSKIE	15,8	14,4	13,8	14,2	13,8	12,1	11,6	11,4	12,9	13,1
LUBUSKIE	14,3	12,4	13,2	14,5	13,4	12,9	12,3	12,8	13,0	12,6
ŁÓDZKIE	13,3	12,4	12,3	11,4	12,6	11,2	10,9	9,8	10,9	10,1
MAŁOPOLSKIE	11,9	10,1	10,5	9,8	11,3	9,1	9,4	9,4	9,7	9,9
MAZOWIECKIE	6,5	5,6	5,1	5,5	5,5	5,9	5,7	6,0	6,7	7,4
OPOLSKIE	12,0	12,1	11,4	9,3	9,5	8,8	9,2	10,5	9,5	10,4
PODKARPACKIE	14,9	14,7	14,3	13,6	16,7	11,6	11,0	11,0	11,8	11,6
PODLASKIE	14,6	13,6	13,6	11,3	10,6	10,2	9,2	10,0	9,7	12,5
POMORSKIE	10,4	9,4	11,0	10,4	11,7	8,4	7,1	7,9	8,3	8,7
ŚLĄSKIE	13,4	11,1	10,7	11,7	11,4	10,8	10,7	11,9	11,3	11,5
ŚWIĘTOKRZYSKIE	16,9	17,1	16,6	15,5	13,1	12,0	12,8	13,2	13,8	13,0
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	14,2	13,2	13,7	13,6	13,6	13,2	12,9	12,6	12,9	10,9
WIELKOPOLSKIE	10,4	8,9	9,6	8,7	9,1	8,8	8,3	8,8	9,7	8,7
ZACHODNIOPOMORSKIE	12,1	10,5	10,5	10,1	10,8	10,6	10,0	9,3	9,7	9,0

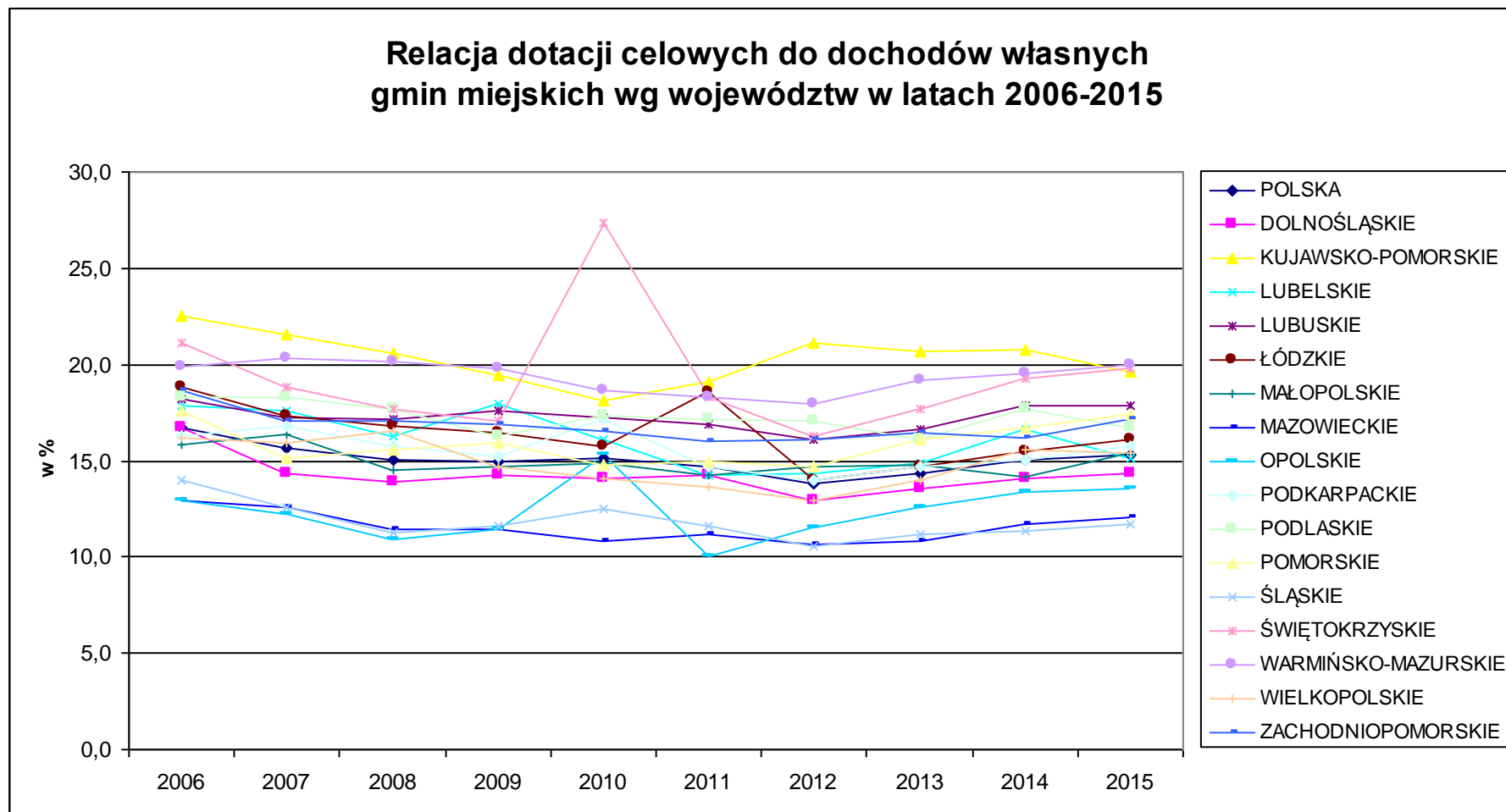
Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Rys. 2.30

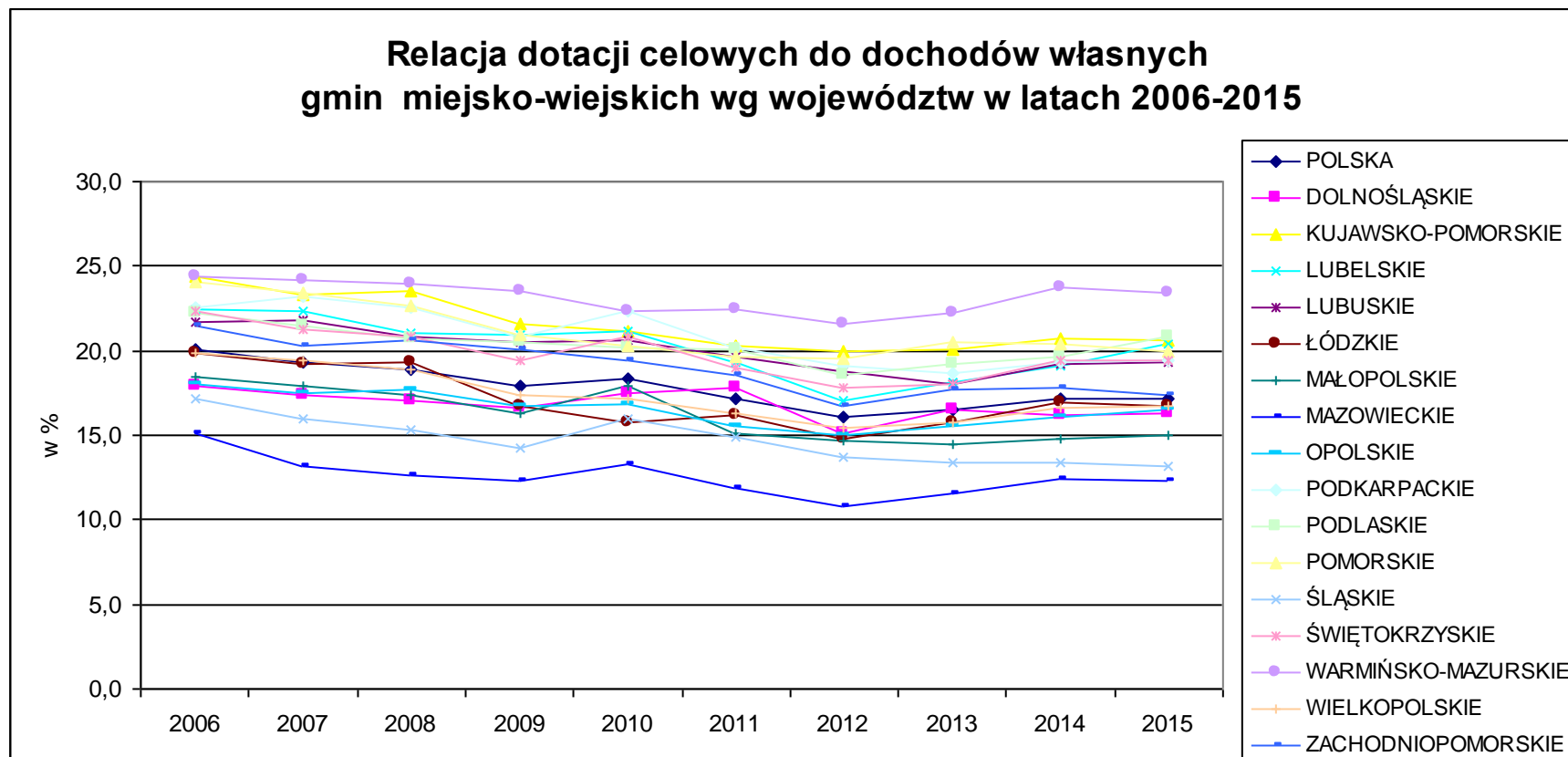

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

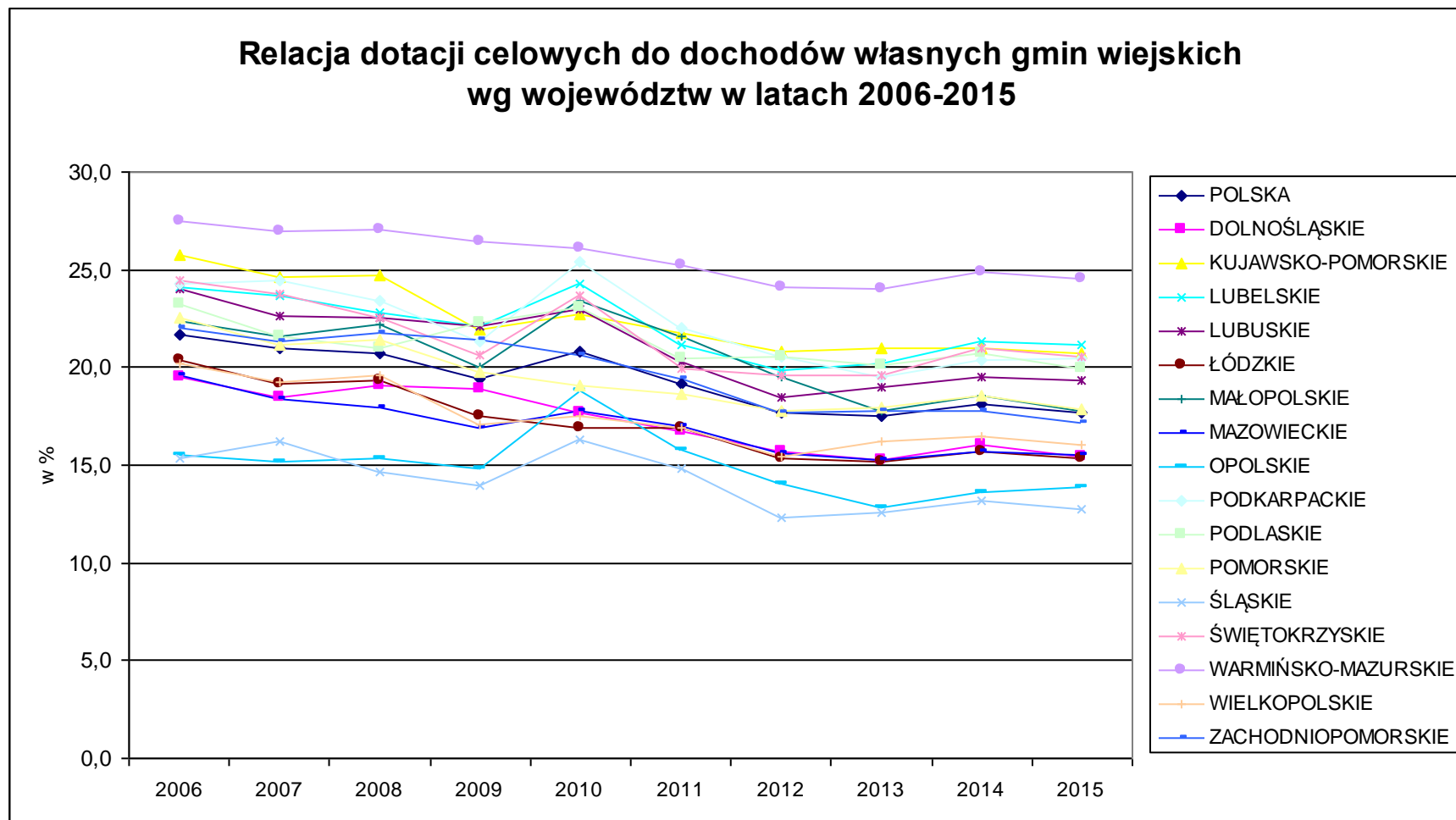
Rys. 2.31

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

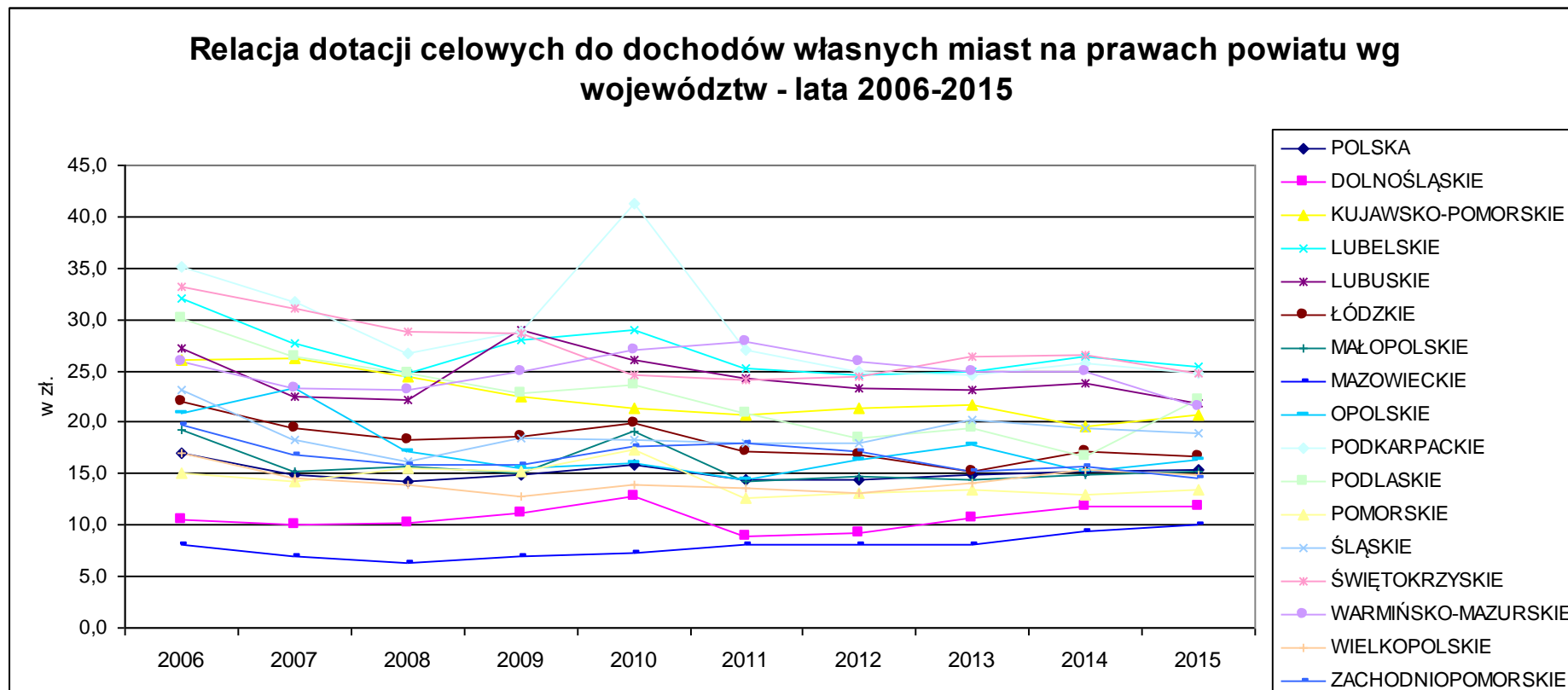

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

Rys. 2.34

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

2.3 Dotacje unijne jako źródło dochodów budżetów gmin i miast na prawach powiatu

Wg danych Eurostatu ¼ regionów unijnych nie osiąga poziomu 75% PKB średniej unijnej, co uprawnia je do otrzymywania pomocy unijnej. W tej grupie znajduje się 15 regionów z Polski⁴. W okresie programowania 2007–2013 Polska była największym biorcą pomocy unijnej. Nasz kraj uzyskał wsparcie w wysokości 67,3 mld euro, z czego około 25% przekazano na poziom wojewódzki i rozdzielono pomiędzy 16 Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO). Znaczna część tych środków trafiła do jednostek samorządu terytorialnego z przeznaczeniem na realizację inwestycji infrastrukturalnych. Największym biorcą dotacji unijnych były gminy i miasta na prawach powiatu.

Środki unijne są ważnym źródłem finansowania inwestycji realizowanych przez polskie samorządy. Dzięki ich wykorzystaniu nim otworzyły się możliwości przyspieszenia procesów rozwoju lokalnego i regionalnego. Poziom dotacji unijnych wraz z wkładem krajowym z budżetu państwa ewidencjonowanych w dochodach gmin i miast na prawach powiatu w latach 2010-2014 obrazuje tabela 2.36.

Tabela 2.36

Środki z Unii Europejskiej na finansowanie programów i projektów unijnych w mln zł.

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014	Suma 2010-2014
	[mln zł]	[mln zł]	[mln zł]	[mln zł]	[mln zł]	[mln zł]
Polska	8 014,75	10 050,49	11 397,47	9 359,96	10 226,50	49 049,17
Udział dotacji unijnych w dochodach ogółem w %	6,35%	7,57%	8,16%	6,49%	6,69%	7,05%
Łódzkie	628,63	464,19	525,47	660,63	549,44	2 828,36
Mazowieckie	1 005,63	1 492,18	2 004,11	1 295,24	1 901,75	7 698,92
Małopolskie	688,58	836,15	716,59	568,96	750,44	3 560,71
Śląskie	1 004,73	1 130,19	1 183,83	1 163,29	1 513,41	5 995,44
Lubelskie	520,35	698,91	769,24	758,83	718,51	3 465,84
Podkarpackie	605,84	711,65	601,55	654,31	697,78	3 271,12
Podlaskie	450,60	469,55	403,37	301,21	390,86	2 015,59
Świętokrzyskie	440,70	497,83	376,80	349,67	346,55	2 011,54
Lubuskie	261,35	211,62	178,35	174,83	195,51	1 021,66
Wielkopolskie	305,19	546,75	747,64	493,47	401,73	2 494,78
Zachodniopomorskie	189,77	355,62	466,37	383,94	428,96	1 824,66
Dolnośląskie	564,38	772,50	797,25	601,65	539,40	3 275,19
Opolskie	189,16	199,36	186,33	111,38	134,24	820,47
Kujawsko-pomorskie	346,51	461,65	600,90	498,64	509,62	2 417,32
Pomorskie	399,05	651,04	1 395,81	977,73	779,32	4 202,95
Warmińsko-mazurskie	414,30	551,30	443,85	366,18	368,99	2 144,63

Źródło: obliczenia na podstawie danych GUS

⁴ Jedynie województwo mazowieckie przekracza ten poziom

Dochody budżetów gmin i miast na prawach powiatu uzyskiwane z tytułu dotacji unijnych wzrosły z 8,0 mld zł w roku 2010 do 11,4 mld zł w 2012 r. oraz 10,2 mld zł w 2014. Łącznie do budżetów tych jednostek samorządu terytorialnego wpłynęło w tym okresie 49,0 mld zł. Z tej kwoty zdecydowaną większość stanowią środki pochodzące z Regionalnych Programów Operacyjnych, następnie z: PO Infrastruktura i Środowisko, PROW, PO Innowacyjna Gospodarka oraz PO Rozwój Polski Wschodniej.

W analizowanym okresie udział dochodów z tytułu dotacji unijnych w dochodach gmin ogółem kształtował się w przedziale od 6,4% w roku 2010 do 8,2% w 2012 r. W układzie terytorialnym jego najwyższy poziom tego wskaźnika cechował województwa: lubelskie (9,8%), świętokrzyskie (9,6%), podlaskie (9,5%), podkarpackie (9,4%), pomorskie (9,3%) i warmińsko-mazurskie (8,7%), a najniższy wielkopolskie (4,3%), opolskie (5,3%), zachodniopomorskie (6,0%) i dolnośląskie (6,0%)⁵.

Kwotowa wartość dofinansowania rozkładała się nierównomiernie pomiędzy poszczególnymi województwami. W latach 2010-2014 łącznie największe wartości dotacji unijnych wpłynęły do gmin i miast na prawach powiatu województw: mazowieckiego (7,7 mld zł), śląskiego (6,0 mld zł), pomorskiego (4,2 mld zł), małopolskiego (3,6 mld zł) i lubelskiego (3,5 mld zł), a najniższe do opolskiego (0,8 mld zł), lubuskiego (1,0 mld zł), zachodniopomorskiego (1,8 mld zł), świętokrzyskiego (2,0 mld zł) i podlaskiego (2,0 mld zł).

Ze względu na zróżnicowany potencjał demograficzny i gęstość sieci osadniczej miarodajną ocenę regionalnej absorpcji funduszy unijnych jest ich wartość w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Biorąc pod uwagę zagregowaną w cenach bieżących sumaryczną kwotę środków z UE zaabsorbowaną przez gminy w Polsce w całym okresie 2006-2015 liderami w prezentowanym zestawieniu są województwa: pomorskie (2442 zł), podlaskie (2261 zł), świętokrzyskie (2127 zł), warmińsko-mazurskie (2100 zł), lubelskie (2081 zł), i podkarpackie (2054 zł). Jak widać z przedstawionych obliczeń jednostki samorządu terytorialnego z Polski południowo-wschodniej potwierdzają wysoką wartość pozyskanych funduszy unijnych także w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Najniższe wartości analizowanego wskaźnika cechują województwa zachodniej i południowo-zachodniej Polski: opolskie (1112 zł), wielkopolskie (1169 zł.), małopolskie (1423 zł), lubuskie (1524 zł), zachodniopomorskie (1528 zł) oraz dolnośląskie (1624 zł), czyli w większości regiony o relatywnie wyższych wskaźnikach rozwoju społeczno-gospodarczego.

---

⁵ Wartości średnie policzone dla całego analizowanego okresu 2010-2014

Gdyby jednak rozkład przestrzenny pomocy unijnej analizować w ujęciu poszczególnych jednostek terytorialnych, należałoby zwrócić uwagę na pogłębiające się różnice pomiędzy jednostkami bogatymi a biednymi. Potwierdzają to kwoty środków jakie otrzymują stolice regionów i gminy o wysokim poziomie rozwoju, będące w stanie zapewnić wysoki wkład własny we współfinansowaniu projektów unijnych (przykład Warszawy mocno zawyżającej wskaźniki dla województwa mazowieckiego).

Znaczna części funduszy unijnych (prawie 40%) została pozyskana przez samorzady na realizację inwestycji z zakresu gospodarki wodno-ściekowej, w tym przede wszystkim na cele rozbudowy infrastruktury kanalizacyjnej oraz systemów oczyszczania ścieków. Drugim ważnym kierunkiem alokacji tych środków były przedsięwzięcia związane z budową i modernizacją dróg oraz ciągów pieszych. Inne współfinansowane zadania to obiekty kultury, oświaty, zdrowia, sportu i rekreacji, także przedsięwzięcia rewitalizacji obszarów miejskich. Mniejsze udział miały przedsięwzięcia na przygotowywaniu nowych terenów inwestycyjnych, przewidzianych pod działalność gospodarczą lub budownictwo mieszkaniowe.

Tabela Środki z Unii Europejskiej na finansowanie programów i projektów unijnych w mln zł oraz w złotych na mieszkańca.

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2006-2015	Liczba Ludności 20 15 r.	zł na mieszk
Ogółem													
Opolskie	54,5	72,6	36,6	77,4	181,2	185,8	155,7	106,4	131,7	105,9	1107,7	996 011	1112,2
Wielkopolskie	174,6	351,1	160,4	158,4	296,3	533,2	733,8	472,7	387,7	792,8	4061,0	3 475 323	1168,5
Małopolskie	115,3	142,9	106,5	277,6	674,3	814,3	670,2	516,4	711,5	771,3	4800,3	3 372 618	1423,3
Lubuskie	71,5	132,7	47,9	173,2	248,1	199,8	169,5	165,9	189,3	153,2	1551,2	1 018 075	1523,7
Zachodniopomorskie	70,6	161,8	114,5	74,7	175,7	334,1	441,1	366,1	406,1	469,4	2614,0	1 710 482	1528,3
Dolnośląskie	177,3	406,2	189,1	237,1	550,1	758,6	778,3	585,6	528,8	506,3	4717,4	2 904 207	1624,3
Kujawsko-pomorskie	77,0	216,2	129,8	127,5	332,3	436,9	581,7	486,7	491,6	697,9	3577,7	2 086 210	1714,9
Łódzkie	188,9	185,4	211,5	504,9	610,1	444,8	509,6	652,5	539,3	791,9	4638,8	2 493 603	1860,3
Mazowieckie	267,1	331,6	494,0	454,3	994,2	1473,3	1963,1	1263,2	1866,9	1510,6	10618,5	5 349 114	1985,1
śląskie	320,0	569,1	615,2	655,8	987,5	1101,8	1158,6	1124,5	1482,4	1151,0	9165,9	4 570 849	2005,3
Podkarpackie	141,8	167,9	153,1	237,2	595,4	695,7	586,5	630,4	668,6	492,5	4369,2	2 127 657	2053,5
Lubelskie	123,9	171,2	105,5	121,7	495,1	672,6	745,3	740,4	685,3	591,8	4452,7	2 139 726	2081,0
Warmińsko-mazurskie	91,4	165,6	96,5	132,3	398,1	523,8	423,4	359,7	360,1	473,1	3023,9	1 439 675	2100,4
Świętokrzyskie	128,5	60,5	33,4	187,3	425,7	485,8	363,2	333,3	332,1	324,3	2674,0	1 257 179	2126,9
Podlaskie	85,0	88,5	63,1	274,1	431,7	455,2	368,9	293,5	375,7	251,7	2687,5	1 188 800	2260,7
Pomorskie	143,3	342,3	194,5	128,5	389,3	617,7	1357,2	963,6	760,5	739,3	5636,2	2307710	2442,3
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2006-2015	Liczba Ludności 20 15 r.	zł na mieszk
Gminy miejskie													
Wielkopolskie	2,5	3,6	7,6	14,0	40,6	42,9	41,4	18,3	19,7	8,5	199,1	424 267	469,2
Opolskie	14,8	0,0	0,8	1,9	16,3	22,7	14,2	2,2	7,8	11,6	92,3	98 868	933,2
Mazowieckie	35,8	35,1	50,3	63,6	148,0	131,6	128,6	91,2	96,7	85,4	866,2	755 093	1147,1
Łódzkie	25,2	17,4	33,9	73,7	127,0	119,7	74,3	99,8	63,3	25,3	659,7	550 612	1198,1
Świętokrzyskie	9,0	13,5	2,1	10,1	49,0	42,7	48,3	25,8	21,9	9,1	231,5	192 119	1204,7
Dolnośląskie	27,6	87,4	28,3	24,3	130,2	144,4	113,5	97,5	104,5	80,5	838,1	679 834	1232,8
Małopolskie	5,3	4,7	1,7	14,9	43,1	52,9	43,5	36,7	41,2	24,6	268,6	212 533	1263,8
Pomorskie	46,6	57,2	46,6	22,6	96,9	124,6	80,1	50,7	56,9	67,1	649,3	494 003	1314,3
Podlaskie	19,7	10,1	4,6	37,3	27,2	30,9	12,0	22,4	24,6	32,6	221,5	166 126	1333,1
Kujawsko-pomorskie	13,2	10,8	1,9	26,2	64,4	54,2	55,7	23,5	18,1	39,9	308,0	230 132	1338,2
Podkarpackie	20,5	17,5	18,8	23,4	72,1	87,9	82,6	75,6	59,8	28,3	486,6	354 179	1373,9
Lubuskie	9,2	15,9	4,4	18,2	33,5	35,6	36,5	18,1	18,3	15,0	204,6	144 606	1415,0

Warmińsko-mazurskie	19,2	22,6	30,2	25,5	103,2	106,4	75,1	43,0	40,6	27,6	493,6	334 891	1473,9
śląskie	22,0	60,3	88,4	136,0	176,5	157,6	146,9	105,0	137,6	110,2	1140,6	759 266	1502,3
Zachodniopomorskie	24,2	15,0	28,7	24,2	39,0	95,7	47,4	30,7	45,9	39,8	390,5	248 349	1572,5
Lubelskie	21,4	24,0	22,7	24,6	70,2	127,8	103,8	79,4	66,4	118,6	658,8	336 748	1956,5
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2006-2015	Liczba Ludności 20 15 r.	zł na mieszk
Gminy miejsko-wiejskie													
Wielkopolskie	54,1	23,5	28,1	25,6	94,3	222,6	233,0	135,0	111,8	122,2	1050,2	1 370 779	766,1
Opolskie	12,9	20,0	24,5	40,3	86,8	87,7	80,8	46,0	60,9	36,6	496,5	534 492	928,9
Kujawsko-pomorskie	20,0	13,6	8,5	25,7	69,7	77,2	82,4	52,5	87,4	107,0	543,9	479 789	1133,5
Pomorskie	9,0	9,9	6,3	11,6	62,6	75,3	67,7	33,8	48,8	36,4	361,3	309 719	1166,5
Dolnośląskie	29,8	57,3	31,0	46,9	127,6	164,0	137,8	84,8	95,5	93,0	867,6	728 889	1190,2
Zachodniopomorskie	20,7	48,3	22,8	18,1	82,7	103,2	149,6	106,7	120,1	109,5	781,6	617 642	1265,5
Podlaskie	17,3	11,1	11,2	20,5	40,3	49,4	35,9	33,9	44,2	43,4	307,3	241 098	1274,6
Mazowieckie	21,9	73,4	75,3	67,0	128,1	167,2	197,5	121,3	124,3	161,8	1137,8	874 782	1300,7
Podkarpackie	27,7	29,1	12,5	43,1	105,1	116,5	115,0	103,1	100,5	78,3	730,9	520 406	1404,4
Lubuskie	27,7	37,5	22,9	65,6	107,0	65,5	53,1	85,0	78,0	64,5	606,8	408 685	1484,8
Świętokrzyskie	26,9	13,4	8,9	48,7	97,3	95,2	79,6	66,8	72,1	70,6	579,4	385 358	1503,5
śląskie	9,3	42,9	33,9	43,5	82,5	90,8	75,9	50,5	59,6	68,8	557,7	370 873	1503,9
Małopolskie	45,8	45,2	21,3	55,6	183,4	338,0	266,5	166,0	207,0	183,5	1512,3	998 819	1514,1
Warmińsko-mazurskie	33,8	47,7	26,6	24,3	112,2	124,1	114,4	64,2	76,1	61,5	684,9	392 956	1742,9
Łódzkie	19,2	20,8	19,8	63,1	133,7	107,3	108,8	91,1	73,6	64,5	701,9	383 423	1830,7
Lubelskie	18,0	21,5	17,4	16,0	82,6	56,3	87,7	60,5	59,8	52,6	472,3	244 869	1928,8
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2006-2015	Liczba Ludności 20 15 r.	zł na mieszk
Gminy wiejskie													
Wielkopolskie	31,4	21,3	18,5	21,2	62,0	184,1	214,5	129,6	82,3	93,4	858,2	894 687	959,3
Kujawsko-pomorskie	33,0	23,9	14,7	31,5	49,6	106,6	120,9	81,0	117,3	137,6	716,1	608 595	1176,6
Opolskie	11,5	15,3	7,7	14,1	43,3	51,1	38,1	34,0	40,6	44,5	300,3	243 720	1232,3
Dolnośląskie	38,1	58,7	17,2	23,2	133,7	144,5	93,6	69,9	84,0	118,4	781,3	562 376	1389,4
Małopolskie	48,8	41,1	32,2	80,0	167,1	298,2	267,1	182,3	239,6	325,7	1682,1	1 205 650	1395,2
Mazowieckie	86,8	72,3	25,3	45,4	230,1	375,6	372,4	259,9	302,9	409,8	2180,5	1 507 485	1446,4
Łódzkie	35,9	46,5	37,2	66,3	152,0	150,8	184,7	126,8	125,5	166,4	1092,0	735 015	1485,7
Pomorskie	31,3	16,8	14,1	21,6	134,8	192,8	156,9	135,4	129,4	191,0	1024,2	664 534	1541,2
Zachodniopomorskie	12,3	30,4	11,8	12,2	31,9	54,3	85,1	77,7	62,8	68,2	446,7	289 712	1541,8

Warmińsko-mazurskie	18,4	27,2	13,6	23,0	73,9	133,8	100,5	89,1	82,3	81,1	642,9	416 742	1542,8
Lubelskie	39,8	68,5	32,9	49,1	204,6	322,7	298,9	221,6	261,3	250,0	1749,4	1 030 910	1697,0
śląskie	84,0	52,2	31,4	40,2	171,3	245,5	225,1	231,6	175,0	223,4	1479,8	866 316	1708,1
Podkarpackie	25,7	61,6	45,9	157,4	287,5	228,6	181,1	176,3	243,4	175,7	1583,1	909 865	1739,9
Lubuskie	12,3	21,6	9,4	19,2	53,1	59,0	48,9	40,1	45,7	45,2	354,5	202 311	1752,2
Podlaskie	20,8	27,5	20,0	44,5	54,7	148,2	91,3	60,3	99,0	133,2	699,5	353 488	1978,9
Świętokrzyskie	67,1	26,4	20,3	96,6	200,2	201,0	146,1	131,7	133,2	130,3	1153,0	481 656	2393,8
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2006-2015	Liczba Ludności 20 15 r.	zł na mieszk
Miasta na prawach powiatu													
Małopolskie	15,3	52,0	51,2	127,1	280,7	125,2	93,1	131,4	223,8	237,5	1337,3	955 616	1399,4
Lubuskie	22,4	57,6	11,3	70,2	54,5	39,7	31,0	22,8	47,4	28,4	385,3	262 473	1468,0
Zachodniopomorskie	13,5	68,1	51,2	20,1	22,0	80,9	159,0	151,1	177,4	251,9	995,2	554 779	1793,9
Opolskie	15,4	37,3	3,5	21,1	34,7	24,3	22,5	24,3	22,3	13,2	218,7	118 931	1838,6
śląskie	204,8	413,7	461,5	436,0	557,2	607,8	710,7	737,3	1110,2	748,6	5987,8	2 574 394	2325,9
Dolnośląskie	81,9	202,7	112,6	142,8	158,6	305,8	433,4	333,5	244,7	214,4	2230,4	933 108	2390,3
Wielkopolskie	86,6	302,6	106,3	97,7	99,4	83,5	244,9	189,9	173,8	568,8	1953,5	785 590	2486,6
Kujawsko-pomorskie	10,8	167,8	104,8	44,1	148,6	199,0	322,7	329,8	268,9	413,4	2009,8	767 694	2618,0
Łódzkie	108,6	100,7	120,6	301,8	197,3	66,9	141,8	334,9	276,8	535,7	2185,2	824 553	2650,1
Mazowieckie	122,7	150,8	343,1	278,3	488,0	799,0	1264,6	790,8	1343,0	853,7	6434,0	2 211 754	2909,0
Lubelskie	44,7	57,3	32,6	32,0	137,7	165,8	254,9	378,8	297,9	170,5	1572,1	527 199	2982,1
Podlaskie	27,3	39,7	27,3	171,7	309,5	226,6	229,7	177,0	207,9	42,5	1459,2	428 088	3408,8
Świętokrzyskie	25,5	7,2	2,0	31,9	79,2	146,9	89,2	108,9	104,9	114,3	710,1	198 046	3585,7
Warmińsko-mazurskie	19,9	68,0	26,1	59,5	108,8	159,4	133,4	163,4	161,1	302,8	1202,5	295 086	4075,2
Pomorskie	56,5	258,4	127,6	72,7	95,0	225,0	1052,4	743,7	525,4	444,8	3601,5	839 454	4290,3
Podkarpackie	67,8	59,7	75,8	13,4	130,7	262,8	207,9	275,4	264,9	210,3	1568,7	343 207	4570,6

Źródło: obliczenia na podstawie danych GUS

3. Uśrednione wydatki budżetów gmin w Polsce w latach 1995-2015

Wydatki budżetów gmin można sklasyfikować pod względem przeznaczenia w dwóch dużych grupach, jako :

- wydatki bieżące - zapewniające prawidłowe funkcjonowanie obiektów i urzędzeń oraz zaspakajanie bieżących potrzeb wynikających z realizacji zadań gmin,
- wydatki inwestycyjne - związane z podwyższaniem standardów i zakresu usług oraz szeroko pojętym rozwojem gminy.

Proporcje między obydwoma grupami wydatków zależą bezpośrednio od zakresu realizowanych przez samorzady świadczeń publicznych. Wszystkie gminy zobowiązane są w pierwszej kolejności do wykonywania zadań związanych z utrzymaniem istniejącego stanu usług i zapewnieniem prawidłowego funkcjonowania technicznych zasobów infrastruktury. Na cele rozwojowe mogą być przeznaczane dopiero pozostałe środki. Wzajemne proporcje wydatków bieżących i inwestycyjnych kształtują się odmiennie w różnych typach gmin. Wpływ na poziom tych relacji ma wiele czynników, których podstawą jest wielkość budżetu, stan zagospodarowania infrastrukturalnego i sama polityka władz lokalnych.

W tabeli 3.1 przedstawiono dane dotyczące kształtowania się wydatków ogółem gmin w okresie 1995-2015 (ceny bieżące).

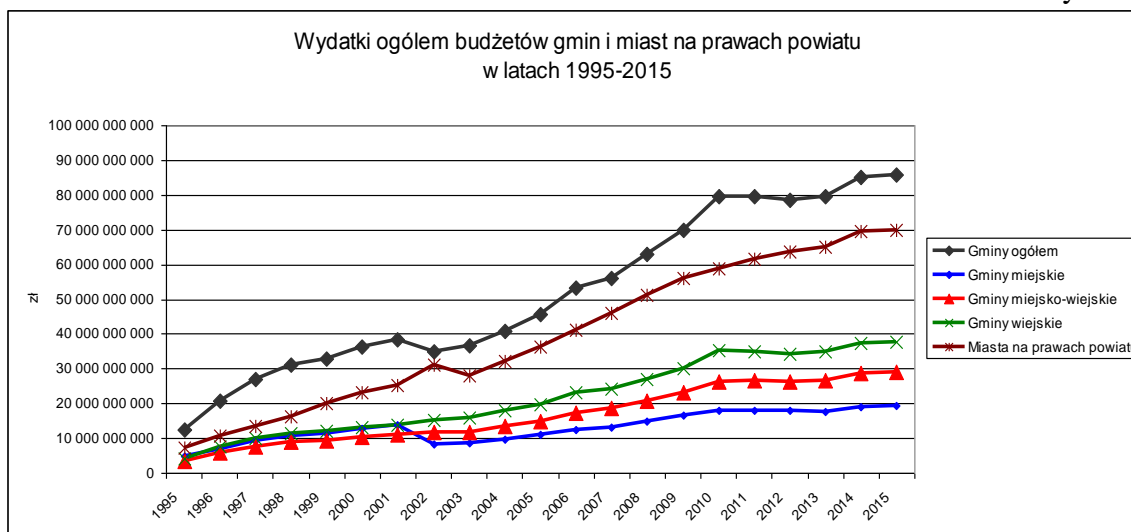
Tabela 3.1.

Wydatki ogółem budżetów gmin (wg typów) i miasta na prawach powiatu w latach 1995-2015

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Gminy ogółem	12 536,5	20 689,0	26 915,3	31 188,6	32 834,9	36 210,8	38 568,0	34 950,7	36 595,3	40 941,8	45 837,5	53 179,6
Gminy miejskie	4 672,8	7 012,4	9 193,8	10 850,1	11 458,5	12 938,5	13 695,4	8 279,2	8 709,2	9 676,5	11 059,1	12 540,6
Gminy miejsko-wiejskie	3 616,5	6 025,3	7 746,1	8 944,0	9 380,8	10 239,4	10 964,7	11 613,1	11 917,7	13 367,2	15 036,1	17 425,5
Gminy wiejskie	4 247,2	7 651,3	9 975,4	11 394,5	11 995,6	13 032,9	13 907,9	15 058,3	15 968,3	17 898,1	19 742,3	23 213,6
Miasta na prawach powiatu	7 292,0	10 810,0	13 589,0	16 306,5	19 961,5	23 084,4	25 136,5	31 238,0	28 196,6	32 136,7	36 491,2	41 237,4
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Dynamika 2015/1995 1995=100		
Gminy ogółem	56 074,1	62 892,7	70 002,6	79 740,6	79 686,9	78 491,4	79 442,5	85 070,1	85 944,4	685,6		
Gminy miejskie	13 248,9	14 858,9	16 468,5	17 984,2	18 049,7	17 853,6	17 639,2	19 008,9	19 252,0	412,0		
Gminy miejsko-wiejskie	18 538,6	20 933,5	23 338,5	26 454,8	26 660,7	26 446,3	26 774,7	28 644,7	29 117,3	805,1		
Gminy wiejskie	24 286,7	27 100,3	30 195,6	35 301,6	34 976,5	34 191,5	35 028,6	37 416,5	37 575,1	884,7		
Miasta na prawach powiatu	45 877,1	51 172,4	56 201,1	58 954,1	61 510,5	63 730,8	64 952,6	69 661,4	69 824,2	957,5		

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Rys. 3.1.

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

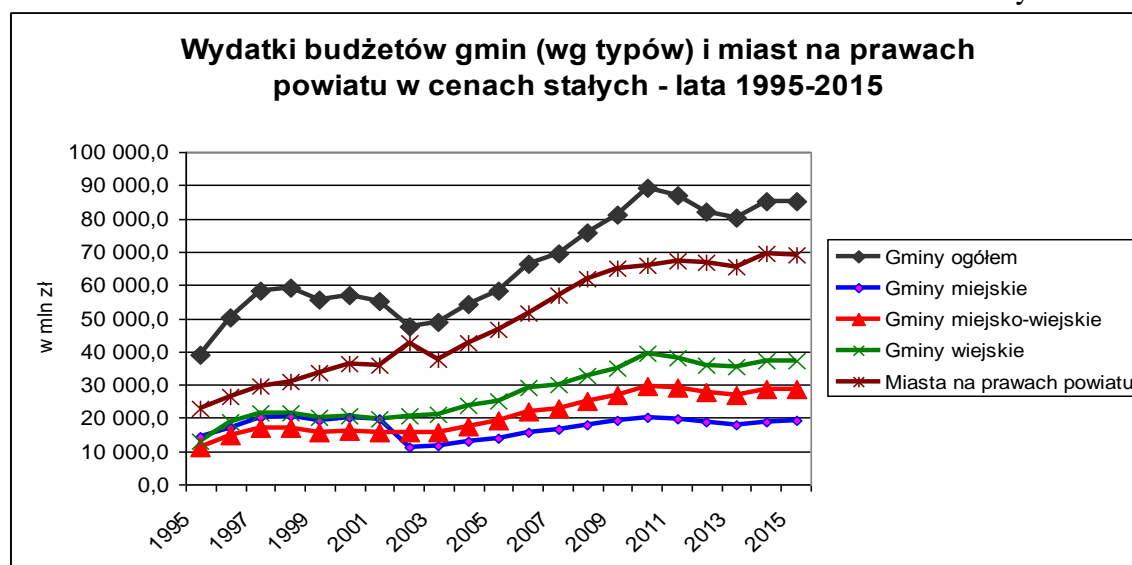
Tabela 3.2.

Wydatki ogółem budżetów gmin (wg typów) i miasta na prawach powiatu w latach 1995-2015
(ceny stałe)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Gminy ogółem	38 980,1	50 335,6	58 473,1	58 970,3	55 530,3	57 073,3	55 212,2	47 425,4	48 731,1	54 086,4	58 506,1
Gminy miejskie	14 529,2	17 060,9	19 973,4	20 515,0	19 378,6	20 392,9	19 605,7	11 234,3	11 597,4	12 783,2	14 115,7
Gminy miejsko-wiejskie	11 245,0	14 659,3	16 828,3	16 911,0	15 864,7	16 138,7	15 696,6	15 758,1	15 869,9	17 658,8	19 191,7
Gminy wiejskie	13 205,9	18 615,4	21 671,5	21 544,3	20 287,0	20 541,7	19 909,9	20 433,0	21 263,8	23 644,4	25 198,7
Miasta na prawach powiatu	22 673,1	26 300,5	29 522,0	30 831,8	33 759,0	36 384,4	35 984,3	42 387,6	37 547,3	42 454,4	46 576,7
											Dynamika 2015/1995 1995=100
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Gminy ogółem	66 481,4	69 405,8	75 946,8	81 125,3	89 285,5	86 964,3	82 128,2	80 157,5	85 070,1	85 170,9	218,50
Gminy miejskie	15 677,3	16 398,8	17 943,1	19 085,2	20 136,9	19 698,1	18 680,8	17 798,0	19 008,9	19 078,7	131,31
Gminy miejsko-wiejskie	21 784,1	22 946,2	25 278,5	27 046,7	29 621,4	29 095,4	27 671,7	27 015,7	28 644,7	28 855,2	256,61
Gminy wiejskie	29 020,0	30 060,9	32 725,3	34 993,4	39 527,2	38 170,7	35 775,7	35 343,9	37 416,5	37 236,9	281,97
Miasta na prawach powiatu	51 552,1	56 784,5	61 793,9	65 130,8	66 010,9	67 127,9	66 683,7	65 537,1	69 661,4	69 195,8	305,19

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Rys. 3.2.

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

W związku z zasadą równowagi budżetowej ogólne tendencje występujące po stronie wydatkowej budżetu będą analogiczne do opisanych w części dochodowej. Na podstawie analizy materiału statystycznego oraz przeprowadzonych obliczeń można stwierdzić, że:

- w okresie 1995-2015 miał miejsce dynamiczny przyrost wartości wydatków ogółem gmin. W cenach bieżących wzrosły one o 585%, z 12,5 mld zł do 85,9 mld zł., a w cenach stałych o 120% z 39,0 mld zł. do 85,2 mld zł.;
- w okresie 1995-2015 tempo wzrostu wydatków budżetowych było nieco niższe niż dynamika dochodów (w cenach bieżących o 5 pkt proc., a w cenach stałych o 1,5 pkt proc.),
- dynamika wydatków ogółem była zróżnicowana w różnych typach gmin. Najwyższe tempo zmian liczonych w wartościach realnych cechowało miasta na prawach powiatu (205% , przy wzroście dochodów o 208%), następnie gminy wiejskie (182%, przy wzroście dochodów o 184%), miejsko-wiejskie (157% , przy wzroście dochodów o 161%) i miejskie (131%, przy wzroście dochodów o 130%);
- podobnie jak w przypadku dochodów zmienne było tempo zmian w poszczególnych podokresach analizowanego przedziału czasowego. Dzieląc cały badany przedział czasowy na zbiory pięcioletnie, należy zwrócić uwagę, że najwyższe tempo zmian cechuje dwa podokresy - lata 1995-2000 na wpływ miały zmiany systemu dochodów gmin (głównie wprowadzenie subwencji oświatowej), oraz lata 2005-2010 jako okres dobrej koniunktury, pozyskiwania dotacji unijnych na projekty inwestycyjne i zaciągania zobowiązań dłużnych na ich współfinansowanie. Najniższe tempo zmian to okres poprzedzający przystąpienie Polski do Unii Europejskiej. Przyczyna tego zjawiska był w znacznym stopniu występujący wówczas kryzys finansów publicznych.
- wysoką dynamikę wydatków zanotowano w okresie członkostwa Polski w Unii Europejskiej (projekty realizowane w latach 2004-2015) – wyniosła ona: w gminach miejsko-wiejskich 63,4%, przy wzroście dochodów o 69,3%, wiejskich – 57,4%, przy wzroście dochodów o 64,8%, miejskich 49,2%, przy wzroście dochodów o 51,8%, a w miastach na prawach powiatu 63,0%, przy wzroście dochodów o 66,7% (średnio w gminach 57,5%).

Badanie dynamiki wydatków ogółem analizowanych jednostek samorządu terytorialnego w układzie poszczególnych województw wykazało następujące tendencje i zależności:

- znaczący przyrost wydatków we wszystkich województwach, przy jego zróżnicowanym tempie, w powiązaniu z ogólną sytuacją społeczno-gospodarczą kraju i poszczególnych regionów;
- najwyższą dynamikę wzrostu zanotowano w województwach: kujawsko-pomorskim (814%), podlaskim (892%), pomorskim (779%), lubelskim (744%) i podkarpackim (843%);
- najniższe tempo zmian wystąpiło w województwach: mazowieckim (273%), opolskim (533%), dolnośląskim (550%), warmińsko-mazurskim (587%).

Wykazane różnice mogą być wyjaśnione względnie niższym poziomem wydatków w regionach słabiej rozwiniętych w roku 2000 oraz faktem, iż po 2007 roku gminy położone w Polsce Wschodniej dysponowały znacznie większymi możliwościami pozyskania zewnętrznych środków z dotacji UE.

Na podstawie analizy danych statystycznych oraz wyników przeprowadzonych obliczeń można sformułować następujące zależności:

- dynamika wzrostów wartości wydatków ogółem jest ściśle skorelowana z ogólną sytuacją gospodarczą w kraju. Do roku 2010 odnotowano dodatnią dynamikę w skali kraju. Po roku 2010 obserwujemy powolny, ale stały jej spadek, aż do osiągnięcia minimalnego wzrostu w roku 2013, po którym ponownie notowana jest ponownie tendencja wzrostowa;
- po roku 2004, tj. od wejścia Polski do UE, obserwujemy bardzo dynamiczny trend dodatni dynamiki wzrostu dochodów ogółem we wszystkich typach gmin;
- w całym analizowanym okresie, podobnie jak w przypadku dochodów ogółem, występuje niestabilność kształtowania się wskaźnika przyrostu dochodów ogółem w gminach w podziale na typy gmin, a także w podziale na województwa.

Szczegółowe zestawienia obrazujące poziom wydatków ogółem dla poszczególnych typów gmin oraz miast na prawach powiatu przedstawiono w poniższych tabelach (1.34. – 1.38) i obrazujących je rysunkach.

Z kolei w tabelach 3.8-3.12 przedstawiono wyniki obliczeń wskaźnika dochodów gmin i miasta na prawach powiatu w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Zaobserwowane tendencje są zbieżne z opisanymi w części dochodowej opracowania. Ilustracją graficzną analizowanego zjawiska są rysunki 3.8-3.12.

Tabela 3.3. Wydatki ogółem gmin w latach 1995-2015 w mln zł

Wyszczególnienie	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Polska	12 536,5	20 689,0	26 915,3	31 188,6	32 834,9	36 210,8	38 568,0	34 950,7	36 595,3	40 941,8	45 837,5	53 179,6	56 074,1	62 892,7	70 002,6	79 740,6	79 686,9	78 491,4	79 442,5	85 070,1	85 944,4
Dolnośląskie	1 058,1	1 642,8	2 245,8	2 664,1	2 520,2	2 741,2	2 787,4	2 871,0	3 151,8	3 570,9	3 921,9	4 582,4	4 842,4	5 445,4	5 890,3	6 716,5	6 628,3	6 595,3	6 419,5	6 913,9	6 880,3
Kujawsko-pomorskie	503,6	905,6	1 107,9	1 308,2	1 371,7	1 553,5	1 657,5	1 759,0	1 837,0	2 027,7	2 327,5	2 759,3	2 814,4	3 198,6	3 574,7	4 035,3	4 015,3	4 030,5	4 133,1	4 526,7	4 604,1
Lubelskie	608,2	1 121,4	1 405,3	1 536,5	1 666,3	1 831,3	1 972,2	2 134,2	2 231,4	2 450,0	2 676,4	3 093,1	3 247,5	3 543,3	3 973,2	4 918,0	4 899,8	4 724,6	4 702,1	5 084,6	5 135,8
Lubuskie	350,9	584,5	748,4	891,8	930,7	994,2	1 042,8	1 070,2	1 155,0	1 294,7	1 517,7	1 697,0	1 760,6	1 891,4	2 193,6	2 529,1	2 354,5	2 277,0	2 384,4	2 596,1	2 530,5
Łódzkie	750,7	1 240,9	1 558,8	1 764,6	1 810,8	1 966,8	2 124,6	2 248,9	2 343,7	2 606,4	2 924,0	3 362,6	3 549,9	4 111,3	4 536,4	5 059,6	5 026,9	4 957,8	5 088,8	5 404,4	5 568,6
Małopolskie	951,0	1 531,6	2 061,2	2 493,2	2 473,7	2 626,2	2 855,4	3 128,7	3 281,4	3 572,7	4 049,2	4 689,8	5 030,4	5 601,4	6 259,8	7 149,0	7 463,4	7 243,8	7 177,1	7 649,7	7 908,4
Mazowieckie	2 928,5	4 495,6	6 064,4	7 037,6	7 731,9	8 945,6	9 565,3	4 158,0	4 268,5	4 878,5	5 515,3	6 491,3	6 992,2	8 051,2	8 743,1	9 321,0	9 568,9	9 564,8	9 899,6	10 597,0	10 938,0
Opolskie	423,5	688,8	948,6	1 042,0	1 079,5	1 127,0	1 189,6	1 218,6	1 259,3	1 411,6	1 567,9	1 795,8	1 872,6	2 048,5	2 313,0	2 665,3	2 543,7	2 496,3	2 510,5	2 677,8	2 679,1
Podkarpackie	642,9	1 174,0	1 530,7	1 741,5	1 926,9	2 057,9	2 188,0	2 343,7	2 486,7	2 731,9	3 042,5	3 535,9	3 742,2	4 109,5	4 672,0	5 659,7	5 352,5	5 140,4	5 240,2	5 541,2	5 421,1
Podlaskie	278,1	533,8	679,8	773,0	848,1	916,6	971,1	1 020,3	1 110,6	1 176,1	1 334,7	1 556,4	1 559,7	1 725,2	2 077,9	2 325,5	2 294,0	2 185,1	2 290,1	2 470,5	2 482,0
Pomorskie	606,0	988,6	1 259,3	1 477,4	1 542,1	1 720,4	1 850,1	2 000,4	2 054,1	2 346,2	2 629,1	3 114,8	3 268,5	3 748,0	4 038,6	4 672,2	4 809,2	4 755,5	4 833,3	5 214,6	5 326,7
Śląskie	880,3	1 448,3	1 867,9	2 177,1	2 225,8	2 354,4	2 576,4	2 775,6	2 863,9	3 202,6	3 499,9	3 986,1	4 265,8	4 658,8	5 220,9	5 769,1	5 846,8	5 792,0	5 982,1	6 391,0	6 502,4
Świętokrzyskie	400,1	734,1	967,2	1 094,3	1 155,8	1 256,4	1 333,3	1 385,0	1 478,3	1 681,4	1 825,0	2 182,8	2 174,5	2 408,5	2 918,5	3 644,2	3 334,8	3 184,6	3 154,1	3 372,3	3 325,7
Warmińsko-mazurskie	556,1	918,4	1 112,8	1 270,8	1 310,7	1 427,2	1 510,8	1 616,3	1 682,1	1 874,3	2 120,6	2 440,2	2 610,7	2 895,6	3 212,2	3 808,4	3 757,7	3 693,8	3 618,1	3 873,3	3 822,0
Wielkopolskie	1 051,6	1 760,1	2 198,4	2 559,5	2 788,1	3 107,9	3 325,6	3 505,8	3 622,0	4 052,5	4 591,6	5 227,6	5 563,6	6 323,4	6 892,0	7 613,3	7 874,4	7 889,3	7 952,5	8 509,2	8 591,1
Zachodniopomorskie	546,8	920,4	1 158,8	1 357,1	1 452,6	1 584,4	1 617,9	1 715,0	1 769,4	2 064,1	2 294,1	2 664,6	2 779,1	3 132,3	3 486,4	3 854,4	3 916,7	3 960,7	4 057,1	4 248,1	4 228,8

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Tabela 3.4. Wydatki ogółem gmin miejskich w latach 1995-2015 w mln zł

Wyszczególnienie	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Polska	4 672,8	7 012,4	9 193,8	10 850,1	11 458,5	12 938,5	13 695,4	8 279,2	8 709,2	9 676,5	11 059,1	12 540,6	13 248,9	14 858,9	16 468,5	17 984,2	18 049,7	17 853,6	17 639,2	19 008,9	19 252,0
Dolnośląskie	367,1	570,1	726,5	938,6	911,7	981,1	955,5	977,4	246,4	333,5	1 578,1	1 755,7	1 807,1	2 019,5	2 185,5	2 481,2	2 419,6	2 420,9	2 105,0	2 309,2	2 229,8
Kujawsko-pomorskie	92,0	167,9	201,5	254,9	253,0	290,9	303,4	304,0	317,0	351,3	419,7	482,0	482,8	565,1	641,1	714,7	688,7	705,4	673,7	729,6	759,0
Lubelskie	163,8	237,4	307,5	344,4	373,3	414,6	432,6	457,6	469,2	510,6	590,4	634,4	682,2	759,6	847,3	958,0	1 038,9	992,1	981,9	1 038,1	1 121,1
Lubuskie	80,0	132,5	152,0	190,4	189,0	207,8	212,3	207,0	212,3	247,2	283,7	322,3	331,7	335,9	402,3	447,6	462,8	429,4	433,1	466,7	477,6
Łódzkie	299,1	447,0	558,5	635,3	611,6	655,3	706,9	719,6	723,2	795,8	921,2	1 007,9	1 086,9	1 285,9	1 359,5	1 490,9	1 535,6	1 457,0	1 530,4	1 619,5	1 614,1
Małopolskie	122,1	185,4	294,2	344,1	307,1	321,2	332,7	349,5	353,5	369,2	426,2	471,8	509,8	533,3	598,8	664,9	684,4	701,9	706,6	762,6	754,3
Mazowieckie	2 092,4	2 950,4	4 055,3	4 761,3	5 248,1	6 171,2	6 617,2	953,8	980,8	110,8	1 292,8	1 484,1	1 616,8	1 846,5	2 099,4	2 152,7	2 189,9	2 149,5	2 208,0	2 353,1	2 505,6
Opolskie	55,7	82,2	130,4	147,5	134,8	134,3	152,4	160,9	156,2	186,6	208,5	233,7	230,7	253,1	290,8	332,4	306,7	306,6	295,6	322,1	329,0
Podkarpackie	148,4	256,6	318,3	370,0	406,5	441,6	481,3	492,2	494,2	553,6	648,2	732,4	772,4	822,7	914,3	998,9	1 009,2	1 041,6	1 053,2	1 114,2	1 098,3
Podlaskie	67,1	120,6	153,7	169,6	187,3	208,0	207,5	218,8	263,2	245,4	289,4	321,4	330,9	353,1	426,4	461,7	437,4	430,6	445,9	483,4	505,5
Pomorskie	239,7	372,4	458,9	555,8	576,3	629,7	666,5	706,4	721,6	826,6	916,3	1 122,7	1 158,7	1 308,6	1 387,9	1 516,7	1 573,2	1 562,5	1 532,2	1 675,5	1 656,1
Śląskie	378,6	604,9	767,9	912,1	921,3	971,0	1 074,9	121,6	130,1	281,9	1 389,8	1 580,7	1 692,7	1 887,7	2 066,2	2 160,6	2 214,9	2 221,3	2 288,6	2 446,0	2 525,3
Świętokrzyskie	92,3	136,1	177,7	192,9	212,4	242,9	243,6	255,0	256,9	302,1	323,1	419,9	401,5	442,5	529,8	714,9	590,3	567,4	527,2	540,9	534,5
Warmińsko-mazurskie	171,5	266,5	297,7	344,4	366,9	406,1	423,1	454,6	473,2	525,8	599,5	664,6	709,1	816,6	890,5	1 026,0	1 011,3	956,8	917,8	1 009,0	1 007,8
Wielkopolskie	179,5	294,7	355,1	413,3	445,8	518,5	552,4	568,6	559,9	614,8	712,5	785,0	873,2	995,7	1 109,9	1 119,7	1 115,7	1 168,0	1 202,5	1 309,8	1 286,0
Zachodniopomorskie	123,4	187,7	238,7	275,5	313,5	344,2	332,9	332,4	351,5	421,3	459,7	522,0	562,5	633,1	718,8	743,3	771,1	742,6	737,7	829,3	848,1

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Tabela 3.5 Wydatki ogółem gmin miejsko-wiejskich w latach 1995-2015 w mln zł

Wyszczególnienie	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Polska	4 247,2	7 651,3	9 975,4	11 394,5	11 995,6	13 032,9	13 907,9	15 058,3	15 968,3	17 898,1	19 742,3	23 213,6	24 286,7	27 100,3	30 195,6	35 301,6	34 976,5	34 191,5	35 028,6	37 416,5	37 575,1
Dolnośląskie	291,2	474,2	642,3	720,1	698,8	724,9	769,8	793,0	810,1	978,9	996,0	1 202,4	1 317,5	1 467,9	1 568,9	1 810,9	1 789,3	1 811,7	1 862,6	2 034,5	2 077,3
Kujawsko-pomorskie	212,4	400,3	498,8	572,7	607,8	691,8	740,5	799,2	850,0	932,8	1 054,8	1 267,9	1 286,3	1 465,9	1 643,1	1 846,4	1 864,6	1 858,6	1 977,2	2 144,6	2 169,2
Lubelskie	349,2	717,0	887,6	969,5	1 052,6	1 148,5	1 245,3	1 366,6	1 436,4	1 589,0	1 696,1	2 010,0	2 115,0	2 286,2	2 559,5	3 225,6	3 181,5	3 044,2	3 040,8	3 291,8	3 263,5
Lubuskie	84,9	150,7	199,1	239,8	255,4	275,2	284,3	297,2	322,3	370,3	417,2	487,7	484,1	538,6	623,0	734,2	687,3	670,3	681,5	754,3	680,1
Łódzkie	304,4	538,0	672,3	762,0	808,2	893,5	969,1	1 049,3	1 123,0	1 261,0	1 396,6	1 615,6	1 678,8	1 945,9	2 203,8	2 429,7	2 350,8	2 362,6	2 430,5	2 579,0	2 719,7
Małopolskie	457,6	775,2	029,2 ¹	1 245,5	1 228,0	1 294,2	1 410,4	1 577,9	1 707,9	1 848,8	2 063,5	2 420,8	2 557,7	2 878,8	3 147,3	3 626,4	3 692,8	3 576,1	3 555,8	3 832,9	3 956,1
Mazowieckie	518,4	978,6	273,7 ¹	1 443,4	1 564,2	1 756,7	1 853,4	2 027,1	2 098,6	2 420,9	2 690,4	3 257,7	3 409,5	3 841,6	4 188,5	4 624,3	4 779,5	4 690,8	4 886,7	5 241,6	5 294,0
Opolskie	112,0	187,1	287,8	289,4	296,1	319,8	335,1	351,2	387,0	409,3	435,4	496,7	521,7	557,9	636,7	788,9	729,1	724,9	742,4	773,4	758,9
Podkarpackie	337,4	628,4	835,0	950,9	1 046,1	1 115,5	1 181,5	1 287,4	1 381,8	1 517,5	1 655,6	1 906,2	2 036,8	2 224,1	2 532,1	3 120,4	2 813,3	2 630,9	2 693,5	2 839,7	2 744,7
Podlaskie	137,6	279,7	351,7	402,7	439,5	467,6	492,2	528,6	563,4	615,6	687,4	821,5	808,9	900,7	1 056,3	1 189,2	1 167,5	1 118,0	1 161,9	1 250,0	1 241,2
Pomorskie	243,9	419,9	561,8	641,5	681,5	766,7	830,4	901,6	928,2	1 070,2	1 219,4	1 443,6	1 519,2	1 759,7	1 885,1	2 277,3	2 328,1	2 319,9	2 410,0	2 550,9	2 628,9
Śląskie	356,5	601,1	791,6	903,2	919,5	977,8	1 056,5	1 162,2	1 234,2	1 371,5	1 506,5	1 734,6	1 819,9	1 926,2	2 199,8	2 602,1	2 610,3	2 558,5	2 665,2	2 826,0	2 830,7
Świętokrzyskie	177,1	348,8	464,5	532,9	551,3	596,1	630,4	663,7	724,4	822,7	900,6	1 062,8	1 019,7	1 126,0	1 380,1	1 742,4	1 604,2	1 498,2	1 516,1	1 657,2	1 582,0
Warmińsko-mazurskie	209,3	348,4	434,5	482,1	486,4	533,9	565,7	592,6	635,6	706,8	790,8	913,7	981,1	1 077,1	1 203,7	1 445,6	1 433,9	1 438,2	1 424,6	1 526,7	1 513,7
Wielkopolskie	320,2	567,8	730,1	854,1	957,4	1 042,0	1 108,0	1 174,2	1 266,8	1 429,5	1 609,4	1 842,0	1 968,7	2 220,6	2 387,0	2 741,7	2 889,1	2 815,6	2 839,2	2 952,7	2 967,2
Zachodniopomorskie	134,9	236,1	315,3	384,5	402,8	428,7	435,2	486,4	498,6	553,3	622,7	730,2	761,8	883,1	980,7	1 096,4	1 055,1	1 073,0	1 140,5	1 161,1	1 147,9

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Tabela 3.6 Wydatki ogółem gmin wiejskich w latach 1995-2015 w mln zł

Wyszczególnienie	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Polska	4 247,2	7 651,3	9 975,4	11 394,5	11 995,6	13 032,9	13 907,9	15 058,3	15 968,3	17 898,1	19 742,3	23 213,6	24 286,7	27 100,3	30 195,6	35 301,6	34 976,5	34 191,5	35 028,6	37 416,5	37 575,1
Dolnośląskie	291,2	474,2	642,3	720,1	698,8	724,9	769,8	793,0	810,1	978,9	996,0	1 202,4	1 317,5	1 467,9	1 568,9	1 810,9	1 789,3	1 811,7	1 862,6	2 034,5	2 077,3
Kujawsko-pomorskie	212,4	400,3	498,8	572,7	607,8	691,8	740,5	799,2	850,0	932,8	1 054,8	1 267,9	1 286,3	1 465,9	1 643,1	1 846,4	1 864,6	1 858,6	1 977,2	2 144,6	2 169,2
Lubelskie	349,2	717,0	887,6	969,5	1 052,6	1 148,5	1 245,3	1 366,6	1 436,4	1 589,0	1 696,1	2 010,0	2 115,0	2 286,2	2 559,5	3 225,6	3 181,5	3 044,2	3 040,8	3 291,8	3 263,5
Lubuskie	84,9	150,7	199,1	239,8	255,4	275,2	284,3	297,2	322,3	370,3	417,2	487,7	484,1	538,6	623,0	734,2	687,3	670,3	681,5	754,3	680,1
Łódzkie	304,4	538,0	672,3	762,0	808,2	893,5	969,1	1 049,3	1 123,0	1 261,0	1 396,6	1 615,6	1 678,8	1 945,9	2 203,8	2 429,7	2 350,8	2 362,6	2 430,5	2 579,0	2 719,7
Małopolskie	457,6	775,2	029,2 ¹	1 245,5	1 228,0	1 294,2	1 410,4	1 577,9	1 707,9	1 848,8	2 063,5	2 420,8	2 557,7	2 878,8	3 147,3	3 626,4	3 692,8	3 576,1	3 555,8	3 832,9	3 956,1
Mazowieckie	518,4	978,6	273,7 ¹	1 443,4	1 564,2	1 756,7	1 853,4	2 027,1	2 098,6	2 420,9	2 690,4	3 257,7	3 409,5	3 841,6	4 188,5	4 624,3	4 779,5	4 690,8	4 886,7	5 241,6	5 294,0
Opolskie	112,0	187,1	287,8	289,4	296,1	319,8	335,1	351,2	387,0	409,3	435,4	496,7	521,7	557,9	636,7	788,9	729,1	724,9	742,4	773,4	758,9
Podkarpackie	337,4	628,4	835,0	950,9	1 046,1	1 115,5	1 181,5	1 287,4	1 381,8	1 517,5	1 655,6	1 906,2	2 036,8	2 224,1	2 532,1	3 120,4	2 813,3	2 630,9	2 693,5	2 839,7	2 744,7
Podlaskie	137,6	279,7	351,7	402,7	439,5	467,6	492,2	528,6	563,4	615,6	687,4	821,5	808,9	900,7	1 056,3	1 189,2	1 167,5	1 118,0	1 161,9	1 250,0	1 241,2
Pomorskie	243,9	419,9	561,8	641,5	681,5	766,7	830,4	901,6	928,2	1 070,2	1 219,4	1 443,6	1 519,2	1 759,7	1 885,1	2 277,3	2 328,1	2 319,9	2 410,0	2 550,9	2 628,9
Śląskie	356,5	601,1	791,6	903,2	919,5	977,8	1 056,5	1 162,2	1 234,2	1 371,5	1 506,5	1 734,6	1 819,9	1 926,2	2 199,8	2 602,1	2 610,3	2 558,5	2 665,2	2 826,0	2 830,7
Świętokrzyskie	177,1	348,8	464,5	532,9	551,3	596,1	630,4	663,7	724,4	822,7	900,6	1 062,8	1 019,7	1 126,0	1 380,1	1 742,4	1 604,2	1 498,2	1 516,1	1 657,2	1 582,0
Warmińsko-mazurskie	209,3	348,4	434,5	482,1	486,4	533,9	565,7	592,6	635,6	706,8	790,8	913,7	981,1	1 077,1	1 203,7	1 445,6	1 433,9	1 438,2	1 424,6	1 526,7	1 513,7
Wielkopolskie	320,2	567,8	730,1	854,1	957,4	1 042,0	1 108,0	1 174,2	1 266,8	1 429,5	1 609,4	1 842,0	1 968,7	2 220,6	2 387,0	2 741,7	2 889,1	2 815,6	2 839,2	2 952,7	2 967,2
Zachodniopomorskie	134,9	236,1	315,3	384,5	402,8	428,7	435,2	486,4	498,6	553,3	622,7	730,2	761,8	883,1	980,7	1 096,4	1 055,1	1 073,0	1 140,5	1 161,1	1 147,9

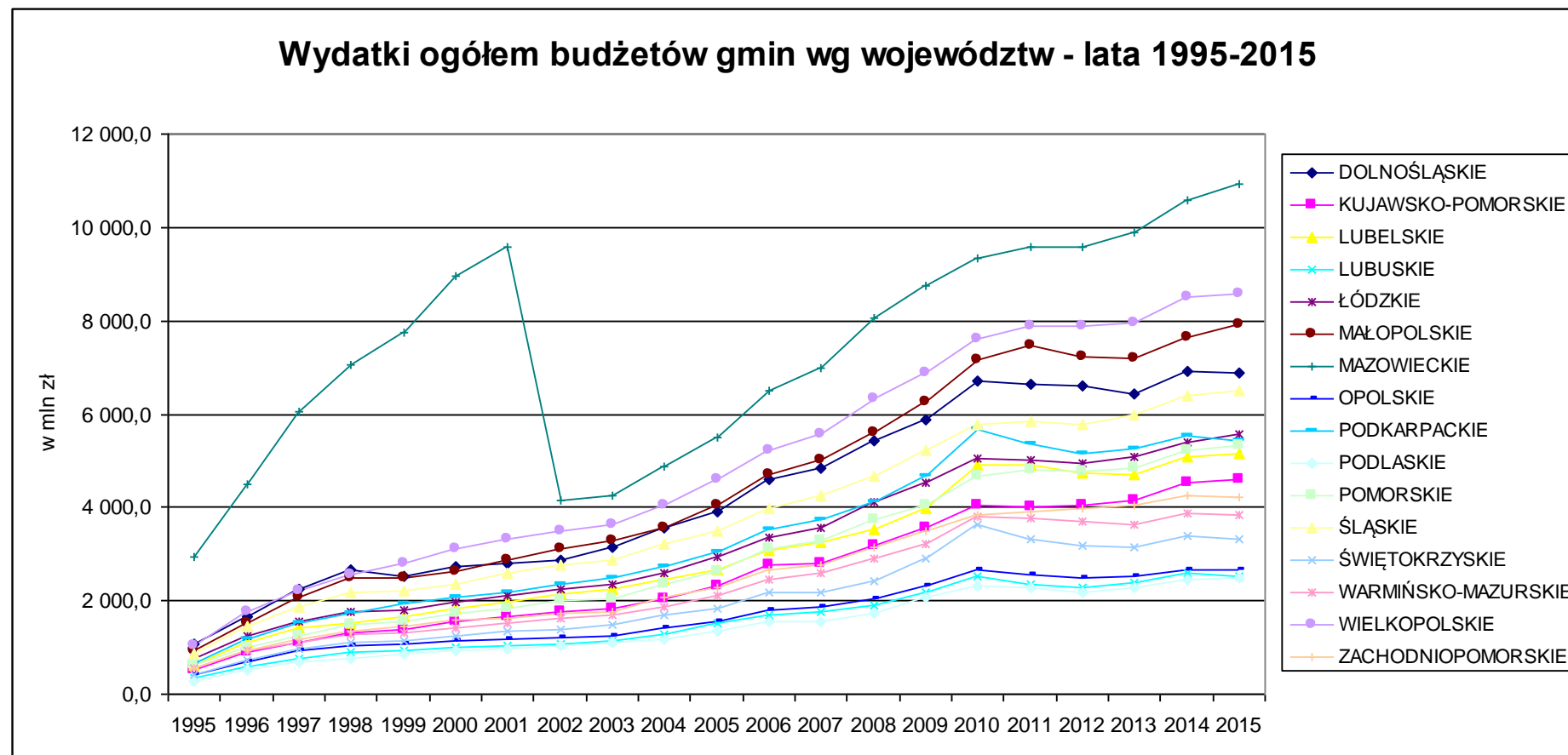
Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Tabela 3.7 Wydatki ogółem miast na prawach powiatu w latach 1995-2015 w mln zł

Wyszczególnienie	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
POLSKA	7 292,0	10 810,0	13 589,0	16 306,5	19 961,5	23 084,4	25 136,5	31 238,0	28 196,6	32 136,7	36 491,2	41 237,4	45 877,1	51 172,4	56 201,1	58 954,1	61 510,5	63 730,8	64 952,6	69 661,4	69 824,2
DOLNOŚLĄSKIE	628,2	935,0	1 221,1	1 725,2	2 027,7	2 308,3	2 438,0	2 414,3	1 944,9	2 167,5	2 412,9	2 790,5	3 275,2	3 846,4	4 300,9	3 999,2	4 437,0	4 492,2	4 767,2	5 216,5	5 297,6
KUJAWSKO-POMORSKIE	517,9	744,7	978,5	1 171,0	1 323,3	1 571,2	1 745,4	1 653,2	1 525,2	1 714,4	1 972,8	2 315,4	2 538,4	2 860,1	2 823,3	3 068,9	3 405,1	3 633,4	3 626,8	3 804,2	3 652,9
LUBELSKIE	258,2	425,5	511,2	588,5	915,5	1 044,8	1 166,1	1 140,0	1 067,6	1 175,1	1 265,9	1 456,9	1 642,3	1 846,6	2 058,8	2 130,7	2 345,1	2 437,2	2 628,6	2 871,3	2 615,3
LUBUSKIE	167,3	265,8	344,6	364,5	425,4	522,5	570,4	540,5	489,1	524,6	619,9	731,3	755,7	826,8	983,0	1 040,7	933,5	934,0	971,9	1 035,6	1 114,0
ŁÓDZKIE	603,9	940,4	1 116,8	1 231,6	1 555,3	1 777,3	1 942,1	1 977,2	1 801,8	2 007,9	2 216,4	2 526,8	2 801,7	3 014,0	3 351,8	3 240,8	3 561,5	3 822,5	4 392,5	4 433,2	4 599,9
MAŁOPOLSKIE	534,1	851,1	1 031,9	1 224,7	1 692,1	1 928,0	2 213,1	2 114,7	2 037,1	2 444,8	2 675,9	3 101,3	3 649,6	3 887,0	4 229,7	4 295,8	4 211,8	4 393,5	4 564,9	5 039,0	5 283,5
MAZOWIECKIE	264,9	426,3	545,1	652,6	890,4	1 029,3	1 103,5	7 453,5	6 162,7	7 537,4	8 871,4	9 627,6	735,4	359,7	389,8	346,8	404,1	948,3	517,7	002,5	442,1
OPOLSKIE	82,2	122,5	203,4	245,9	287,4	309,5	332,0	308,4	278,6	323,4	377,5	522,5	584,3	538,2	515,8	568,8	578,7	570,6	644,7	630,1	640,2
PODKARPACKIE	208,0	290,2	398,6	439,0	611,9	737,2	793,1	771,2	741,1	805,5	920,8	1 042,0	1 116,7	1 251,7	1 334,1	1 571,8	1 801,4	1 766,9	1 813,1	1 959,9	2 031,8
PODLASKIE	190,4	282,1	377,7	442,3	680,7	765,2	831,4	806,6	793,3	959,6	1 052,9	1 143,4	1 236,0	1 381,2	1 686,3	2 014,5	2 066,2	2 067,4	2 024,9	2 138,8	2 017,2
POMORSKIE	623,9	876,1	1 116,8	1 366,8	1 579,4	1 834,4	1 939,7	1 864,3	1 786,9	2 079,0	2 346,1	2 631,6	3 145,1	3 468,2	3 675,4	4 117,0	4 427,9	4 942,0	4 572,1	4 619,6	4 545,6
ŚLĄSKIE	2 047,3	2 692,0	3 347,9	3 897,4	4 508,4	5 344,2	5 818,7	5 841,7	5 467,8	5 983,0	6 743,3	7 639,3	8 193,4	9 008,7	10 113,6	10 148,0	10 392,1	10 809,9	11 607,8	12 902,7	12 277,5
ŚWIĘTOKRZYSKIE	108,9	187,8	240,4	293,6	339,3	414,0	425,6	429,5	397,7	438,5	548,1	638,6	604,9	741,3	888,9	982,9	1 129,7	1 094,0	1 062,8	1 108,4	1 204,2
WARMINSKO-MAZURSKIE	200,3	278,9	372,0	425,3	508,4	587,6	629,8	655,1	663,1	738,4	791,2	929,1	949,2	1 032,9	1 155,7	1 314,8	1 324,0	1 359,2	1 450,5	1 484,4	1 895,7
WIELKOPOLSKIE	496,1	936,0	1 088,9	1 357,7	1 565,0	1 740,2	1 935,7	2 065,2	1 986,2	2 078,9	2 353,4	2 694,4	3 053,6	3 297,8	3 722,3	4 034,4	4 180,8	3 939,7	3 842,0	3 746,4	4 269,8
ZACHODNIOPOMORSKIE	360,2	555,7	694,3	880,5	1 051,4	1 170,7	1 251,8	1 202,6	1 053,5	1 158,7	1 322,6	1 446,8	1 595,4	1 811,8	1 971,7	2 079,1	2 311,5	2 519,9	2 465,1	2 668,7	2 936,9

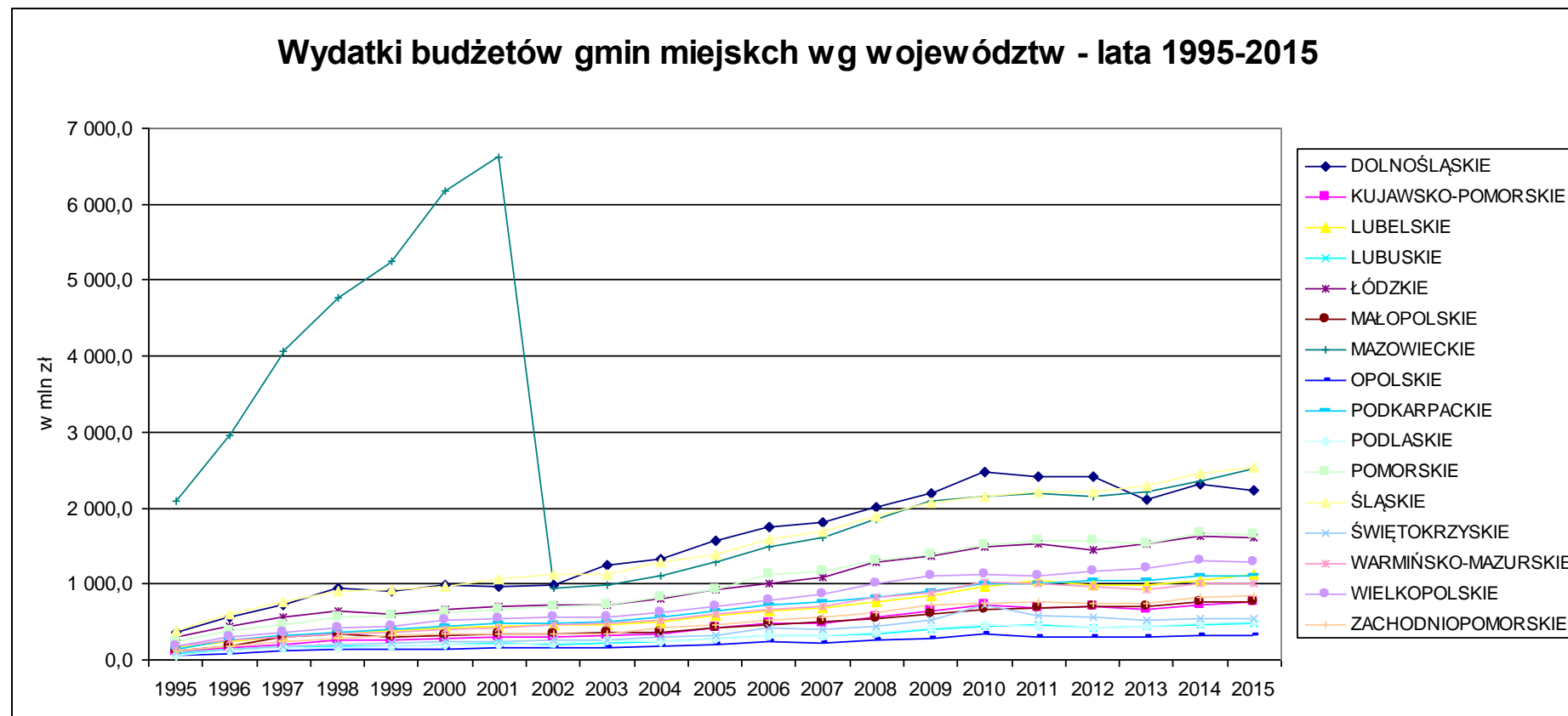
Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Rys. 3.3.

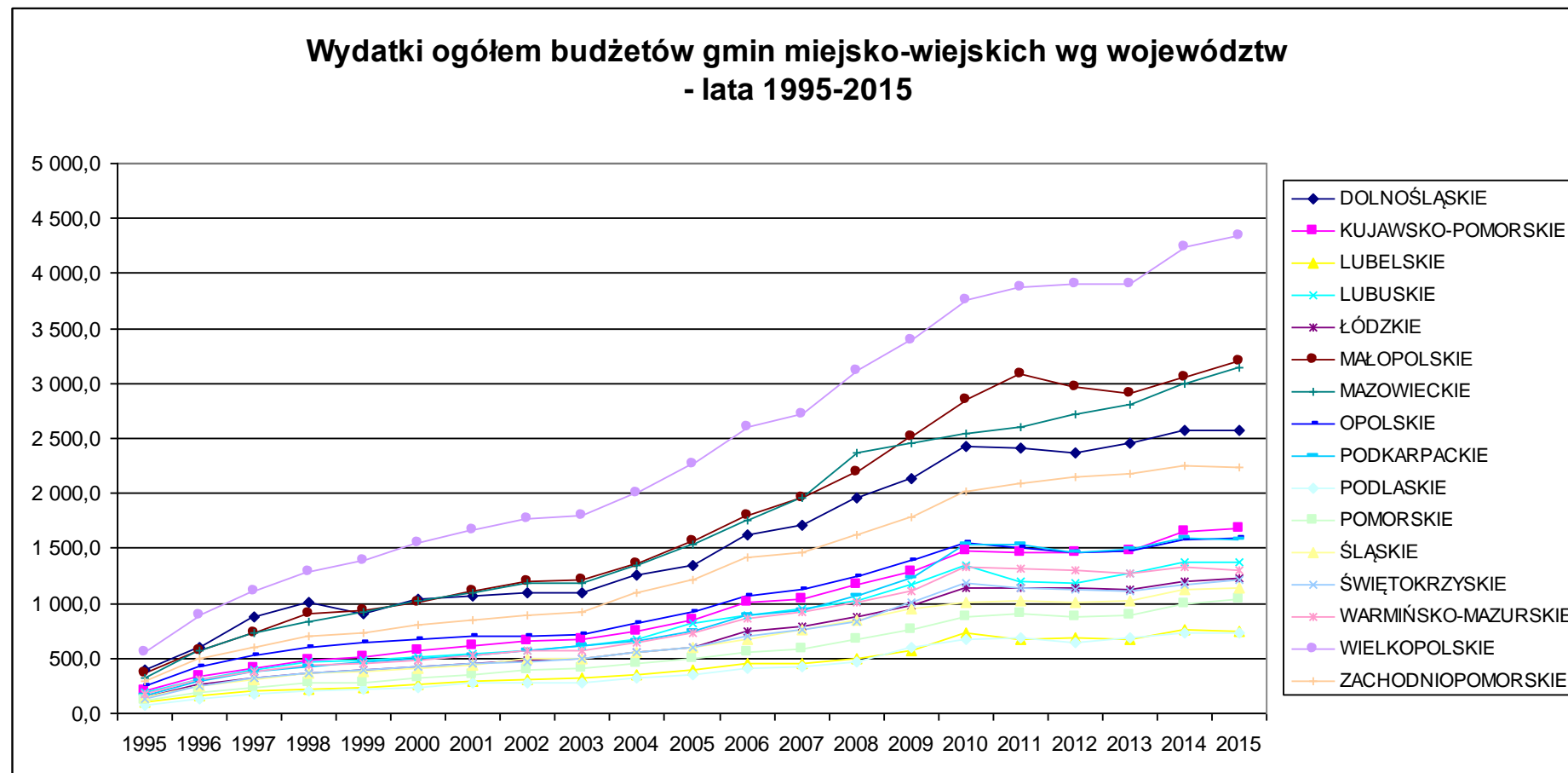
Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

Rys. 3.4.

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

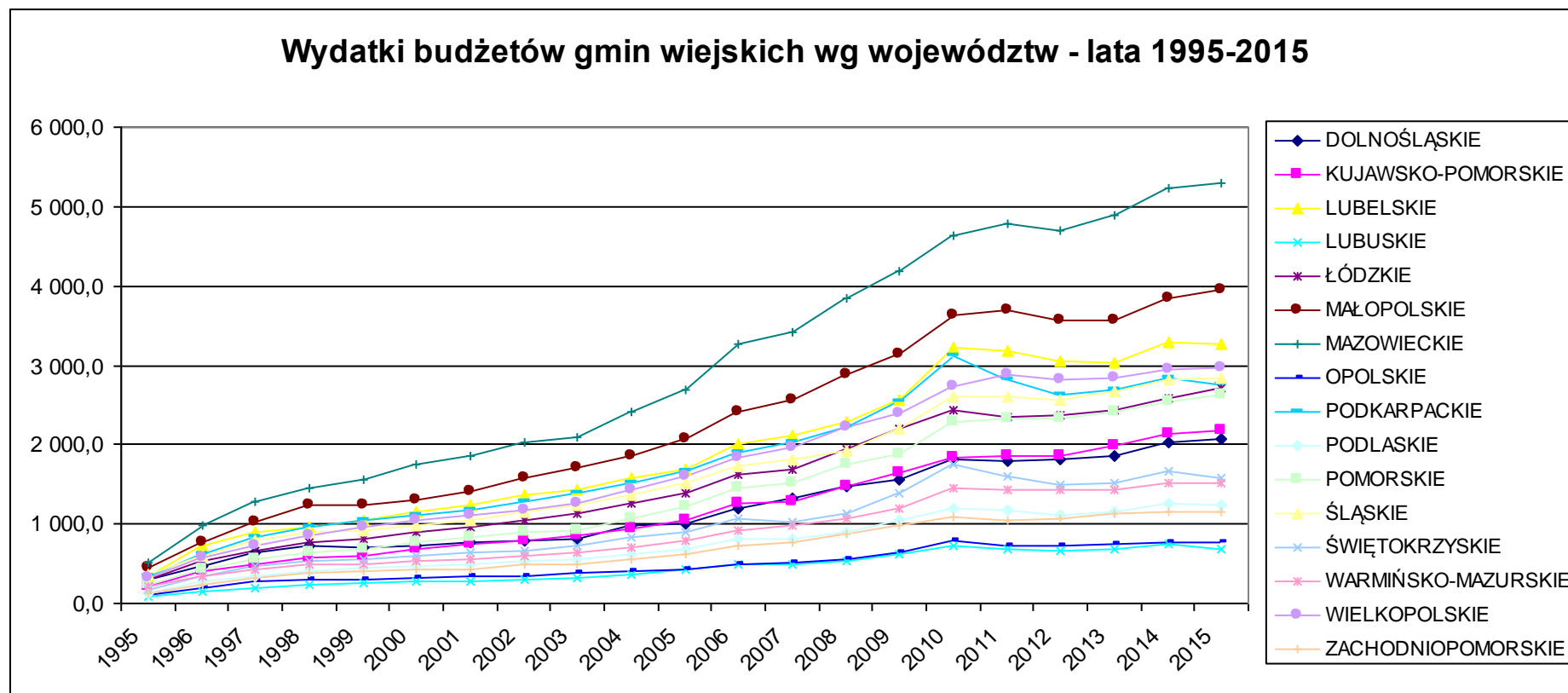
Rys. 3.5.

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

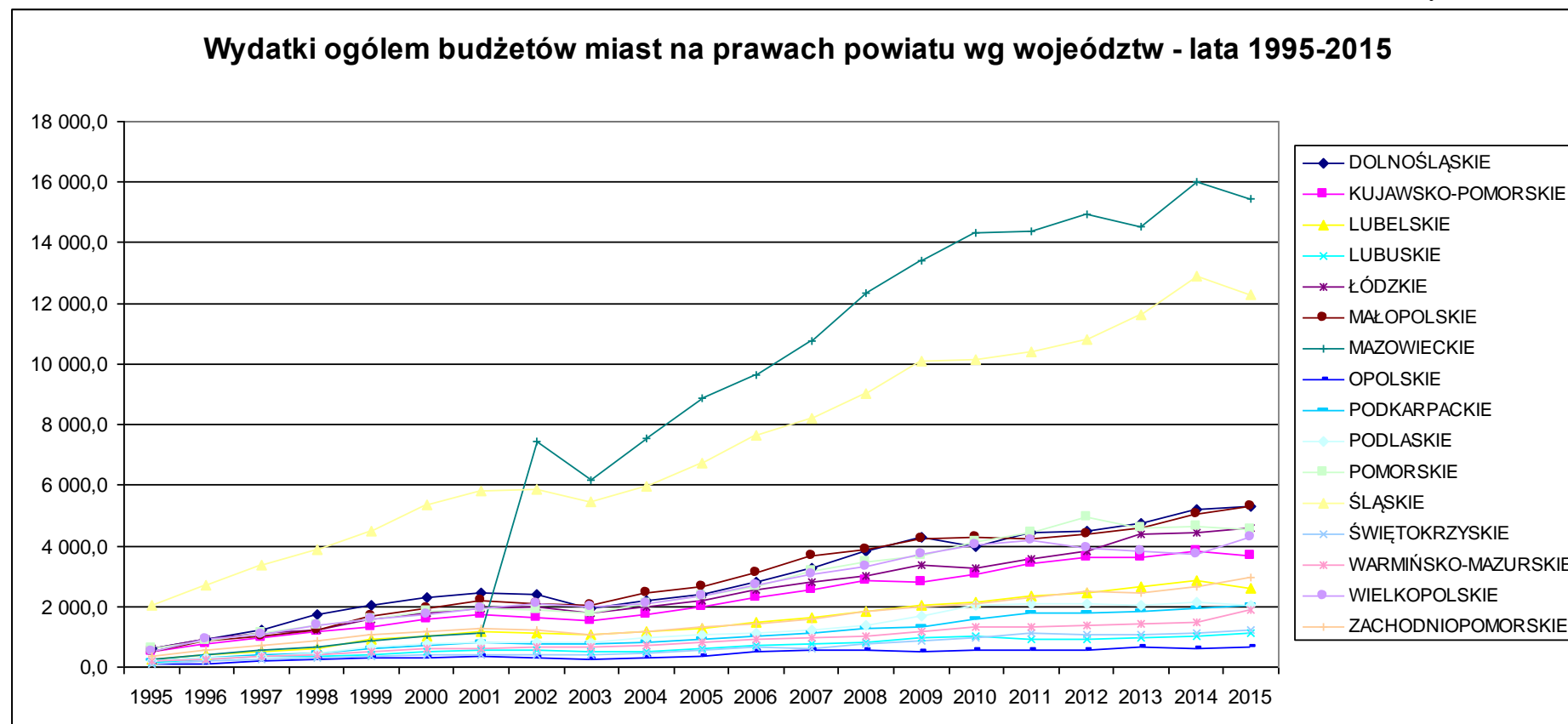

Rys. 3.6.

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

Rys. 3.7.

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

Tabela 3.8 Wydatki ogółem gmin w przeliczeniu na mieszkańca w latach 2002-2015 w zł

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
POLSKA	1 389	1 446	1 616	1 808	2 098,01	2 210,25	2 475,47	2 748,48	3 081,01	3 075,02	3 025,34	3 075,68	3 292,26	3 329,08
DOLNOŚLĄSKIE	1 480	1 525	1 729	1 903	2 227,91	2 356,91	2 651,19	2 866,44	3 200,76	3 158,95	3 143,50	3 247,39	3 501,25	3 488,00
KUJAWSKO-POMORSKIE	1 393	1 451	1 597	1 829	2 163,81	2 201,44	2 493,61	2 775,29	3 076,49	3 055,49	3 061,64	3 138,52	3 436,52	3 494,53
LUBELSKIE	1 295	1 359	1 495	1 638	1 899,51	1 999,65	2 186,68	2 456,56	2 997,78	2 996,06	2 897,26	2 894,49	3 137,28	3 180,54
LUBUSKIE	1 399	1 511	1 693	1 983	2 218,23	2 301,53	2 469,56	2 860,28	3 244,41	3 021,07	2 921,24	3 061,81	3 337,80	3 344,40
ŁÓDZKIE	1 328	1 387	1 545	1 738	2 002,45	2 117,19	2 455,76	2 710,19	2 998,38	2 984,47	2 948,34	3 033,21	3 225,56	3 332,23
MAŁOPOLSKIE	1 378	1 435	1 556	1 759	2 030,86	2 170,80	2 408,52	2 677,34	3 010,22	3 130,02	3 026,09	2 988,70	3 175,87	3 276,82
MAZOWIECKIE	1 411	1 445	1 647	1 857	2 178,60	2 338,32	2 679,63	2 894,48	3 023,44	3 091,15	3 077,55	3 175,72	3 390,36	3 490,67
OPOLSKIE	1 304	1 356	1 526	1 703	1 959,81	2 052,88	2 255,35	2 553,12	2 975,01	2 848,42	2 804,24	2 834,38	3 034,23	3 046,43
PODKARPACKIE	1 319	1 404	1 541	1 716	1 998,37	2 119,07	2 332,33	2 648,39	3 167,93	2 995,08	2 875,32	2 933,03	3 102,28	3 039,06
PODLASKIE	1 301	1 421	1 509	1 720	2 022,35	2 032,90	2 254,26	2 721,78	2 990,01	2 958,34	2 827,66	2 976,17	3 225,18	3 254,98
POMORSKIE	1 511	1 544	1 753	1 953	2 302,54	2 399,44	2 729,06	2 917,17	3 277,89	3 350,86	3 293,05	3 331,62	3 577,27	3 636,16
ŚLĄSKIE	1 416	1 463	1 636	1 787	2 036,01	2 177,30	2 375,44	2 656,33	2 903,75	2 936,99	2 904,65	2 998,91	3 201,87	3 257,54
ŚWIĘTOKRZYSKIE	1 276	1 366	1 557	1 694	2 032,29	2 030,90	2 255,25	2 737,00	3 368,95	3 093,60	2 964,75	2 947,66	3 163,68	3 133,27
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	1 434	1 492	1 663	1 881	2 168,41	2 321,40	2 575,96	2 855,67	3 301,69	3 258,31	3 205,02	3 145,17	3 373,55	3 334,57
WIELKOPOLSKIE	1 392	1 434	1 599	1 804	2 046,14	2 168,49	2 451,08	2 654,38	2 888,62	2 974,14	2 967,12	2 980,82	3 178,20	3 199,19
ZACHODNIOPOMORSKIE	1 514	1 562	1 821	2 023	2 349,68	2 446,51	2 755,14	3 061,52	3 314,95	3 369,69	3 407,63	3 496,50	3 664,12	3 654,93

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Tabela 3.9 Wydatki ogółem gmin miejskich w przeliczeniu na mieszkańca w latach 2002-2015 w zł

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
POLSKA	1 363	1 407	1 566	1 792	2 037,37	2 156,98	2 426,76	2 690,92	2 891,76	2 908,11	2 883,02	2 914,10	3 152,96	3 212,39
DOLNOŚLĄSKIE	1 373	1 489	1 601	1 906	2 133,77	2 210,65	2 484,18	2 700,96	3 019,76	2 960,08	2 978,71	3 053,19	3 371,76	3 272,49
KUJAWSKO-POMORSKIE	1 297	1 354	1 501	1 796	2 068,13	2 077,03	2 435,51	2 763,54	3 034,41	2 932,70	3 013,38	2 889,06	3 143,76	3 288,82
LUBELSKIE	1 318	1 357	1 480	1 713	1 849,84	1 995,47	2 228,42	2 491,92	2 762,17	3 008,15	2 884,90	2 877,15	3 054,51	3 318,48
LUBUSKIE	1 397	1 440	1 680	1 930	2 197,41	2 267,18	2 303,29	2 763,01	3 020,36	3 135,98	2 920,89	2 958,63	3 203,71	3 296,39
ŁÓDZKIE	1 238	1 250	1 381	1 604	1 763,26	1 909,01	2 267,70	2 404,82	2 624,31	2 717,84	2 590,56	2 737,80	2 913,24	2 920,64
MAŁOPOLSKIE	1 571	1 592	1 667	1 924	2 135,67	2 311,72	2 511,73	2 822,16	3 078,05	3 174,77	3 262,97	3 294,70	3 572,94	3 549,48
MAZOWIECKIE	1 347	1 381	1 558	1 808	2 066,33	2 243,02	2 552,85	2 885,57	2 900,48	2 937,13	2 870,98	2 943,31	3 129,29	3 321,96
OPOLSKIE	1 518	1 484	1 780	1 997	2 249,35	2 231,94	2 463,12	2 838,85	3 253,41	3 020,29	3 032,83	2 941,90	3 225,84	3 319,37
PODKARPACKIE	1 339	1 349	1 517	1 778	2 012,93	2 130,91	2 280,32	2 539,57	2 740,06	2 779,44	2 879,98	2 927,22	3 115,91	3 091,34
PODLASKIE	1 283	1 546	1 445	1 706	1 898,77	1 962,41	2 099,23	2 541,40	2 706,86	2 575,93	2 547,05	2 651,72	2 890,73	3 036,71
POMORSKIE	1 445	1 474	1 686	1 865	2 284,15	2 351,46	2 646,36	2 794,24	2 966,50	3 066,91	3 043,45	2 984,55	3 286,39	3 349,98
ŚLĄSKIE	1 449	1 466	1 667	1 811	2 065,92	2 216,32	2 476,81	2 712,77	2 810,56	2 884,20	2 896,18	2 992,12	3 207,05	3 320,17
ŚWIĘTOKRZYSKIE	1 236	1 254	1 483	1 595	2 086,56	2 009,48	2 230,64	2 684,16	3 560,47	2 963,97	2 868,17	2 685,25	2 776,61	2 768,04
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	1 358	1 414	1 575	1 797	1 999,23	2 134,90	2 462,19	2 681,35	3 019,44	2 981,41	2 828,57	2 718,63	2 996,41	2 998,57
WIELKOPOLSKIE	1 343	1 321	1 450	1 680	1 852,12	2 062,62	2 351,01	2 617,90	2 609,14	2 601,31	2 727,09	2 813,77	3 073,69	3 026,32
ZACHODNIOPOMORSKIE	1 325	1 406	1 687	1 848	2 105,83	2 273,89	2 566,89	2 920,12	2 931,52	3 051,25	2 945,30	2 936,36	3 313,37	3 408,11

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Tabela 3.10 Wydatki ogółem gmin miejsko-wiejskich w przeliczeniu na mieszkańca w latach 2002-2015 w zł

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
POLSKA	1 384	1 418	1 588	1 784	2 062,62	2 185,42	2 456,99	2 719,26	3 020,82	3 029,79	3 003,38	3 041,66	3 239,35	3 284,50
DOLNOŚLĄSKIE	1 540	1 534	1 765	1 874	2 262,64	2 393,57	2 727,39	2 973,35	3 308,49	3 300,66	3 222,92	3 349,77	3 517,00	3 527,30
KUJAWSKO-POMORSKIE	1 378	1 408	1 563	1 794	2 125,20	2 200,28	2 457,89	2 711,60	3 044,15	3 020,95	3 033,95	3 075,10	3 433,66	3 489,14
LUBELSKIE	1 281	1 352	1 459	1 629	1 883,41	1 899,24	2 106,84	2 405,35	3 001,06	2 791,42	2 841,78	2 819,81	3 053,96	3 059,45
LUBUSKIE	1 379	1 514	1 654	1 998	2 174,27	2 319,91	2 495,91	2 867,64	3 258,15	2 916,82	2 855,07	3 085,19	3 349,34	3 352,90
ŁÓDZKIE	1 313	1 363	1 507	1 665	1 981,69	2 102,72	2 357,88	2 606,47	3 015,86	2 961,24	2 955,08	2 931,19	3 135,33	3 217,33
MAŁOPOLSKIE	1 350	1 368	1 516	1 742	1 977,56	2 124,28	2 345,30	2 617,71	2 904,77	3 110,86	2 982,12	2 926,26	3 061,38	3 203,29
MAZOWIECKIE	1 513	1 503	1 693	1 914	2 173,87	2 427,08	2 894,34	2 984,67	3 025,75	3 072,52	3 198,63	3 274,42	3 454,06	3 595,70
OPOLSKIE	1 253	1 278	1 438	1 637	1 898,09	2 005,99	2 226,00	2 501,14	2 818,55	2 763,22	2 695,32	2 725,10	2 939,99	2 967,55
PODKARPACKIE	1 269	1 371	1 480	1 654	2 007,30	2 084,71	2 279,27	2 560,62	3 081,95	2 997,46	2 872,42	2 922,88	3 050,60	3 035,13
PODLASKIE	1 234	1 287	1 432	1 630	1 916,69	1 949,57	2 188,70	2 636,59	2 837,64	2 821,64	2 611,92	2 805,21	3 039,52	3 043,03
POMORSKIE	1 452	1 492	1 652	1 806	2 000,30	2 144,08	2 453,35	2 745,06	3 070,37	3 162,51	3 030,40	3 086,10	3 379,51	3 368,94
ŚLĄSKIE	1 346	1 370	1 507	1 657	1 841,61	2 066,96	2 319,45	2 615,14	2 729,15	2 765,91	2 735,75	2 776,93	3 017,93	3 095,17
ŚWIĘTOKRZYSKIE	1 246	1 334	1 499	1 624	1 897,97	1 968,32	2 200,00	2 646,89	3 071,19	2 960,31	2 916,16	2 907,08	3 088,87	3 131,40
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	1 444	1 455	1 628	1 856	2 195,28	2 353,50	2 565,93	2 870,61	3 346,02	3 291,53	3 264,75	3 217,78	3 384,78	3 303,07
WIELKOPOLSKIE	1 371	1 393	1 554	1 751	2 000,19	2 085,94	2 370,58	2 576,74	2 806,31	2 884,54	2 902,30	2 898,68	3 119,53	3 168,39
ZACHODNIOPOMORSKIE	1 502	1 542	1 817	2 022	2 359,71	2 429,17	2 699,95	2 984,05	3 265,79	3 367,50	3 462,60	3 529,01	3 637,02	3 607,38

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Tabela 3.11 Wydatki ogółem gmin wiejskich w przeliczeniu na mieszkańca w latach 2002-2015 w zł

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
POLSKA	1 407	1 490	1 668	1 837	2 160,58	2 260,32	2 517,80	2 804,50	3 237,28	3 206,48	3 123,51	3 192,10	3 411,50	3 428,96
DOLNOŚLĄSKIE	1 543	1 570	1 886	1 938	2 329,70	2 536,43	2 806,17	2 974,72	3 329,02	3 266,05	3 280,58	3 353,54	3 639,30	3 698,38
KUJAWSKO-POMORSKIE	1 446	1 529	1 666	1 872	2 235,45	2 253,06	2 546,52	2 832,24	3 119,69	3 132,01	3 102,84	3 286,00	3 551,32	3 577,09
LUBELSKIE	1 291	1 361	1 508	1 616	1 919,44	2 023,79	2 191,11	2 456,59	3 074,92	3 039,67	2 914,19	2 917,43	3 184,42	3 164,19
LUBUSKIE	1 441	1 558	1 779	1 992	2 317,97	2 289,90	2 533,11	2 912,46	3 370,75	3 140,24	3 045,43	3 086,61	3 404,58	3 361,58
ŁÓDZKIE	1 404	1 505	1 689	1 876	2 199,08	2 285,91	2 650,76	2 997,69	3 276,00	3 201,84	3 218,96	3 311,69	3 509,00	3 701,85
MAŁOPOLSKIE	1 363	1 456	1 566	1 740	2 052,30	2 180,95	2 439,97	2 700,10	3 086,04	3 137,98	3 019,99	2 985,83	3 200,47	3 289,68
MAZOWIECKIE	1 388	1 445	1 666	1 850	2 236,58	2 336,13	2 622,55	2 848,44	3 082,99	3 177,99	3 111,73	3 235,17	3 484,04	3 514,28
OPOLSKIE	1 327	1 469	1 619	1 728	1 978,00	2 083,55	2 235,17	2 551,25	3 207,81	2 966,57	2 951,13	3 031,39	3 163,41	3 108,89
PODKARPACKIE	1 334	1 441	1 578	1 721	1 988,68	2 130,66	2 378,87	2 736,12	3 383,67	3 079,46	2 875,10	2 940,98	3 126,53	3 020,87
PODLASKIE	1 347	1 441	1 581	1 778	2 136,01	2 110,73	2 359,56	2 855,59	3 218,79	3 230,36	3 105,49	3 244,67	3 508,52	3 501,99
POMORSKIE	1 596	1 629	1 857	2 097	2 459,09	2 557,68	2 923,94	3 096,31	3 625,89	3 665,30	3 610,23	3 715,62	3 891,74	3 975,01
ŚLĄSKIE	1 416	1 501	1 663	1 822	2 093,89	2 189,81	2 307,34	2 622,99	3 063,90	3 058,53	2 985,14	3 100,56	3 276,35	3 272,00
ŚWIĘTOKRZYSKIE	1 315	1 436	1 628	1 785	2 108,93	2 088,72	2 308,50	2 828,76	3 523,94	3 249,91	3 041,39	3 083,98	3 375,16	3 281,02
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	1 488	1 593	1 770	1 977	2 282,55	2 444,45	2 679,57	2 984,79	3 490,48	3 452,57	3 453,75	3 421,89	3 668,01	3 635,57
WIELKOPOLSKIE	1 452	1 558	1 746	1 952	2 217,03	2 350,62	2 625,97	2 792,13	3 153,11	3 293,44	3 181,87	3 185,25	3 318,01	3 328,89
ZACHODNIOPOMORSKIE	1 706	1 740	1 947	2 177	2 538,98	2 629,78	3 027,59	3 337,85	3 751,34	3 653,01	3 691,49	3 910,15	4 026,92	3 969,06

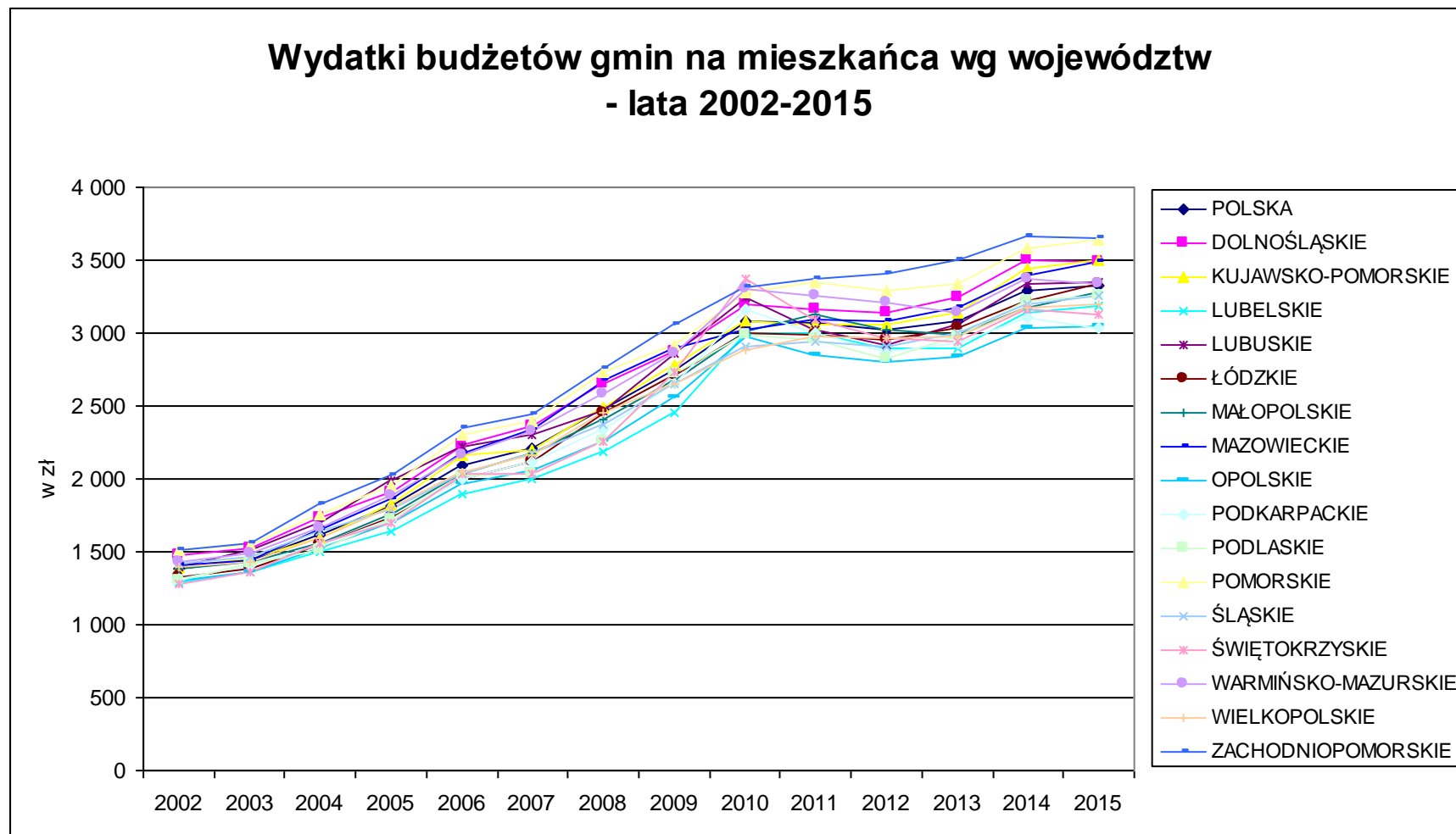
Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Tabela 3.12 Wydatki ogółem miast na prawach powiatu w przeliczeniu na mieszkańca w latach 2002-2015 w zł

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
POLSKA	2 392	2 188	2 501	2 847	3 225,54	3 599,34	4 026,30	4 430,92	4 665,79	4 877,36	5 062,38	5 125,22	5 509,20	5 524,80
DOLNOŚLĄSKIE	2 497	2 333	2 609	2 909	3 372,51	3 969,03	4 674,41	5 234,02	4 888,30	5 427,38	5 497,14	5 102,74	5 586,48	5 679,25
KUJAWSKO-POMORSKIE	2 050	1 900	2 149	2 481	2 926,30	3 225,00	3 649,44	3 616,19	3 899,13	4 343,32	4 650,20	4 666,63	4 917,48	4 742,74
LUBELSKIE	2 067	1 936	2 141	2 308	2 663,95	3 013,63	3 400,41	3 795,69	3 938,07	4 347,66	4 531,01	4 904,02	5 406,05	4 948,85
LUBUSKIE	2 213	2 007	2 146	2 541	3 004,31	3 103,85	3 405,92	4 050,36	4 275,89	3 830,13	3 833,51	3 991,07	4 262,01	4 237,51
ŁÓDZKIE	2 153	1 977	2 218	2 464	2 831,81	3 168,53	3 434,91	3 845,32	3 772,28	4 174,25	4 512,54	5 228,53	5 322,09	5 561,37
MAŁOPOLSKIE	2 196	2 120	2 545	2 787	3 235,76	3 812,27	4 062,89	4 430,17	4 493,42	4 403,67	4 593,04	4 777,98	5 273,73	5 519,30
MAZOWIECKIE	3 422	2 832	3 461	4 068	4 406,20	4 906,06	5 642,63	6 104,95	6 600,26	6 611,40	6 840,39	6 629,04	7 277,49	6 995,89
OPOLSKIE	2 375	2 158	2 513	2 934	4 081,17	4 591,99	4 258,21	4 093,75	4 637,23	4 721,27	4 672,29	5 316,09	5 249,73	5 359,25
PODKARPACKIE	2 358	2 275	2 482	2 837	3 180,67	3 370,81	3 733,19	3 966,94	4 614,35	5 286,51	5 179,10	5 300,30	5 725,39	5 914,44
PODLASKIE	1 901	1 869	2 259	2 476	2 671,37	2 892,45	3 237,70	3 945,64	4 723,15	4 843,75	4 842,31	4 742,11	5 004,71	4 716,10
POMORSKIE	2 176	2 088	2 434	2 757	3 102,12	3 724,74	4 120,35	4 372,79	4 870,32	5 246,22	5 865,03	5 431,90	5 492,27	5 412,75
ŚLĄSKIE	2 100	1 978	2 176	2 466	2 809,39	3 031,12	3 351,82	3 777,26	3 828,33	3 937,55	4 115,56	4 444,68	4 967,66	4 755,33
ŚWIĘTOKRZYSKIE	2 022	1 884	2 089	2 622	3 074,20	2 925,04	3 604,40	4 338,53	4 839,90	5 588,06	5 433,06	5 307,89	5 556,61	6 067,43
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	2 175	2 206	2 452	2 627	3 079,13	3 143,38	3 416,69	3 816,56	4 373,02	4 416,37	4 538,86	4 868,83	4 992,05	6 402,65
WIELKOPOLSKIE	2 476	2 392	2 514	2 858	3 286,64	3 739,80	4 064,40	4 614,18	5 006,26	5 208,83	4 924,87	4 829,42	4 729,59	5 414,89
ZACHODNIOPOMORSKIE	2 126	1 867	2 061	2 361	2 585,85	2 865,12	3 261,69	3 555,74	3 702,97	4 122,28	4 500,99	4 407,49	4 777,63	5 274,33

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

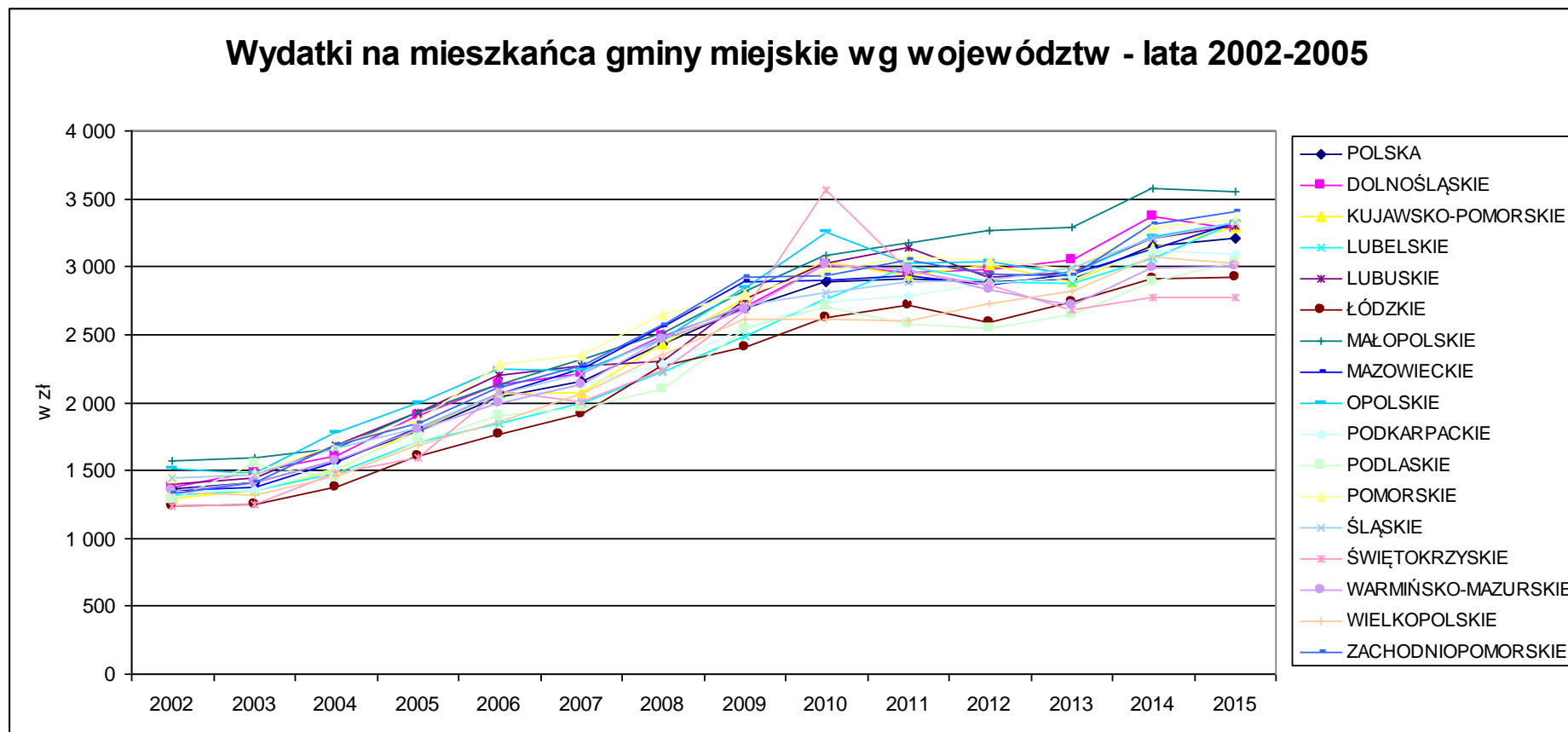
Rys. 3.8.

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

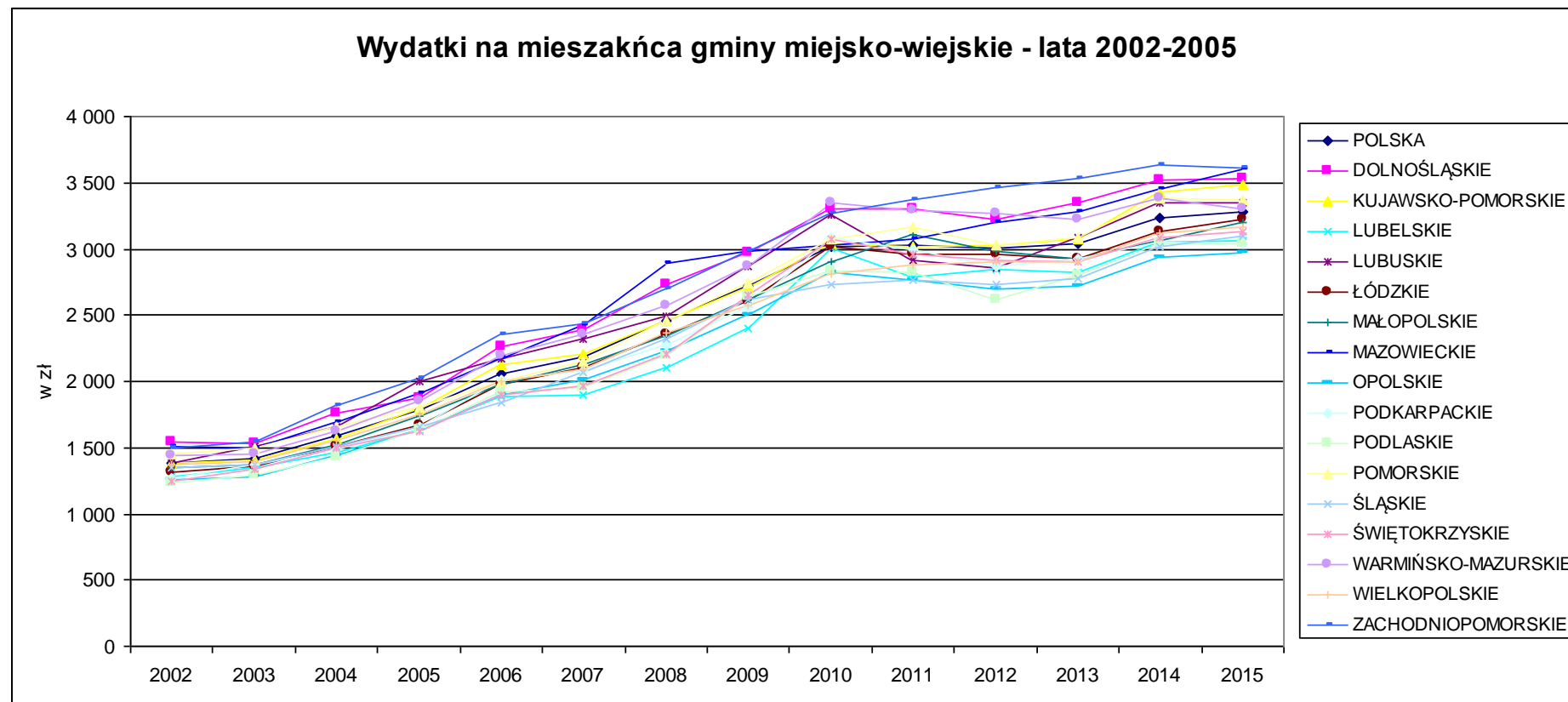

Rys. 3.9.

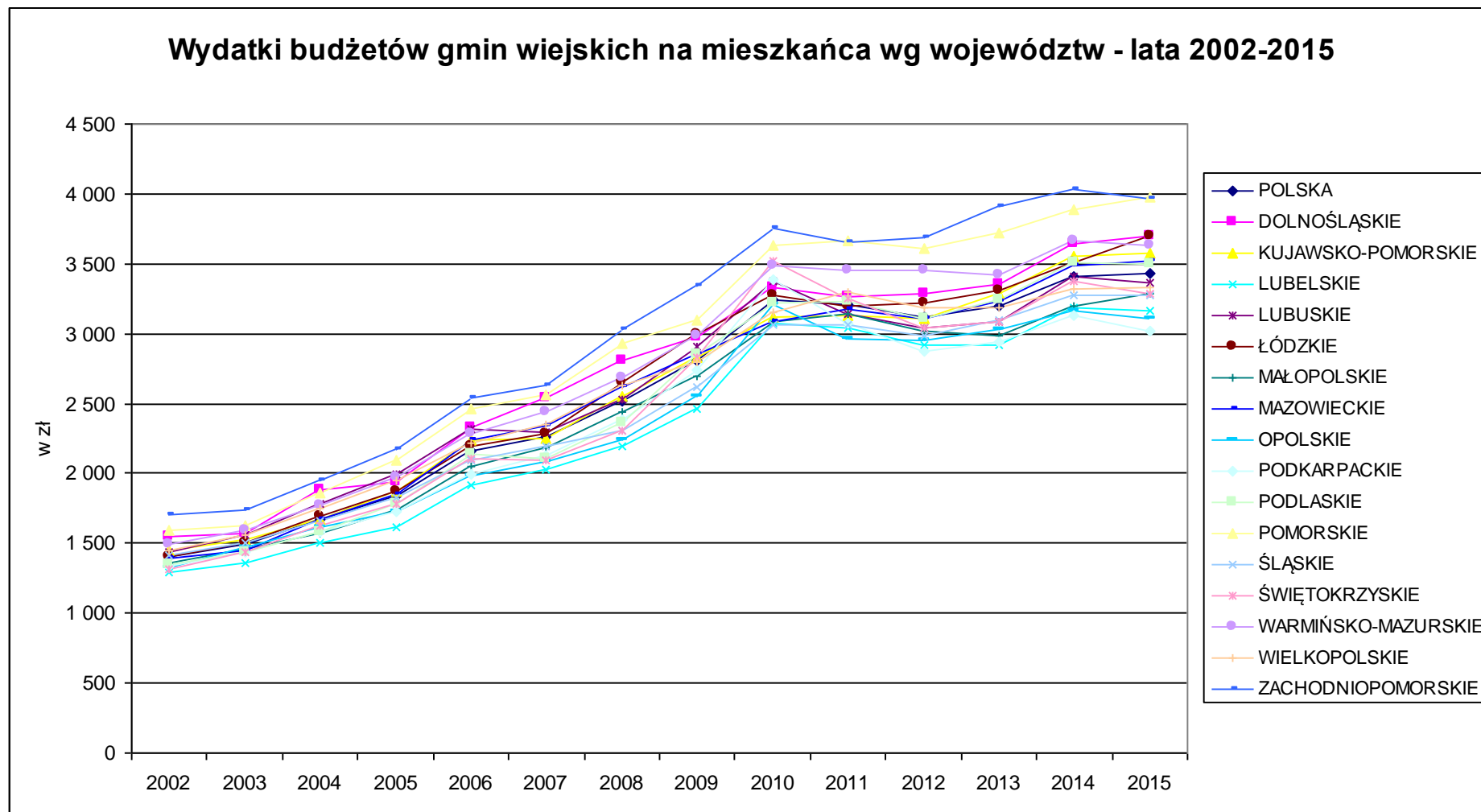
Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

Rys. 3.10.

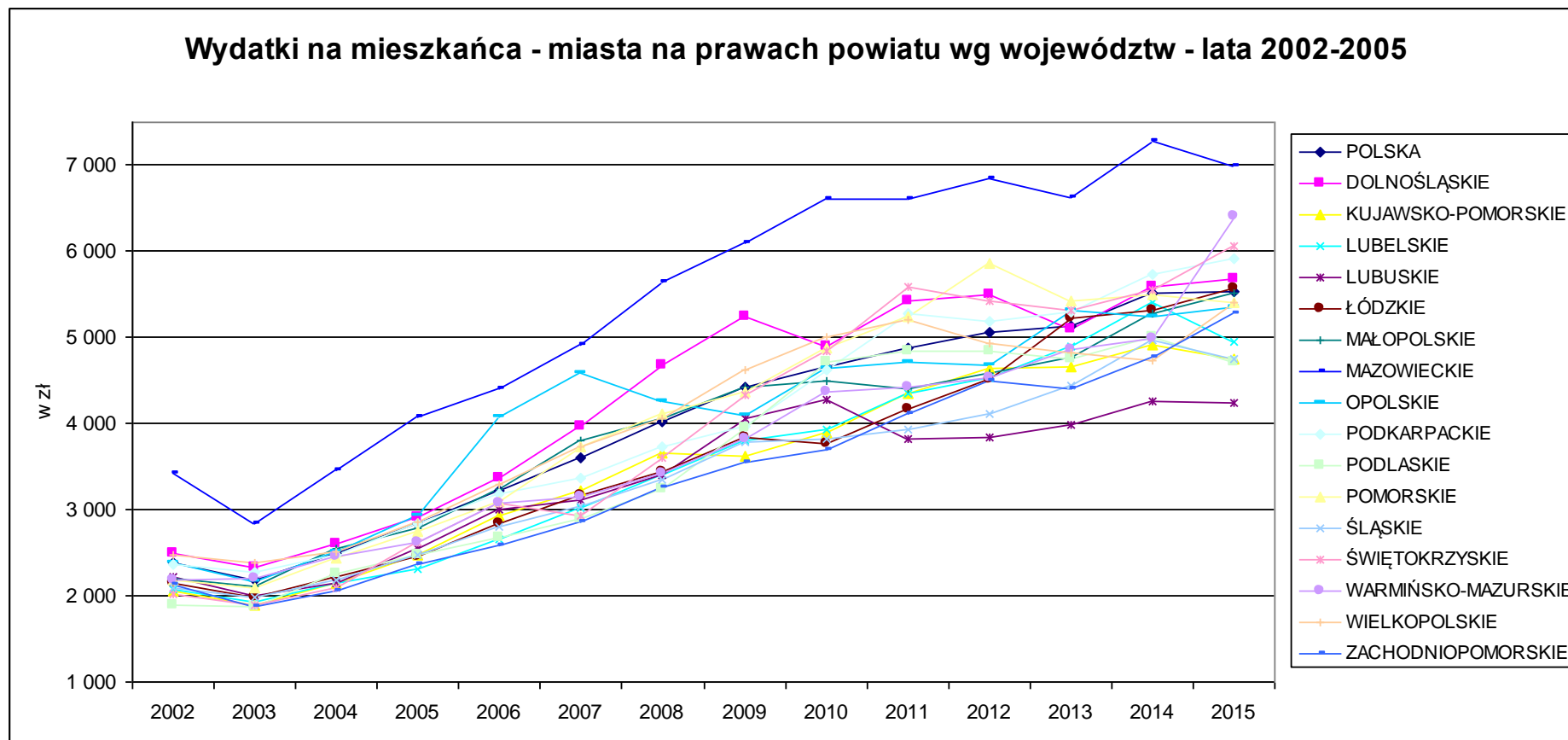
Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

Rys. 3.11.

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

Rys. 3.12.

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS

4. Wydatki inwestycyjne

Wydatki bieżące decydują o poziomie zaspokojenia codziennych usług komunalnych i społecznych oraz sprawności funkcjonowaniu jednostki samorządu terytorialnego, a wydatki inwestycyjne mają wpływ na tempo i kierunki rozwoju lokalnego i regionalnego oraz przyszły poziom zaspokajania potrzeb mieszkańców.

Skłonność jednostek samorządu terytorialnego do inwestowania jest rezultatem lokalnych potrzeb i możliwości ich zaspakajania. Rozmiary i tempo procesów rozwojowych poszczególnych gmin są ściśle wyznaczone wysokością osiągniętych dochodów budżetowych, posiadanym majątkiem i rozmiarami potrzeb inwestycyjnych.

W poniższych zestawieniach tabelarycznych przedstawiono dane dotyczące kształtowania się wydatków inwestycyjnych gmin w okresie 1995-2015, z wyszczególnieniem wartości dla gmin ogółem, gmin miejskich, miejsko-wiejskich, wiejskich oraz miast na prawach powiatu.

Tabela 4.1.

Wydatki inwestycyjne gmin (wg typów) i miast na prawach powiatu w latach 1995-2015

Wyszczególnienie	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Gminy ogółem	3 395,6	5 025,8	6 870,1	7 420,6	7 197,8	7 453,6	7 363,3	5 994,8	6 173,5	7 391,5	8 218,8
Gminy miejskie	1 174,9	1 671,2	2 377,6	2 655,6	2 645,6	3 064,2	2 895,4	1 181,1	1 155,5	1 400,1	1 883,7
Gminy wiejskie	999,0	1 416,4	1 860,9	2 032,2	1 950,3	1 857,2	1 889,1	1 969,5	1 883,8	2 249,4	2 574,5
Gminy miejsko-wiejskie	1 221,7	1 938,2	2 631,6	2 732,8	2 601,8	2 532,2	2 578,8	2 844,2	3 134,3	3 742,0	3 760,6
Miasta na prawach powiatu	1 218,7	1 915,5	2 653,9	3 239,1	3 439,7	3 722,5	3 846,6	5 002,4	3 580,0	4 495,9	5 537,6
Wyszczególnienie	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Dynamika 2015/1995
Gminy ogółem	10 691,5	10 362,8	12 552,9	15 776,8	19 690,2	17 922,3	13 857,5	12 859,9	15 143,4	14 209,0	418,46
Gminy miejskie	2 553,3	2 466,2	3 054,8	3 686,2	4 130,5	3 730,3	2 914,4	2 452,2	2 952,1	2 786,5	237,18
Gminy wiejskie	3 348,4	3 301,1	4 094,6	5 133,7	6 292,4	5 863,5	4 651,3	4 197,8	4 946,4	4 680,3	468,52
Gminy miejsko-wiejskie	4 789,9	4 595,6	5 403,6	6 956,9	9 267,3	8 328,5	6 291,8	6 210,0	7 244,9	6 742,1	551,85
Miasta na prawach powiatu	7 853,5	9 865,7	11 135,2	12 081,4	12 698,1	12 365,0	12 103,3	11 455,4	13 625,8	12 211,7	1 002,02

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

W latach 1995-2015 wydatki inwestycyjne gmin zwiększyły się z 3,4 mld zł. w 1995 r. do 7,4 mld zł w 2000 r., 8,2 mld zł w 2005 r., 19,7 mld zł w 2010 r., a następnie uległy obniżeniu do 12,9 mld zł w 2012 r. oraz 14,2 mld zł w 2015 r. W całym analizowanym okresie nastąpił przyrost ich wartości o 318% (a w cenach stałych o 33,4%). W tym samym okresie dynamika wydatków bieżących była wyższa i wyniosła 631%. Jest to zjawisko niekorzystne skutkujące obniżeniem własnego potencjału inwestycyjnego gmin.

Dynamikę wydatków inwestycyjnych gmin oraz miast na prawach powiatu przedstawiono na rysunkach 4.1, 4.2. (w cenach bieżących) oraz 4.3 (w cenach stałych).

W tabeli 2 przedstawiono wydatki inwestycyjne wybranych jednostek samorządu terytorialnego w cenach stałych zestawione dla okresu 1995-2015.

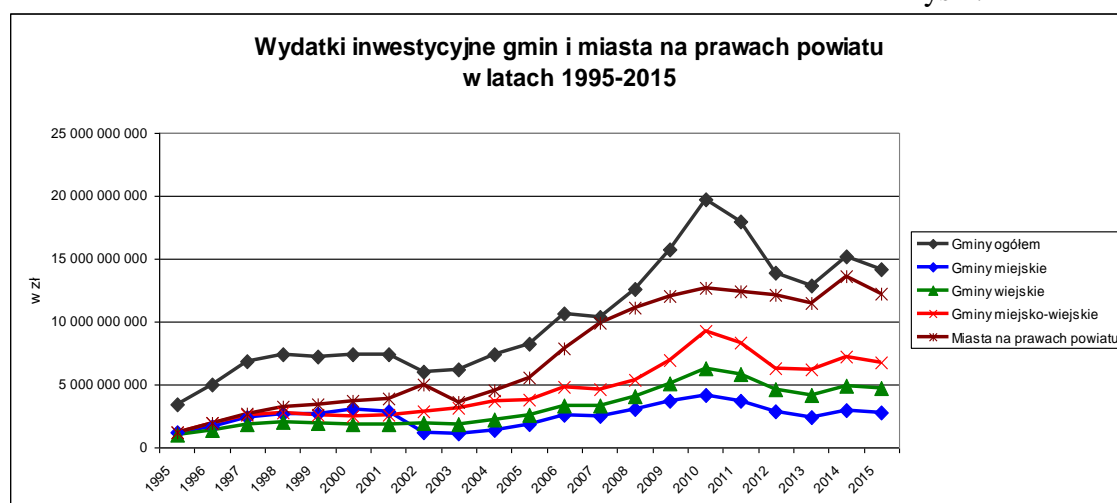
Tabela 4.2

Wydatki inwestycyjne gmin (wg typów) i miast na prawach powiatu w latach 1995-2015 – ceny stałe

Wyszczególnienie	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Gminy ogółem	10 557,9	12 227,7	14 925,1	14 030,6	12 172,9	11 747,9	10 540,9	8 134,5	8 220,8	9 764,6	10 490,3
Gminy miejskie	3 653,0	4 066,1	5 165,2	5 021,1	4 474,3	4 829,6	4 144,9	1 602,7	1 538,7	1 849,6	2 404,3
Gminy miejsko-wiejskie	3 106,1	3 446,0	4 042,9	3 842,4	3 298,4	2 927,2	2 704,4	2 672,4	2 508,5	2 971,6	3 286,0
Gminy wiejskie	3 798,7	4 715,6	5 717,0	5 167,1	4 400,2	3 991,1	3 691,7	3 859,4	4 173,6	4 943,4	4 799,9
Miasta na prawach powiatu	3 789,4	4 660,4	5 765,5	6 124,3	5 817,3	5 867,1	5 506,6	6 787,9	4 767,2	5 939,3	7 068,1
Wyszczególnienie	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Dynamika 2015/1995
Gminy ogółem	13 365,8	12 826,6	15 158,4	18 283,6	22 047,1	19 559,0	14 499,6	12 975,6	15 143,4	14 081,1	133,37
Gminy miejskie	3 192,0	3 052,5	3 688,8	4 271,9	4 625,0	4 070,9	3 049,5	2 474,2	2 952,1	2 761,5	75,59
Gminy miejsko-wiejskie	4 185,9	4 085,9	4 944,5	5 949,4	7 045,6	6 399,0	4 866,8	4 235,5	4 946,4	4 638,2	149,32
Gminy wiejskie	5 988,0	5 688,2	6 525,2	8 062,3	10 376,5	9 089,1	6 583,3	6 265,9	7 244,9	6 681,4	175,88
Miasta na prawach powiatu	9 817,9	12 211,2	13 446,4	14 001,0	14 218,0	13 494,3	12 664,1	11 558,5	13 625,8	12 101,8	319,36

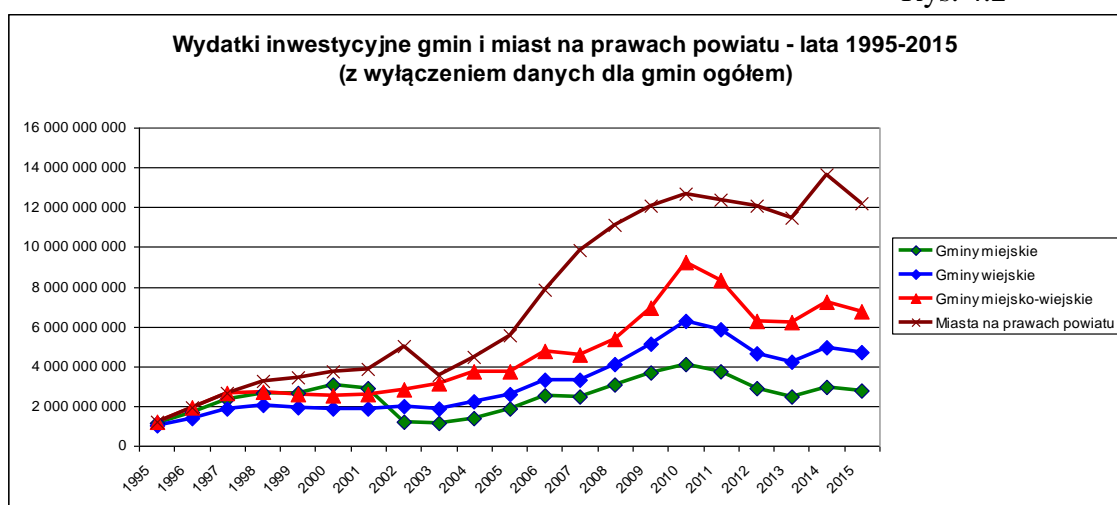
Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Rys 4.1

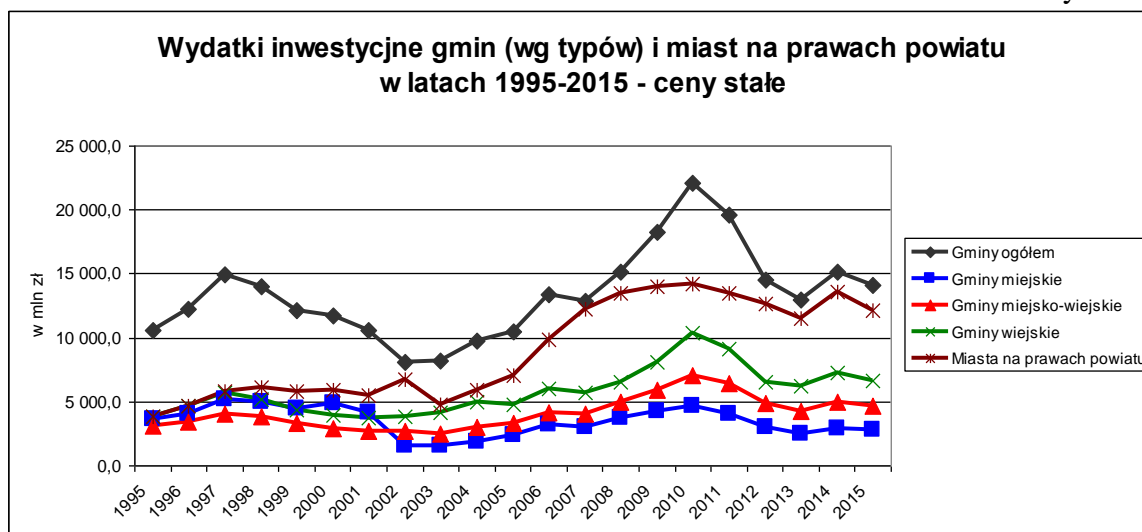

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS.

Rys. 4.2

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS.

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS.

W analizowanym okresie najwyższa dynamika wydatków inwestycyjnych, notowana przede wszystkim w miastach na prawach powiatu i gminach miejskich (ale także w innych typach gmin) cechuje podokres 2006-2010. W tym czasie władze samorządowe efektywnie wykorzystywały następstwa dobrej koniunktury, skutecznie pozyskiwały także fundusze unijne na realizację projektów inwestycyjnych. W okresie tym znacznie wzrosło także zadłużenie z tytułu współfinansowania przedsięwzięć realizowanych przy udziale dotacji unijnych. W wybranych latach tempo wzrostu wydatków inwestycyjnych było tu wyższe od dynamiki wydatków ogółem.

Mając na uwadze zakres realizowanych zadań i wielkość dochodów budżetowych różnych samorządów, można zauważyć duże różnice występujące pomiędzy poszczególnymi typami jednostek terytorialnych. Po zsumowaniu wszystkich wydatków inwestycyjnych gmin i miast na prawach powiatu okresu 1995-2015 należy stwierdzić, że:

- w miastach na prawach powiatu zrealizowano 40,3% całości wydatków inwestycyjnych,
- na gminy wiejskie przypadło 25,9% poniesionych wydatków inwestycyjnych,
- w gminach miejsko-wiejskich wykonano 18,3% ogółu inwestycji gmin i miast na prawach powiatu,
- w gminach miejskich zrealizowano 15,5% ogółu inwestycji zrealizowany przez samorządy szczebla podstawowego.

W podsektorze samorządowym to właśnie gminy i miasta na prawach powiatu są największymi inwestorami. Przypada na nie ponad 85% całości inwestycji samorządowych.

Tak więc polityka inwestycyjna gmin i miast na prawach powiatu ma istotne znaczenie dla kształtowania tempa i kierunków rozwoju infrastruktury.

Analizując terytorialne zróżnicowanie dynamiki wzrostu wydatków inwestycyjnych w gminach i miastach na prawach należy wskazać, że :

- w gminach miejskich – przy średnim tempie wzrostu 318% - ich najszybszy przyrost notowano w województwach: kujawsko-pomorskim (+559%), podlaskim (+527%), pomorskim (+521%) i małopolskim (+513%), a najwolniejszy w: mazowieckim (+161%), opolskim (+196%), dolnośląskim (+256%) i warmińsko-mazurskim (+265%);
- w gminach wiejskich – średni przyrost dochodów wyniósł 452%, a jego najwyższe wartości notowano w: kujawsko-pomorskim (+726%), pomorskim (+721%), podlaskim (+548%), i małopolskim (+527%), a najwolniejszy w: opolskim (+223%), dolnośląskim (+316%), podkarpackim (+336%) i zachodniopomorskim (+381%);
- w gminach miejsko-wiejskich – dynamika zmian przyjęła średnią wartość 369% - a ich najszybszy przyrost notowano w województwach: małopolskim (+570%), podlaskim (+550%), mazowieckim (+516%) i podkarpackim (+485%), a najwolniejszy w: opolskim (+193%), dolnośląskim (+249%) warmińsko-mazurskim (+257%) i zachodniopomorskim (+280%);
- w miastach na prawach powiatu – średnie tempo wzrostu wyniosło +902%, a najwyższe tempo wzrostu zanotowano w województwach: mazowieckim (+2879%), warmińsko-mazurskim (+2180%), podkarpackim (+1559%) i dolnośląskim (+949%), a najniższe w lubuskim (+150%), opolskim (+265%), lubelskim (+653%) i śląskim (+688%).

Po zsumowaniu wartości wydatków inwestycyjnych dla całego okresu 1995-2015 na poszczególne województwa przypadł następujący odsetek ogólnej wartości wydatków inwestycyjnych gmin w Polsce:

- mazowieckie - 16,49%.
- wielkopolskie - 9,13%,
- małopolskie - 9,07%,
- dolnośląskie - 8,47%,
- śląskie -7,44%,
- łódzkie - 6,41%,
- podkarpackie - 6,13%,
- pomorskie - 5,75%,
- lubelskie - 5,58%,

- zachodniopomorskie - 4,63%,
- kujawsko-pomorskie - 4,49%,
- świętokrzyskie - 3,99%,
- warmińsko-mazurskie - 3,97%,
- podlaskie - 2,91%,
- lubuskie - 2,83%,
- opolskie - 2,70%.

Analiza wydatków inwestycyjnych wykazuje duże zróżnicowanie terytorialne ich wielkości i struktury, w zależności od funkcji, gęstości zaludnienia, poziomu uprzemysłowienia i ogólnego rozwoju gospodarczego gmin. Zakres i kierunki inwestowania są ściśle uwarunkowane wielkością budżetu, stanem majątku komunalnego oraz przyjętą lokalną polityką rozwoju. Racjonalnie prowadzona polityka finansowa stanowi jedno z najważniejszych uwarunkowań realizacji szerokiego zakresu zadań inwestycyjnych.

Miernikiem obrazującym aktywność inwestycyjną jest udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem. Informuje on o preferencjach polityki finansowej władz lokalnych w rozdziale środków budżetowych na obsługę bieżącą i potrzeby rozwojowe.

Zestawienie porównawcze obrazujące udział inwestycji w całości budżetów gmin (wg typów) i miast na prawach powiatu zawiera tabela 4.3 i wykres 4.4.

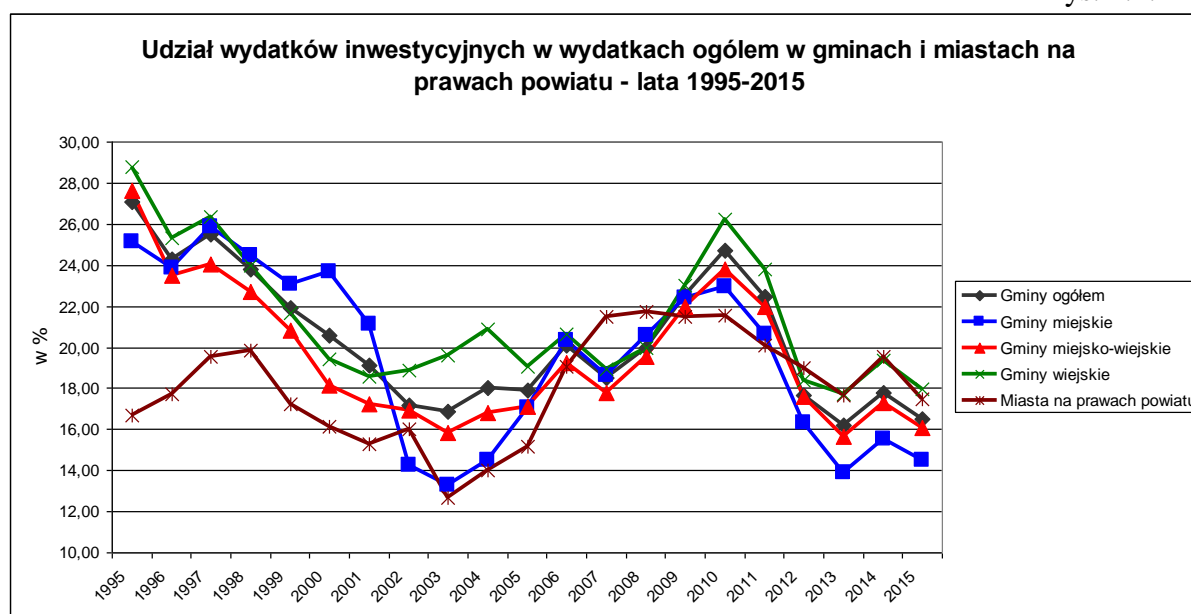
Tabela 4.3.

Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem jednostek samorządu terytorialnego w latach 1995-2015 (w%)

Wyszczególnienie	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Gminy ogółem	27,09	24,29	25,52	23,79	21,92	20,58	19,09	17,15	16,87	18,05	17,93
Gminy miejskie	25,14	23,83	25,86	24,48	23,09	23,68	21,14	14,27	13,27	14,47	17,03
Gminy miejsko-wiejskie	27,62	23,51	24,02	22,72	20,79	18,14	17,23	16,96	15,81	16,83	17,12
Gminy wiejskie	28,77	25,33	26,38	23,98	21,69	19,43	18,54	18,89	19,63	20,91	19,05
Miasta na prawach powiatu	16,71	17,72	19,53	19,86	17,23	16,13	15,30	16,01	12,70	13,99	15,18
Wyszczególnienie	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Gminy ogółem	20,10	18,48	19,96	22,54	24,69	22,49	17,65	16,19	17,80	16,53	
Gminy miejskie	20,36	18,61	20,56	22,38	22,97	20,67	16,32	13,90	15,53	14,47	
Gminy miejsko-wiejskie	19,22	17,81	19,56	22,00	23,79	21,99	17,59	15,68	17,27	16,07	
Gminy wiejskie	20,63	18,92	19,94	23,04	26,25	23,81	18,40	17,73	19,36	17,94	
Miasta na prawach powiatu	19,04	21,50	21,76	21,50	21,54	20,10	18,99	17,64	19,56	17,49	

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS.

Rys. 4.4.

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS.

Analiza zebranego materiału statystycznego oraz wyniki przeprowadzonych obliczeń wykazują, że:

- najwyższy udział inwestycji w budżetach gmin notowano w połowie lat dziewięćdziesiątych. Zmniejszą się on po przejściu przez samorzady zadań oświatowych, a także w wyniku stopniowego ograniczania wsparcia inwestycji samorządowych dotacjami budżetu państwa;
- wyraźnie uwidacznia się zależność udziału inwestycji w budżetach samorządowych od ogólnej koniunktury gospodarczej – udział ten obniżał się w okresach kryzysu (zwłaszcza kryzysu finansów publicznych), a wzrastał w fazie ożywienia gospodarczego,
- począwszy od 2010 roku ma miejsce stały, pogłębiający się spadek udziału inwestycji samorządowych w budżetach gmin (silnie zjawisko to uwidacznia się także w 2016r).

W 2015 r. udział inwestycji w budżetach wyniósł: w gminach ogółem 16,5%, w gminach miejskich 14,5 %, miejsko-wiejskich 16,1%, wiejskich 17,9% a w miastach na prawach powiatu 17,5 %.

W tabeli 4.4. przedstawiono wyniki obliczeń – średniej wartości wskaźnika udziału wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem obliczone dla całego analizowanego okresu 1995-2015.

Tabela 4.4

Średnia wartość wskaźnika udziału wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem dla obliczona dla okresu 1995-2015

Wyszczególnienie	Gminy ogółem	Gminy miejskie	Gminy miejsko-wiejskie	Gminy wiejskie	Miasta na prawach powiatu
POLSKA	20,42	19,62	19,61	21,36	18,07
DOLNOŚLĄSKIE	21,01	18,40	20,98	24,39	19,27
KUJAWSKO-POMORSKIE	18,02	16,25	17,02	19,47	18,04
LUBELSKIE	19,46	19,03	18,58	19,84	16,38
LUBUSKIE	19,23	18,98	19,33	19,03	17,71
ŁÓDZKIE	20,87	17,19	22,23	22,66	17,72
MAŁOPOLSKIE	20,71	21,15	20,01	21,12	16,00
MAZOWIECKIE	23,00	22,01	23,46	22,64	17,78
OPOLSKIE	16,97	17,66	15,49	19,63	18,72
PODKARPACKIE	19,63	17,95	20,03	20,03	19,57
PODLASKIE	20,89	19,22	19,40	22,32	19,01
POMORSKIE	20,21	20,20	18,04	21,01	20,63
ŚLĄSKIE	20,39	18,65	18,87	22,59	17,17
ŚWIĘTOKRZYSKIE	20,46	17,43	19,70	22,09	16,65
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	17,88	19,08	17,41	17,38	17,20
WIELKOPOLSKIE	19,79	18,07	19,31	21,21	20,28
ZACHODNIOPOMORSKIE	19,62	18,11	18,72	22,40	19,71

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS.

Badając regionalne zróżnicowanie wielkości udziału wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem należy zwrócić uwagę na różnice występujące w poszczególnych regionach:

- w gminach miejskich – przy średnim udziale inwestycji w wydatkach ogółem wynoszącym 19,6% - ich najwyższy udział notowano w województwach: mazowieckim (22,0%), małopolskim (21,2%), pomorskim (+20,2%) i podlaskim (19,2%), a najniższy w: kujawsko-pomorskim (+16,3%), łódzkim (17,2%), świętokrzyskim (17,4%) i opolskim (17,7%);
- w gminach wiejskich – średni udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem wyniósł 19,6%, a jego najwyższe wartości notowano w: mazowieckim (+23,5%), łódzkim (22,3%), dolnośląskim (21,0%), i podkarpackim (20,0%), a najniższy w: opolskim (15,5%), kujawsko-pomorskim (17,0%), warmińsko-mazurskim (17,0%) i pomorskim (+17,0%);
- w gminach miejsko-wiejskich – średni udział wydatków inwestycyjnych w budżetach wyniósł 20,4%, a jego najwyższe wartości cechowały województwa: dolnośląskie (24,4%), łódzkie (22,7%), mazowieckie (22,6%) i śląskie (22,6%), a najniższe: warmińsko-mazurskie (17,4%), lubuskie (19,0%), kujawsko-pomorskie (19,5%) i opolskie (19,6%),

- w miastach na prawach powiatu – średni udział wydatków inwestycyjnych wyniósł 18,1%, najwyższe wartości wskaźnika cechowały województwa: pomorskie (20,6%), wielkopolskie (20,3%), zachodniopomorskie (19,7%) i podkarpackie (19,6%), a najniższe małopolskie (16,0%), opolskie (16,4%), świętokrzyskie(16,7%) i warmińsko-mazurskie (17,2%).

Podsumowując można stwierdzić, że przedstawione wyniki obrazują duże zróżnicowanie poziomu i dynamiki zmian analizowanego wskaźnika w poszczególnych typach analizowanych jednostek samorządu terytorialnego. Wyższy udział wydatków inwestycyjnych notowano na terenach o charakterze rolniczym oraz w niektórych obszarach o silnym potencjale gospodarczym. Zanotowany wzrost był wynikiem realizacji nowych inwestycji, zwłaszcza rozbudowy dróg, sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, gospodarki odpadami, ale także inwestowania w oświatę, kulturę, i sport. O szczególnie intensywnej działalności inwestycyjnej można mówić na terenach wiejskich, gdzie dzięki zewnętrznemu dofinansowaniu przedsięwzięć (w tym funduszy unijnych) władze gminne wykorzystywały możliwość zwiększenia wielkości i udziału wydatków inwestycyjnych. Z kolei w wielu średnich i dużych miastach zauważa się obniżenie własnego potencjału inwestycyjnego, będące następstwem realizacji wzrostu kosztów ich bieżącego funkcjonowania, co miało wymiar we wzroście wydatków bieżących.

Szczegółowe zestawienia obrazujące wielkości wydatków inwestycyjnych w poszczególnych typach gmin oraz miastach na prawach powiatu przedstawiono w poniższych tabelach (4.5. – 4.9). Ilustracja graficzna są rysunki 4.5-4.9.

Z kolei udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem w zestawieniu dla poszczególnych województw wg typów gmin przedstawiono w tabelach 4.10 - 4.15 i na rysunkach 4.10-4.15. Dane zostały zebrane dla okresu 1999-2015.

Tabela 4.5.. Wydatki inwestycyjne gmin w latach 1995-2015 w mln zł

Wyszczególnienie	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Polska	3 395,6	5 025,8	6 870,1	7 420,6	7 197,8	7 453,6	7 363,3	5 994,8	6 173,5	7 391,5	8 218,8	691,5	362,8	552,9	776,8	690,2	922,3	857,5	859,9	143,4	209,0
Dolnośląskie	315,3	409,4	595,8	744,9	608,3	614,9	520,9	476,6	468,3	608,6	644,0	970,6	954,6	1 148,2	1 258,0	1 687,2	1 488,5	1 206,9	1 116,1	1 306,3	1 121,7
Kujawsko-pomorskie	122,6	193,2	224,0	253,2	234,1	268,6	276,2	273,5	281,1	283,0	339,1	500,2	401,4	528,2	747,5	970,8	845,8	688,2	617,2	831,7	807,8
Lubelskie	191,0	282,6	365,7	314,3	294,6	287,3	295,2	346,3	359,8	427,7	417,0	531,3	503,2	560,5	791,1	1 295,2	1 210,3	889,6	749,0	947,6	978,2
Lubuskie	84,9	135,9	177,6	226,0	199,0	177,4	173,3	159,5	202,1	217,4	308,0	363,2	310,0	314,4	499,6	683,3	459,7	290,4	309,7	438,5	362,6
Łódzkie	206,8	321,9	432,8	419,7	371,5	348,1	364,8	401,6	412,7	491,1	565,7	691,4	696,8	934,7	1 117,5	1 302,3	1 078,7	894,4	878,9	965,4	910,8
Małopolskie	248,7	371,8	495,8	597,8	524,9	458,4	468,8	579,2	605,1	646,8	747,1	928,2	949,8	1 145,7	1 451,6	1 692,0	1 916,4	1 488,4	1 270,2	1 432,4	1 525,1
Mazowieckie	765,8	1 117,9	1 711,2	1 828,7	1 964,7	2 469,4	2 423,3	803,6	745,1	1 026,3	1 211,6	1 555,1	1 683,9	2 139,3	2 295,0	2 245,1	2 095,0	1 743,9	1 746,4	1 986,5	1 999,5
Opolskie	112,5	151,5	173,3	220,4	221,9	172,9	158,1	144,4	152,5	213,8	248,5	331,7	309,5	316,6	452,3	587,2	476,3	356,5	311,3	383,7	332,4
Podkarpackie	177,0	287,8	395,2	382,7	437,1	390,8	377,2	418,1	474,8	503,4	488,0	620,6	595,5	692,0	1 006,3	1 395,6	1 139,7	814,5	870,9	983,3	759,8
Podlaskie	75,7	127,7	176,2	173,0	182,2	166,5	190,9	187,6	228,8	227,5	264,6	319,5	254,2	290,9	523,6	643,2	534,9	351,2	397,1	481,4	474,5
Pomorskie	148,1	223,5	318,2	337,7	302,3	323,2	344,5	369,0	343,1	416,1	447,8	653,2	603,8	804,7	872,8	1 208,6	1 153,8	857,9	787,2	952,0	920,4
Śląskie	252,5	355,8	448,6	481,4	426,0	372,0	428,4	461,5	506,3	632,5	670,8	869,6	899,3	942,8	1 208,2	1 360,7	1 324,8	1 035,4	1 051,8	1 192,3	1 127,6
Świętokrzyskie	118,7	176,0	251,0	254,3	239,4	239,3	228,6	229,3	280,1	352,1	317,0	441,0	331,3	402,9	725,8	1 026,9	808,5	573,7	499,9	577,9	518,5
Warmińsko-mazurskie	139,2	223,2	250,7	252,3	243,6	219,4	232,4	253,6	258,2	274,1	315,9	402,7	404,1	473,3	616,0	1 004,8	848,9	618,2	453,7	574,6	508,1
Wielkopolskie	286,9	420,9	556,5	618,2	632,0	636,1	632,1	622,3	597,8	708,6	848,3	965,2	991,6	1 249,0	1 457,5	1 695,7	1 664,2	1 340,8	1 126,9	1 402,1	1 235,4
Zachodniopomorskie	150,0	226,7	297,5	316,0	316,2	309,5	248,7	268,8	257,8	362,6	385,5	548,1	473,7	609,7	754,1	891,5	876,9	707,7	673,6	687,6	626,7

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Tabela 4.6. Wydatki inwestycyjne gmin miejskich w latach 1995-2015 w mln zł

Wyszczególnienie	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Polska	1 174,9	1 671,2	2 377,6	2 655,6	2 645,6	3 064,2	2 895,4	1 181,1	1 155,5	1 400,1	1 883,7	2 553,3	2 466,2	3 054,8	3 686,2	4 130,5	3 730,3	2 914,4	2 452,2	2 952,1	2 786,5
Dolnośląskie	95,2	113,7	163,0	249,9	219,5	212,7	144,1	126,2	146,9	147,1	256,0	356,7	311,7	368,3	398,2	600,7	476,7	371,4	317,6	401,9	285,3
Kujawsko-pomorskie	20,5	37,0	43,0	48,1	37,8	52,1	44,3	34,4	28,8	32,7	59,8	86,9	53,1	95,9	133,0	173,6	134,6	127,1	70,7	93,5	102,3
Lubelskie	38,5	52,3	79,1	75,9	68,9	69,2	52,7	64,1	53,0	58,5	100,2	110,3	118,9	141,6	198,3	239,4	287,0	216,8	152,4	175,3	241,9
Lubuskie	20,4	37,6	35,9	55,0	38,4	38,8	32,6	25,1	27,0	32,3	49,3	72,0	56,6	47,7	90,7	118,2	113,0	62,6	46,7	74,5	68,7
Łódzkie	75,3	112,8	152,1	148,5	120,4	95,4	101,5	93,1	79,9	90,8	146,2	165,1	165,6	252,3	266,6	307,7	252,5	189,0	217,2	232,8	171,8
Małopolskie	33,9	49,1	65,9	81,1	78,6	61,3	54,8	68,2	61,3	57,6	71,1	87,4	99,6	109,1	135,2	164,3	173,5	160,9	143,8	159,9	137,8
Mazowieckie	510,3	725,5	1 146,3	1 268,1	1 382,2	1 851,7	1 810,0	136,1	142,0	189,1	281,9	363,0	383,6	480,0	586,5	494,4	436,7	345,1	328,8	343,4	412,3
Opolskie	17,1	17,8	29,4	42,7	34,2	19,3	11,8	16,2	17,0	40,8	41,7	52,5	32,7	41,9	61,3	70,2	48,2	32,8	23,4	44,9	42,9
Podkarpackie	47,2	54,8	64,9	70,7	77,8	72,9	79,6	75,2	60,4	78,3	111,7	129,7	138,6	133,4	180,1	189,2	194,8	193,0	168,4	186,5	133,4
Podlaskie	16,1	30,9	41,1	33,4	35,1	38,6	32,9	34,8	66,7	32,9	53,1	62,0	52,8	58,6	106,3	118,8	81,6	61,3	61,5	72,2	87,8
Pomorskie	50,6	85,1	122,3	143,6	124,9	125,5	118,4	119,6	107,2	136,9	157,9	279,1	245,8	303,8	306,6	356,3	367,1	278,7	208,7	280,9	271,4
Śląskie	102,8	140,8	178,0	186,5	158,7	138,1	172,1	149,9	156,2	229,9	235,1	325,0	347,2	401,2	458,8	436,0	445,0	350,6	344,8	397,8	407,2
Świętokrzyskie	22,6	27,2	43,8	34,5	34,5	42,1	35,4	42,4	36,5	56,9	41,3	110,7	65,1	71,2	125,3	172,9	126,9	94,8	49,0	39,8	37,2
Warmińsko-mazurskie	49,9	76,9	65,1	68,3	71,2	68,1	62,8	72,3	66,2	78,2	99,1	119,2	118,5	179,9	211,9	301,5	254,7	158,6	94,7	144,9	125,2
Wielkopolskie	45,5	66,2	84,1	93,4	97,7	109,3	100,9	95,6	71,9	71,1	109,9	132,5	177,3	234,9	265,2	219,8	160,3	152,8	136,4	182,5	135,1
Zachodniopomorskie	29,1	43,4	63,6	55,9	65,8	69,1	41,4	27,8	34,4	67,0	69,3	101,3	99,1	135,0	162,2	167,4	177,8	118,8	88,2	121,4	126,2

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Tabela 4.7 Wydatki inwestycyjne gmin miejsko-wiejskich w latach 1995-2015 w mln zł

Wyszczególnienie	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Polska	999,0	1 416,4	1 860,9	2 032,2	1 950,3	1 857,2	1 889,1	1 969,5	1 883,8	2 249,4	2 574,5	3 348,4	3 301,1	4 094,6	5 133,7	6 292,4	5 863,5	4 651,3	4 197,8	4 946,4	4 680,3
Dolnośląskie	117,6	153,5	243,0	283,4	210,4	235,7	200,1	189,7	172,2	231,0	203,0	333,2	315,3	402,1	476,3	582,6	559,1	436,9	429,0	456,7	410,4
Kujawsko-pomorskie	53,2	74,7	76,0	87,2	82,5	87,2	91,0	92,3	87,2	86,9	108,6	166,7	144,4	176,6	239,0	344,3	294,3	239,7	198,8	308,3	302,2
Lubelskie	31,1	40,2	50,4	41,6	36,8	35,8	44,1	41,4	47,1	51,6	59,7	78,4	58,4	73,9	111,9	206,9	144,9	137,9	116,2	148,0	135,3
Lubuskie	48,4	67,2	97,2	114,9	109,5	86,6	90,6	86,0	117,8	111,5	178,3	181,5	182,6	175,4	263,5	359,5	203,6	131,2	178,2	234,3	198,0
Łódzkie	39,4	68,2	95,4	92,2	85,7	77,2	83,8	96,9	95,8	106,3	104,4	162,0	158,3	203,6	244,2	332,4	289,7	251,0	215,2	240,4	225,3
Małopolskie	90,9	119,5	163,4	212,4	189,1	175,0	179,2	212,1	185,5	217,2	293,3	350,8	370,6	444,5	575,5	643,0	852,7	636,5	514,9	550,4	610,1
Mazowieckie	100,8	143,8	207,7	205,1	234,2	244,9	238,3	250,7	203,8	284,1	338,8	408,6	515,5	743,1	676,4	599,6	524,1	536,6	520,5	580,8	621,2
Opolskie	61,7	86,6	86,8	113,8	128,1	92,6	91,7	72,8	67,4	92,1	125,0	175,4	171,9	182,9	272,1	326,2	275,8	192,7	161,7	206,0	180,6
Podkarpackie	40,3	74,1	102,5	89,0	109,5	95,2	90,3	101,2	121,0	118,7	116,5	184,5	151,8	186,4	258,4	408,8	339,7	241,9	259,5	272,7	235,7
Podlaskie	19,2	26,0	37,0	36,6	40,5	38,6	61,0	47,3	44,9	59,7	68,6	84,7	69,1	79,7	150,4	179,2	160,0	83,7	110,9	139,6	124,9
Pomorskie	35,2	43,5	50,4	54,7	42,0	49,4	62,4	77,6	76,2	81,6	72,1	72,1	76,1	114,9	157,1	206,4	205,0	131,7	117,9	169,3	137,4
Śląskie	40,6	50,0	57,5	72,7	74,0	57,6	63,1	85,0	84,5	97,9	109,5	121,2	156,7	175,7	238,2	219,3	226,8	162,8	145,2	186,1	181,4
Świętokrzyskie	42,8	58,1	84,3	85,9	82,2	74,5	76,3	67,7	82,5	100,9	93,7	115,5	106,2	135,6	237,3	314,7	258,5	208,0	175,2	205,7	202,7
Warmińsko-mazurskie	43,3	68,2	83,1	82,7	87,3	67,8	76,1	92,4	87,8	87,9	105,1	151,5	153,8	151,9	203,2	349,9	298,0	212,2	160,6	180,1	154,6
Wielkopolskie	153,6	217,5	280,3	310,5	293,9	296,7	311,4	314,8	284,9	339,4	397,7	472,0	431,5	563,3	677,5	797,6	796,4	681,4	533,2	716,2	653,3
Zachodniopomorskie	80,8	125,3	146,0	149,5	144,8	142,4	129,7	141,5	125,1	182,7	200,2	290,1	239,0	285,0	352,6	422,2	434,8	367,0	360,7	351,8	307,1

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Tabela 4.8 Wydatki inwestycyjne gmin wiejskich w latach 1995-2015 w mln zł

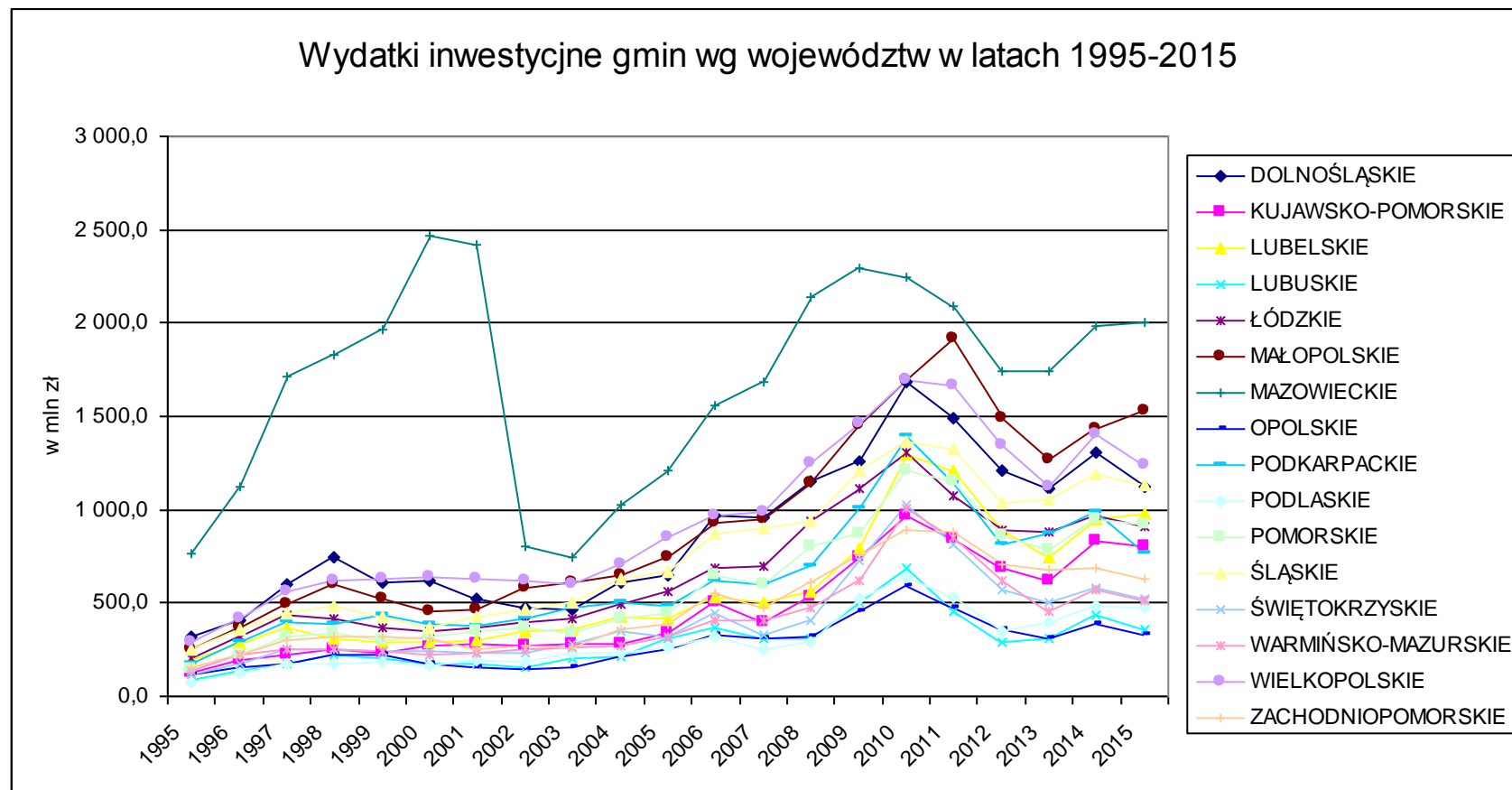
Wyszczególnienie	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Polska	1 221,7	1 938,2	2 631,6	2 732,8	2 601,8	2 532,2	2 578,8	2 844,2	3 134,3	3 742,0	3 760,6	4 789,9	4 595,6	5 403,6	6 956,9	9 267,3	8 328,5	6 291,8	6 210,0	7 244,9	6 742,1
Dolnośląskie	102,4	142,2	189,8	211,6	178,4	166,5	176,7	160,7	149,1	230,5	185,0	280,7	327,7	377,8	383,5	503,9	452,8	398,7	369,5	447,6	426,0
Kujawsko-pomorskie	48,8	81,5	104,9	117,9	113,8	129,3	140,9	146,8	165,0	163,5	170,7	246,6	203,9	255,8	375,5	452,9	416,8	321,4	347,8	429,9	403,2
Lubelskie	121,4	190,1	236,1	196,7	189,0	182,3	198,4	240,7	259,7	317,6	257,1	342,6	325,9	345,0	480,8	848,9	778,3	534,8	480,4	624,3	601,0
Lubuskie	16,0	31,1	44,6	56,1	51,1	52,1	50,2	48,4	57,3	73,7	80,4	109,6	70,9	91,4	145,4	205,6	143,0	96,7	84,8	129,8	95,8
Łódzkie	92,2	140,9	185,3	179,0	165,4	175,5	179,5	211,5	236,9	294,0	315,1	364,3	372,9	478,8	606,6	662,1	536,6	454,4	446,6	492,2	513,7
Małopolskie	123,9	203,1	266,5	304,3	257,2	222,0	234,8	298,9	358,2	372,0	382,6	490,0	479,7	592,2	740,9	884,7	890,2	691,0	611,5	722,1	777,1
Mazowieckie	154,7	248,7	357,3	355,6	348,3	372,8	375,0	416,9	399,3	553,0	590,9	783,5	784,8	916,2	1 032,1	1 151,1	1 134,2	862,2	897,1	1 062,3	965,9
Opolskie	33,7	47,2	57,1	64,0	59,5	61,0	54,5	55,3	68,1	80,9	81,9	103,8	104,9	91,8	118,9	190,8	152,3	131,0	126,1	132,8	108,8
Podkarpackie	89,6	158,9	227,8	223,1	249,8	222,7	207,3	241,7	293,4	306,4	259,7	306,4	305,1	372,2	567,8	797,6	605,3	379,6	443,0	524,1	390,7
Podlaskie	40,3	70,7	98,1	102,9	106,6	89,3	97,0	105,6	117,2	135,0	142,9	172,9	132,3	152,6	267,0	345,2	293,2	206,2	224,7	269,6	261,8
Pomorskie	62,3	94,9	145,6	139,4	135,5	148,3	163,6	171,7	159,6	197,6	217,9	302,0	282,0	385,9	409,1	646,0	581,8	447,5	460,6	501,8	511,6
Śląskie	109,1	165,0	213,1	222,2	193,4	176,2	193,2	226,6	265,7	304,7	326,1	423,4	395,4	365,9	511,1	705,5	653,0	522,0	561,8	608,4	539,0
Świętokrzyskie	53,3	90,7	123,0	133,9	122,7	122,6	116,9	119,2	161,1	194,3	182,1	214,7	160,0	196,1	363,2	539,2	423,1	270,9	275,7	332,4	278,6
Warmińsko-mazurskie	46,1	78,1	102,5	101,3	85,1	83,5	93,5	88,8	104,3	108,0	111,7	132,0	131,9	141,5	201,0	353,5	296,2	247,4	198,4	249,7	228,4
Wielkopolskie	87,8	137,1	192,1	214,3	240,4	230,0	219,8	211,9	241,1	298,0	340,7	360,7	382,9	450,8	514,8	678,4	707,5	506,6	457,3	503,5	447,0
Zachodniopomorskie	40,1	58,1	87,8	110,6	105,6	98,0	77,5	99,5	98,3	112,9	115,9	156,7	135,7	189,7	239,3	301,9	264,3	221,8	224,7	214,4	193,4

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Tabela 4.9 Wydatki inwestycyjne miast na prawach powiatu w latach 1995-2015 w mln zł

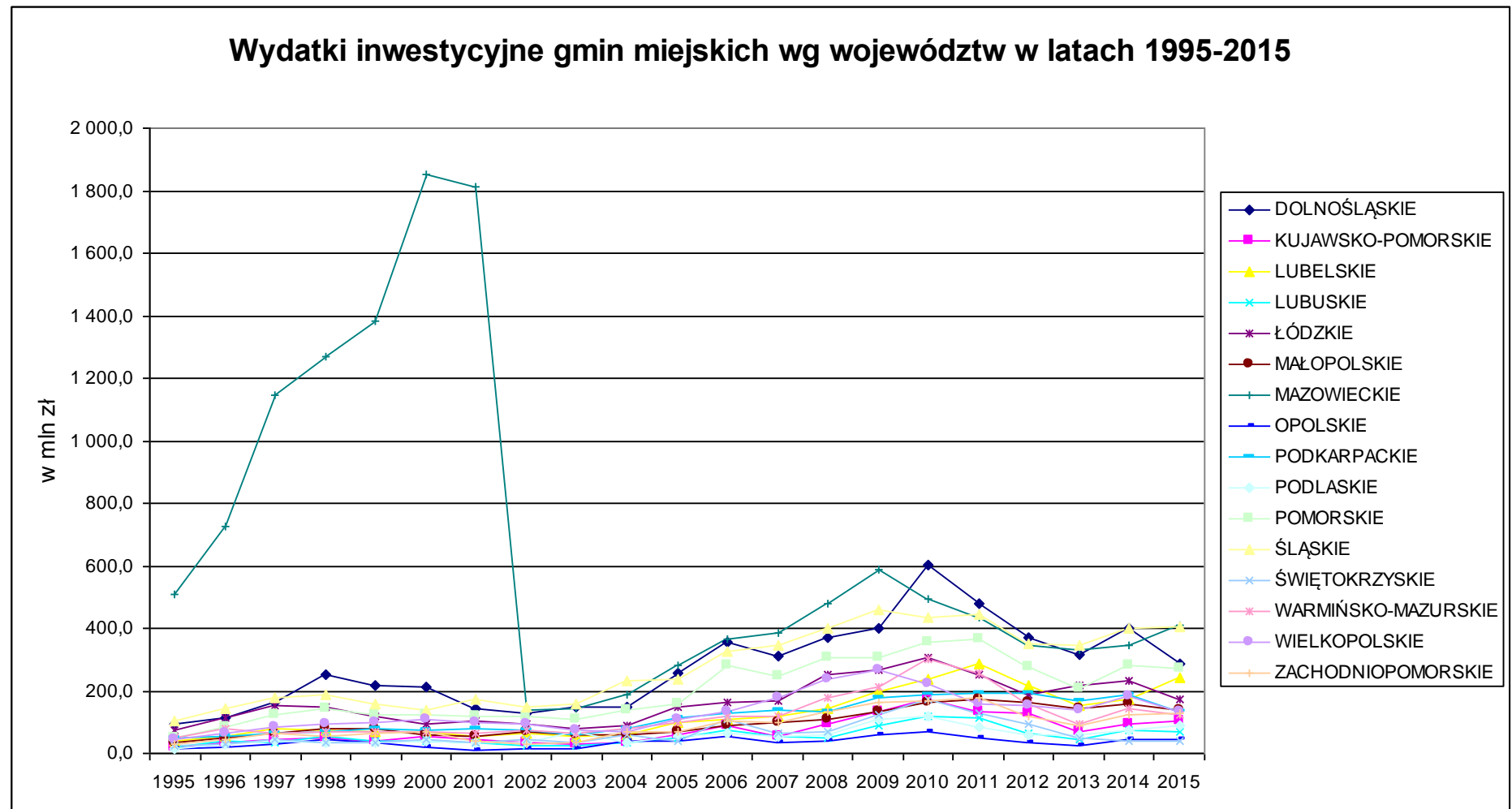
Wyszczególnienie	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Polska	1 218,7	1 915,5	2 653,9	3 239,1	3 439,7	3 722,5	3 846,6	5 002,4	3 580,0	4 495,9	5 537,6	7 853,5	9 865,7	11 135,2	12 081,4	12 698,1	12 365,0	12 103,3	11 455,4	13 625,8	12 211,7
Dolnośląskie	92,6	137,5	222,4	415,5	306,9	428,3	372,7	309,7	258,9	336,7	380,0	612,9	903,9	1 137,8	1 353,7	912,2	915,7	948,3	720,7	933,8	970,9
Kujawsko-pomorskie	62,9	105,5	196,4	214,5	222,0	264,5	310,0	202,2	126,8	182,8	315,2	456,9	562,6	721,6	529,9	581,2	842,0	934,5	814,2	803,7	613,2
Lubelskie	51,7	87,5	98,0	85,6	135,0	131,2	137,6	113,2	88,5	133,4	134,5	271,4	297,2	378,7	387,4	316,1	442,4	444,2	590,2	718,9	389,6
Lubuskie	34,4	68,7	75,8	84,3	60,8	110,3	107,8	95,3	69,3	69,0	117,0	173,3	145,5	126,2	275,4	262,0	132,0	81,0	84,4	120,2	86,0
Łódzkie	120,7	202,9	239,0	250,0	260,4	224,1	257,6	225,0	198,2	265,7	317,9	499,1	541,3	628,1	758,4	520,1	472,7	577,5	865,0	1 061,3	1 184,5
Małopolskie	85,5	129,2	170,6	195,2	265,3	316,4	454,9	317,3	262,4	371,1	422,7	541,4	802,0	718,9	825,0	739,2	596,5	529,2	475,1	764,5	758,9
Mazowieckie	57,6	75,5	113,0	130,4	160,8	180,2	185,1	1 896,7	961,5	1 236,3	1 231,9	1 518,5	1 992,6	2 414,5	2 433,4	3 087,7	2 370,9	2 464,8	2 125,5	2 749,9	1 715,2
Opolskie	18,1	16,8	50,6	74,6	73,0	52,7	41,2	32,7	14,3	30,7	56,9	179,0	204,6	136,6	88,4	130,0	107,9	72,7	118,1	77,9	66,2
Podkarpackie	32,9	56,4	108,2	101,0	89,5	113,2	117,6	86,1	94,9	101,3	153,8	219,3	225,8	245,1	231,8	327,4	543,9	407,8	397,8	516,7	545,3
Podlaskie	31,9	53,1	76,9	90,0	131,9	120,1	118,6	84,8	97,4	162,9	177,2	190,7	216,6	281,9	424,7	652,5	585,8	477,4	405,6	429,8	266,5
Pomorskie	107,4	152,5	277,1	340,5	360,8	380,6	340,7	237,9	223,4	261,3	319,2	443,2	817,3	885,6	775,4	1 010,9	1 197,1	1 501,8	1 055,6	1 048,9	865,8
Śląskie	284,4	375,1	524,3	531,8	706,8	815,1	842,4	828,4	705,5	834,0	1 096,5	1 495,8	1 745,8	1 917,0	2 277,8	2 076,7	1 858,9	1 850,1	2 248,0	2 956,9	2 241,6
Świętokrzyskie	23,0	20,2	34,0	43,9	34,7	60,4	44,6	52,3	49,6	45,9	115,3	130,5	73,7	113,1	165,6	208,0	303,7	239,9	196,5	205,8	286,9
Warmińsko-mazurskie	25,3	37,4	58,1	66,3	64,1	61,2	56,6	71,9	95,0	118,4	129,2	220,1	169,9	175,3	247,4	347,4	300,0	241,0	283,2	258,4	576,9
Wielkopolskie	100,7	249,3	238,2	366,1	365,8	261,5	220,9	261,3	235,8	243,7	380,2	696,2	848,0	872,4	967,0	1 091,2	1 115,2	729,2	650,4	451,0	878,5
Zachodniopomorskie	89,8	148,0	171,3	249,3	202,0	202,7	238,2	187,5	98,4	102,7	189,9	205,3	318,7	382,3	340,2	435,3	580,5	603,9	425,3	528,0	765,7

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

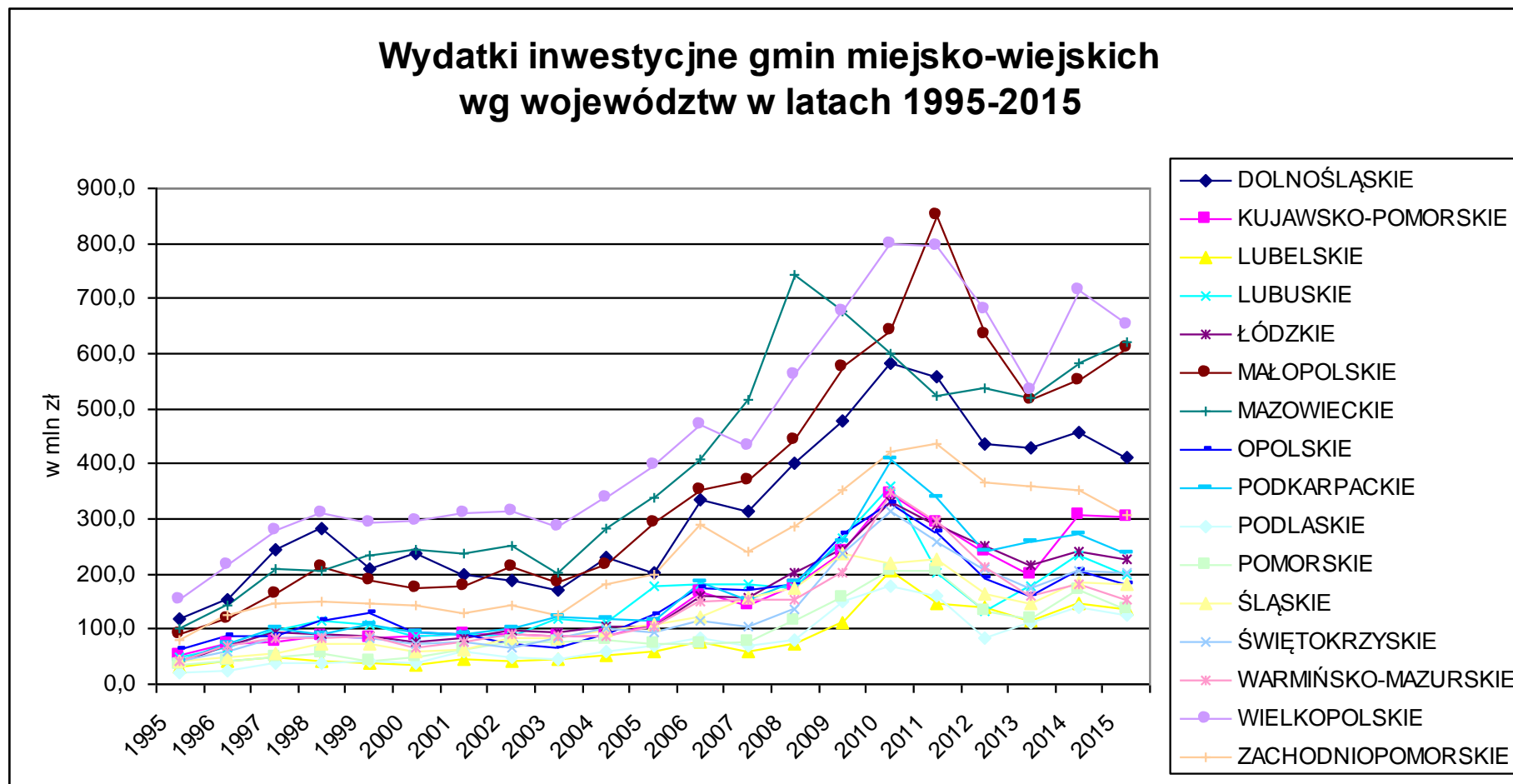
Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS.

Rys. 4.6.

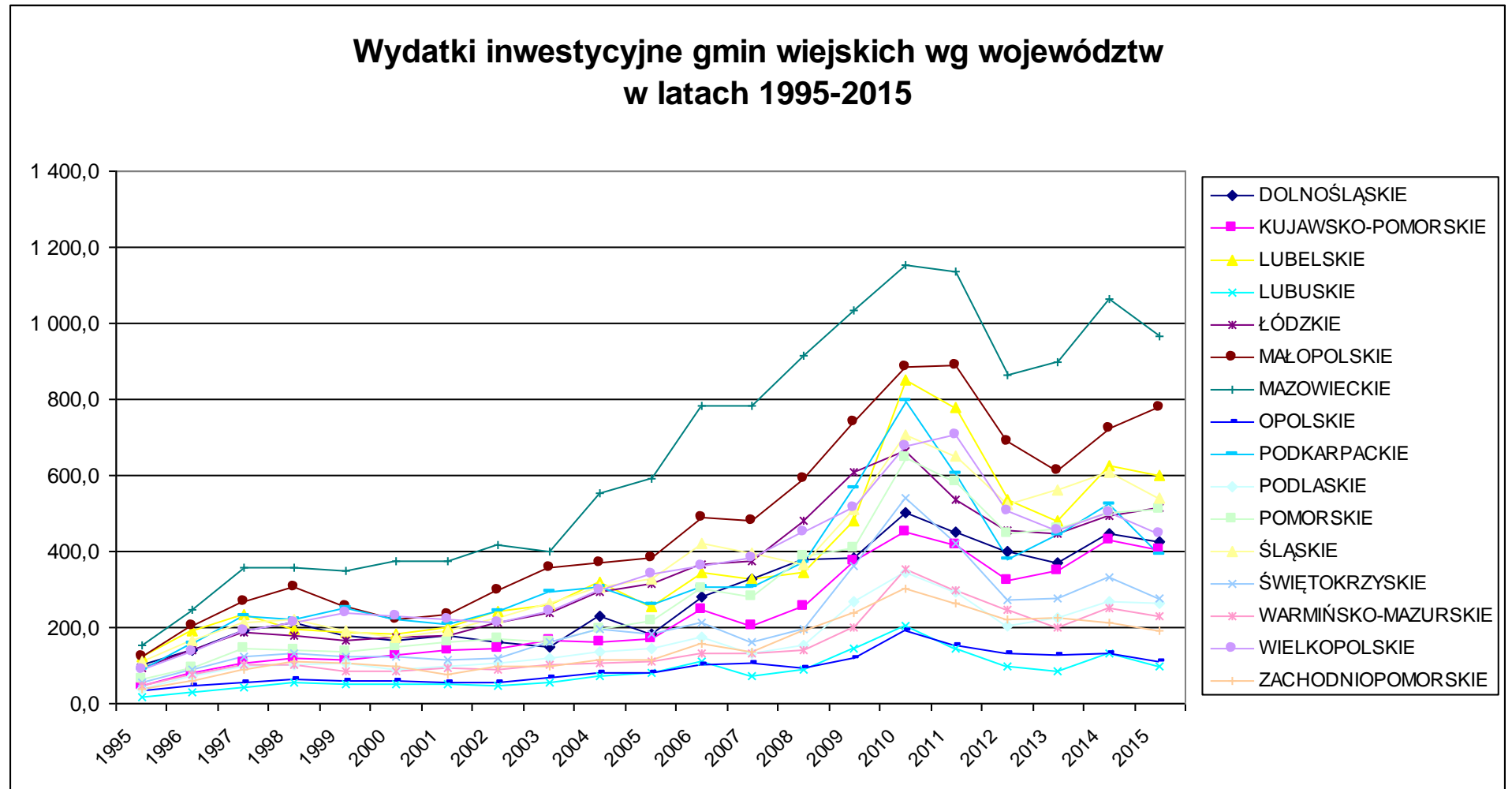
Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS.

Rys. 4.7.

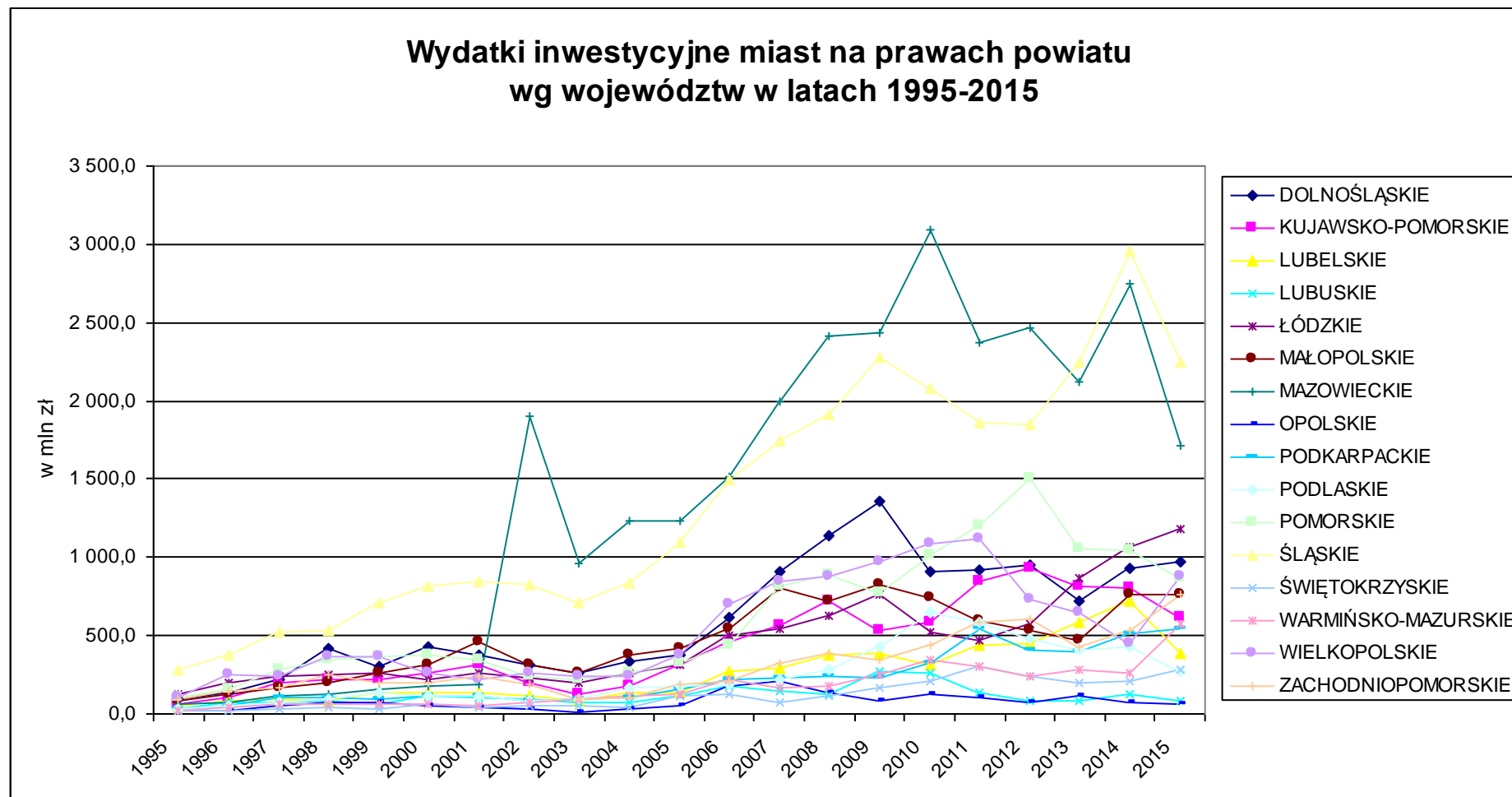
Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS.

Rys. 4.8.

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS.

Rys. 4.9.

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS.

Tabela 4.10

Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem w gminach wg województw w latach 1995-2015 w %

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
POLSKA	27,1	24,3	25,5	23,8	21,9	20,6	19,1	17,2	16,9	18,1	17,9	20,1	18,5	20,0	22,5	24,7	22,5	17,7	16,2	17,8	16,5
DOLNOŚLĄSKIE	29,8	24,9	26,5	28,0	24,1	22,4	18,7	16,6	14,9	17,0	16,4	21,2	19,7	21,1	21,4	25,1	22,5	18,3	17,4	18,9	16,3
KUJAWSKO-POMORSKIE	24,3	21,3	20,2	19,4	17,1	17,3	16,7	15,5	15,3	14,0	14,6	18,1	14,3	16,5	20,9	24,1	21,1	17,1	14,9	18,4	17,5
LUBELSKIE	31,4	25,2	26,0	20,5	17,7	15,7	15,0	16,2	16,1	17,5	15,6	17,2	15,5	15,8	19,9	26,3	24,7	18,8	15,9	18,6	19,0
LUBUSKIE	24,2	23,2	23,7	25,3	21,4	17,8	16,6	14,9	17,5	16,8	20,3	21,4	17,6	16,6	22,8	27,0	19,5	12,8	13,0	16,9	14,3
ŁÓDZKIE	27,6	25,9	27,8	23,8	20,5	17,7	17,2	17,9	17,6	18,8	19,3	20,6	19,6	22,7	24,6	25,7	21,5	18,0	17,3	17,9	16,4
MAŁOPOLSKIE	26,2	24,3	24,1	24,0	21,2	17,5	16,4	18,5	18,4	18,1	18,5	19,8	18,9	20,5	23,2	23,7	25,7	20,5	17,7	18,7	19,3
MAZOWIECKIE	26,1	24,9	28,2	26,0	25,4	27,6	25,3	19,3	17,5	21,0	22,0	24,0	24,1	26,6	26,2	24,1	21,9	18,2	17,6	18,7	18,3
OPOLSKIE	26,6	22,0	18,3	21,2	20,6	15,3	13,3	11,8	12,1	15,1	15,9	18,5	16,5	15,5	19,6	22,0	18,7	14,3	12,4	14,3	12,4
PODKARPACKIE	27,5	24,5	25,8	22,0	22,7	19,0	17,2	17,8	19,1	18,4	16,0	17,6	15,9	16,8	21,5	24,7	21,3	15,8	16,6	17,7	14,0
PODLASKIE	27,2	23,9	25,9	22,4	21,5	18,2	19,7	18,4	20,6	19,3	19,8	20,5	16,3	16,9	25,2	27,7	23,3	16,1	17,3	19,5	19,1
POMORSKIE	24,4	22,6	25,3	22,9	19,6	18,8	18,6	18,4	16,7	17,7	17,0	21,0	18,5	21,5	21,6	25,9	24,0	18,0	16,3	18,3	17,3
ŚLĄSKIE	28,7	24,6	24,0	22,1	19,1	15,8	16,6	16,6	17,7	19,7	19,2	21,8	21,1	20,2	23,1	23,6	22,7	17,9	17,6	18,7	17,3
ŚWIĘTOKRZYSKIE	29,7	24,0	26,0	23,2	20,7	19,0	17,1	16,6	19,0	20,9	17,4	20,2	15,2	16,7	24,9	28,2	24,2	18,0	15,8	17,1	15,6
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	25,0	24,3	22,5	19,9	18,6	15,4	15,4	15,7	15,4	14,6	14,9	16,5	15,5	16,3	19,2	26,4	22,6	16,7	12,5	14,8	13,3
WIELKOPOLSKIE	27,3	23,9	25,3	24,2	22,7	20,5	19,0	17,8	16,5	17,5	18,5	18,5	17,8	19,8	21,1	22,3	21,1	17,0	14,2	16,5	14,4
ZACHODNIOPOMORSKIE	27,4	24,6	25,7	23,3	21,8	19,5	15,4	15,7	14,6	17,6	16,8	20,6	17,0	19,5	21,6	23,1	22,4	17,9	16,6	16,2	14,8

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS.

Tabela 4.11

Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem w gminach miejskich wg województw w latach 1995-2015 w %

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
POLSKA	25,1	23,8	25,9	24,5	23,1	23,7	21,1	14,3	13,3	14,5	17,0	20,4	18,6	20,6	22,4	23,0	20,7	16,3	13,9	15,5	14,5
DOLNOŚLĄSKIE	25,9	19,9	22,4	26,6	24,1	21,7	15,1	12,9	11,8	11,0	16,2	20,3	17,2	18,2	18,2	24,2	19,7	15,3	15,1	17,4	12,8
KUJAWSKO-POMORSKIE	22,3	22,1	21,4	18,9	14,9	17,9	14,6	11,3	9,1	9,3	14,2	18,0	11,0	17,0	20,7	24,3	19,5	18,0	10,5	12,8	13,5
LUBELSKIE	23,5	22,0	25,7	22,0	18,5	16,7	12,2	14,0	11,3	11,5	17,0	17,4	17,4	18,6	23,4	25,0	27,6	21,9	15,5	16,9	21,6
LUBUSKIE	25,6	28,4	23,6	28,9	20,3	18,6	15,3	12,1	12,7	13,1	17,4	22,3	17,1	14,2	22,6	26,4	24,4	14,6	10,8	16,0	14,4
ŁÓDZKIE	25,2	25,2	27,2	23,4	19,7	14,6	14,4	12,9	11,1	11,4	15,9	16,4	15,2	19,6	19,6	20,6	16,4	13,0	14,2	14,4	10,6
MAŁOPOLSKIE	27,7	26,5	22,4	23,6	25,6	19,1	16,5	19,5	17,4	15,6	16,7	18,5	19,5	20,5	22,6	24,7	25,3	22,9	20,3	21,0	18,3
MAZOWIECKIE	24,4	24,6	28,3	26,6	26,3	30,0	27,4	14,3	14,5	17,0	21,8	24,5	23,7	26,0	27,9	23,0	19,9	16,1	14,9	14,6	16,5
OPOLSKIE	30,7	21,7	22,5	28,9	25,4	14,4	7,8	10,1	10,9	21,9	20,0	22,5	14,2	16,5	21,1	21,1	15,7	10,7	7,9	14,0	13,1
PODKARPACKIE	31,8	21,4	20,4	19,1	19,1	16,5	16,5	15,3	12,2	14,1	17,2	17,7	17,9	16,2	19,7	18,9	19,3	18,5	16,0	16,7	12,1
PODLASKIE	24,0	25,7	26,7	19,7	18,7	18,6	15,9	15,9	25,3	13,4	18,4	19,3	16,0	16,6	24,9	25,7	18,7	14,2	13,8	14,9	17,4
POMORSKIE	21,1	22,9	26,6	25,8	21,7	19,9	17,8	16,9	14,9	16,6	17,2	24,9	21,2	23,2	22,1	23,5	23,3	17,8	13,6	16,8	16,4
ŚLĄSKIE	27,1	23,3	23,2	20,5	17,2	14,2	16,0	13,4	13,8	17,9	16,9	20,6	20,5	21,3	22,2	20,2	20,1	15,8	15,1	16,3	16,1
ŚWIĘTOKRZYSKIE	24,5	20,0	24,6	17,9	16,2	17,3	14,5	16,6	14,2	18,8	12,8	26,4	16,2	16,1	23,7	24,2	21,5	16,7	9,3	7,4	7,0
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	29,1	28,9	21,9	19,8	19,4	16,8	14,8	15,9	14,0	14,9	16,5	17,9	16,7	22,0	23,8	29,4	25,2	16,6	10,3	14,4	12,4
WIELKOPOLSKIE	25,3	22,5	23,7	22,6	21,9	21,1	18,3	16,8	12,8	11,6	15,4	16,9	20,3	23,6	23,9	19,6	14,4	13,1	11,3	13,9	10,5
ZACHODNIOPOMORSKIE	23,6	23,1	26,6	20,3	21,0	20,1	12,4	8,4	9,8	15,9	15,1	19,4	17,6	21,3	22,6	22,5	23,1	16,0	12,0	14,6	14,9

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS.

Tabela 4.10

Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem w gminach miejsko-wiejskich wg województw w latach 1995-2015 w %

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
POLSKA	27,6	23,5	24,0	22,7	20,8	18,1	17,2	17,0	15,8	16,8	17,1	19,2	17,8	19,6	22,0	23,8	22,0	17,6	15,7	17,3	16,1
DOLNOŚLĄSKIE	29,4	25,6	27,7	28,2	23,1	22,8	18,8	17,2	15,7	18,4	15,1	20,5	18,4	20,5	22,3	24,0	23,1	18,5	17,5	17,8	15,9
KUJAWSKO-POMORSKIE	26,7	22,1	18,7	18,1	16,1	15,3	14,8	14,1	13,0	11,7	12,7	16,5	13,8	15,1	18,5	23,4	20,1	16,3	13,4	18,7	18,0
LUBELSKIE	32,7	24,1	24,0	18,7	15,3	13,3	15,0	13,4	14,4	14,7	15,3	17,5	13,0	14,8	19,8	28,2	21,3	20,0	17,1	19,6	18,0
LUBUSKIE	26,0	22,3	24,5	24,9	22,5	16,9	16,6	15,2	19,0	16,5	21,8	20,5	19,3	17,2	22,6	26,7	16,9	11,1	14,0	17,0	14,4
ŁÓDZKIE	26,8	26,6	29,1	25,1	21,9	18,5	18,7	20,2	19,3	19,3	17,2	21,9	20,2	23,2	25,1	29,2	25,4	22,1	19,1	19,9	18,2
MAŁOPOLSKIE	24,5	20,9	22,1	23,5	20,1	17,3	16,1	17,7	15,2	16,0	18,8	19,5	18,9	20,3	22,9	22,5	27,6	21,5	17,7	18,0	19,1
MAZOWIECKIE	31,7	25,4	28,2	24,6	25,5	24,1	21,8	21,3	17,1	21,1	22,1	23,4	26,2	31,4	27,5	23,6	20,2	19,7	18,6	19,3	19,8
OPOLSKIE	24,1	20,6	16,4	18,8	19,8	13,8	13,1	10,3	9,4	11,3	13,5	16,5	15,3	14,8	19,6	21,1	18,3	13,2	11,0	13,0	11,3
PODKARPACKIE	25,6	25,6	27,2	21,2	23,1	19,0	17,2	17,9	19,8	18,0	15,8	20,6	16,3	17,5	21,1	26,5	22,2	16,5	17,4	17,2	14,9
PODLASKIE	26,2	19,5	21,2	18,3	18,3	16,0	22,5	17,3	15,8	18,9	19,2	20,5	16,5	16,9	25,3	26,6	23,2	13,1	16,3	18,9	17,0
POMORSKIE	28,8	22,1	21,1	19,5	14,8	15,3	17,7	19,8	18,9	18,1	14,6	13,1	12,9	16,9	20,5	23,5	22,6	15,1	13,2	17,1	13,2
ŚLĄSKIE	27,9	20,6	18,6	20,1	19,2	14,2	14,2	17,3	16,9	17,8	18,1	18,1	20,8	20,8	24,9	21,8	22,2	16,1	14,1	16,6	15,8
ŚWIĘTOKRZYSKIE	32,7	23,3	25,9	23,3	21,0	17,9	16,6	14,5	16,6	18,1	15,6	16,5	14,1	16,1	23,5	26,5	22,7	18,6	15,8	17,5	16,8
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	24,7	22,5	21,8	18,6	19,1	13,9	14,6	16,2	15,3	13,7	14,4	17,6	16,7	15,2	18,2	26,2	22,7	16,3	12,6	13,5	11,9
WIELKOPOLSKIE	27,8	24,2	25,2	24,0	21,2	19,2	18,7	17,9	15,9	16,9	17,5	18,1	15,9	18,1	20,0	21,3	20,6	17,4	13,6	16,9	15,1
ZACHODNIOPOMORSKIE	28,0	25,2	24,1	21,4	19,7	17,5	15,3	15,8	13,6	16,8	16,5	20,5	16,4	17,6	19,7	21,0	20,8	17,1	16,6	15,6	13,8

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS.

Tabela 4.10

Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem w gminach wiejskich wg województw w latach 1995-2015 w %

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
POLSKA	28,8	25,3	26,4	24,0	21,7	19,4	18,5	18,9	19,6	20,9	19,0	20,6	18,9	19,9	23,0	26,3	23,8	18,4	17,7	19,4	17,9
DOLNOŚLĄSKIE	35,2	30,0	29,6	29,4	25,5	23,0	23,0	20,3	18,4	23,6	18,6	23,3	24,9	25,7	24,4	27,8	25,3	22,0	19,8	22,0	20,5
KUJAWSKO-POMORSKIE	23,0	20,3	21,0	20,6	18,7	18,7	19,0	18,4	19,4	17,5	16,2	19,5	15,8	17,4	22,9	24,5	22,4	17,3	17,6	20,0	18,6
LUBELSKIE	34,8	26,5	26,6	20,3	18,0	15,9	15,9	17,6	18,1	20,0	15,2	17,0	15,4	15,1	18,8	26,3	24,5	17,6	15,8	19,0	18,4
LUBUSKIE	18,9	20,7	22,4	23,4	20,0	18,9	17,7	16,3	17,8	19,9	19,3	22,5	14,6	17,0	23,3	28,0	20,8	14,4	12,4	17,2	14,1
ŁÓDZKIE	30,3	26,2	27,6	23,5	20,5	19,6	18,5	20,2	21,1	23,3	22,6	22,6	22,2	24,6	27,5	27,3	22,8	19,2	18,4	19,1	18,9
MAŁOPOLSKIE	27,1	26,2	25,9	24,4	20,9	17,2	16,6	18,9	21,0	20,1	18,5	20,2	18,8	20,6	23,5	24,4	24,1	19,3	17,2	18,8	19,6
MAZOWIECKIE	29,8	25,4	28,1	24,6	22,3	21,2	20,2	20,6	19,0	22,8	22,0	24,1	23,0	23,8	24,6	24,9	23,7	18,4	18,4	20,3	18,2
OPOLSKIE	30,1	25,2	19,9	22,1	20,1	19,1	16,3	15,7	17,6	19,8	18,8	20,9	20,1	16,5	18,7	24,2	20,9	18,1	17,0	17,2	14,3
PODKARPACKIE	26,5	25,3	27,3	23,5	23,9	20,0	17,5	18,8	21,2	20,2	15,7	16,1	15,0	16,7	22,4	25,6	21,5	14,4	16,4	18,5	14,2
PODLASKIE	29,3	25,3	27,9	25,6	24,3	19,1	19,7	20,0	20,8	21,9	20,8	21,0	16,4	16,9	25,3	29,0	25,1	18,4	19,3	21,6	21,1
POMORSKIE	25,5	22,6	25,9	21,7	19,9	19,3	19,7	19,0	17,2	18,5	17,9	20,9	18,6	21,9	21,7	28,4	25,0	19,3	19,1	19,7	19,5
ŚLĄSKIE	30,6	27,5	26,9	24,6	21,0	18,0	18,3	19,5	21,5	22,2	21,6	24,4	21,7	19,0	23,2	27,1	25,0	20,4	21,1	21,5	19,0
ŚWIĘTOKRZYSKIE	30,1	26,0	26,5	25,1	22,3	20,6	18,5	18,0	22,2	23,6	20,2	20,2	15,7	17,4	26,3	30,9	26,4	18,1	18,2	20,1	17,6
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	22,0	22,4	23,6	21,0	17,5	15,6	16,5	15,0	16,4	15,3	14,1	14,4	13,4	13,1	16,7	24,5	20,7	17,2	13,9	16,4	15,1
WIELKOPOLSKIE	27,4	24,1	26,3	25,1	25,1	22,1	19,8	18,0	19,0	20,8	21,2	19,6	19,4	20,3	21,6	24,7	24,5	18,0	16,1	17,1	15,1
ZACHODNIOPOMORSKIE	29,8	24,6	27,9	28,8	26,2	22,9	17,8	20,5	19,7	20,4	18,6	21,5	17,8	21,5	24,4	27,5	25,0	20,7	19,7	18,5	16,8

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS.

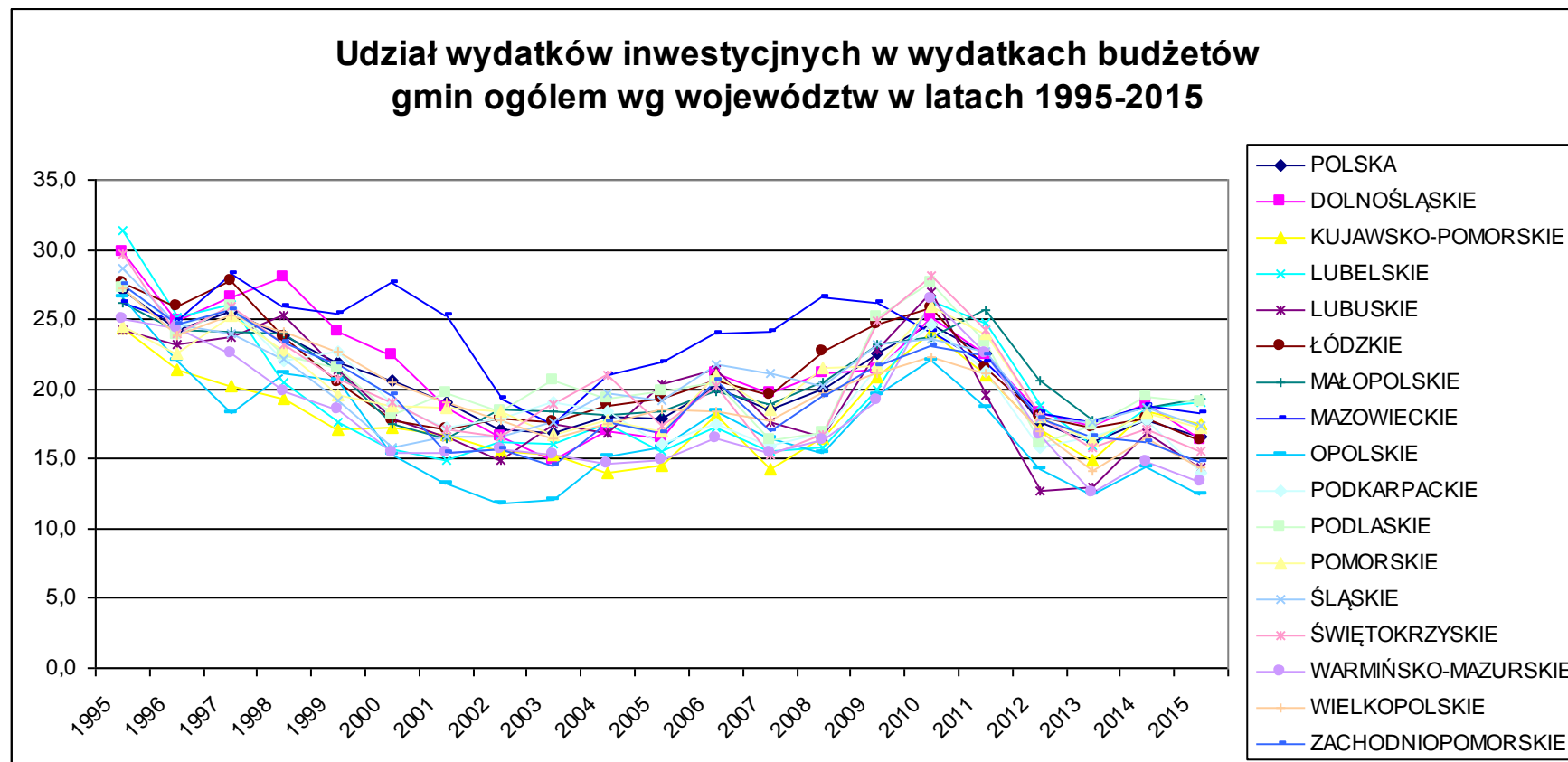
Tabela 4.10

Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem miast na prawach powiatu wg województw w latach 1995-2015 w %

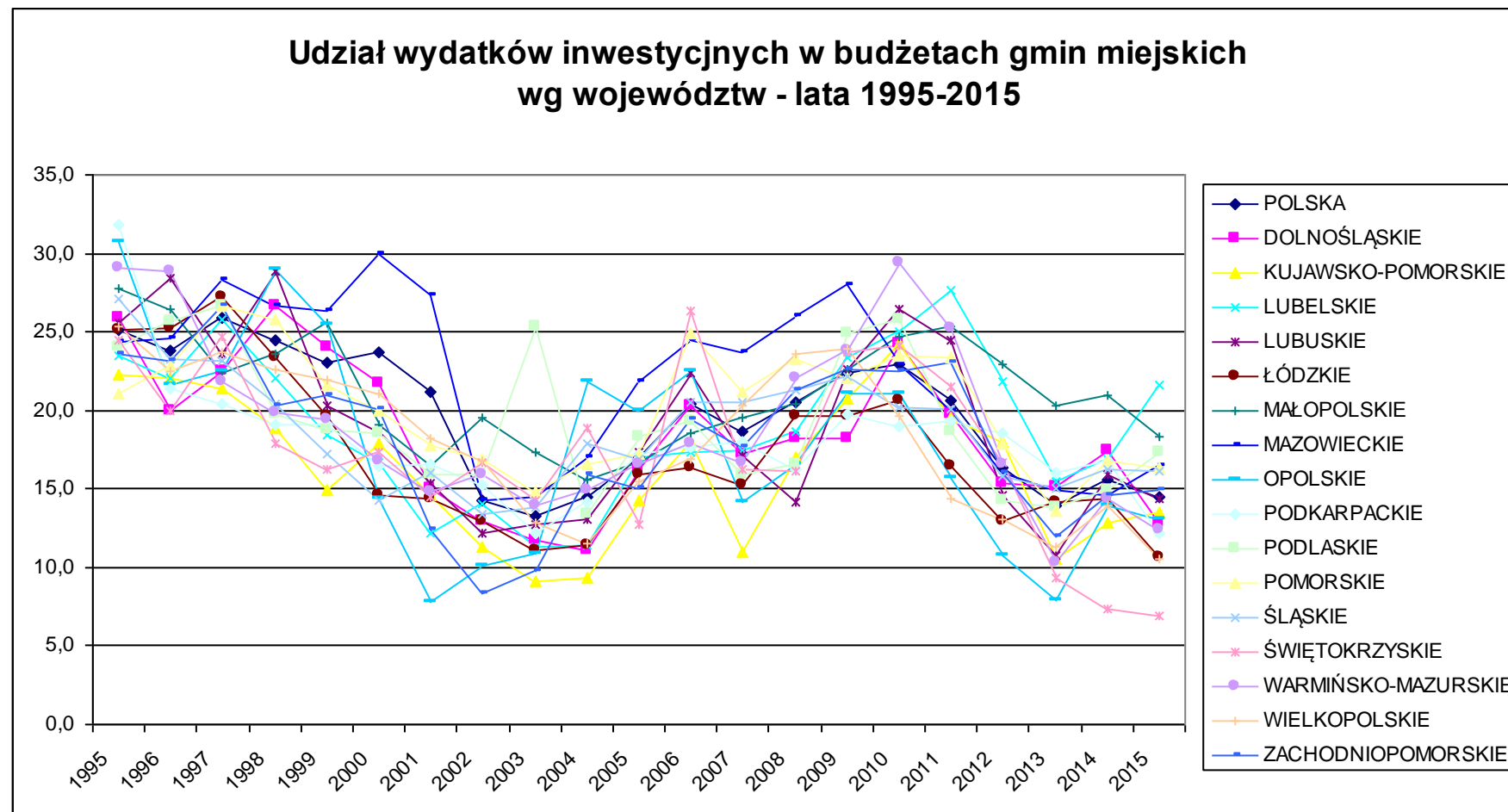
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
POLSKA	16,7	17,7	19,5	19,9	17,2	16,1	15,3	16,0	12,7	14,0	15,2	19,0	21,5	21,8	21,5	21,5	20,1	19,0	17,6	19,6	17,5
DOLNOŚLĄSKIE	14,7	14,7	18,2	24,1	15,1	18,6	15,3	12,8	13,3	15,5	15,7	22,0	27,6	29,6	31,5	22,8	20,6	21,1	15,1	17,9	18,3
KUJAWSKO-POMORSKIE	12,1	14,2	20,1	18,3	16,8	16,8	17,8	12,2	8,3	10,7	16,0	19,7	22,2	25,2	18,8	18,9	24,7	25,7	22,4	21,1	16,8
LUBELSKIE	20,0	20,6	19,2	14,6	14,7	12,6	11,8	9,9	8,3	11,4	10,6	18,6	18,1	20,5	18,8	14,8	18,9	18,2	22,5	25,0	14,9
LUBUSKIE	20,5	25,9	22,0	23,1	14,3	21,1	18,9	17,6	14,2	13,2	18,9	23,7	19,3	15,3	28,0	25,2	14,1	8,7	8,7	11,6	7,7
ŁÓDZKIE	20,0	21,6	21,4	20,3	16,7	12,6	13,3	11,4	11,0	13,2	14,3	19,8	19,3	20,8	22,6	16,0	13,3	15,1	19,7	23,9	25,8
MAŁOPOLSKIE	16,0	15,2	16,5	15,9	15,7	16,4	20,6	15,0	12,9	15,2	15,8	17,5	22,0	18,5	19,5	17,2	14,2	12,0	10,4	15,2	14,4
MAZOWIECKIE	21,7	17,7	20,7	20,0	18,1	17,5	16,8	25,4	15,6	16,4	13,9	15,8	18,6	19,5	18,2	21,5	16,5	16,5	14,6	17,2	11,1
OPOLSKIE	22,0	13,7	24,9	30,4	25,4	17,0	12,4	10,6	5,1	9,5	15,1	34,3	35,0	25,4	17,1	22,9	18,6	12,7	18,3	12,4	10,3
PODKARPACKIE	15,8	19,4	27,2	23,0	14,6	15,4	14,8	11,2	12,8	12,6	16,7	21,0	20,2	19,6	17,4	20,8	30,2	23,1	21,9	26,4	26,8
PODLASKIE	16,7	18,8	20,3	20,3	19,4	15,7	14,3	10,5	12,3	17,0	16,8	16,7	17,5	20,4	25,2	32,4	28,4	23,1	20,0	20,1	13,2
POMORSKIE	17,2	17,4	24,8	24,9	22,8	20,7	17,6	12,8	12,5	12,6	13,6	16,8	26,0	25,5	21,1	24,6	27,0	30,4	23,1	22,7	19,0
ŚLĄSKIE	13,9	13,9	15,7	13,6	15,7	15,3	14,5	14,2	12,9	13,9	16,3	19,6	21,3	21,3	22,5	20,5	17,9	17,1	19,4	22,9	18,3
ŚWIĘTOKRZYSKIE	21,1	10,7	14,1	15,0	10,2	14,6	10,5	12,2	12,5	10,5	21,0	20,4	12,2	15,3	18,6	21,2	26,9	21,9	18,5	18,6	23,8
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	12,6	13,4	15,6	15,6	12,6	10,4	9,0	11,0	14,3	16,0	16,3	23,7	17,9	17,0	21,4	26,4	22,7	17,7	19,5	17,4	30,4
WIELKOPOLSKIE	20,3	26,6	21,9	27,0	23,4	15,0	11,4	12,7	11,9	11,7	16,2	25,8	27,8	26,5	26,0	27,0	26,7	18,5	16,9	12,0	20,6
ZACHODNIOPOMORSKIE	24,9	26,6	24,7	28,3	19,2	17,3	19,0	15,6	9,3	8,9	14,4	14,2	20,0	21,1	17,3	20,9	25,1	24,0	17,3	19,8	26,1

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS.

Rys. 4.10.

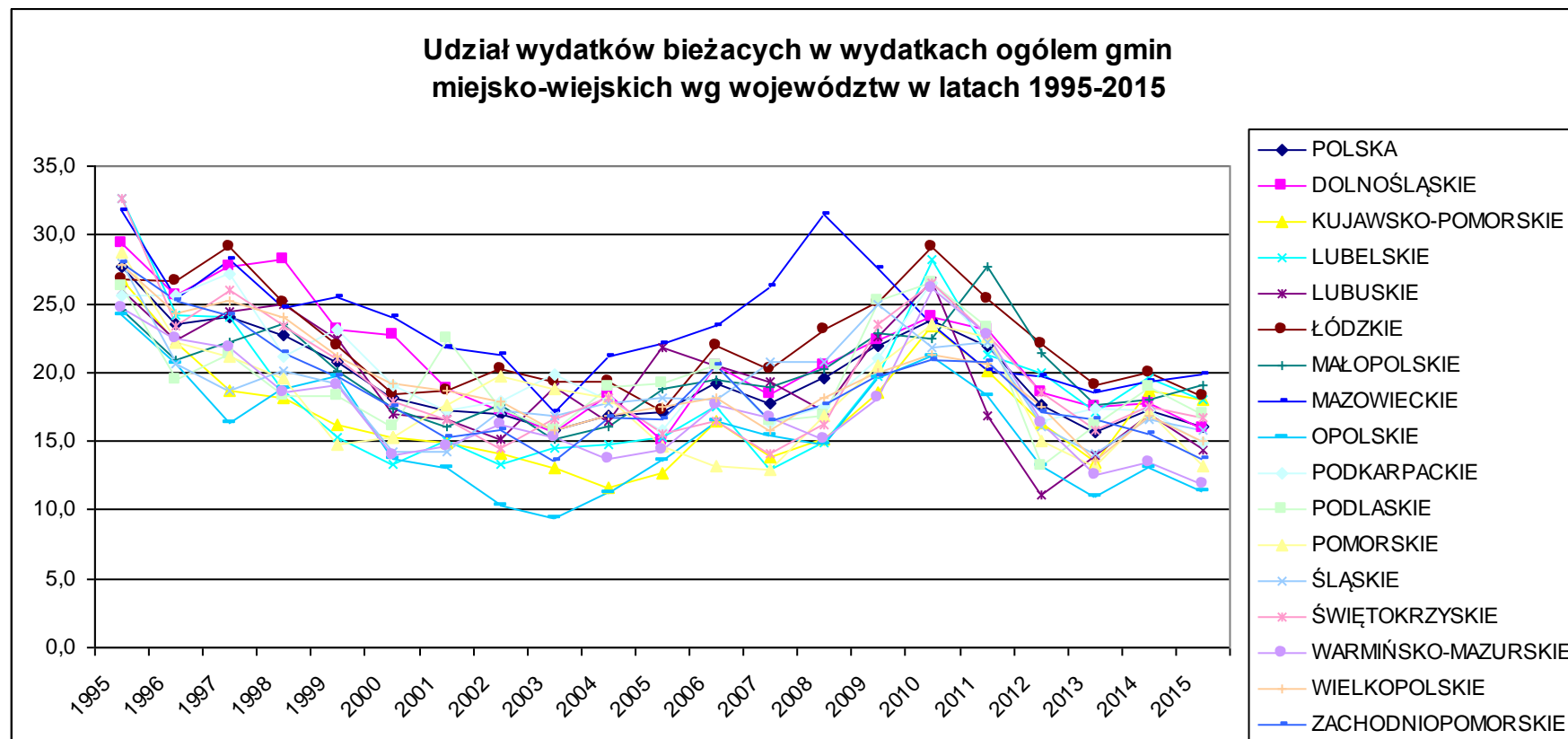

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS.

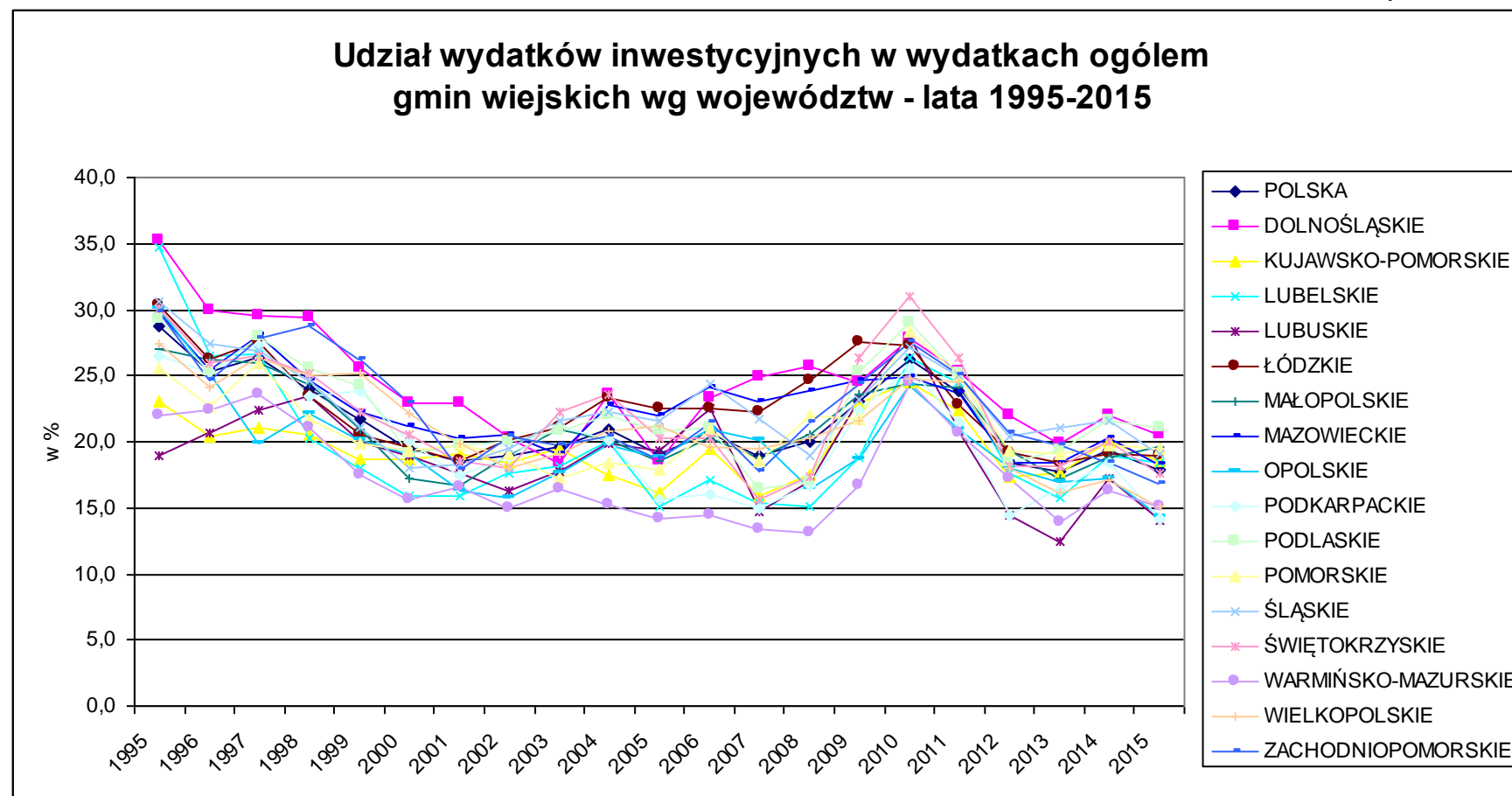

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS.

Rys. 4.12.

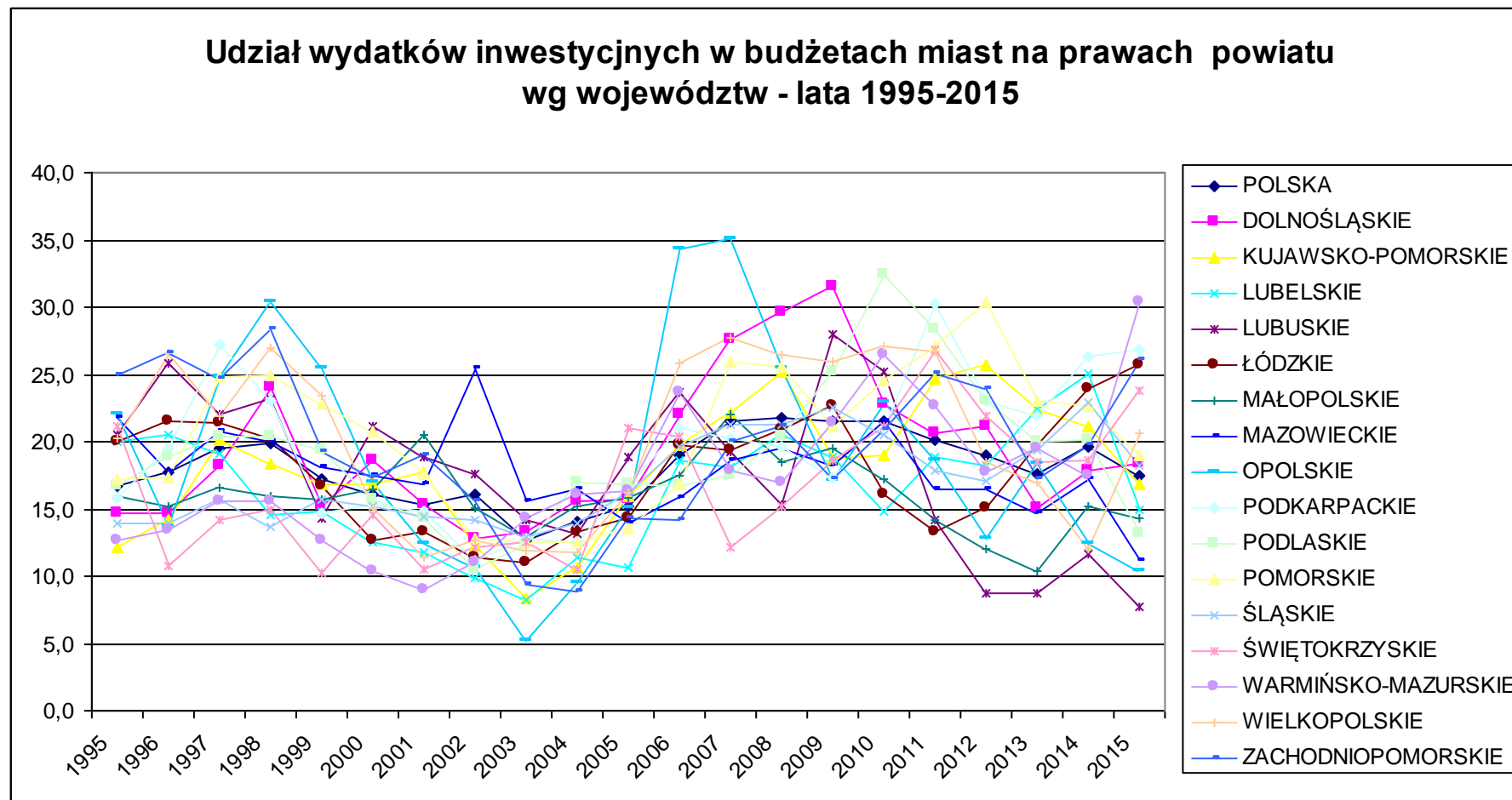
Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS.

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS.

Rys. 4.14.

Źródło: rysunek autora na podstawie danych GUS.

Wydatki gmin w dziale transport i łączność

Jednym z istotnych kierunków wykorzystania środków przeznaczonych na inwestycje w gminach w Polsce są wydatki ponoszone na szeroko rozumiany rozwój infrastruktury w zakresie transportu i łączności. Waga tych wydatków wynika z dwóch przesłanek:

- skomplikowane przemiany sytuacji społeczno-gospodarczej Polski, w tym w szczególności trudny okres gospodarki centralnie administrowanej, a później trudna pierwsza faza transformacji społeczno-gospodarczej – spowodowały nienadążanie rozwoju infrastruktury technicznej, a także społecznej na poziomie lokalnym za potrzebami w tym zakresie; występowały więc w tej dziedzinie istotne braki wywołane długoletnimi opóźnieniami rozwoju;
- we współczesnych procesach rozwoju społeczno-gospodarczego (druga dekada XXI wieku) szczególną rolę odgrywa szeroko rozumiana infrastruktura transportu i łączności, w której to dziedzinie następuje dość gwałtowny postęp w zakresie możliwych i koniecznych do wykorzystania rozwiązań technicznych, które dopiero umożliwiają właściwe funkcjonowanie tej współczesnej infrastruktury transportu i łączności w sposób dostosowany do współczesnych potrzeb i wymagań.

W szczególności przystąpienie Polski do Unii Europejskiej w 2004 roku, stworzyło praktyczną możliwość zwiększenia nakładów na omawiany tu rodzaj infrastruktury w jej wymiarze lokalnym, tzn. realizowanym przez gminy.

W tabeli 4.15 pokazano rozmiary wydatków budżetów gmin na transport i łączność w latach 2001-2015 wg województw i typów gmin; województwa wg rosnącej sumy wydatków w całym okresie. W ujęciu bezwzględny (ale w wartościach nominalnych) - szczególnie po roku 2008 - widoczny jest znaczący wzrost poziomu ww. wydatków we wszystkich typach gmin wszystkich województw. Zjawisko to nie jest jednak jednoznacznie skoncentrowane w czasie i nie jest powszechne.

Dostępne dane statystyczne pozwalają przeanalizować udział wydatków przeznaczonych na transport i łączność w wydatkach ogółem budżetów gmin w Polsce w latach 2001-2015. W tabeli 4.16 pokazano udział tych wydatków w dezagregacji wojewódzkiej w gminach ogółem, gminach miejskich, miejsko-wiejskich i wiejskich. Ogólny przegląd zmian udziałów ww. wydatków w wydatkach ogółem wskazuje, iż można dopatrzeć się rzeczywiście wzrostu udziału tych wydatków w wydatkach ogółem po roku 2007. Nie było to jednak zjawisko

powszechne, obserwowane tak w ujęciu międzywojewódzkim, jak i w dezagregacji na różne typy gmin.

Biorąc za podstawę udział wydatków na transport i łączność w wydatkach ogółem ponoszonych przez gminy w roku 2015, stwierdzono występowanie w tej mierze bardzo dużych różnic międzywojewódzkich – i tak:

- wśród ogółu gmin w poszczególnych województwach, stwierdza się iż najniższy udział wydatków na transport i łączność w wydatkach ogółem w 2015 r. występował w województwach: opolskim (6,0%), lubuskim (7,4%), świętokrzyskim (9,9%), podlaskim (10,6%), podkarpackim (11,1%), lubelskim (11,7%) – są to więc bez wyjątku województwa „problemowe”; najwyższy poziom udziału ww. wydatków występował w województwach: mazowieckim (18,7%), łódzkim (17,0%), zachodniopomorskim (16,5%), pomorskim (15,0%), warmińsko-mazurskim (14,8%) – w większości są to województwa silnie zurbanizowane, w tym metropolitalne; rozpiętości międzywojewódzkie w omawianej mierze są tu dwu-, trzykrotne.
- podobny do ww. układ zróżnicowań występuje wśród gmin miejskich: najmniejszy udział wykazują województwa opolskie, lubuskie, podlaskie, ale także śląskie, dolnośląskie i świętokrzyskie; największy udział mają województwa: zachodniopomorskie, mazowieckie, łódzkie, warmińsko-mazurskie, wielkopolskie, małopolskie i pomorskie; skala rozpiętości między skrajnymi grupami województw jest tu dwu-, trzykrotna.
- podobna sytuacja do ww. jest w gminach miejsko-wiejskich: najmniejszy udział omawianego typu wydatków wykazują takie gminy w województwach: opolskim, warmińsko-mazurskim, podkarpackim, lubuskim, świętokrzyskim, a największy w : kujawsko-pomorskim, podlaskim, łódzkim, mazowieckim, śląskim; skala rozpiętości omawianego miernika między skrajnymi grupami województw jest tu ok. jednokrotna.
- także z podobną sytuacją mamy do czynienia w gminach wiejskich: najmniejszy udział ww. wydatków wykazują gminy w województwach: opolskim, lubuskim, podkarpackim, świętokrzyskim i warmińsko-mazurskim, a największy w: podlaskim, kujawsko-pomorskim, dolnośląskim; skala rozpiętości międzywojewódzkich jest tu ok. jednokrotna

Dostępne dane statystyczne pozwalają ocenić udział wydatków inwestycyjnych w dziale transport i łączność wśród ogółu wydatków ponoszonych na ten dział tylko w latach 2007-2015 – por. tabela 4.17. Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem na transport i łączność w podziale na poszczególne województwa i różne typy gmin nie wykazuje jednoznacznych prawidłowości w zakresie kształtowania się tak poziomu, jak i kierunku zmian przedmiotowego miernika w latach 2007-2015. Trudno tu zatem mówić o wyraźnie zauważalnym, powszechnym wpływie dostępności środków UE na rozwój ww. rodzajów infrastruktury. Występują natomiast w tym zakresie bardzo widoczne zróżnicowania międzywojewódzkie poziomu omawianego miernika – i tak:

- najniższy poziom udziału wydatków inwestycyjnych w dziale transport i łączność w roku 2015 występował wśród ogółu gmin województw: mazowieckiego (28,1%), małopolskiego (44,9%), wielkopolskiego (49,1%), dolnośląskiego (51,5%) – były więc to województwa „metropolitalne”. Najwyższy udział wydatków inwestycyjnych w omawianym dziale występował w gminach województw „problemowych”: warmińsko-mazurskiego (72,0%), podkarpackiego (70,1%), zachodniopomorskiego (66,6%), łódzkiego (65,5%), lubelskiego (63,8%), świętokrzyskiego (60,9%).
- podobna sytuacja była w gminach miejskich – najniższe udziały notowano tu w województwach: mazowieckim, opolskim, lubuskim, a najwyższe w: podkarpackim, warmińsko-mazurskim, łódzkim.
- w grupie gmin miejsko-wiejskich najniższy udział wydatków inwestycyjnych w przedmiotowym dziale notowano w województwach: śląskim, podkarpackim, mazowieckim, małopolskim, a najwyższy w: kujawsko-pomorskim, lubelskim, zachodniopomorskim.
- wśród gmin wiejskich najniższy udział wydatków inwestycyjnych w omawianym dziale notowano w województwach: małopolskim, śląskim, podkarpackim, lubuskim, a najwyższy w: zachodniopomorskim, lubelskim, kujawsko-pomorskim i podlaskim.

W konkluzji można stwierdzić co następuje:

- ogólne rozmiary środków przeznaczonych na rozwój i funkcjonowanie działu transport i łączność, nie wykazują skokowych, wyraźnych związków w czasie z pojawiającą się dostępnością środków finansowych pochodzących z Unii Europejskiej. Oczywiście widoczne jest zwiększenie wolumenu ww. środków, ale wzrost nie jest tu spektakularny.

- zauważalny jest – co jest zjawiskiem niezmiernie korzystnym – najwyższy udział wydatków na transport i łączność w wydatkach ogółem, a w szczególności najwyższy udział wydatków inwestycyjnych w omawianym dziale, w gminach województw „problemowych”. Jednak i w tym zakresie, można się dopatrzeć także i wielu wyjątków od tej reguły.

Tabela 4.15

Rozmiary wydatków budżetów gmin na transport i łączność w latach 2001-2015 wg województw i typów gmin; województwa w wg rosnącej sumy wydatków w całym okresie

Gminy ogółem																
Gminy ogółem	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Suma 2001-2015
Opolskie	80,9	84,8	72,4	100,3	119,7	219,9	186,0	184,8	285,2	282,3	276,3	191,1	227,5	227,9	198,7	2738,0
Lubuskie	101,1	100,9	103,5	89,6	151,7	231,8	186,1	179,3	303,4	330,1	246,4	185,2	224,2	289,5	270,3	2993,1
Warmińsko-mazurskie	91,5	117,6	124,4	155,3	214,9	311,2	273,9	290,7	373,6	518,6	444,3	401,1	441,8	521,2	845,2	5125,3
Świętokrzyskie	126,6	142,8	149,9	189,3	220,8	285,5	246,2	327,0	527,8	578,1	581,7	537,2	432,6	484,1	449,7	5279,2
Podlaskie	130,0	131,6	155,0	240,1	275,7	337,6	352,2	396,0	726,9	816,4	682,2	545,0	578,7	670,5	477,7	6515,6
Podkarpackie	167,3	185,8	198,2	255,7	314,4	478,1	424,5	500,6	710,2	769,1	996,1	673,2	668,2	910,3	828,8	8080,6
Zachodniopomorskie	309,7	275,0	199,5	227,9	287,0	327,6	438,1	551,7	703,3	704,8	776,5	826,4	725,3	869,8	1183,8	8406,5
Lubelskie	202,5	219,5	242,0	276,7	282,6	466,1	477,2	550,5	791,3	948,0	910,0	794,1	925,8	1130,9	909,0	9126,2
Kujawsko-pomorskie	258,0	265,9	227,9	267,3	403,8	649,3	698,7	829,2	898,1	971,0	1180,9	1258,0	1135,2	1312,9	1202,1	11558,4
Łódzkie	533,0	570,3	567,9	647,0	707,9	876,0	961,4	1003,6	1091,4	1149,1	1103,9	1063,5	1416,1	1628,6	1730,9	15050,4
Pomorskie	331,0	305,3	291,6	421,2	640,7	866,5	1181,4	1046,1	1171,5	1368,4	1743,4	1771,5	1603,4	1610,0	1480,3	15832,1
Dolnośląskie	544,7	622,9	607,7	687,6	754,3	1020,1	1195,4	1261,2	1405,9	1553,2	1675,4	1514,2	1250,2	1487,7	1504,3	17084,8
Małopolskie	648,1	561,5	498,3	592,1	607,6	1024,7	1421,9	1532,8	1648,3	1698,6	1584,8	1546,1	1486,9	1740,4	1793,4	18385,3
Wielkopolskie	549,3	655,2	668,0	759,5	865,1	1088,4	1326,4	1483,1	1607,0	1812,1	2010,4	1640,5	1654,4	1646,9	1715,3	19481,7
Śląskie	864,4	933,1	805,6	921,0	1110,6	1452,9	1506,1	1616,6	2013,5	2105,0	2132,9	2091,9	2320,6	2806,5	2492,0	25172,7
Mazowieckie	2810,8	2753,6	2016,8	2479,9	2635,2	3124,5	3614,3	4007,1	4190,1	5196,3	5290,2	5579,5	5285,3	6280,9	4922,5	60186,9
Gminy miejskie																
Gminy miejskie	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Suma 2001-2015
Opolskie	46,9	44,3	31,6	43,9	52,8	114,8	87,9	71,1	96,5	105,7	110,7	77,2	98,8	95,3	78,0	1155,2
Lubuskie	76,6	74,4	64,2	47,5	94,9	151,0	115,7	99,4	162,0	170,5	139,7	109,8	136,3	174,9	147,9	1765,0
Świętokrzyskie	59,1	61,7	58,8	67,3	101,3	154,1	118,9	166,1	221,1	273,6	343,2	346,4	253,5	269,0	259,1	2753,2
Warmińsko-mazurskie	68,5	87,4	91,6	105,4	155,7	231,5	183,4	179,9	200,1	301,4	278,1	277,2	304,1	344,3	663,9	3472,7
Podlaskie	91,2	73,5	87,0	150,8	174,8	202,4	241,7	255,0	427,7	568,2	481,2	410,4	414,5	443,2	277,8	4299,4
Podkarpackie	96,0	94,6	95,1	99,3	172,6	241,6	209,8	212,0	276,6	318,8	573,0	406,9	427,6	596,1	557,7	4377,7
Lubelskie	122,8	115,5	116,7	118,4	139,2	250,3	280,5	300,0	447,1	484,7	602,4	559,7	654,9	772,5	589,3	5554,1
Zachodniopomorskie	274,0	229,1	157,6	162,9	215,4	216,2	322,3	393,6	464,9	412,0	553,0	642,9	478,0	618,2	924,6	6064,6
Kujawsko-pomorskie	196,8	193,7	145,9	176,6	281,7	475,7	542,1	621,7	579,5	639,6	874,7	1018,1	853,2	936,6	824,1	8360,2
Małopolskie	474,2	331,3	270,7	315,4	299,3	571,5	985,6	956,8	946,7	889,8	800,9	910,7	929,4	1109,2	1196,8	10988,5
Łódzkie	441,9	448,7	424,3	461,1	523,9	644,8	710,9	734,0	761,2	737,1	770,1	834,8	1137,1	1295,6	1422,3	11347,8
Wielkopolskie	411,4	489,6	492,3	479,7	555,4	704,7	927,8	939,9	983,6	1134,5	1364,1	1155,5	1105,8	999,8	1126,2	12870,2
Pomorskie	295,4	258,7	239,6	354,4	552,0	734,7	1059,9	866,5	914,1	1085,5	1493,7	1598,6	1389,0	1326,5	1208,7	13377,3

Dolnośląskie	468,5	535,1	520,5	570,5	632,8	831,2	963,6	972,1	1054,1	1196,8	1340,3	1201,4	910,6	1074,2	1116,8	13388,6
Śląskie	761,5	810,6	682,0	767,6	945,4	1241,0	1297,3	1372,5	1657,8	1689,6	1762,4	1789,0	2006,5	2448,3	2159,7	21391,2
Mazowieckie	2652,8	2568,4	1816,1	2163,0	2257,7	2625,9	3070,0	3372,1	3418,5	4277,9	4583,9	5002,8	4676,4	5552,6	4238,0	52276,0
Gminy miejsko-wiejskie																
Gminy miejsko-wiejskie	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Suma 2001-2015
Lubelskie	11,8	12,8	15,2	19,3	21,6	38,1	23,9	35,9	63,5	92,6	40,9	32,3	41,6	55,7	59,4	564,8
Pomorskie	9,4	12,2	12,4	14,6	21,8	36,2	31,4	42,2	82,0	74,2	56,4	33,4	46,4	76,5	75,9	625,1
Podlaskie	10,2	16,2	18,1	24,5	28,3	42,6	29,5	45,1	104,6	86,8	80,5	39,7	57,0	69,6	70,1	722,6
Warmińsko-mazurskie	8,6	10,7	11,8	17,9	35,3	40,7	46,5	50,8	81,6	98,6	74,9	50,1	60,4	68,7	69,8	726,5
Lubuskie	16,2	16,0	23,9	26,1	36,6	58,8	49,8	53,7	89,0	102,7	65,6	49,4	53,7	75,7	82,1	799,3
Śląskie	36,4	35,7	38,3	35,7	37,5	51,3	49,8	69,1	93,2	94,2	98,7	85,7	89,7	96,4	96,5	1008,2
Świętokrzyskie	25,9	27,8	31,6	46,5	43,4	49,5	52,9	59,7	122,5	125,9	107,4	94,3	79,9	77,6	81,5	1026,5
Opolskie	19,4	22,2	21,7	30,8	41,0	70,5	68,9	75,2	127,0	121,1	115,2	79,6	80,2	79,8	80,5	1033,0
Łódzkie	20,7	28,2	31,1	39,5	47,9	64,9	58,3	82,6	116,4	137,2	93,3	73,5	93,1	103,1	105,3	1095,3
Podkarpackie	24,4	26,8	29,6	38,8	34,7	69,6	61,5	89,3	139,8	154,5	161,8	92,8	94,5	114,3	93,9	1226,3
Kujawsko-pomorskie	24,5	25,3	25,8	30,7	41,1	63,7	60,7	79,5	114,2	137,9	129,6	104,2	118,8	159,1	160,7	1275,8
Zachodniopomorskie	21,1	30,3	25,4	38,3	43,7	64,7	68,3	87,4	135,9	171,2	142,3	113,9	152,0	148,2	156,0	1398,5
Dolnośląskie	41,2	48,9	42,6	56,9	56,1	88,4	105,1	136,0	188,8	179,2	185,0	166,7	185,2	210,6	196,1	1886,8
Mazowieckie	56,9	61,5	59,2	97,3	132,8	171,3	198,3	215,1	287,7	325,0	250,7	223,8	227,3	273,7	266,2	2846,9
Małopolskie	76,5	95,6	83,7	110,1	130,4	192,0	178,9	225,9	284,9	322,4	339,7	293,4	251,2	273,4	251,1	3109,3
Wielkopolskie	83,2	91,7	91,6	143,2	167,9	233,8	222,4	304,7	369,2	385,5	376,6	283,3	301,0	378,6	349,1	3781,7
Gminy wiejskie																
Gminy wiejskie	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Suma 2001-2015
Lubuskie	8,3	10,4	15,3	15,9	20,2	22,0	20,5	26,2	52,3	56,9	41,0	26,0	34,2	39,0	40,3	428,8
Opolskie	14,7	18,4	19,1	25,7	25,9	34,6	29,2	38,6	61,7	55,5	50,4	34,4	48,5	52,9	40,2	549,7
Warmińsko-mazurskie	14,4	19,5	21,0	32,0	23,9	39,0	44,0	59,9	91,8	118,6	91,3	73,7	77,3	108,2	111,5	926,1
Zachodniopomorskie	14,6	15,7	16,5	26,7	27,9	46,7	47,5	70,8	102,5	121,5	81,3	69,6	95,4	103,4	103,2	943,3
Podlaskie	28,7	41,9	49,9	64,8	72,7	92,7	81,0	95,9	194,6	161,4	120,6	95,0	107,2	157,7	129,7	1493,7
Świętokrzyskie	41,6	53,2	59,5	75,5	76,2	81,9	74,4	101,1	184,2	178,6	131,1	96,5	99,1	137,5	109,1	1499,6
Dolnośląskie	35,0	38,9	44,6	60,2	65,3	100,5	126,8	153,1	163,1	177,1	150,1	146,1	154,4	202,9	191,4	1809,4
Pomorskie	26,3	34,3	39,6	52,2	66,9	95,6	90,1	137,4	175,4	208,7	193,3	139,5	168,0	206,9	195,7	1829,8
Kujawsko-pomorskie	36,7	46,9	56,3	60,0	81,0	109,9	95,8	128,0	204,4	193,5	176,6	135,7	163,3	217,2	217,3	1922,4
Podkarpackie	46,9	64,4	73,5	117,7	107,1	166,9	153,2	199,3	293,8	295,9	261,4	173,5	146,1	199,8	177,2	2476,6
Łódzkie	70,3	93,3	112,5	146,4	136,1	166,3	192,1	187,0	213,8	274,8	240,5	155,2	185,8	229,9	203,3	2607,3
Śląskie	66,6	86,9	85,3	117,7	127,6	160,7	159,0	175,0	262,5	321,2	271,8	217,2	224,4	261,7	235,7	2773,2
Wielkopolskie	54,7	74,0	84,1	136,6	141,8	149,9	176,3	238,4	254,3	292,2	269,7	201,7	247,6	268,5	240,0	2829,8
Lubelskie	67,8	91,2	110,1	139,1	121,7	177,6	172,9	214,6	280,7	370,7	266,7	202,1	229,3	302,7	260,2	3007,4

Małopolskie	97,3	134,6	143,9	166,5	177,9	261,2	257,3	350,1	416,6	486,4	444,1	342,0	306,3	357,8	345,5	4287,5
Mazowieckie	101,0	123,7	141,5	219,6	244,7	327,2	346,0	419,9	484,0	593,4	455,7	353,0	381,6	454,5	418,3	5063,9

Tabela 4.16

Udział wydatków na transport i łączność w wydatkach ogółem budżetów gmin w latach 2001-2015; gminy uporządkowano w grupach wg rosnącej wartości udziału wydatków na transport i łączność w 2015 r.

	Udział wydatków na transport i łączność w wydatkach ogółem w %														
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Gminy ogółem															
Opolskie	5,3	5,6	4,7	5,8	6,2	9,5	7,6	7,1	10,1	8,7	8,8	6,2	7,2	6,9	6,0
Lubuskie	6,3	6,3	6,3	4,9	7,1	9,5	7,4	6,6	9,6	9,2	7,5	5,8	6,7	8,0	7,4
Świętokrzyskie	7,2	7,9	8,0	8,9	9,3	10,1	8,9	10,4	13,9	12,5	13,0	12,6	10,3	10,8	9,9
Podlaskie	7,2	7,2	8,1	11,2	11,5	12,5	12,6	12,7	19,3	18,8	15,6	12,8	13,4	14,5	10,6
Podkarpackie	5,6	6,0	6,1	7,2	7,9	10,4	8,7	9,3	11,8	10,6	13,9	9,7	9,5	12,1	11,1
Lubelskie	6,5	6,7	7,3	7,6	7,2	10,2	9,8	10,2	13,1	13,4	12,6	11,1	12,6	14,2	11,7
Dolnośląskie	10,4	11,8	11,9	12,0	11,9	13,8	14,7	13,6	13,8	14,5	15,1	13,7	11,2	12,3	12,4
Śląskie	10,3	10,8	9,7	10,0	10,8	12,5	12,1	11,8	13,1	13,2	13,1	12,6	13,2	14,5	13,3
Wielkopolskie	10,4	11,8	11,9	12,4	12,5	13,7	15,4	15,4	15,1	15,6	16,7	13,9	14,0	13,4	13,3
Małopolskie	12,8	10,7	9,4	9,8	9,0	13,2	16,4	16,2	15,7	14,8	13,6	13,3	12,7	13,7	13,6
Kujawsko-pomorskie	7,6	7,8	6,8	7,1	9,4	12,8	13,1	13,7	14,0	13,7	15,9	16,4	14,6	15,8	14,6
Warmińsko-mazurskie	4,3	5,2	5,3	5,9	7,4	9,2	7,7	7,4	8,6	10,1	8,7	7,9	8,7	9,7	14,8
Pomorskie	8,7	7,9	7,6	9,5	12,9	15,1	18,4	14,5	15,2	15,6	18,9	18,3	17,0	16,4	15,0
Zachodniopomorskie	10,8	9,4	7,1	7,1	7,9	8,0	10,0	11,2	12,9	11,9	12,5	12,8	11,1	12,6	16,5
Łódzkie	13,1	13,5	13,7	14,0	13,8	14,9	15,1	14,1	13,8	13,8	12,9	12,1	14,9	16,6	17,0
Mazowieckie	26,3	23,7	19,3	20,0	18,3	19,4	20,4	19,6	18,9	22,0	22,1	22,8	21,6	23,6	18,7
Gminy miejskie															
Opolskie	9,7	9,4	7,3	8,6	9,0	15,2	10,8	9,0	12,0	11,7	12,5	8,8	10,5	10,0	8,0
Lubuskie	9,8	10,0	9,2	6,2	10,5	14,3	10,6	8,6	11,7	11,5	10,0	8,1	9,7	11,6	9,3
Podlaskie	8,8	7,2	8,2	12,5	13,0	13,8	15,4	14,7	20,2	22,9	19,2	16,4	16,8	16,9	11,0
Śląskie	11,0	11,6	10,3	10,6	11,6	13,5	13,1	12,6	13,6	13,7	14,0	13,7	14,4	16,0	14,6
Dolnośląskie	13,8	15,8	16,3	16,3	15,9	18,3	19,0	16,6	16,3	18,5	19,5	17,4	13,3	14,3	14,8
Świętokrzyskie	8,8	9,0	9,0	9,1	11,6	14,6	11,8	14,0	15,6	16,1	20,0	20,8	15,9	16,3	14,9
Lubelskie	7,7	7,2	7,6	7,0	7,5	12,0	12,1	11,5	15,4	15,7	17,8	16,3	18,1	19,8	15,8
Podkarpackie	7,5	7,5	7,7	7,3	11,0	13,6	11,1	10,2	12,3	12,4	20,4	14,5	14,9	19,4	17,8
Kujawsko-pomorskie	9,6	9,9	7,9	8,6	11,8	17,0	17,9	18,2	16,7	16,9	21,4	23,5	19,8	20,7	18,7
Pomorskie	11,3	10,1	9,6	12,2	16,9	19,6	24,6	18,1	18,1	19,3	24,9	24,6	22,8	21,1	19,5
Małopolskie	18,6	13,4	11,3	11,2	9,6	16,0	23,7	21,6	19,6	17,9	16,4	17,9	17,6	19,1	19,8
Wielkopolskie	16,5	18,6	19,3	17,8	18,1	20,3	23,6	21,9	20,4	22,0	25,8	22,6	21,9	19,8	20,3
Warmińsko-mazurskie	6,5	7,9	8,1	8,3	11,2	14,5	11,1	9,7	9,8	12,9	11,9	12,0	12,8	13,8	22,9

Łódzkie	16,7	16,6	16,8	16,4	16,7	18,2	18,3	17,1	16,2	15,6	15,1	15,8	19,2	21,4	22,9
Mazowieckie	34,4	30,6	25,4	25,0	22,2	23,6	24,9	23,7	22,1	25,9	27,6	29,3	28,0	30,3	23,6
Zachodniopomorskie	17,3	14,9	11,2	10,3	12,1	11,0	14,9	16,1	17,3	14,6	17,9	19,7	14,9	17,7	24,4
Gminy miejsko-wiejskie															
Opolskie	2,8	3,1	3,0	3,8	4,4	6,6	6,1	6,1	9,2	7,8	7,6	5,4	5,4	5,0	5,1
Warmińsko-mazurskie	1,7	1,9	2,1	2,8	4,8	4,7	5,1	5,1	7,3	7,4	5,7	3,9	4,7	5,1	5,4
Podkarpackie	4,6	4,8	4,9	5,9	4,7	7,8	6,6	8,4	11,4	10,0	10,6	6,3	6,3	7,2	5,9
Lubuskie	3,0	2,8	3,9	3,9	4,5	6,6	5,3	5,3	7,6	7,6	5,4	4,2	4,2	5,5	6,0
Świętokrzyskie	5,6	6,0	6,4	8,4	7,2	7,1	7,0	7,1	12,1	10,6	9,4	8,4	7,2	6,6	6,7
Zachodniopomorskie	2,5	3,4	2,8	3,5	3,6	4,6	4,7	5,4	7,6	8,5	6,8	5,3	7,0	6,6	7,0
Pomorskie	2,6	3,1	3,1	3,2	4,4	6,6	5,3	6,2	10,7	8,5	6,2	3,8	5,2	7,7	7,3
Dolnośląskie	3,9	4,4	3,9	4,5	4,2	5,4	6,1	6,9	8,8	7,4	7,6	7,1	7,6	8,2	7,6
Małopolskie	6,9	8,0	6,9	8,1	8,4	10,7	9,1	10,3	11,3	11,3	11,0	9,9	8,6	9,0	7,9
Lubelskie	4,0	4,1	4,7	5,5	5,5	8,5	5,3	7,2	11,2	12,6	6,0	4,7	6,1	7,4	7,9
Wielkopolskie	5,0	5,2	5,1	7,1	7,4	9,0	8,2	9,8	10,9	10,3	9,7	7,3	7,7	8,9	8,0
Śląskie	8,2	7,3	7,7	6,5	6,2	7,6	6,6	8,2	9,8	9,4	9,7	8,5	8,7	8,6	8,4
Mazowieckie	5,2	5,2	5,0	7,2	8,7	9,8	10,1	9,1	11,7	12,8	9,6	8,2	8,1	9,1	8,5
Łódzkie	4,6	5,9	6,3	7,2	7,9	8,8	7,4	9,4	12,0	12,0	8,2	6,5	8,3	8,5	8,5
Podlaskie	3,8	5,9	6,4	7,8	7,9	10,3	7,0	9,6	17,6	12,9	11,7	6,2	8,4	9,4	9,5
Kujawsko-pomorskie	4,0	3,9	3,8	4,1	4,8	6,3	5,8	6,8	8,8	9,4	8,9	7,1	8,0	9,6	9,6
Gminy wiejskie															
Opolskie	4,4	5,2	4,9	6,3	5,9	7,0	5,6	6,9	9,7	7,0	6,9	4,7	6,5	6,8	5,3
Lubuskie	2,9	3,5	4,8	4,3	4,9	4,5	4,2	4,9	8,4	7,8	6,0	3,9	5,0	5,2	5,9
Podkarpackie	4,0	5,0	5,3	7,8	6,5	8,8	7,5	9,0	11,6	9,5	9,3	6,6	5,4	7,0	6,5
Świętokrzyskie	6,6	8,0	8,2	9,2	8,5	7,7	7,3	9,0	13,3	10,2	8,2	6,4	6,5	8,3	6,9
Warmińsko-mazurskie	2,5	3,3	3,3	4,5	3,0	4,3	4,5	5,6	7,6	8,2	6,4	5,1	5,4	7,1	7,4
Pomorskie	3,2	3,8	4,3	4,9	5,5	6,6	5,9	7,8	9,3	9,2	8,3	6,0	7,0	8,1	7,4
Łódzkie	7,3	8,9	10,0	11,6	9,7	10,3	11,4	9,6	9,7	11,3	10,2	6,6	7,6	8,9	7,5
Mazowieckie	5,5	6,1	6,7	9,1	9,1	10,0	10,1	10,9	11,6	12,8	9,5	7,5	7,8	8,7	7,9
Lubelskie	5,4	6,7	7,7	8,8	7,2	8,8	8,2	9,4	11,0	11,5	8,4	6,6	7,5	9,2	8,0
Wielkopolskie	4,9	6,3	6,6	9,6	8,8	8,1	9,0	10,7	10,7	10,7	9,3	7,2	8,7	9,1	8,1
Śląskie	6,3	7,5	6,9	8,6	8,5	9,3	8,7	9,1	11,9	12,3	10,4	8,5	8,4	9,3	8,3
Małopolskie	6,9	8,5	8,4	9,0	8,6	10,8	10,1	12,2	13,2	13,4	12,0	9,6	8,6	9,3	8,7
Zachodniopomorskie	3,4	3,2	3,3	4,8	4,5	6,4	6,2	8,0	10,5	11,1	7,7	6,5	8,4	8,9	9,0
Dolnośląskie	4,5	4,9	5,5	6,1	6,6	8,4	9,6	10,4	10,4	9,8	8,4	8,1	8,3	10,0	9,2
Kujawsko-pomorskie	5,0	5,9	6,6	6,4	7,7	8,7	7,4	8,7	12,4	10,5	9,5	7,3	8,3	10,1	10,0
Podlaskie	5,8	7,9	8,9	10,5	10,6	11,3	10,0	10,6	18,4	13,6	10,3	8,5	9,2	12,6	10,5

Tabela 4.17

Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach budżetów gmin na transport i łączność w latach 2007-2015; gminy uporządkowano w grupach wg rosnącej wartości udziału wydatków inwestycyjnych w 2015 r.

Wyszczególnienie	Udział wydatków inwestycyjnych w %								
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Gminy ogółem									
Mazowieckie	44,3	42,0	37,6	46,1	42,3	41,4	38,1	41,4	28,1
Małopolskie	54,1	49,5	49,6	47,0	51,7	42,8	35,3	44,3	44,9
Wielkopolskie	61,5	62,4	53,0	53,7	60,1	53,9	50,9	49,4	49,1
Dolnośląskie	50,6	47,4	49,2	53,2	59,5	55,2	44,8	52,1	51,5
Lubuskie	66,5	57,9	73,2	71,3	68,7	52,5	49,9	59,1	52,6
Pomorskie	61,0	49,5	47,7	52,1	59,1	59,2	54,2	56,8	52,7
Opolskie	56,7	51,5	64,4	65,5	69,8	52,9	56,6	61,1	54,1
Podlaskie	59,6	60,0	76,5	77,6	73,4	65,8	64,5	66,7	54,3
Śląskie	56,1	50,7	50,8	53,6	53,6	50,5	53,3	58,2	54,7
Kujawsko-pomorskie	53,1	55,3	55,4	54,8	65,3	64,3	58,1	62,5	60,5
Świętokrzyskie	53,5	46,3	62,6	61,0	66,1	68,0	60,3	62,5	60,9
Lubelskie	61,8	63,0	62,3	64,0	64,5	60,3	65,7	69,4	63,8
Łódzkie	50,7	45,5	47,9	47,1	46,5	42,4	55,3	63,6	65,5
Zachodniopomorskie	61,5	59,7	51,2	59,6	68,7	54,9	48,6	54,3	66,6
Podkarpackie	56,0	52,7	59,9	57,1	72,6	59,4	62,0	71,1	70,1
Warmińsko-mazurskie	63,2	57,9	67,2	74,8	70,7	58,1	57,9	62,3	72,0
Gminy miejskie									
Mazowieckie	38,9	35,7	28,8	39,9	38,3	38,9	35,1	38,5	22,2
Opolskie	49,5	39,1	57,6	60,8	59,4	32,9	41,3	49,7	33,5
Lubuskie	64,9	53,1	68,7	66,8	62,1	44,1	42,9	52,4	35,8
Małopolskie	52,7	45,5	40,8	35,4	35,5	29,3	22,6	35,0	37,4
Wielkopolskie	58,5	58,1	41,1	45,3	54,9	49,2	43,0	35,2	39,0
Podlaskie	55,1	53,9	70,7	77,5	72,5	65,5	63,3	62,5	40,8
Dolnośląskie	46,9	41,4	43,9	51,3	57,1	51,9	35,3	43,6	44,8
Pomorskie	61,0	46,3	40,0	46,7	57,4	59,2	52,9	53,1	48,4
Kujawsko-pomorskie	50,0	51,4	44,1	45,8	61,7	62,7	53,5	56,4	52,2
Świętokrzyskie	43,9	30,1	45,0	53,9	63,3	66,5	54,4	56,8	53,7
Śląskie	56,5	50,2	48,8	52,1	52,9	50,7	53,7	58,5	54,6
Lubelskie	57,2	60,3	52,9	53,7	59,9	56,9	63,5	66,9	57,1
Zachodniopomorskie	58,5	54,9	36,6	45,2	64,4	51,2	34,0	46,2	63,7

Łódzkie	41,6	35,1	37,1	31,2	34,5	35,8	51,9	62,2	64,1
Warmińsko-mazurskie	63,5	54,7	64,8	75,3	69,8	56,4	55,0	57,8	71,4
Podkarpackie	69,4	60,1	61,5	62,6	80,0	65,9	66,3	75,6	74,1
Gminy miejsko-wiejskie									
Śląskie	43,8	50,0	56,2	53,9	59,0	43,7	49,6	46,9	50,5
Podkarpackie	38,2	48,0	63,6	55,7	65,7	51,8	61,0	62,8	59,3
Mazowieckie	71,7	69,8	73,5	73,8	62,6	60,4	56,0	59,5	60,7
Małopolskie	57,8	59,4	63,0	59,2	74,9	68,9	62,7	66,9	65,7
Opolskie	63,1	59,8	69,5	69,3	78,3	69,8	65,5	66,4	66,6
Wielkopolskie	66,4	67,0	70,7	66,9	73,3	67,3	65,6	72,1	69,6
Łódzkie	67,4	70,3	75,5	74,0	66,5	61,7	66,8	65,8	70,0
Podlaskie	67,2	69,7	83,8	75,1	78,1	61,3	66,4	69,1	70,5
Pomorskie	54,0	56,0	76,0	69,7	68,2	53,7	58,9	74,6	72,0
Dolnośląskie	62,0	66,3	68,5	58,0	69,5	69,3	72,8	75,7	73,4
Warmińsko-mazurskie	71,3	67,3	74,3	76,3	72,9	58,6	68,4	72,2	73,7
Świętokrzyskie	66,2	58,8	76,9	68,5	74,7	80,8	77,1	72,4	74,1
Lubuskie	73,6	64,8	79,9	79,9	82,4	68,5	66,8	74,8	76,8
Zachodniopomorskie	67,2	66,3	77,4	78,0	78,8	64,2	77,0	74,4	77,1
Lubelskie	59,2	57,3	72,0	74,6	68,8	69,0	78,0	78,1	77,6
Kujawsko-pomorskie	61,7	64,9	73,7	74,6	78,4	77,9	77,7	82,3	82,7
Gminy wiejskie									
Małopolskie	56,9	53,9	60,7	60,2	63,1	56,2	51,5	56,1	56,0
Śląskie	56,4	55,0	61,7	61,7	56,7	51,0	51,5	59,9	56,6
Podkarpackie	44,7	46,9	56,7	51,8	60,6	48,2	49,9	62,6	63,6
Lubuskie	58,4	61,7	75,8	69,2	69,5	57,4	51,4	58,9	65,0
Wielkopolskie	71,0	73,7	73,2	69,1	67,9	61,9	67,9	70,3	66,5
Mazowieckie	76,6	78,7	78,7	75,4	71,3	64,9	64,6	67,1	66,7
Świętokrzyskie	59,7	65,7	74,3	66,7	66,5	60,9	62,1	68,1	68,2
Dolnośląskie	69,2	68,7	61,1	60,7	68,3	66,7	67,4	72,2	68,4
Opolskie	63,3	58,1	64,3	66,2	73,5	58,8	73,1	73,8	69,1
Pomorskie	63,0	67,7	74,6	73,6	69,7	59,9	63,9	73,7	71,8
Łódzkie	79,4	75,2	71,4	76,6	77,1	68,4	70,5	70,7	72,3
Warmińsko-mazurskie	53,6	59,7	65,9	72,2	71,8	64,2	60,9	70,6	74,2
Podlaskie	70,2	71,4	85,2	79,3	73,6	69,2	68,0	77,6	74,6
Kujawsko-pomorskie	64,8	68,2	77,0	70,5	73,7	66,0	67,9	74,3	75,3
Lubelskie	69,6	67,7	75,1	74,9	74,3	68,3	69,8	74,2	75,7
Zachodniopomorskie	73,9	77,8	83,0	82,5	80,6	73,1	77,0	74,4	76,7

Inwestycje gmin w zakresie wodociągów i kanalizacji – efekty rzeczowe

Efekty inwestycji samorządowych można prześledzić na przykładzie zmian długości sieci wodociągowej i kanalizacyjnej. W tym celu poniżej przedstawiono zestawienia obrazujące rozwój i przestrzenne zróżnicowanie upowszechnienia infrastruktury wodociągowo-kanalizacyjnej w Polsce w latach 1995-2015. Do analizy wykorzystano m.in. następujące zmienne: długość sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, wskaźnik gęstości sieci wodociągowej i kanalizacyjnej oraz odsetek osób korzystających z sieci wodociągowej i kanalizacyjnej.

Konieczność ilościowego i jakościowego rozwoju infrastruktury wodociągowo-kanalizacyjnej jest również następstwem członkostwa Polski w Unii Europejskiej i wynikającej z tego konieczności harmonizacji aktów prawnych. W Traktacie Akcesyjnym Polska zobowiązała się do wypełnienia postanowień odnoszących się do jakości dostarczanej wody pitnej oraz wyposażenia aglomeracji poniżej 2000 Równoważnej Liczby Mieszkańców w oczyszczalnie ścieków i systemy kanalizacji sanitarnej. Jednym z warunków wywiązania się z tych zobowiązań była realizacja przez gminy wielu nowych inwestycji wodociągowo-kanalizacyjnych.

W okresie ostatnich dwudziestu lat następowała zasadnicza poprawa w stanie wyposażenia miast, a następnie i wsi, w urządzenia komunalne, w tym urządzenia wodociągów i kanalizacji.

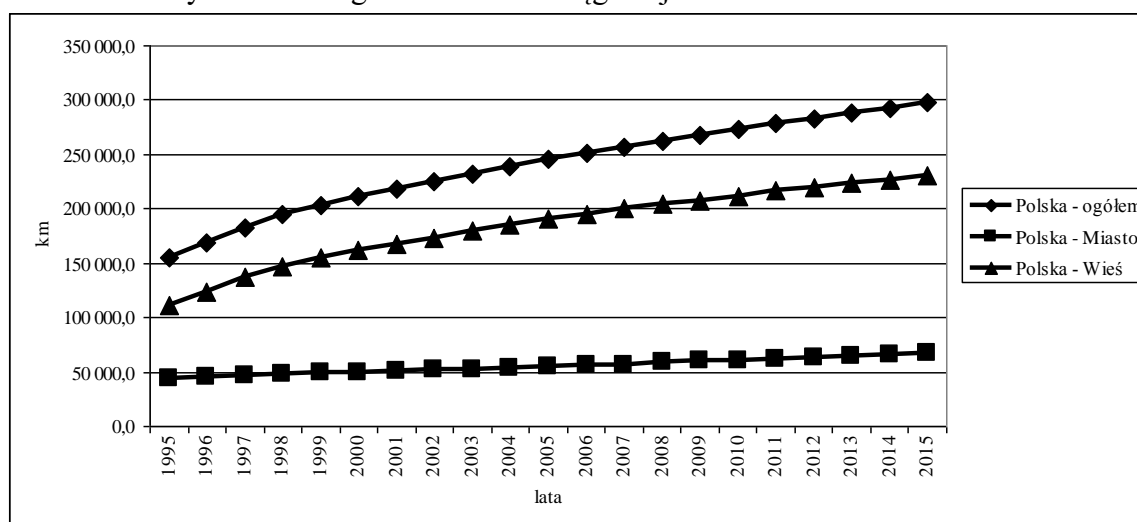
W tabeli 4.18 przedstawiono efekty działań inwestycyjnych samorządów gminnych w zakresie rozbudowy sieci wodociągowej. W skali kraju długość tej sieci wzrosła ze 155,5 tys. km w roku 1995 do 239,2 km w roku 2004 i 297,9 tys. km w roku 2015. Dynamika przyrostu w całym analizowanym okresie wyniosła 91,6% a w okresie członkostwa Polski w UE - 24,6%.

Przy średniej krajowej, wynoszącej +91,6%, największy przyrost długości sieci wodociągowej w stosunku do roku 1995 odnotowano w województwie mazowieckim (+218%), najniższy zaś w śląskim (+37%). Wśród województw o największym przyroście wymienić należy: warmińsko-mazurskie (+154%), świętokrzyskie (+131%), podlaskie (+126%) oraz lubelskie (+114%). Regionami o najmniejszych efektach inwestycyjnych były: opolskie (+44%), wielkopolskie (+52%), dolnośląskie (+63%) oraz kujawsko-pomorskie (+67%). Analizując przestrzenny rozkład zmian długości sieci wodociągowej, należy stwierdzić zróżnicowane efekty inwestycyjne notowane w poszczególnych województwach.

Nieco inny przestrzenny rozkład zmian wykazuje badanie dynamiki przyrostu sieci w okresie członkostwa Polski w UE. Przy średniej wartości wskaźnika dla kraju +24,5%, największe efekty osiągnięto w województwach: warmińsko-mazurskim (+42,7%), zachodniopomorskim (+39,8%), mazowieckim (+37,2%) oraz lubuskim (+30,5%). Województwami o najniższym tempie zmian były: opolskie (+10,6%), łódzkie (12,7%), wielkopolskie (+17,4%), śląskie (+18,2%) oraz kujawsko-pomorskie (+18,4%). Widoczne są tu częściowo efekty alokacji przestrzennej funduszy unijnych, jak i polityki podziału środków w ramach poszczególnych regionalnych programów operacyjnych.

Duże różnice cechuje także dynamika zmian na obszarach wiejskich i w miastach. Zobrazowano je na rysunku 4.15

Rys. 4.15. Długość sieci wodociągowej w Polsce w latach 1995-2015

Źródło: rysunek - obliczenia autora na podstawie danych GUS

W badanym okresie, w wyniku zakończenia inwestycji wodociągowych, na terenach wiejskich, przybyło 119,6 tys. km nowej sieci, a na obszarach miast 22,8 tys. km. Udział miast w całkowitej długości sieci zmniejszył się z 28,4% do 22,5%. W okresie członkostwa Polski w Unii Europejskiej na wsi wybudowano 45,6 tys. km, a w miastach 13,1 tys. km. Jak więc widać największe efekty inwestycyjne przypadają na koniec lat 90-tych XX w oraz pierwsze lata wieku XXI. Potwierdza to notowana dynamika rocznych przyrostów sieci. Na obszarach wiejskich największe efekty realizacji inwestycji notowano w latach 90-tych XX w. Trzy pierwsze lata badanego okresu to roczne przyrosty ok. 10-12,3 tys. km (+ 10%-11%), natomiast lata 2010-2014, to zmiany na poziomie nieco przekraczającym 1% rocznie. W miastach najwyższe roczne efekty zanotowano w latach 1997 i 2014 (+1,4 tys. km). Tylko w jednym roku analizowanego okresu (1997) zanotowany roczny przyrost był wyższy niż 3%, w większości badanych lat mieścił się on w przedziale 1%-2%.

W 2015 r., przy średniej wartości dla kraju 93,6 km w układzie przestrzennym największe zagęszczenie sieci w km na 100 km² powierzchni występuje na terenach województwa śląskiego (171km), małopolskiego (130 km), kujawsko-pomorskiego (129 km) łódzkiego (125 km) i mazowieckiego (124 km). Najniższy poziom tego wskaźnika notuje się w województwach: zachodniopomorskim (48 km), lubuskim (50 km), warmińsko-mazurskim (66 km) i podlaskim (67 km). Podane wartości wynikają z intensywności zagospodarowania poszczególnych regionów kraju, stopnia ich urbanizacji, sytuacji demograficznej, a także z możliwości generowania przez budżety gmin środków na realizację inwestycji.

Upowszechnianie sieci wodociągowej spowodowało wzrost zużycia wody od kilku do kilkudziesięciu procent i jednoczesny zbliżony wzrost ilości ścieków komunalnych. Kształtowanie zrównoważonego rozwoju wymaga w tych warunkach dynamicznego rozwoju sieci kanalizacyjnej, jako komplementarnego w stosunku do wodociągów elementu infrastruktury komunalnej.

Efekty działań inwestycyjnych samorządów gminnych odnoszące się do rozbudowy sieci kanalizacji sanitarnej przedstawiono w tabeli 4.19. Obrazują one długość sieci w poszczególnych województwach w okresie 1995-2015. W skali kraju długość tej sieci wzrosła ze 33,5 tys. km w roku 1995 do 73,9 km w roku 2004 i 149,7 tys. km w roku 2015. Dynamika zmian w całym analizowanym okresie wyniosła 336%, a od 2004 r, czyli pierwszego roku członkostwa w UE -102,6%.

Proces rozbudowy sieci kanalizacyjnej cechowała wyższa dynamika i zmienność w czasie niż sieci wodociągowej. Wynika to gorszego wyjściowo poziomu zagospodarowania, a także wyższych kosztów realizacji inwestycji. Jej rozbudowa jako urządzenia komplementarnego w stosunku do sieci wodociągowej stała się natomiast koniecznością, tak z przyczyn występującej presji społecznej, jak i konieczności spełnienia wymogów wynikających z dyrektywy ściekowej⁶. W skali całego kraju najwyższe tempo zmian długości sieci osiągnięto w roku 2003 (+13%), a najniższe w 2015 (+4,75%). Znaczące efekty notowano przede wszystkim na obszarach wiejskich. W końcowych latach przybywało nawet 25-30% sieci (30% w 1997 r.), znacznie niższe efekty notowano w ostatnich latach (2013-2015 przyrosty na poziomie 7%-8%).

Badając przestrzenne zróżnicowanie dynamiki zmian sieci kanalizacyjnej w okresie członkostwa w UE widać wyraźne zróżnicowane regionalnie wartości. Najwyższy przyrost względny zanotowano w województwach: świętokrzyskim (+165%), opolskim (+164%),

---

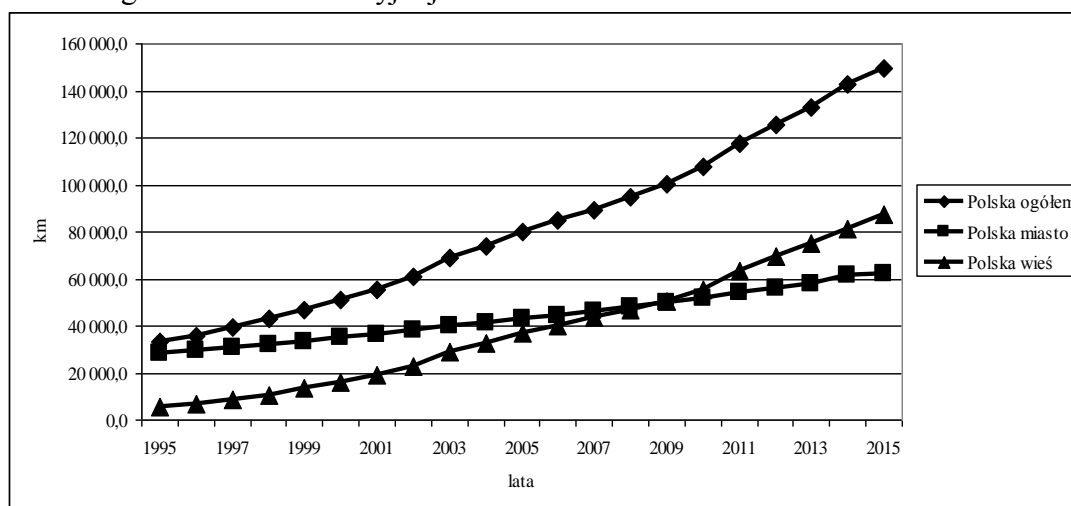
⁶ Dyrektywa Rady 91/271/ EWG z dnia 21 maja 1991 r. dotycząca oczyszczania ścieków komunalnych

lubuskim (+134%), małopolskim (+132%) i mazowieckim (+116%), a najniższe w: dolnośląskim (+76%), kujawsko-pomorskim (+77%), podlaskim (+83%), łódzkim (+85%) i warmińsko-mazurskim (+86%). Badając bezwzględne wartości zmian należy zwrócić uwagę, że we wszystkich województwach wyższe efekty przyrostu długości sieci notowano w drugiej dekadzie analizowanego okresu. W największym stopniu uwidoczniło się to w województwach: świętokrzyskim (74% całego przyrostu sieci), śląskim (73%) i mazowieckim (71%).

W okresie badanych dwudziestu lat zdecydowanie największy przyrost długości sieci kanalizacji cechował gminy położone w regionach słabiej rozwiniętych, z reguły na wschodzie i południowym-wschodzie kraju. Należy podkreślić, iż dobre rezultaty osiągały również gminy w zachodniej części kraju (opolskie) oraz południowej (małopolskie).

W okresie 1995-2015 zdecydowanie większy przyrost długości sieci kanalizacji sanitarnej cechuje obszary wiejskie (przyrost prawie szesnastokrotny, o 82,5 tys. km sieci). Zdecydowanie mniejsze efekty zanotowano w miastach – przyrost o 12%. Taki rozkład zmian wskaźnika wyposażenia w sieć kanalizacji sanitarnej z jednej strony wskazuje na wyższy stopień pokrycia siecią kanalizacji gmin miejskich w roku 1995. Osiągnięty w ciągu ostatnich 20 lat wzrost długości sieci w gminach wiejskich można określić skokiem cywilizacyjnym.

Rys. 4.16 Długość sieci kanalizacyjnej w Polsce w latach 1995-2015

Źródło: rysunek - obliczenia autora na podstawie danych GUS

Tabela 4.18 Długość i dynamika zmian sieci wodociągowej w latach 1995-2015 wg województw.

Wyszczególnienie	1995	1997	1999	2000	2001	2004	2005	2007	2009	2010	2012	2013	2014	2015	2015/1995	2015/2004
Polska	155 493	183 224	203 466	211 898	218 098	239 180	245 601	257 060	267 332	272 888	283 103	287 651	292 456	297 871,1	191,57%	124,54%
Łódzkie	12 771	15 997	18 028	18 759	19 056	20 198	20 537	21 030	21 483	21 750	22 199	22 416	22 572	22 754,5	178,17%	112,66%
Mazowieckie	13 829	18 728	22 793	24 623	26 386	32 078	33 600	37 078	39 066	40 076	41 730	42 350	42 897	44 016,3	318,29%	137,22%
Małopolskie	10 349	12 012	13 675	14 184	14 577	15 529	15 721	16 372	17 324	17 622	18 067	18 508	19 006	19 787,1	191,21%	127,42%
Śląskie	15 365	16 716	17 071	17 268	17 274	17 821	18 344	18 841	19 868	19 787	20 301	20 481	20 842	21 055,4	137,04%	118,15%
Lubelskie	9 841	12 645	14 195	14 814	15 352	17 152	17 485	18 274	18 872	19 403	20 325	20 583	20 864	21 023,5	213,63%	122,57%
Podkarpackie	7 779	9 598	10 771	11 252	11 552	12 213	12 493	12 881	13 140	13 181	13 748	14 192	14 409	14 765,1	189,81%	120,90%
Podlaskie	5 953	7 374	8 429	8 905	9 270	10 620	11 006	11 573	11 938	12 322	12 810	13 078	13 260	13 443,3	225,84%	126,58%
Świętokrzyskie	5 819	7 336	8 651	9 289	9 702	10 978	11 195	11 734	12 143	12 426	12 987	13 152	13 138	13 428,0	230,76%	122,32%
Lubuskie	3 730	4 024	4 510	4 651	4 779	5 334	5 496	5 754	6 143	6 460	6 659	6 731	6 815	6 962,5	186,64%	130,54%
Wielkopolskie	20 944	23 291	24 638	25 318	25 791	27 170	27 539	28 166	28 649	29 064	29 997	30 372	31 309	31 889,4	152,26%	117,37%
Zachodniopomorskie	6 128	6 576	6 938	7 179	7 428	7 936	8 080	8 522	8 941	9 662	10 466	10 621	10 893	11 096,2	181,06%	139,82%
Dolnośląskie	9 613	10 551	11 417	11 727	12 039	12 867	13 146	13 605	14 111	14 430	14 681	15 127	15 416	15 681,6	163,13%	121,87%
Opolskie	4 981	5 596	6 051	6 153	6 206	6 498	6 544	6 627	6 796	6 810	6 939	7 074	7 172	7 188,4	144,32%	110,63%
Kujawsko-pomorskie	13 779	16 152	17 747	18 204	18 627	19 623	19 903	20 803	21 557	21 782	22 551	22 725	22 986	23 239,8	168,66%	118,43%
Pomorskie	8 357	8 971	9 883	10 319	10 757	12 042	12 382	12 910	13 794	14 163	14 633	14 980	15 274	15 667,8	187,49%	130,11%
Warmińsko-mazurskie	6 255	7 656	8 668	9 254	9 302	11 122	12 130	12 893	13 509	13 952	15 010	15 262	15 603	15 872,2	253,76%	142,71%

Źródło: obliczenia autora na podstawie danych GUS

Tabela 4.19 Długość i dynamika zmian sieci kanalizacyjnej w latach 1995-2015 wg województw.

Wyszczególnienie	1995	1997	1999	2000	2001	2004	2005	2007	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2014/1995	2014/2005
Polska	33 535	39 217	46 752	51 110	55 496	73 867	80 131	89 506	100 202	107 509	117 746	125 581	132 916	142 876	149 668,0	446,31%	202,62%
Łódzkie	2 010	2 225	2 633	2 818	2 916	3 519	3 667	4 083	4 480	4 774	5 183	5 592	5 971	6 203	6 507,1	323,67%	184,93%
Mazowieckie	3 575	4 003	4 611	5 032	5 475	6 808	7 356	8 445	9 695	10 496	11 308	12 109	13 080	15 285	14 680,0	410,64%	215,64%
Małopolskie	2 554	2 966	3 830	4 307	4 715	6 479	7 157	8 188	9 487	10 008	10 649	11 390	12 371	13 509	15 050,4	589,40%	232,29%
Śląskie	4 422	4 929	5 671	5 945	6 183	7 441	8 232	9 382	10 300	11 403	12 242	12 813	13 540	14 786	15 557,3	351,86%	209,07%
Lubelskie	1 536	1 818	2 224	2 380	2 564	3 183	3 366	3 841	4 099	4 432	4 854	5 324	5 538	5 918	6 278,9	408,76%	197,26%
Podkarpackie	1 465	2 276	3 357	4 096	4 812	8 018	8 786	9 748	11 182	12 415	13 780	14 482	15 074	15 679	16 238,4	1108,50%	202,53%
Podlaskie	745	953	1 194	1 354	1 466	1 878	2 030	2 243	2 410	2 557	2 858	3 047	3 166	3 332	3 436,2	461,11%	182,93%
Świętokrzyskie	928	1 083	1 342	1 477	1 540	2 293	2 689	2 910	3 041	3 384	4 247	4 804	5 165	5 605	6 081,5	655,26%	265,24%
Lubuskie	1 019	1 086	1 235	1 317	1 456	1 787	1 995	2 305	2 565	2 709	2 992	3 192	3 315	3 641	4 181,4	410,34%	234,02%
Wielkopolskie	2 708	3 252	3 850	4 279	4 789	6 846	7 580	8 297	9 032	9 521	10 399	11 051	11 549	12 457	13 114,9	484,28%	191,56%
Zachodniopomorskie	2 278	2 499	2 754	2 995	3 166	4 105	4 307	4 725	5 223	5 579	6 573	7 103	7 284	7 590	7 761,8	340,80%	189,10%
Dolnośląskie	3 438	4 022	4 604	4 886	5 202	6 214	6 539	7 201	7 919	8 249	8 733	9 290	9 647	10 309	10 914,9	317,45%	175,66%
Opolskie	821	945	1 056	1 154	1 300	1 798	2 014	2 261	2 875	3 043	3 320	3 666	3 979	4 227	4 749,4	578,84%	264,22%
Kujawsko-pomorskie	1 883	2 277	2 505	2 830	3 198	4 447	4 782	5 352	6 045	6 365	6 959	7 007	7 384	7 648	7 887,5	418,86%	177,36%
Pomorskie	2 501	2 943	3 475	3 699	4 061	5 339	5 612	6 296	7 308	7 779	8 292	8 827	9 552	9 955	10 306,0	412,04%	193,03%
Warmińsko-mazurskie	1 653	1 940	2 412	2 541	2 653	3 714	4 018	4 229	4 540	4 795	5 358	5 883	6 299	6 732	6 922,3	418,87%	186,41%

Źródło: opracowanie autora na podstawie danych GUS

5. Wynik finansowy gmin i miast na prawach powiatu

Wynik finansowy budżetów gmin ogółem

Wynik finansowy gmin ogółem w badanym okresie charakteryzuje się dużą zmiennością przy widocznej kumulacji deficytów budżetowych w pewnych kolejno następujących po sobie latach. O ile rok 1995 gminy zakończyły – ogólnie rzecz biorąc – z niewielką nadwyżką (1,26% dochodów), o tyle w kolejnych latach wykonanie budżetów zamykało się znaczącymi deficytami, przy czym szczególnie duże były ujemne wyniki finansowe wygenerowane w latach 2000-2001 (odpowiednio ponad 4,5% oraz blisko 3,5% dochodów ogółem). Po okresie umiarkowanych deficytów (2002-2004), rok 2005 zamknął się w zasadzie z równowagą (deficyt na poziomie 0,05% dochodów), w kolejnym roku deficyt wrócił do poziomu z lat 2000-2001, zaś w roku 2007 pojawiła się nadwyżka sięgająca 1,6% dochodów. Po umiarkowanie deficytowym roku 2008, deficyty w 3 kolejnych latach osiągnęły rekordowe wartości odpowiednio 8%, 10% i 5% dochodów. Rok 2012 gminy zamknęły w przybliżeniu z równowagą, zaś w latach 2013 i 2015 odnotowały znaczące nadwyżki (odpowiednio 0,75% oraz 2% dochodów). Zwracają uwagę wysokie wielkości wyników finansowych gmin województwa mazowieckiego w latach 1995-1997 oraz w latach 2000-2001. Należy jednak pamiętać, że ze względu na reformę samorządową danych dotyczących gmin za okres 1995-1998 nie można porównywać z danymi za okres od roku 1999.

W okresie umożliwiającym dokonywanie sensownych obserwacji, tj. po roku 1998 gminy ogółem odnotowały dość wysoki skumulowany deficyt (liczony jako suma wyników finansowych w poszczególnych latach) w wartości niespełna 21 mld zł. Zgodnie z oczekiwaniami, największy udział w generowaniu tej wielkości mają gminy w województwach o wysokim udziale w dochodach gmin ogółem, tj. gminy województw mazowieckiego (udział w skumulowanym deficycie 15,25%, przeciętny udział w dochodach 14,31%), małopolskiego (przeciętny udział w skumulowanym deficycie 11,28%, udział w dochodach 8,66%), wielkopolskiego (udział w skumulowanym deficycie 9,33%, przeciętny udział w dochodach 9,68%) i dolnośląskiego (udział w skumulowanym deficycie 8,52%, przeciętny udział w dochodach 8,24%).

Tabela 5.1. Wynik finansowy gmin ogółem w mln zł. ogółem

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
<i>gminy ogółem</i>	160	-271	-544	-774	-481	-1 627	-1 281	-405	-549	-633	-24
DOLNOŚLĄSKIE	18	9	-71	-154	-54	-146	-88	-52	-21	-13	-41
KUJAWSKO-POMORSKIE	-4	-35	-21	-37	-23	-74	-48	-7	-26	-2	19
LUBELSKIE	2	-24	-25	-20	-20	-46	-42	-42	-29	-41	47
LUBUSKIE	5	-4	0	-32	-16	-33	-18	6	-38	-23	-10
ŁÓDZKIE	9	-48	-27	-16	10	-20	-24	34	4	21	-20
MAŁOPOLSKIE	11	-25	-26	-86	-71	-82	-52	-62	-106	-106	-38
MAZOWIECKIE	120	70	-154	-76	104	-592	-681	-47	-36	-83	-121
OPOLSKIE	-5	-30	-24	-38	-43	-35	7	9	3	-25	32
PODKARPACKIE	-7	-29	-27	-34	-71	-70	-31	1	-55	-74	20
PODLASKIE	-1	-4	-15	-13	-18	-29	-17	-4	-17	-15	13
POMORSKIE	4	-18	-34	-46	-48	-81	-47	-51	-25	-66	-28
ŚLĄSKIE	3	-3	-20	-76	-48	-58	32	-18	-114	-64	27
ŚWIĘTOKRZYSKIE	-1	-16	-14	-17	-20	-49	-37	-7	3	-51	13
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	-1	-32	-15	-22	-31	-56	-51	-35	-39	-30	2
WIELKOPOLSKIE	-2	-53	-47	-55	-79	-169	-150	-89	-51	-36	42
ZACHODNIOPOMORSKIE	9	-27	-23	-54	-54	-87	-34	-42	-3	-26	22
		2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
<i>gminy ogółem</i>		-1 455	929	-575	-5 120	-7 430	-3 856	-84	601	-521	1 723
DOLNOŚLĄSKIE		-128	168	-159	-481	-682	-302	40	58	-66	195
KUJAWSKO-POMORSKIE		-123	32	-8	-202	-365	-193	7	15	-101	64
LUBELSKIE		-85	53	49	-202	-577	-299	44	87	-70	14
LUBUSKIE		-73	42	-16	-182	-343	-114	36	72	-12	74
ŁÓDZKIE		-104	46	-55	-361	-350	-167	76	69	83	103
MAŁOPOLSKIE		-131	75	-102	-459	-547	-476	-149	-18	-67	48
MAZOWIECKIE		-62	83	-324	-753	-602	-321	88	14	-52	215
OPOLSKIE		-68	17	42	-161	-300	-127	19	20	-22	48
PODKARPACKIE		-78	67	2	-259	-503	-241	29	13	23	181
PODLASKIE		-44	45	45	-123	-286	-100	34	42	-12	87
POMORSKIE		-113	123	-50	-284	-428	-249	-84	21	-62	83
ŚLĄSKIE		-129	7	35	-437	-387	-196	-53	-60	-37	38
ŚWIĘTOKRZYSKIE		-63	35	23	-245	-465	-231	-57	55	-40	70
WARMIŃSKO-MAZURSKIE		-42	34	7	-249	-479	-210	-45	92	2	112
WIELKOPOLSKIE		-108	24	-29	-492	-722	-408	-47	121	-36	289
ZACHODNIOPOMORSKIE		-104	78	-35	-230	-395	-222	-20	0	-52	103

Źródło: obliczenia na podstawie danych GUS

Wynik finansowy gmin miejskich

Udział gmin miejskich w skumulowanym deficycie gmin po roku 1998 wynosi blisko 27% (przeciętny udział w dochodach 25%), przy czym szczególnie wysoki jest udział gmin województwa mazowieckiego (blisko 6,7%, przeciętny udział w dochodach gmin 5,21%), dolnośląskiego (3,56%, przeciętny udział w dochodach gmin 2,98%), i pomorskiego (2,41%, przeciętny udział w dochodach 1,94%). Wysoki jest również udział gmin miejskich województwa śląskiego (2,41%), ale ich przeciętny udział w dochodach gmin wynosi aż 2,93%. „Cykl” deficytów i nadwyżek w tej grupie gmin był ściśle skorelowany z „cyklem” deficytów i nadwyżek w gminach ogółem (współczynnik korelacji wynosi dla całego badanego okresu 92%): wysokie wartości deficyt osiągał w latach 2000-2001, zaś rekordowo wysokie – w okresie 2009-2011 (odpowiednio blisko 11%, 9% i 4% dochodów). Istotne wartości nadwyżek generowane były jedynie w latach 1995, 2007, 2013 i 2015 (odpowiednio 2%, 2,7%, 1% oraz 1,4% dochodów gmin miejskich ogółem).

Tabela 5.2. Wynik finansowy gmin miejskich w mln zł. ogółem

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
<i>gminy miejskie ogółem</i>	95	-36	-237	-303	-52	-797	-706	-90	-43	-23	-181
DOLNOŚLĄSKIE	0	-13	-12	-64	-45	-68	-17	27	-10	-35	-69
KUJAWSKO-POMORSKIE	-1	-12	-4	-10	-4	-25	-14	1	4	4	-14
LUBELSKIE	4	-5	-10	-10	-8	-18	-6	-10	2	5	-12
LUBUSKIE	0	-9	4	-9	-2	-5	-7	-4	-5	-5	-4
ŁÓDZKIE	-9	-27	-40	-34	-8	-34	-33	-23	2	19	-35
MAŁOPOLSKIE	5	-6	0	-8	-10	-19	-1	-7	-9	5	4
MAZOWIECKIE	103	80	-110	-48	127	-436	-569	-6	-12	2	-51
OPOLSKIE	1	-5	-12	-21	-11	0	15	2	9	-2	-4
PODKARPACKIE	-7	-3	2	-7	-16	-18	-12	-14	-2	0	-11
PODLASKIE	0	-3	-8	0	-7	-7	-2	-3	-10	5	-6
POMORSKIE	6	-8	-15	-25	-22	-37	-5	-17	-1	-28	4
ŚLĄSKIE	2	19	-15	-44	-17	-33	1	-7	-33	-3	27
ŚWIĘTOKRZYSKIE	-4	-8	-3	-2	-1	-19	-3	-11	17	5	7
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	-3	-21	-2	-6	-2	-16	-12	-11	-1	2	-7
WIELKOPOLSKIE	-5	-12	-12	-13	-10	-42	-35	-15	5	18	5
ZACHODNIOPOMORSKIE	2	-3	1	-2	-16	-20	-6	8	4	-15	-14
		2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
<i>gminy miejskie ogółem</i>		-368	371	-187	-1 610	-1 476	-722	-218	168	52	279
DOLNOŚLĄSKIE		-75	112	-33	-194	-299	-113	15	31	-40	73
KUJAWSKO-POMORSKIE		-25	13	-28	-51	-64	-9	-12	13	-7	24
LUBELSKIE		-11	18	-1	-91	-105	-56	-27	11	-6	7
LUBUSKIE		-17	22	7	-32	-49	-41	12	4	3	18
ŁÓDZKIE		-26	22	-22	-99	-101	-37	-6	4	7	34
MAŁOPOLSKIE		-2	7	4	-44	-56	-47	-28	-9	-37	-13
MAZOWIECKIE		-35	31	-52	-263	-124	-86	-4	26	54	13
OPOLSKIE		-8	7	8	-40	-48	-1	11	7	-8	5
PODKARPACKIE		-12	-2	12	-66	-37	-24	-14	13	4	17
PODLASKIE		-3	9	4	-23	-44	-14	-11	13	2	9
POMORSKIE		-69	72	-19	-150	-115	-83	-45	34	4	12
ŚLĄSKIE		-47	13	-25	-178	-79	-70	-38	-38	46	-19
ŚWIĘTOKRZYSKIE		-20	8	0	-60	-103	-54	-23	19	17	24
WARMIŃSKO-MAZURSKIE		-8	16	-26	-102	-114	-60	7	45	22	38
WIELKOPOLSKIE		-3	-9	-21	-123	-66	-17	-39	-13	-22	33
ZACHODNIOPOMORSKIE		-8	34	5	-93	-73	-10	-15	10	12	2

Źródło: obliczenia na podstawie danych GUS

Wynik finansowy gmin miejsko wiejskich

Skumulowany deficyt gmin miejsko-wiejskich w okresie 1999-2015 wyniósł blisko 7,8 mld zł, co daje udział w skumulowanym deficycie gmin po roku 1998 na poziomie 37,48%. Z kolei przeciętny udział dochodów gmin tej grupy w dochodach gmin ogółem wyniósł zaledwie 32,27%. Można więc stwierdzić, że zarówno w wartościach bezwzględnych, jak i względnych znaczenie gmin miejsko-wiejskich w generowaniu deficytu budżetowego było większe niż znaczenie gmin miejskich.

W tej grupie gmin uwagę zwraca przede wszystkim wysoki udział gmin województwa małopolskiego w generowaniu skumulowanego deficytu (5,43%, przeciętny udział w dochodach gmin 3,38%), jak również wysoki udział województw: wielkopolskiego (4,92%, przeciętny udział w dochodach gmin 4,79%), mazowieckiego (3,75%, przeciętny udział w dochodach 3,30%) i dolnośląskiego (3,23%, przeciętny udział w dochodach gmin - 2,99%). „Cykl” deficytów i nadwyżek w tej grupie gmin był bardzo ściśle skorelowany z „cyklem” deficytów i nadwyżek w gminach ogółem (współczynnik korelacji wynosi dla całego badanego okresu 99,6%): wysokie wartości deficyt osiągał w latach 2000-2001, zaś

rekordowo wysokie – w okresie 2009-2011 (odpowiednio ponad 8%, 10,5% i 5,5% dochodów). Istotne wartości nadwyżek generowane były jedynie w latach 2007, 2013 i 2015 (odpowiednio 1,11% oraz 1,73% dochodów gmin miejsko-wiejskich ogółem).

Tabela 5.3. Wynik finansowy gmin miejsko-wiejskich w mln zł. ogółem

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
<i>gminy miejsko-wiejskie ogółem</i>	4	-158	-167	-256	-217	-444	-314	-267	-218	-237	-42
DOLNOŚLĄSKIE	8	10	-32	-63	2	-52	-39	-58	-13	-14	13
KUJAWSKO-POMORSKIE	-4	-16	-10	-13	-8	-20	-11	-3	-11	-1	-8
LUBELSKIE	-6	-6	-4	-2	-2	-7	-12	-6	-11	-7	5
LUBUSKIE	2	2	-3	-19	-8	-16	-4	7	-24	-17	-7
ŁÓDZKIE	0	-8	-10	-13	-11	-12	-12	-8	-16	-17	-7
MAŁOPOLSKIE	6	-7	-5	-39	-26	-36	-30	-22	-30	-36	-62
MAZOWIECKIE	9	-11	-20	-5	-15	-68	-45	-24	-6	-10	-28
OPOLSKIE	-7	-18	-9	-14	-32	-32	-6	-6	7	-10	25
PODKARPACKIE	-1	-12	-19	-8	-25	-19	-6	10	-10	-25	3
PODLASKIE	-2	-2	-3	-4	-5	-11	-12	-2	-3	-6	1
POMORSKIE	-4	-10	-5	-6	-3	-12	-18	-20	-21	-20	-14
ŚLĄSKIE	1	-8	7	-11	-9	-5	14	-17	-25	-21	3
ŚWIĘTOKRZYSKIE	-1	-6	-6	-6	-9	-11	-12	-2	-2	-9	2
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	-1	-9	-8	-1	-22	-21	-25	-17	-12	-10	8
WIELKOPOLSKIE	-1	-34	-24	-30	-28	-75	-66	-60	-36	-26	10
ZACHODNIOPOMORSKIE	3	-24	-16	-22	-15	-47	-28	-37	-6	-9	14
		2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
<i>gminy miejsko-wiejskie ogółem</i>		-522	208	-324	-1 791	-2 518	-1 399	-123	94	-190	512
DOLNOŚLĄSKIE		-12	31	-70	-191	-237	-111	29	5	-8	54
KUJAWSKO-POMORSKIE		-41	3	8	-67	-138	-85	2	10	-36	15
LUBELSKIE		-21	21	14	-37	-84	-39	2	7	-11	12
LUBUSKIE		-36	-5	-26	-108	-195	-45	10	32	-16	15
ŁÓDZKIE		-35	10	-8	-64	-94	-73	-20	23	16	9
MAŁOPOLSKIE		-61	4	-42	-225	-227	-226	-86	-34	7	2
MAZOWIECKIE		-12	36	-186	-241	-129	-37	14	-18	-40	30
OPOLSKIE		-47	-2	7	-88	-147	-95	8	8	-9	12
PODKARPACKIE		-28	14	-8	-61	-172	-80	1	-1	11	50
PODLASKIE		-12	12	10	-46	-78	-32	12	7	-4	30
POMORSKIE		1	18	-2	-57	-90	-59	9	13	-15	29
ŚLĄSKIE		-23	3	-12	-103	-52	-34	8	0	-2	25
ŚWIĘTOKRZYSKIE		-19	12	9	-90	-147	-70	-32	12	-15	18
WARMIŃSKO-MAZURSKIE		-18	5	11	-87	-170	-78	-18	0	-13	53
WIELKOPOLSKIE		-73	32	3	-254	-383	-187	-41	72	-19	109
ZACHODNIOPOMORSKIE		-85	13	-32	-74	-176	-147	-21	-42	-36	50

Źródło: obliczenia na podstawie danych GUS

Wynik finansowy gmin wiejskich

Udział gmin wiejskich w skumulowanym deficycie gmin po roku 1998 wyniósł blisko 35%, był więc niewiele niższy od analogicznego udziału gmin miejsko-wiejskich, o ile jednak w przypadku gmin miejsko-wiejskich ich udział w skumulowanym deficycie przekraczał udział w dochodach gmin, o tyle w przypadku gmin wiejskich przeciętny udział w dochodach gmin ogółem wyniósł w okresie 1999-2015 42,45%, był więc znacząco wyższy od udziału w skumulowanym deficycie.

Stosunkowo wysoki udział w deficycie wygenerowały gminy wiejskie w województwach: mazowieckim i małopolskim (odpowiednio 4,84% oraz 4,59%) jednak pierwszym przypadku udział ten był niższy od przeciętnego udziału w dochodach (5,79%), w drugim zaś – pozostawał na zbliżonym poziomie (4,39%). Uwagę zwraca tym razem długoterminowa

równowaga budżetowa gmin wiejskich województwa łódzkiego (skumulowany deficyt w całym badanym okresie wyniósł zaledwie 50 tys. zł) oraz względna równowaga budżetowa gmin wiejskich województw lubuskiego i opolskiego (skumulowany deficyt wynoszący odpowiednio 102 i 118 mln zł, co odpowiada w obu przypadkach mniej niż jednej czwartej przeciętnych dochodów budżetów gmin wiejskich w tych województwach).

„Cykl” deficytów i nadwyżek w tej grupie gmin był ściśle skorelowany z „cyklem” deficytów i nadwyżek w gminach ogółem (współczynnik korelacji wyniósł dla całego badanego okresu 98%): wysokie wartości deficyt osiągał w latach 2000-2001 oraz w roku 2004, zaś rekordowo wysokie – w okresie 2009-2011 (odpowiednio 6%, 11% i 5% dochodów). Istotne wartości nadwyżek generowane były jedynie w latach 2005, 2007 i 2015 (odpowiednio 1%, 1,42% oraz 2,42% dochodów gmin wiejskich ogółem).

Tabela 5.4. Wynik finansowy gmin wiejskich w mln zł. ogółem

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
<i>gminy wiejskie ogółem</i>	62	-76	-141	-214	-212	-386	-261	-48	-288	-373	199
DOLNOŚLĄSKIE	10	12	-27	-26	-10	-26	-32	-21	3	36	15
KUJAWSKO-POMORSKIE	2	-8	-7	-14	-12	-29	-23	-5	-19	-5	41
LUBELSKIE	4	-13	-10	-8	-10	-21	-24	-25	-20	-39	53
LUBUSKIE	3	2	-1	-3	-6	-12	-6	3	-9	-2	0
ŁÓDZKIE	17	-13	23	30	29	26	21	65	18	18	22
MAŁOPOLSKIE	1	-13	-21	-40	-36	-28	-21	-32	-68	-75	19
MAZOWIECKIE	8	0	-24	-23	-8	-89	-67	-17	-17	-75	-42
OPOLSKIE	0	-6	-4	-3	1	-3	-1	14	-13	-13	11
PODKARPACKIE	0	-14	-11	-19	-30	-33	-14	5	-43	-50	28
PODLASKIE	1	1	-4	-9	-7	-10	-2	1	-4	-14	18
POMORSKIE	1	0	-14	-15	-22	-31	-24	-14	-3	-17	-18
ŚLĄSKIE	0	-13	-12	-21	-22	-19	17	6	-56	-40	-3
ŚWIĘTOKRZYSKIE	4	-2	-6	-9	-9	-18	-22	6	-11	-46	3
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	3	-2	-5	-14	-7	-20	-14	-8	-26	-22	0
WIELKOPOLSKIE	3	-7	-11	-12	-41	-52	-49	-14	-19	-28	27
ZACHODNIOPOMORSKIE	5	0	-8	-29	-23	-20	0	-13	-1	-2	23
		2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
<i>gminy wiejskie ogółem</i>		-565	351	-64	-1 719	-3 436	-1 735	256	339	-384	932
DOLNOŚLĄSKIE		-41	25	-56	-96	-146	-78	-4	22	-19	69
KUJAWSKO-POMORSKIE		-58	16	13	-84	-163	-99	18	-8	-58	24
LUBELSKIE		-53	15	36	-74	-388	-204	68	70	-54	-5
LUBUSKIE		-21	25	4	-42	-100	-29	14	36	1	41
ŁÓDZKIE		-44	13	-26	-198	-155	-57	102	43	60	60
MAŁOPOLSKIE		-68	64	-65	-191	-265	-202	-34	25	-37	59
MAZOWIECKIE		-14	17	-87	-249	-350	-198	78	6	-66	171
OPOLSKIE		-13	11	26	-34	-105	-32	1	4	-4	31
PODKARPACKIE		-37	56	-2	-132	-294	-137	41	2	8	114
PODLASKIE		-29	24	31	-54	-165	-54	33	23	-11	48
POMORSKIE		-45	33	-29	-77	-223	-107	-48	-25	-50	42
ŚLĄSKIE		-58	-9	71	-156	-256	-92	-24	-22	-81	32
ŚWIĘTOKRZYSKIE		-23	15	15	-95	-215	-107	-2	24	-42	28
WARMIŃSKO-MAZURSKIE		-16	12	22	-60	-195	-72	-34	47	-8	22
WIELKOPOLSKIE		-32	1	-12	-115	-273	-204	33	62	4	147
ZACHODNIOPOMORSKIE		-12	31	-7	-63	-146	-64	16	32	-28	50

Źródło: obliczenia na podstawie danych GUS

Wynik finansowy miast na prawach powiatu

Skumulowany deficyt miast na prawach powiatu w okresie 1999-2015 wyniósł 27,5 mld zł, był więc o blisko jedną trzecią większy od skumulowanego deficytu gmin ogółem.

Tymczasem dochody miast na prawach powiatu nawet po zasadniczej reformie systemu finansowania j.s.t. dokonanej w 2003 r. sięgały od 75% do 80% dochodów gmin. Nie dziwi zatem odpowiednio wyższa średnia relacja wyniku finansowego budżetu do dochodów wynosząca w latach 2004-2015 przeszło 5,5% dla miast na prawach powiatu.

Zdecydowanie największy udział w generowaniu skumulowanego deficytu mają miasta na prawach powiatu województw: mazowieckiego (blisko 17%), dolnośląskiego (10,82%), śląskiego (10,44%) oraz łódzkiego (10,15%).

„Cykl” deficytów i nadwyżek w miastach na prawach powiatu był w badanym okresie silnie skorelowany z „cyklem” deficytów i nadwyżek w gminach ogółem (współczynnik korelacji wyniósł dla całego badanego okresu 87%): wysokie wartości deficyt osiągał w latach 2000-2002, w latach 2008-2012 (odpowiednio 3,5%, blisko 12%, ponad 9%, ponad 4% dochodów ogółem miast na prawach powiatu) oraz w roku 2014 (2% dochodów). Wykonanie budżetów za rok 2015 zakończyło się nadwyżką sięgającą 0,7 mld zł, co odpowiada ok. 1% dochodów miast na prawach powiatu.

Tabela 5.5. Wynik finansowy miast na prawach powiatu w mln zł.

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
<i>miasta na prawach powiatu ogółem</i>	5	-272	-442	-602	-573	-1 318	-1 469	-2 221	-780	-383	-221
DOLNOŚLĄSKIE	-31	-15	-14	-75	-116	-145	-240	-233	-61	18	225
KUJAWSKO-POMORSKIE	10	-11	-62	-63	-51	-152	-169	-88	-38	-3	-57
LUBELSKIE	-4	-19	-23	-17	-36	-36	-65	-52	-30	-7	-20
LUBUSKIE	3	-17	-23	-4	20	-10	-17	1	5	0	0
ŁÓDZKIE	-10	-28	2	-18	-42	-88	-146	-170	-38	-51	-71
MAŁOPOLSKIE	6	-49	-52	-49	-123	-177	-303	-167	-21	-159	-108
MAZOWIECKIE	5	-1	-10	-27	-26	-81	-48	-877	-250	-362	-149
OPOLSKIE	-1	4	4	-4	-19	-8	7	3	10	11	-2
PODKARPACKIE	2	-7	-30	-26	-5	-24	-7	-19	-35	-29	-57
PODLASKIE	5	6	3	-10	-39	-51	-38	-30	-32	-64	-37
POMORSKIE	21	-39	-71	-93	-78	-142	-156	-120	-8	109	61
ŚLĄSKIE	-6	-23	-54	-60	28	-184	-113	-187	-84	194	13
ŚWIĘTOKRZYSKIE	-5	0	-5	-13	15	-25	-3	-8	17	8	-41
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	-3	4	-6	-11	-13	-21	-13	-9	-31	-17	-2
WIELKOPOLSKIE	14	-61	-59	-87	-102	-80	-75	-187	-157	-13	0
ZACHODNIOPOMORSKIE	-2	-15	-42	-44	15	-95	-82	-78	-25	-18	23
		2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
<i>miasta na prawach powiatu ogółem</i>		-252	996	-1 729	-5 874	-5 069	-4 651	-2 484	-736	-1 402	736
DOLNOŚLĄSKIE		201	21	-598	-937	-170	-221	-125	101	-363	-324
KUJAWSKO-POMORSKIE		-175	-25	-144	-180	-290	-420	-352	-129	-165	175
LUBELSKIE		-27	-67	-122	-249	-181	-192	-63	-66	-214	-95
LUBUSKIE		-66	84	-33	-121	-155	-33	-2	12	7	38
ŁÓDZKIE		-71	-80	-86	-235	-221	-325	-283	-225	-471	-181
MAŁOPOLSKIE		-173	-197	-179	-294	-60	8	-39	89	-31	-100
MAZOWIECKIE		454	686	-313	-1 454	-1 941	-1 101	-724	-31	241	1 338
OPOLSKIE		-51	-23	-32	-32	-28	-26	14	-34	-5	8
PODKARPACKIE		-24	-10	14	-126	-100	-169	-102	-20	-102	-176
PODLASKIE		-13	20	-5	-93	-211	-224	-64	-74	221	-76
POMORSKIE		139	82	-220	-466	-337	-621	-143	40	68	208
ŚLĄSKIE		-209	249	2	-935	-321	-205	-157	-280	-696	21
ŚWIĘTOKRZYSKIE		-58	42	4	-82	-65	-100	-112	-37	-52	-113
WARMIŃSKO-MAZURSKIE		-50	46	1	-88	-162	-52	-45	-42	-4	-144
WIELKOPOLSKIE		-174	90	-22	-418	-578	-660	-68	-10	235	233
ZACHODNIOPOMORSKIE		45	80	3	-164	-248	-310	-219	-29	-69	-76

Źródło: obliczenia na podstawie danych GUS

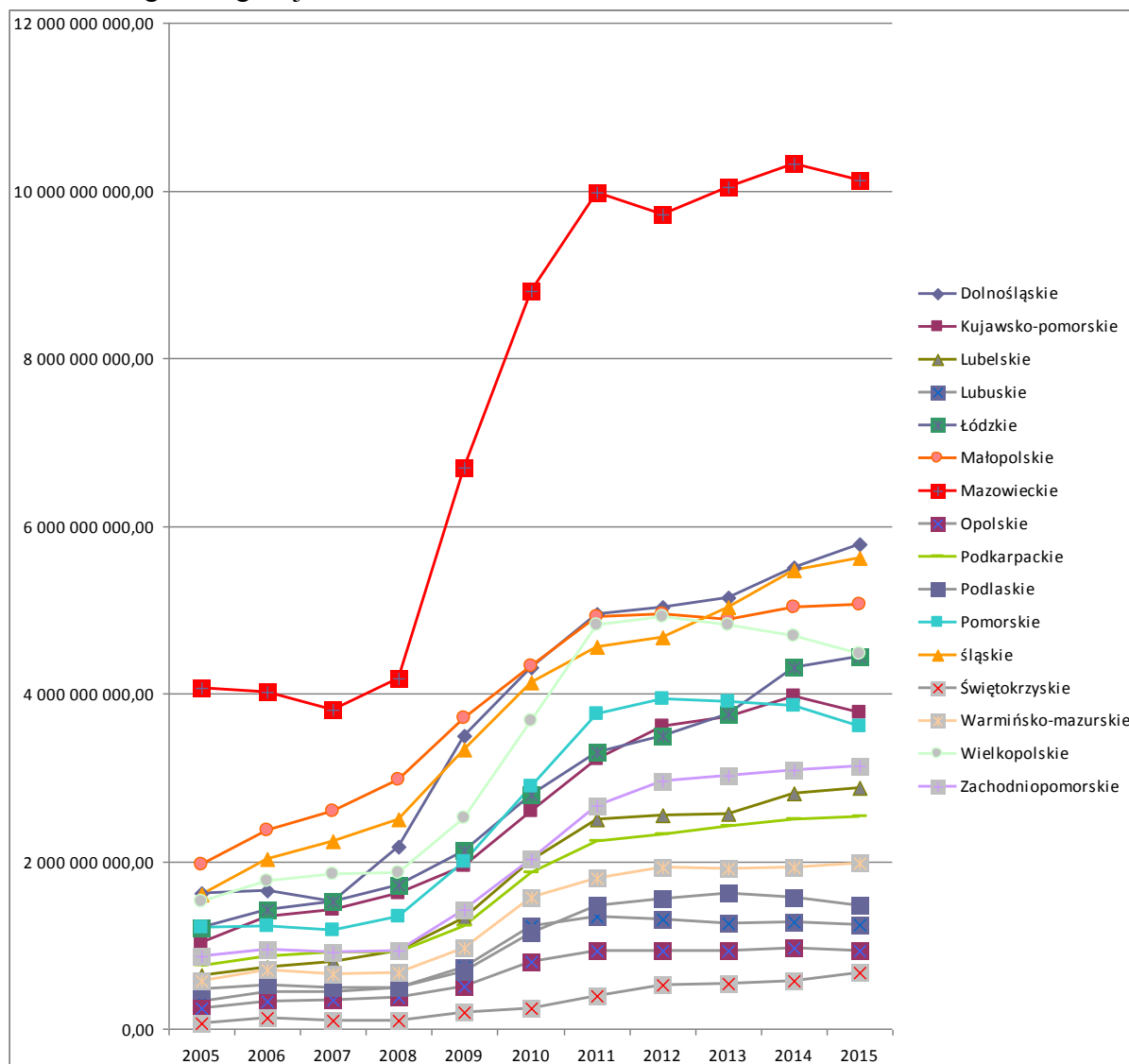
6. Zadłużenie gmin i miast na prawach powiatu

Instrumenty rynku dłużnego są znaczącym źródłem finansowania inwestycji samorządu terytorialnego. Wielkość i przestrzenne zróżnicowanie poziomu zadłużenia gmin i miast na prawach powiatu przedstawiono w odnośnych tabelach oraz na wykresie.

Rys. 6.1

Zadłużenie gmin wg województw

Źródło: rysunek - obliczenia autora na podstawie danych MF

Dostępne dane statystyczne pozwalają przeanalizować zmiany poziomu zadłużenia gmin w Polsce w latach 2005-2015. W okresie tym, jak wiadomo nastąpiła zasadnicza zmiana w systemie społeczno-gospodarczym kraju związana z pełnym włączeniem Polski w struktury UE, co związane było w szczególności z pełną dostępnością środków w ramach polityki spójności UE w perspektywie finansowej 2007-2013. Z oczywistych względów zasady dostępności ww. środków dla gmin (w szczególności konieczność zapewnienia wkładu

własnego) znalazły odbicie we wzroście zadłużenia JST. W sposób nie wymagający dodatkowego komentarza tę zbieżność w czasie obu ww. procesów ilustruje rysunek 6.1. Poziom zadłużenia gmin ujmowany w wartościach bezwzględnych osiągał najwyższą wartość – z przyczyn oczywistych w największych pod względem liczby ludności województwach tj. mazowieckim, śląskim, dolnośląskim, małopolskim i wielkopolskim, a najniższą w województwach najmniejszych: świętokrzyskie, podlaskie, opolskie lubuskie. Trzeba jednak zauważyć, iż nawet tak liczona wielkość zadłużenia nie jest wprost proporcjonalna do liczby mieszkańców poszczególnych województw. Różnicowanie swoistej „intensywności” narastania zadłużenia gmin wg województw, w podziale na typy gmin pokazują tabele poniżej.

Biorąc pod uwagę ogół gmin w poszczególnych województwach w okresie 2005-2015 największy przyrost zadłużenia odnotowano w: świętokrzyskim, lubelskim, lubuskim, opolskim i łódzkim (wzrost o 440%-270%), a najmniejszy w: mazowieckim, małopolskim, Wielkopolskim, pomorskim ale także podlaskim (wzrost o 150%-200%). Jak widać w takim ujęciu niemal powszechnie najintensywniej zadłużały się województwa „problemowe” o niskim PKB. Z kolei głównie rozwijające się najintensywniej województwa z największymi ośrodkami metropolitalnymi wykazywały najniższą dynamikę przyrostu zadłużenia. Oczywiście od tej reguły są pewne wyjątki (np. podlaskie, podkarpackie).

Przedstawione powyżej ogólne prawidłowości w znacznej części (choć nie dokładnie) przekładają się na sytuację w zakresie zadłużenia różnych typów gmin w poszczególnych województwach:

- wśród gmin miejskich największy przyrost zadłużenia występował w województwach: świętokrzyskim, małopolskim, lubelskim, opolskim, warmińsko-mazurskim, zaś najmniejszy w: łódzkim, podkarpackim, dolnośląskim, wielkopolskim i podlaskim;
- wśród gmin miejsko-wiejskich największy przyrost zadłużenia występował w województwach: lubuskim, świętokrzyskim, kujawsko-pomorskim, małopolskim i mazowieckim, zaś najmniejszy w: śląskim, pomorskim, podlaskim, dolnośląskim i lubelskim;
- wśród gmin wiejskich największy przyrost zadłużenia występował w województwach: lubelskim, zachodniopomorskim, świętokrzyskim, kujawsko-pomorskim i pomorskim, zaś najmniejszy w: lubuskim, wielkopolskim, mazowieckim, dolnośląskim i podkarpackim;

- wśród miast na prawach powiatu największy przyrost zadłużenia występował w województwach: świętokrzyskim, opolskim, lubelskim, łódzkim i lubuskim, zaś najmniejszy w: małopolskim, mazowieckim, wielkopolskim, pomorskim i podlaskim;

Jak widać, wbrew pozorom w ujęciu względnym najmniej intensywnie zadłużały się największe, dynamicznie rozwijające się miasta Polski choć oczywiście rozmiary bezwzględne tego „zadłużenia” i „zadłużania się” były nieporównanie większe niż w ośrodkach małych i średnich pod względem liczby mieszkańców. Z kolei w zdecydowanej większości obszary „problemowe”, w tym tamtejsze ośrodki miejskie, w zdecydowanej większości przypadków zadłużały się najintensywniej.

Zróznicowania przestrzenne poziomu zadłużenia gmin w Polsce w latach 2005, 2007, 2009, 2011, 2013 i 2015 w odniesieniu do liczby mieszkańców w sposób precyzyjny przedstawiono na **kartogramach 83-88**. Zestaw ww. kartogramów pokazuje:

- narastanie intensywności zadłużenia w okresie 2005-2015 ze szczególnym przyspieszeniem tego procesu po roku 2008 i 2010;
- dychotomię intensywności zadłużenia:
  - relatywnie najwyższy poziom zadłużenia (na 1 mieszkańca) gmin na obszarze województw: warmińsko-mazurskiego, zachodniopomorskiego, lubuskiego, świętokrzyskiego, ale również pomorskiego, dolnośląskiego i małopolskiego czyli z jednej strony w województwach „problemowych”, a z drugiej w województwach „metropolitalnych”;
  - relatywnie najniższy poziom zadłużenia (na 1 mieszkańca) gmin na obszarze województw: podlaskiego, lubelskiego, podkarpackiego, łódzkiego i opolskiego, ale również wielkopolskiego, i mazowieckiego czyli tak jak przy najwyższej intensywności zadłużenia tak i w przypadku najniższej intensywności zadłużenia: z jednej strony były w tej grupie województwa „problemowe”, a z drugiej w „metropolitalne”;

Tabela 6.1 . Poziom zadłużenia gmin ogółem w latach 2005-2015 w mld zł

Województwo ogółem	Poziom zadłużenia gmin w mld zł											2005-2015 2005=100
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Mazowieckie	4,0582	4,0204	3,8111	4,1716	6,6963	8,7987	9,9782	9,7176	10,0474	10,3136	10,1305	149,6
Małopolskie	1,9630	2,3728	2,5950	2,9783	3,7095	4,3340	4,9115	4,9541	4,8810	5,0260	5,0586	157,7
Wielkopolskie	1,5257	1,7585	1,8444	1,8667	2,5162	3,6702	4,8092	4,9175	4,8099	4,6776	4,4654	192,7
Pomorskie	1,2000	1,2196	1,1795	1,3347	1,9996	2,8899	3,7476	3,9302	3,8954	3,8470	3,6107	200,9
Podlaskie	0,4801	0,5212	0,4843	0,4831	0,6861	1,1485	1,4744	1,5496	1,6088	1,5636	1,4720	206,6
Podkarpackie	0,7454	0,8683	0,9191	0,9125	1,2326	1,8546	2,2340	2,3196	2,4159	2,4934	2,5242	238,6
Warmińsko-mazurskie	0,5749	0,6979	0,6480	0,6664	0,9631	1,5694	1,7992	1,9254	1,9156	1,9187	1,9716	242,9
śląskie	1,6078	2,0235	2,2388	2,4986	3,3368	4,1274	4,5541	4,6736	5,0315	5,4630	5,6232	249,8
Dolnośląskie	1,6146	1,6486	1,5136	2,1745	3,5007	4,3057	4,9388	5,0338	5,1388	5,5045	5,7736	257,6
Zachodniopomorskie	0,8575	0,9459	0,9177	0,9274	1,4219	2,0259	2,6549	2,9610	3,0150	3,0812	3,1309	265,1
Kujawsko-pomorskie	1,0239	1,3408	1,4238	1,6176	1,9353	2,5952	3,2158	3,6117	3,7284	3,9632	3,7726	268,4
Łódzkie	1,2039	1,4251	1,5187	1,7187	2,1196	2,7841	3,3007	3,4963	3,7572	4,3037	4,4417	268,9
Opolskie	0,2521	0,3191	0,3507	0,3768	0,5124	0,8050	0,9345	0,9310	0,9280	0,9627	0,9380	272,1
Lubuskie	0,3255	0,4473	0,4479	0,4828	0,7319	1,2220	1,3418	1,3054	1,2530	1,2795	1,2403	281,1
Lubelskie	0,6441	0,7337	0,8034	0,9269	1,3231	2,0038	2,4911	2,5440	2,5710	2,8047	2,8729	346,1
Świętokrzyskie	0,3477	0,4674	0,4396	0,4438	0,7650	1,2551	1,6255	1,8115	1,8116	1,8496	1,8883	443,0

Tabela 6.2. Poziom zadłużenia gmin miejskich w latach 2005-2015 w mld zł

Gminy miejskie	Poziom zadłużenia gmin w mld zł											2005-2015 2005=100
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Łódzkie	0,2490	0,2700	0,2780	0,3130	0,3773	0,4709	0,5176	0,4932	0,5059	0,4942	0,4589	84,3
Podkarpackie	0,1146	0,1293	0,1546	0,1454	0,1984	0,2458	0,2729	0,2733	0,2807	0,2887	0,2750	140,1
Dolnośląskie	0,3135	0,3854	0,3447	0,3688	0,4954	0,7632	0,8602	0,8480	0,8235	0,8482	0,7902	152,0
Wielkopolskie	0,1491	0,1592	0,1730	0,2034	0,2538	0,3421	0,3611	0,3795	0,3829	0,4238	0,3918	162,7
Podlaskie	0,0450	0,0439	0,0413	0,0438	0,0565	0,1006	0,1157	0,1257	0,1267	0,1301	0,1192	164,9
Kujawsko-pomorskie	0,0897	0,1238	0,1147	0,1419	0,1882	0,2452	0,2606	0,2732	0,2603	0,2667	0,2427	170,7
Pomorskie	0,1971	0,2489	0,2421	0,2218	0,3374	0,4887	0,5675	0,5749	0,5634	0,5558	0,5338	170,9
Lubuskie	0,0510	0,0650	0,0579	0,0461	0,0743	0,1327	0,1631	0,1616	0,1627	0,1541	0,1407	175,6
Mazowieckie	0,2668	0,3329	0,3564	0,4141	0,5747	0,7165	0,8507	0,8271	0,8044	0,7656	0,7518	181,7
śląskie	0,2475	0,2746	0,3180	0,4263	0,4962	0,5993	0,6557	0,6472	0,6971	0,7129	0,7597	207,0
Zachodniopomorskie	0,0766	0,0991	0,1045	0,1061	0,1638	0,2308	0,2937	0,2733	0,2604	0,2594	0,2364	208,5
Warmińsko-mazurskie	0,1049	0,1247	0,1327	0,1545	0,2410	0,3491	0,3989	0,4015	0,3744	0,3529	0,3304	214,9
Opolskie	0,0323	0,0333	0,0350	0,0336	0,0555	0,1040	0,1111	0,1043	0,0956	0,1034	0,1084	235,7
Lubelskie	0,0827	0,0980	0,1076	0,1163	0,1846	0,2695	0,3180	0,3408	0,3390	0,3431	0,3336	303,6
Małopolskie	0,0678	0,0721	0,0761	0,0775	0,0996	0,1494	0,1927	0,2260	0,2433	0,2770	0,2945	334,4
Świętokrzyskie	0,0423	0,0646	0,0552	0,0541	0,1154	0,1988	0,2545	0,2783	0,2611	0,2374	0,2157	409,6

Tabela 6.3 . Poziom zadłużenia gmin miejsko-wiejskich w latach 2005-2015 w mld zł

Gminy miejsko-wiejskie	Poziom zadłużenia gmin w mld zł											2005-2015 2005=100
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
śląskie	0,1248	0,1411	0,1584	0,1587	0,2159	0,2596	0,2997	0,2880	0,2799	0,2944	0,2906	132,8
Pomorskie	0,1362	0,1429	0,1384	0,1489	0,1904	0,2899	0,3480	0,3279	0,3266	0,3469	0,3341	145,4
Podlaskie	0,0665	0,0850	0,0759	0,0709	0,1150	0,1902	0,2150	0,2082	0,2050	0,2134	0,1931	190,4
Dolnośląskie	0,3127	0,3591	0,3780	0,4292	0,6083	0,8352	0,9490	0,9336	0,9373	0,9396	0,9153	192,7
Lubelskie	0,0736	0,0860	0,0765	0,0640	0,0980	0,1760	0,2172	0,2250	0,2160	0,2266	0,2170	194,8
Warmińsko-mazurskie	0,1632	0,1871	0,1946	0,1923	0,2511	0,4178	0,4859	0,5169	0,5143	0,5193	0,4847	197,0
Opolskie	0,1402	0,1471	0,1411	0,1417	0,2212	0,3509	0,4168	0,4197	0,4075	0,4230	0,4207	200,1
Podkarpackie	0,1547	0,1884	0,1952	0,1890	0,2459	0,4306	0,5081	0,5019	0,5068	0,4898	0,4650	200,6
Wielkopolskie	0,4399	0,5024	0,5301	0,5455	0,7266	1,0764	1,3027	1,3598	1,3256	1,3530	1,3661	210,6
Zachodniopomorskie	0,2891	0,3617	0,3772	0,3808	0,6392	0,8160	0,9139	0,9713	0,9296	0,9489	0,9007	211,6
Łódzkie	0,1191	0,1540	0,1599	0,1779	0,2254	0,3270	0,4220	0,4175	0,3923	0,3846	0,3774	216,8
Mazowieckie	0,2933	0,3284	0,3394	0,5188	0,6889	0,8215	0,8734	0,8689	0,9009	0,9272	0,9451	222,2
Małopolskie	0,3787	0,4563	0,4760	0,5432	0,7116	0,9590	1,1767	1,2559	1,2681	1,3214	1,3154	247,3
Kujawsko-pomorskie	0,1258	0,1594	0,1736	0,1772	0,2222	0,3620	0,4606	0,4731	0,4601	0,4916	0,4754	277,8
Świętokrzyskie	0,1055	0,1243	0,1223	0,1278	0,2092	0,3413	0,4316	0,4529	0,4547	0,4589	0,4501	326,6
Lubuskie	0,1230	0,1603	0,1837	0,2077	0,3026	0,5011	0,5474	0,5385	0,5137	0,5476	0,5345	334,5

Tabela 6.4. Poziom zadłużenia gmin wiejskich w latach 2005-2015 w mld zł

Gminy wiejskie	Poziom zadłużenia gmin w mld zł											2005-2015 2005=100
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Lubuskie	0,0580	0,0779	0,0671	0,0588	0,0925	0,1942	0,2118	0,2051	0,1815	0,1797	0,1574	171,5
Wielkopolskie	0,2503	0,2838	0,3015	0,3258	0,4147	0,6814	0,8938	0,8651	0,8250	0,8163	0,7528	200,8
Mazowieckie	0,4022	0,4572	0,4846	0,5789	0,8066	1,1346	1,3324	1,2956	1,2810	1,3592	1,2712	216,1
Dolnośląskie	0,1902	0,2167	0,2220	0,2587	0,3452	0,4978	0,5821	0,5987	0,5974	0,6183	0,6033	217,2
Podkarpackie	0,2136	0,2490	0,2437	0,2584	0,3843	0,6631	0,7748	0,7371	0,7483	0,7438	0,6888	222,4
Małopolskie	0,3323	0,4071	0,4433	0,5096	0,6458	0,8976	1,0811	1,1053	1,0770	1,1225	1,1020	231,7
śląskie	0,2491	0,2898	0,3416	0,3380	0,4056	0,6262	0,7396	0,7326	0,7696	0,8433	0,8303	233,4
Warmińsko-mazurskie	0,1346	0,1635	0,1579	0,1514	0,2066	0,3878	0,4579	0,4916	0,4638	0,4669	0,4519	235,6
Łódzkie	0,1506	0,2033	0,2168	0,2326	0,2997	0,5018	0,5757	0,5754	0,5748	0,5789	0,5509	265,8
Podlaskie	0,0699	0,0864	0,0797	0,0734	0,1243	0,2739	0,3249	0,3039	0,2896	0,2998	0,2666	281,4
Opolskie	0,0481	0,0662	0,0792	0,0717	0,0913	0,1703	0,2087	0,2107	0,2096	0,2123	0,1861	287,0
Pomorskie	0,1786	0,2285	0,2472	0,2824	0,3282	0,5291	0,6686	0,7133	0,7390	0,7705	0,7414	315,2
Kujawsko-pomorskie	0,1367	0,1876	0,1954	0,1972	0,2638	0,4223	0,5234	0,5313	0,5450	0,5851	0,5689	316,2
Świętokrzyskie	0,1318	0,1555	0,1591	0,1690	0,2488	0,4644	0,5531	0,5595	0,5537	0,5840	0,5574	322,9
Zachodniopomorskie	0,1175	0,1257	0,1140	0,1446	0,1919	0,3136	0,4061	0,4131	0,5141	0,5448	0,5304	351,4
Lubelskie	0,1692	0,2075	0,2117	0,2143	0,2872	0,6330	0,8405	0,7785	0,7348	0,7807	0,7768	359,1

Tabela 6.5. Poziom zadłużenia miast na prawach powiatu w latach 2005-2015 w mld zł

Miasta na prawach powiatu	Poziom zadłużenia gmin w mld zł											2005- 2015 2005=100
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Małopolskie	1,1842	1,4373	1,5995	1,8479	2,2524	2,3281	2,4610	2,3670	2,2926	2,3051	2,3467	98,2
Mazowieckie	3,0959	2,9018	2,6307	2,6599	4,6261	6,1261	6,9217	6,7260	7,0611	7,2615	7,1624	131,4
Wielkopolskie	0,6864	0,8132	0,8398	0,7921	1,1211	1,5703	2,2516	2,3131	2,2764	2,0846	1,9547	184,8
Pomorskie	0,6882	0,5993	0,5517	0,6815	1,1436	1,5822	2,1635	2,3141	2,2664	2,1739	2,0014	190,8
Podlaskie	0,2987	0,3060	0,2874	0,2950	0,3903	0,5837	0,8189	0,9119	0,9875	0,9204	0,8931	199,0
Kujawsko-pomorskie	0,6718	0,8700	0,9402	1,1013	1,2611	1,5658	1,9711	2,3342	2,4630	2,6197	2,4856	270,0
śląskie	0,9863	1,3179	1,4208	1,5756	2,2192	2,6423	2,8590	3,0058	3,2850	3,6123	3,7425	279,4
Zachodniopomorskie	0,3743	0,3594	0,3220	0,2959	0,4270	0,6655	1,0412	1,3033	1,3109	1,3281	1,4634	291,0
Warmińsko-mazurskie	0,1722	0,2226	0,1628	0,1682	0,2644	0,4147	0,4564	0,5153	0,5631	0,5797	0,7046	309,2
Podkarpackie	0,2625	0,3017	0,3256	0,3197	0,4039	0,5151	0,6783	0,8072	0,8802	0,9711	1,0953	317,2
Dolnośląskie	0,7981	0,6875	0,5689	1,1178	2,0518	2,2095	2,5475	2,6535	2,7805	3,0984	3,4648	334,1
Lubuskie	0,0934	0,1440	0,1392	0,1703	0,2625	0,3940	0,4195	0,4002	0,3951	0,3981	0,4077	336,5
Łódzkie	0,6852	0,7978	0,8640	0,9952	1,2171	1,4843	1,7854	2,0102	2,2842	2,8460	3,0545	345,8
Lubelskie	0,3186	0,3421	0,4077	0,5324	0,7533	0,9253	1,1155	1,1997	1,2812	1,4544	1,5454	385,1
Opolskie	0,0315	0,0727	0,0954	0,1297	0,1444	0,1799	0,1979	0,1964	0,2154	0,2240	0,2228	606,8
Świętokrzyskie	0,0681	0,1230	0,1030	0,0929	0,1917	0,2506	0,3864	0,5207	0,5422	0,5693	0,6651	876,7

7. Zależność pomiędzy wielkością wydatków inwestycyjnych a poziomem zadłużania i wielkością pozyskiwanych przez JST dotacji unijnych

W celu wykazania zależności pomiędzy wielkością wydatków inwestycyjnych a poziomem zadłużania i wielkością pozyskiwanych przez JST dotacji unijnych dokonano obliczeń współczynników korelacji. Wyniki przedstawiono w tabelach 7.1. oraz 7.2.

Tabela 7.1.

Współczynnik korelacji między wydatkami majątkowymi a wielkością zmian zadłużenia w latach 2006-2015

	Dolnośląskie	Kujawsko-pomorskie	Lubelskie	Lubuskie	Łódzkie	Małopolskie	Mazowieckie	Opolskie
	D	C	L	F	E	K	M	O
Miasta na prawach powiatu	90,27%	43,33%	33,99%	92,56%	46,32%	42,17%	58,02%	75,39%
Gminy miejskie	89,41%	68,52%	46,16%	86,33%	78,84%	93,25%	83,41%	82,46%
Gminy wiejskie	51,97%	53,77%	74,64%	92,64%	62,26%	56,85%	70,90%	80,01%
Gminy miejsko-wiejskie	65,44%	54,37%	72,29%	92,02%	63,05%	57,47%	74,79%	97,67%
	Podkarpackie	Podlaskie	Pomorskie	Śląskie	Świętokrzyskie	Warmińsko-mazurskie	Wielkopolskie	Zachodniopomorskie
	R	B	G	S	T	N	P	Z
Miasta na prawach powiatu	77,00%	79,34%	28,74%	32,85%	79,93%	67,26%	77,70%	58,99%
Gminy miejskie	50,02%	68,87%	70,84%	56,49%	98,32%	86,68%	71,13%	77,54%
Gminy wiejskie	86,16%	67,74%	59,88%	69,92%	87,23%	71,57%	77,67%	82,66%
Gminy miejsko-wiejskie	76,26%	73,35%	75,70%	71,40%	80,36%	91,02%	69,45%	44,33%

W okresie 10 ostatnich lat wielkość wydatków majątkowych wykazywała generalnie bardzo wysoką korelację ze zmianą zadłużenia: średni wskaźnik korelacji (średnia arytmetyczna wskaźników obliczonych dla jednostek samorządu terytorialnego danego rodzaju w poszczególnych województwach) dla miast na prawach powiatu wynosił 61%, średni wskaźnik korelacji dla gmin miejskich blisko 76%, zaś dla gmin miejsko-wiejskich i wiejskich – 72%. Zwraca jednak uwagę zarówno różnica wysokości wskaźnika dla miast na prawach powiatu i pozostałych rodzajów j.s.t., jak również stosunkowo niska wartość wskaźnika obliczonego dla miast na prawach powiatu w województwach: kujawsko-pomorskim, lubelskim, łódzkim, małopolskim, pomorskim oraz śląskim (na przeciwległym biegunie znajduje się województwo dolnośląskie ze wskaźnikiem korelacji dla tego rodzaju j.s.t. wynoszącym ponad 90%). Szczególnie ścisłą korelację wykazywały wielkości wydatków majątkowych i przyrostu zadłużenia w gminach miejskich: w 9 województwach wskaźnik korelacji osiągnął wartość ponad 75%, a tylko w jednym – lubelskim – wartość poniżej 50%.

Tabela 7.2.

Współczynnik korelacji między wydatkami majątkowymi a dochodami pochodzącymi z budżetu UE w latach 2006-2015.

	Dolnośląskie	Kujawsko-pomorskie	Lubelskie	Lubuskie	Łódzkie	Małopolskie	Mazowieckie	Opolskie
	D	C	L	F	E	K	M	O
Miasta na prawach powiatu	-1,13%	61,16%	79,27%	67,03%	87,24%	39,71%	37,21%	28,70%
Gminy miejskie	47,66%	78,03%	81,08%	67,68%	68,34%	95,26%	1,31%	33,75%
Gminy wiejskie	74,92%	58,94%	73,68%	40,14%	39,78%	69,14%	33,12%	70,14%
Gminy miejsko-wiejskie	72,98%	81,97%	82,30%	68,65%	89,10%	86,99%	8,84%	70,58%
	Podkarpackie	Podlaskie	Pomorskie	Śląskie	Świętokrzyskie	Warmińsko-mazurskie	Wielkopolskie	Zachodniopomorskie
	R	B	G	S	T	N	P	Z
Miasta na prawach powiatu	90,00%	95,97%	75,06%	83,17%	92,24%	90,25%	-11,36%	73,41%
Gminy miejskie	80,09%	75,44%	51,54%	70,34%	50,59%	76,20%	-2,06%	57,77%
Gminy wiejskie	82,33%	56,68%	79,04%	71,52%	85,10%	73,83%	48,47%	20,56%
Gminy miejsko-wiejskie	73,51%	67,82%	74,85%	61,09%	86,60%	75,75%	49,19%	49,37%

Choć korelacja między wielkością wydatków majątkowych i dochodów pochodzących z budżetu UE w tym samym okresie była również dość wysoka (średnia korelacja dla miast na prawach powiatu – 62%, dla gmin miejskich – 58%, dla gmin miejsko-wiejskich – 61%, dla gmin wiejskich 69%), można zaobserwować istotne różnice w stosunku do wyników badania korelacji między wydatkami majątkowymi a przyrostem zadłużenia. Po pierwsze, korelacja między wydatkami majątkowymi a wielkością dochodów „unijnych” jest przeciętnie zauważalnie niższa. Po drugie, najwyższy współczynnik korelacji wykazują gminy wiejskie, po trzecie, w poszczególnych województwach wskaźnik obliczony dla poszczególnych rodzajów j.s.t. wykazuje daleko idące różnice: dla miast na prawach powiatu w województwie dolnośląskim i w województwie wielkopolskim oraz dla gmin miejskich w województwie mazowieckim i wielkopolskim był wręcz drastycznie niski (poza tym współczynnik wykazywał niejednokrotnie wartości ujemne), w pewnej liczbie województw dla poszczególnych rodzajów JST wykazywał wysokość poniżej 33%.

8. Podsumowanie - identyfikacja istotnych problemów finansów gmin

Analizując bieżącą sytuację finansową gmin w Polsce, poziom i strukturę ich dochodów, a także stopień samodzielności finansowej władz lokalnych w odniesieniu do zakresu ich zadań i występujących potrzeb inwestycyjnych, należy zwrócić uwagę na kilka zagadnień i problemów.

Pierwszym z nich są występujące zależności pomiędzy stanem finansów samorządowych, a koniunkturą gospodarczą. Poszczególne źródła dochodów cechuje zróżnicowana wrażliwość na zmiany sytuacji gospodarczej. W okresie ożywienia dynamika dochodów rośnie i to zazwyczaj silniej niż wynikałoby to z tempa wzrostu PKB. Odwrotna sytuacja ma natomiast miejsce w sytuacji spowolnienia gospodarczego. Wpływ zmian koniunktury na sytuację finansową gmin można prześledzić analizując skutki spowolnienia gospodarczego lat 2008-

2009. W największym stopniu na wahanie koniunktury wrażliwy był podatek CIT oraz podatek od czynności cywilnoprawnych. Znacznie łagodniej reagowały dochody z udziałów w podatku PIT. Dużą wrażliwość wykazywały także dochody z majątku komunalnego (brak zainteresowania kupnem gruntów, wykupem mieszkań komunalnych itp.). Stabilizującą rolę odgrywał podatek od nieruchomości, będący najbardziej wydajnym źródłem lokalnych dochodów własnych. Nie reagował on istotnie na pogorszenie koniunktury. Podobnie sytuacja kształtowała się w dochodów z podatku od środków transportowych. W warunkach kryzysu czynnikiem stabilizującym dochody gmin są również subwencje, których rola jest szczególnie ważna w systemie wyrównawczym.

Drugie ważne zagadnienie to adekwatność środków finansowych do zakresu przekazanych gminom zadań publicznych. Potrzeba decentralizacji wynika z naturalnego prawa każdej jednostki do stanowienia o sobie⁷. Powinien być to proces przekazywania obowiązków i uprawnień administracji rządowej jednostkom niższych szczebli, przy zapewnieniu im majątku i środków finansowych dających możliwość realizacji przekazanych w ramach decentralizacji zadań. Mimo, że reguła ta wynika zarówno z zapisów Konstytucji⁸ (delegacji zadań powinny towarzyszyć zmian w podziale dochodów publicznych), jak i Europejskiej Karty Samorządu Lokalnego (systemy finansowe powinny odpowiadać rzeczywistym zmianom zachodzącym w poziomie kosztów) w Polsce jest ona często naruszana⁹. Dzieje się to najczęściej poprzez przekazywanie nowych zadań lub zwiększanie wydatków bez zapewnienia adekwatnych środków na ich realizację. Najbardziej znanym przykładem jest konieczność dokonywania podwyżek dla nauczycieli w wyniku zmiany przepisów Karty Nauczyciela. Utrzymująca się w dłuższym okresie nierównowaga między decentralizacją zadań i finansów publicznych prowadzi do stopniowego zwiększenia wydatków bieżących, a tym samym ograniczania potencjału rozwojowego gmin. Zjawisko asymetrii decentralizacji finansowej¹⁰ stanowi zagrożenie dla finansowania procesów rozwoju lokalnego.

Pozytywnym trendem w finansach gmin jest stopniowy nominalny wzrost dochodów budżetowych. Mniej korzystne są zmiany struktury źródeł finansowania, w szczególności

---

⁷ Szewczuk A., *Strategia decentralizacji systemu finansów publicznych w Polsce* w: *Finanse jednostek samorządu terytorialnego*, red. L. Patrzalek, Wyd. Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu. Poznań – Wrocław 2004 s. 23-25

⁸ Art. 167 Konstytucji RP oraz postanowienia art. 3 ust. 4 i art. 9 ust. 1, 2 i 4 Europejskiej Karty Samorządu Lokalnego, której Polska jest sygnatariuszem,

⁹ Na problem ten zwraca uwagę wielu autorów m.in., Guziejewska B. *Finanse publiczne wobec wyzwań globalizacji*. Wyd. Poltext. Warszawa 2010 ss. 129-131

¹⁰ Pojęcia to występuje m.in. w publikacji R. Bucholski, *Securitization as an Instrument of Administration of Territorial Self-Government Units' Finances*. w: *The basic problem of Public Reforms in the 21 st Century in Europe* pod red E. Ruśkowskiego i M. Tyniewieckiego. "Białostockie Studia Prawnicze" 2009. Zeszyt 5.

notowany w wielu budżetach spadek udziału dochodów własnych. Wysoki udział tej grupy dochodów, sprzyja umacnianiu samodzielności finansowej, daje też możliwość kształtowania racjonalnej gospodarki budżetowej. Notowany w ostatnich latach w wielu gminach spadek udziału dochodów własnych oznacza większe uzależnienie budżetów lokalnych od zewnętrznych źródeł finansowania i decyzji w zakresie ich kształtowania.

Istotnym problemem finansów samorządowych jest niska autonomia władz lokalnych w kształtowaniu dochodów budżetu. Polskie samorządy nie mogą wprowadzać nowych podatków, silnie ograniczone jest ich władztwo podatkowe oraz możliwość kształtowania opłat lokalnych. Można tu zwrócić uwagę na dość niską wydajność podatku od nieruchomości, w wielu krajach będącego ważnym źródłem finansowania samorządów.

Podatki pełnią rolę instrumentów zarządzania, mogą służyć kreowaniu konkurencyjności jednostki terytorialnej. Z tego punktu widzenia istotnym mankamentem polskiego systemu jest całkowity brak władztwa podatkowego w stosunku do części zasilającej budżety samorządowe podatków dochodowych (PIT i CIT). Zwłaszcza udziały w PIT są dla wielu gmin i miast na prawach powiatu wydajnym źródłem dochodów.

Kolejnym ważnym problemem finansów samorządowych w Polsce jest system wyrównywania dochodów budżetowych. Obowiązujący obecnie mechanizm naliczania tzw. „janosikowego”, czyli wpłat, które ponoszą bogatsze samorządy na rzecz jednostek biedniejszych jest szeroko krytykowany. Na pewno duże zróżnicowanie potencjału dochodowego polskich gmin wymaga by system wyrównawczy funkcjonował. Nie powinien on jednak nadmiernie obciążać budżetów jednostek o wyższych dochodach, a w praktyce czasem utrudnia on nawet realizację zadań własnych. W systemie brak jest jakichkolwiek regulacji zabezpieczających gminy przed nadmiernym ubytkiem dochodów własnych w okresie zmian cyklicznych, które uwzględniałyby ich rzeczywistą kondycję finansową. Wadą istniejącego systemu jest także nieuwzględnienie wysokich kosztów funkcjonowania dużych ośrodków miejskich, realizujących dużo szerszy, w porównaniu z mniejszymi jednostkami, zakres usług komunalnych i społecznych (np. infrastruktura drogowa, kolejowa, ochrona środowiska, bezpieczeństwo publiczne).

Problemem finansów samorządowych odnoszącym się zarówno do pojedynczych jednostek, jak i całego systemu jest brak standaryzacji kosztów świadczenia usług komunalnych i społecznych (np. finansowania szkół). Standardy takie mogą przykładowo określać: zakres usługi, sposób jej świadczenia, czas dostępu, racjonalny poziom kosztów i opłat, a także warunki, które powinien spełnić podmiot świadczący i jej odbiorca. Ważnym

jest także utworzenie systemu monitorowania usług publicznych oraz zbudowanie obiektywnych zasad i kryteriów identyfikacji obszarów terytorialnych o najniższych wartościach parametrów świadczenia usług publicznych, a także określenie warunków uprawniających do otrzymania wsparcia finansowego. Brak takich standardów utrudnia ocenę efektywność kosztów funkcjonowania poszczególnych obiektów, urządzeń i sieci.

Cechą polskich finansów samorządowych jest znaczne zróżnicowanie wyników operacyjnych poszczególnych gmin. Nadwyżka operacyjna i jej kształtowanie się w długim okresie jest też bardzo dobrym miernikiem własnego potencjału rozwojowego oraz zdolności kredytowej JST. Jej poziom przesądza w dużej mierze o możliwościach inwestycyjnych, a zmiany jej wartości informują o stanie kondycji finansowej poszczególnych samorządów. W ostatnich latach najwyższy bezwzględny poziom nadwyżki operacyjnej występował w największych miastach Polski oraz w gminach najintensywniej zagospodarowanych otaczających te miasta. Największe skupiska gmin wykazujących ujemną nadwyżkę operacyjną występują w województwach przygranicznych wschodnich (lubelskie, podlaskie), północnych (warmińsko-mazurskie, zachodniopomorskie) oraz zachodnich (lubuskie, część dolnośląskiego).

Kolejnym istotnym problemem zidentyfikowanym w gospodarce budżetowej gmin jest notowane w wielu jednostkach zbyt wysokie tempo wzrostu wydatków bieżących w stosunku do dynamiki przyrostu dochodów. W następstwie dochodzi do obniżenia własnego potencjału inwestycyjnego, co negatywnie wpływa na tempo procesów rozwoju lokalnego i regionalnego. Jest to istotny problem, ponieważ inwestycje samorządowe, realizowane w zakresie infrastruktury komunalnej i społecznej stanowią warunek kształtowania procesów rozwoju lokalnego.

W ostatnich latach, w związku z realizacją projektów inwestycyjnych współfinansowanych funduszami UE władze gmin zmuszone są poszukiwać zewnętrznych źródeł finansowania inwestycji. Najczęściej wykorzystywane są tu instrumenty rynku dłużnego. Silny wzrostowy trend zobowiązań JST notowany jest zwłaszcza od roku 2007, stale zwiększa się odsetek gmin o wysokim poziomie zadłużenia w relacji do dochodów ogółem. Problemy ze spłatą zobowiązań występują przede wszystkim w jednostkach o niskim poziomie rozwoju gospodarczego, notujących niski udział dochodów własnych i niską nadwyżkę operacyjną, ale trudna sytuacja występuje także w dużych miastach, w których wysokie zadłużenie wynika z realizacji kapitałochłonnych, realizowanych w długim okresie projektów infrastrukturalnych.

Wskazane problemy wykazują jednak, iż sfera gospodarowania finansami samorządowymi jest bardzo złożona. Liczba jednostek, ich zróżnicowany charakter, a także uwarunkowania zewnętrzne ich działalności sprawiają, że trudno jest wyciągać jednoznaczne wnioski i wskazywać jednorodne rozwiązania. Bez wątpienia należy jednak podkreślić, że dotychczasowe doświadczenia funkcjonowania samorządu terytorialnego wykazują konieczność dalszego doskonalenia sytemu finansów gmin, a także procesów zarządzania finansami na szczeblu lokalnym.

9. Analiza sytuacji finansowej gmin w Polsce – gminy imiennie - okres 1995-2007 oraz 2015

Z punktu widzenia analizy procesów rozwoju społeczno-gospodarczego istotnym elementem jest obserwacja zróżnicowań sytuacji finansowej samorządu lokalnego, w tym zwłaszcza dochodów budżetowych gmin. Sfera ta skupia w sobie wiele elementów „wskaźnikowych”, pokazujących kondycję i profil społeczno-gospodarczy poszczególnych jednostek samorządowych. Waga tego zagadnienia spowodowała, iż, mimo częstych zmian zasad zasilania finansowego gmin, utrudniających porównania w czasie, w niniejszym opracowaniu uznano za niezbędne rozpoznanie sytuacji w przedmiotowym zakresie. Dostępne dane statystyczne GUS pozwalają na ogólną analizę podstawowych składowych finansów samorządowych dla lat 1995–2015, z zastrzeżeniem niepełnej ich porównywalności, wynikającej z wyżej wymienionych zmian.

W szczególności trzeba zwrócić uwagę, iż w latach 1995–1998 suma dochodów własnych, dotacji i subwencji w przypadku gmin miejskich stanowiła odpowiednio: 77%, 68%, 68% i 67%, w przypadku gmin miejsko-wiejskich – 70%, 80%, 80% i 79%, a w przypadku gmin wiejskich – 75%, 82%, 82% i 82% ogółu dochodów uzyskiwanych przez te jednostki. Wspomnieć tu jednak należy, iż w latach 1995-97 do dochodów własnych nie zaliczano udziałów gmin w podatkach budżetu państwa od osób fizycznych oraz osób prawnych.

Charakter opracowania nie pozwala na szczegółowe badanie sytuacji finansów lokalnych – są one tu traktowane jedynie jako jeden ze składników sytuacji społeczno-gospodarczej. Dlatego też dochody nominalne, uzyskiwane przez gminy w poszczególnych latach badanego okresu, w podziale na dochody własne, dotacje budżetu państwa oraz subwencje, są tu traktowane „wynikowo”, tzn. bez wskazywania przyczyn występujących w czasie różnic strukturalnych, powodowanych zmianami zasad naliczania i klasyfikowania poszczególnych źródeł dochodów lokalnych.

Rozpoznanie poziomu zasilania budżetów gmin dochodami, ustawowo określanymi jako własne, w relacji do dotacji i subwencji jest w polskich warunkach istotne, ponieważ poziom dochodów własnych wskazuje na wydolność podatkową lokalnej bazy gospodarczej i w pewnym stopniu świadczy o jej kondycji ekonomicznej. Poza tym są to dochody, którymi względnie swobodnie mogą dysponować władze lokalne. Podobny zakres dyspozycji odnosi się do subwencji, z tym jednak że są one w sposób dość arbitralny przyznawane poszczególnym jednostkom, a ich wysokość jest odwrotnie proporcjonalna do wydolności lokalnych źródeł zasilania finansowego. Dotacje z kolei, jak powszechnie wiadomo,

przeznaczone są na realizację ściśle określonych zadań, ustalane są na szczeblu centralnym, a ich poziom jest również odwrotnie proporcjonalny do „zasobności gminy”.

Te specyficzne rozwiązania, obowiązujące w Polsce w sferze lokalnych finansów samorządowych, sprawiają, iż wzajemne proporcje finansowania budżetów gmin z wymienionych trzech źródeł nabierają charakteru wartościującego, tzn. uzależnienie od dotacji, a także subwencji można oceniać jako sytuację gorszą niż przewaga dochodów własnych w zasilaniu budżetów gmin. Oczywiście ocena taka nie ma charakteru uniwersalnego, ponieważ w krajach UE znane są rozwiązania, w których zasadniczą część dochodów samorządu lokalnego pochodzi z quasi-subwencji, przy czym sfera swobodnej dyspozycji tymi dochodami jest bardzo szeroka.

Tak więc na poziomie gmin imiennie opracowaniu niniejszym nie ograniczono się do zbadania zmian wielkości dochodów budżetów gmin ogółem, w tym dochodów własnych, dotacji, subwencji ogółem oraz wydatków inwestycyjnych. Przeanalizowano również, co wydaje się ważne, zróżnicowania przestrzenne:

- poziomu i zmian zadłużenia gmin w latach 2006-2015;
- osiągniętego w całym okresie członkostwa Polski w UE poziomu zróżnicowań dostępności dla gmin środków pochodzących z dotacji UE;

Zróżnicowania przestrzenne - dochody ogółem budżetów gmin na 1 mieszkańca – ujęcie nominalne i realne; dochody ogółem na 1 mieszkańca jako procent odnośnej średniej krajowej

Obserwując w układzie przestrzennym zróżnicowania poziomu dochodów budżetów gmin na 1 mieszkańca w poszczególnych latach okresu 1995–2007 (**kartogramy 1-13**) i w 2015 r. (**Kartogram 14**, zauważa się kilka interesujących prawidłowości. W połowie lat 90. od pozostałej części kraju niskim poziomem dochodów na mieszkańca wyraźnie negatywnie wyróżniały się obszary województw: podlaskiego, lubelskiego, podkarpackiego, świętokrzyskiego, łódzkiego (z wyjątkiem Łodzi i okolic) oraz mazowieckiego (z wyjątkiem Warszawy i okolic). W kolejnych latach badanego okresu ten układ zróżnicowań ulegał zatarciu – tak w ujęciu bezwzględnym, jak i względnym następowała poprawa sytuacji na wymienionym obszarze, natomiast relatywnie pogarszała się ona nieco w województwach Polski południowej (opolskie, śląskie, małopolskie). W efekcie tych zmian nastąpiło zauważalne, ogólne zmniejszenie poziomu zróżnicowań międzygminnych w omawianej dziedzinie. Zaniknęły rozległe, zwarte przestrzennie obszary składające się z gmin o najniższym w skali kraju poziomie dochodów na mieszkańca, obejmujące przeważające

części lub nawet całe województwa. Gminy tego typu występują już w wyraźnym rozproszeniu przestrzennym, z tym jednak że relatywnie jest ich ciągle więcej na terenie województw: podlaskiego, lubelskiego, łódzkiego, świętokrzyskiego, małopolskiego, śląskiego i opolskiego niż w pozostałych regionach kraju.

Podobny obraz przemian przestrzennego układu różnicowań poziomu dochodów budżetów gmin na mieszkańca otrzymujemy, analizując wymienione zjawisko w wartościach realnych dla okresu 1995-2007 (**kartogramy 15-27**) oraz w zestawieniu z odnośnymi średnimi krajowymi (**kartogramy 28-40**). W szczególności widać tu wyraźne zmniejszenie poziomu różnicowań w omawianej dziedzinie między Polską wschodnią i środkową a zachodnią i południową. Opisany proces jest bez wątpienia podstawowym dowodem na skuteczność polityki równoważenia rozwoju w zakresie finansów lokalnych. Można nawet sformułować spostrzeżenie, iż proces wyrównywania „szans” w omawianej dziedzinie jest tak głęboki, iż wydaje się nie uwzględniać specyficznych potrzeb gmin znajdujących się na obszarach najdynamiczniej rozwijających się pod względem społecznym i gospodarczym oraz na obszarach najsilniej zurbanizowanych i zindustrializowanych, co dotyczy zwłaszcza aglomeracji i obszarów metropolitalnych. Obszary takie generują nie tylko wyższe „przychody”, ale również „koszty” i wymagają podjęcia szerokiego programu restrukturyzacji i modernizacji, w szczególności w zakresie istniejącej infrastruktury.

Zróżnicowania przestrzenne - udział dochodów własnych w dochodach ogółem

Na **kartogramach 41-53** przedstawiono w kolejnych latach okresu 1995–2007 zróżnicowanie przestrzenne udziału dochodów własnych (tj. w poszczególnych latach, ustawowo określanych jako dochody własne) w dochodach ogółem poszczególnych gmin. **Kartogram 54 prezentuje ww. wielkości dla 2015 r.** Odmiennie niż w przypadku dochodów ogółem we wszystkich omawianych latach (oprócz roku 1995) zauważalne jest utrzymywanie się zdecydowanie niższego udziału tego typu dochodów w budżetach większości gmin znajdujących się na terenie województw wschodnich i południowo-wschodnich (podlaskie, lubelskie i małopolskie) oraz centralnych (mazowieckie, świętokrzyskie, łódzkie, wschodnia część kujawsko-pomorskiego i wielkopolskiego). Oczywiście najwyższy poziom udziału tego typu dochodów obserwuje się w największych miastach Polski oraz w gminach z nimi bezpośrednio związanych. Od roku 2003 zauważalny jest tu także proces rozszerzania się, poza teren wcześniej wymienionych województw wschodnich i centralnych, strefy tworzonej przez gminy o relatywnie niskim udziale tego typu dochodów na obszary województw warmińsko-mazurskiego, pomorskiego, kujawsko-pomorskiego oraz zachodniopomorskiego.

Na ustawowe zwiększanie udziału gmin w podatku od osób fizycznych i od osób prawnych, jak widać, pozytywnie najmocniej zareagowały jednostki o silnej, pozarolniczej bazie ekonomicznej. Sytuacja pozostałych jednostek uległa natomiast względnemu pogorszeniu.

Zróżnicowania przestrzenne - udział dotacji z budżetu państwa w dochodach ogółem

Udział dotacji z budżetu państwa w dochodach gmin w kolejnych latach okresu 1995–2007-2015 wykazuje największą zmienność spośród wszystkich głównych składników struktury dochodów omawianych jednostek. Zmienność jest cechą charakterystyczną tego źródła zasilania finansowego budżetów lokalnych. W całym badanym okresie, ze zrozumiałych względów, najniższy poziom dotacji występował niemal powszechnie w największych miastach Polski oraz w gminach bezpośrednio z nimi powiązanych. W szczególności dotyczyło to strefy Warszawy, Poznania, Trójmiasta, Wrocławia oraz zwartego przestrzennie, zurbanizowanego obszaru od Krakowa przez Górny Śląsk do Opola. Uogólniając, w roku 1995 najniższy poziom dotacji stwierdzono na przeważających obszarach województw: śląskiego, opolskiego, dolnośląskiego, lubuskiego oraz w znacznych fragmentach małopolskiego i wielkopolskiego, czyli w całej południowo-zachodniej i zachodniej części kraju. W okresie 1996–1999 najwyższy poziom dotacji występował w gminach wszystkich województw przygranicznych północnych i zachodnich (warmińsko--mazurskie, pomorskie, zachodniopomorskie, lubuskie i dolnośląskie). W latach 2000–2003 nastąpiło znaczne zmniejszenie międzygminnych różnicowań w udziale tej formy zasilania budżetów lokalnych, przy jednoczesnym, powszechnym obniżeniu wartości omawianego miernika. Z kolei, począwszy od roku 2004 aż do 2007 r. i dalej 2015 r. włącznie, sukcesywnie zwiększała się liczba gmin, w których udział dotacji w ich budżetach przekraczał 20%. Stopniowo tak wysoki poziom dotacji stał się powszechny niemal na obszarze całego kraju, z pominięciem wcześniej wymienionych tu największych miast wraz ze strefami ich bezpośredniego oddziaływania oraz wspomnianym, zwartym obszarem gmin od Opola przez Górny Śląsk do Krakowa (por. **kartogramy 55-67 oraz 68**). Jak widać, tylko w latach 90. i w pierwszych latach XXI wieku udział dotacji w budżetach gmin był czynnikiem różnicującym tę grupę jednostek na poziomie międzyregionalnym. Po zmianach zasad naliczania dochodów jest udział dotacji w dochodach gmin odróżnia już tylko głównie obszary wielkich aglomeracji i obszary metropolitalne od reszty kraju. Opisana sytuacja może być swego rodzaju symbolem rysującej się dychotomii w zakresie intensywności procesów rozwoju społeczno-gospodarczego w Polsce.

Zróżnicowania przestrzenne - udział subwencji w dochodach ogółem

Analiza udziału subwencji w dochodach budżetowych gmin w poszczególnych latach okresu 1995–2007 i 2015 r. wskazuje, iż to źródło zasilania było trwałym i podstawowym czynnikiem wydatnie zmniejszającym zróżnicowania w wymienionej sferze. Mimo „falowania” tego udziału, we wszystkich latach badanego okresu, zdecydowanie największy jego poziom występował w gminach Polski wschodniej i centralnej (województwa: mazowieckie, lubelskie, podkarpackie, świętokrzyskie, łódzkie), a także w przeważającej części podlaskiego i małopolskiego oraz na wschodnich obrzeżach kujawsko--pomorskiego i wielkopolskiego. Niższy udział subwencji w dochodach występował w województwach kujawsko-pomorskim i pomorskim, zaś najniższy w warmińsko-mazurskim oraz w całej południowo--zachodniej części kraju (województwa: zachodniopomorskie, lubuskie, dolnośląskie, opolskie, śląskie oraz zachodnia część wielkopolskiego). Ten układ zróżnicowań przestrzennych granicą między strefami o najwyższym i najniższym udziale subwencji w budżetach gmin wprost nawiązuje do granic Polski z roku 1939. Wskazuje to na głębokość zróżnicowań w zakresie profilu społeczno-gospodarczego obu wymienionych obszarów. W nieoczekiwanej formie ujawniły się one przy wyliczaniu niezbędnych rekompensat niedostatku dochodów gmin, wynikających ze słabości lokalnych źródeł dochodów własnych. Oczywiście wspomniane różnice nie wynikają bezpośrednio z przejętych, przedwojennych, struktur społeczno-gospodarczych, lecz głównie z nowych struktur, wytworzonych na ich zrębie już po II wojnie światowej, opartych na urbanizacji, rozwiniętym sektorze przemysłu, usług oraz na wielofunkcyjnym rozwoju obszarów wiejskich. Ważną składową tych zróżnicowań jest występowanie na obszarach wiejskich byłej Kongresówki i Galicji tradycyjnego rolnictwa, które w znaczącym stopniu określa profil społeczno-gospodarczy tamtejszych gmin wiejskich. Funkcjonowanie tego segmentu gospodarki na odmiennych zasadach (tu przejawiających się wyłączeniem z systemu podatków od osób fizycznych i malejącym udziałem podatku rolnego) w systemie finansowania samorządu lokalnego w Polsce skutkuje luką dochodową, którą muszą zaspokajać subwencje z budżetu centralnego. Oczywiście ten układ zróżnicowań jest zakłócany występowaniem najniższego udziału subwencji w największych rozwijających się aglomeracjach i obszarach metropolitalnych oraz w dynamicznie rozwijających się ośrodkach o charakterze subregionalnym (por. **kartogramy 69–81 dla lat 1995-2007 i 82 dla 2015 r.**).

*

*

*

Analiza wzajemnych relacji trzech głównych grup źródeł finansowania (dochody własne, dotacje i subwencje) samorządu lokalnego w Polsce w latach 1995–2007 wskazuje, iż zmiana ogólnych zasad finansowania gmin wywołuje odmienne skutki finansowe w gminach różniących się profilem społeczno-gospodarczym. Jak wykazano w dalszej części analizy, wynika to w znacznej mierze z różnego udziału sektora pozarolniczego i tradycyjnego rolnictwa w lokalnej bazie ekonomicznej, co w tym przypadku odnosi się do gmin miejskich w konfrontacji z gminami miejsko-wiejskimi i wiejskimi.

Głęboki charakter zróżnicowań społeczno-gospodarczych gmin w Polsce sprawia, iż niezmiernie trudno skonstruować jednolity, spójny, uniwersalny system zasilania budżetów tego typu jednostek. Przykładem tego są choćby zmiany zasad finansowania jst z przełomu lat 2003–2004. Doprowadziły one co prawda do wzmocnienia finansowego gmin posiadających wydajne źródła dochodów, określanych ustawowo jako własne, ale jednocześnie przyczyniły się do zauważalnego rozwarstwienia gmin w tym zakresie. Próba skorygowania takich skutków przedmiotowych zmian była rozbudowa systemu subwencji i dotacji. Dla przykładu można tu przywołać fakt, iż w latach 2006–2007 w zakresie subwencji funkcjonowały: subwencja oświatowa, wyrównawcza, równoważąca, rekompensująca, a w ramach dotacji budżetu państwa – dotacja na zadania własne oraz na zadania realizowane na podstawie porozumień z organami administracji rządowej. Poza tym funkcjonowały dotacje celowe, otrzymywane na podstawie porozumień między jednostkami samorządu terytorialnego, dotacje otrzymywane z funduszy celowych itp.

Obserwując zmienne proporcje dochodów własnych, subwencji oraz dotacji w okresie trzynastu lat w trzech typach gmin, widać wyraźnie, iż gminy miejskie znacznie silniej reagowały na ustawowe zwiększenie udziału w podatkach od osób fizycznych oraz prawnych, a także na zmienność wysokości tych dochodów, wynikających z koniunktury gospodarczej. Ponadto gminy miejsko-wiejskie, a zwłaszcza wiejskie, różniły się wyraźnie od gmin miejskich większą zmiennością udziału dotacji i subwencji w swoich budżetach. Była ona w znacznej części rezultatem zmian polityki rozwoju lokalnego, prowadzonej na szczeblu centralnym. Widać to wyraźnie w czasie przygotowywania i w pierwszych latach wprowadzania trójszczeblowego podziału administracyjnego kraju, kiedy to okresowo udział dotacji w budżetach gmin miejskich był znacznie wyższy niż w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich.

Zróżnicowania przestrzenne - wydatki inwestycyjne budżetów gmin

Na **kartogramie 89** przedstawiono zróżnicowanie nasilenia działalności inwestycyjnej gmin w Polsce w 2015 r. poprzez udział nakładów inwestycyjnych w wydatkach ogółem

budżetów gmin. W najogólniejszym ujęciu najwięcej gmin z najwyższym osiąganym w ww. roku udziałem wydatków inwestycyjnych znajdowało się na obszarze województw: mazowieckiego, kujawsko-pomorskiego, pomorskiego, łódzkiego, podlaskiego, dolnośląskiego, a także w mniejszych enklawach województw: śląskiego, świętokrzyskiego i małopolskiego i wielkopolskiego. Na tle skupień tych „intensyfikacji” działalności inwestycyjnej wyróżniają się negatywnie województwa o dominacji niskiego udziału wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem budżetów gmin: zachodniopomorskie, lubuskie, opolskie, warmińsko-mazurskie, podkarpackie oraz duże enklawy o podobnym charakterze w województwach: wielkopolskim, śląskim, łódzkim, małopolskim i podlaskim.

Przedstawiony obraz zróżnicowań przestrzennych ma wymowę dość niepokojącą bowiem w grupy gmin o najniższym poziomie „inwestycji gminnych” znajdują się przede wszystkim na obszarach „problemowych”, na których występują znaczące braki nie tylko w zakresie infrastruktury technicznej ale i społecznej.

Zróżnicowania przestrzenne - wielkość środków UE zaabsorbowanych przez budżety gmin

Z punktu widzenia oceny sytuacji finansowej gmin niezwykle istotne jest rozpoznanie rozmiarów zaabsorbowanych środków pochodzących z dotacji UE. Na **kartogramie 90** przedstawiono zagregowaną (w cenach bieżących) wartość środków z UE wykorzystanych przez poszczególne gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Największe skupiska gmin o najwyższych kwotach ww. środków per capita występowały na obszarach województw: świętokrzyskiego, śląskiego, lubuskiego, pomorskiego, mazowieckiego, podlaskiego, lubelskiego i podkarpackiego. Zwraca uwagę względna rzadkość i mały przestrzenny zasięg występowania takich skupisk w województwach: wielkopolskim, zachodniopomorskim, kujawsko-pomorskim, dolnośląskim, opolskim, łódzkim i małopolskim. Rozkład przestrzenny tego względnego „nagromadzenia” i „niedoboru” środków pochodzących z dotacji UE jest trudny do jednoznacznej oceny:

- występuje zauważalna koncentracja intensywności tego wsparcia w województwach „ściany wschodniej”, ale również w województwach „metropolitalnych” (mazowieckie, pomorskie, śląskie) - z jednej strony mamy tu obszary „problemowe”, a z drugiej obszary intensywnego rozwoju;
- zauważalna jest koncentracja „niedoboru” dostępności tych środków na obszarach silnego rozwoju (wielkopolskie) ale przede wszystkim na terenach „problemowych”

(zachodniopomorskie, opolskie, kujawsko-pomorskie, części mazowieckiego, podlaskiego, dolnośląskiego itp.).

W konkluzji należy podkreślić, iż analiza zróżnicowań przestrzennych zagregowanej dla całego okresu 2006-2015 „dostępności” środków UE dla gmin w Polsce daje złożony obraz:

- występuje widocznie relatywnie małe zaangażowanie ww. środków na niektórych „obszarach problemowych”;
- wysoki poziom zaangażowania ww. środków na części obszarów problemowych wydaje się być niewystarczający dla wyraźnego poprawienia sytuacji społeczno-gospodarczej tego typu terenów.

*****

Przedstawione tu kolejno zmiany udziału, w dochodach ogółem różnego typu gmin, podatku od osób fizycznych, od nieruchomości, od osób prawnych oraz podatku rolnego w trzynastoleciu 1995–2007 są niezwykle wymowne. Potwierdzają one wcześniej już sformułowane spostrzeżenia o funkcjonowaniu sektora rolniczego na odmiennych zasadach niż pozostałej części gospodarki. Ma to istotne konsekwencje dla jednostek samorządowych, w których bazie ekonomicznej wymieniony sektor ma duży bądź dominujący udział. Wystarczy wskazać, iż po zmianach zasad naliczania dochodów jst z roku 2003 w gminach wiejskich udział wpływów z podatku rolnego był trzykrotnie niższy niż kwot z podatków od osób fizycznych. Obserwując strukturę dochodów budżetowych takich jednostek samorządowych, można nawet posunąć się do stwierdzenia, iż w wielu przypadkach nie są one zdolne do relatywnie „samodzielnego funkcjonowania” przy obecnym systemie organizacji sektora rolnego. Z drugiej strony widać, iż w tych uwarunkowaniach najbardziej dynamicznym i perspektywicznym źródłem pozyskiwania dochodów własnych dla jst jest rozwinięty sektor pozarolniczy. W obecnym systemie zasilania finansowego samorządu oddziałuje on jednak na wspomnianą sferę w sposób pośredni, tj. przez generowanie opodatkowanych dochodów osób fizycznych. Z punktu widzenia rozwoju lokalnego istotne jest występowanie silnego uzależnienia wydajności tego źródła dochodów od koniunktury gospodarczej, a także od zmian zasad dostępu gmin do podatków uzyskiwanych od osób fizycznych i prawnych przez budżet państwa. Przedstawione tu problemy mają fundamentalny charakter, ponieważ niedobory wydajnych i względnie stabilnych źródeł finansowania rozwoju lokalnego dotyczą ponad połowy gmin w Polsce, w tym większości gmin wiejskich.

Omawiane tu, wybrane, znaczące składowe struktury dochodów własnych gmin, tzn. udział w podatku od osób prawnych i fizycznych, a także podatek od nieruchomości oraz podatek rolny, wykazywały we wszystkich latach badanego okresu znaczący poziom zróżnicowań wśród badanych jednostek. Każda spośród wymienionych czterech składowych wykazywała również odmienny, ale trwały w całym omawianym trzynastoleciu poziom zróżnicowań w układzie przestrzennym. Fakty te świadczą o stabilności, ale i bezwładności w procesie rozwoju lokalnej bazy ekonomicznej. Spostrzeżenie to jest kolejnym potwierdzeniem występowania bardzo skomplikowanego układu czynników decydujących o profilu społeczno-gospodarczym w skali lokalnej. Wskazuje to również na występowanie poważnych barier dla przekształceń strukturalnych (tak w zakresie społecznym, jak i gospodarczym), podejmowanych w różnych skalach przestrzennych.

* * *

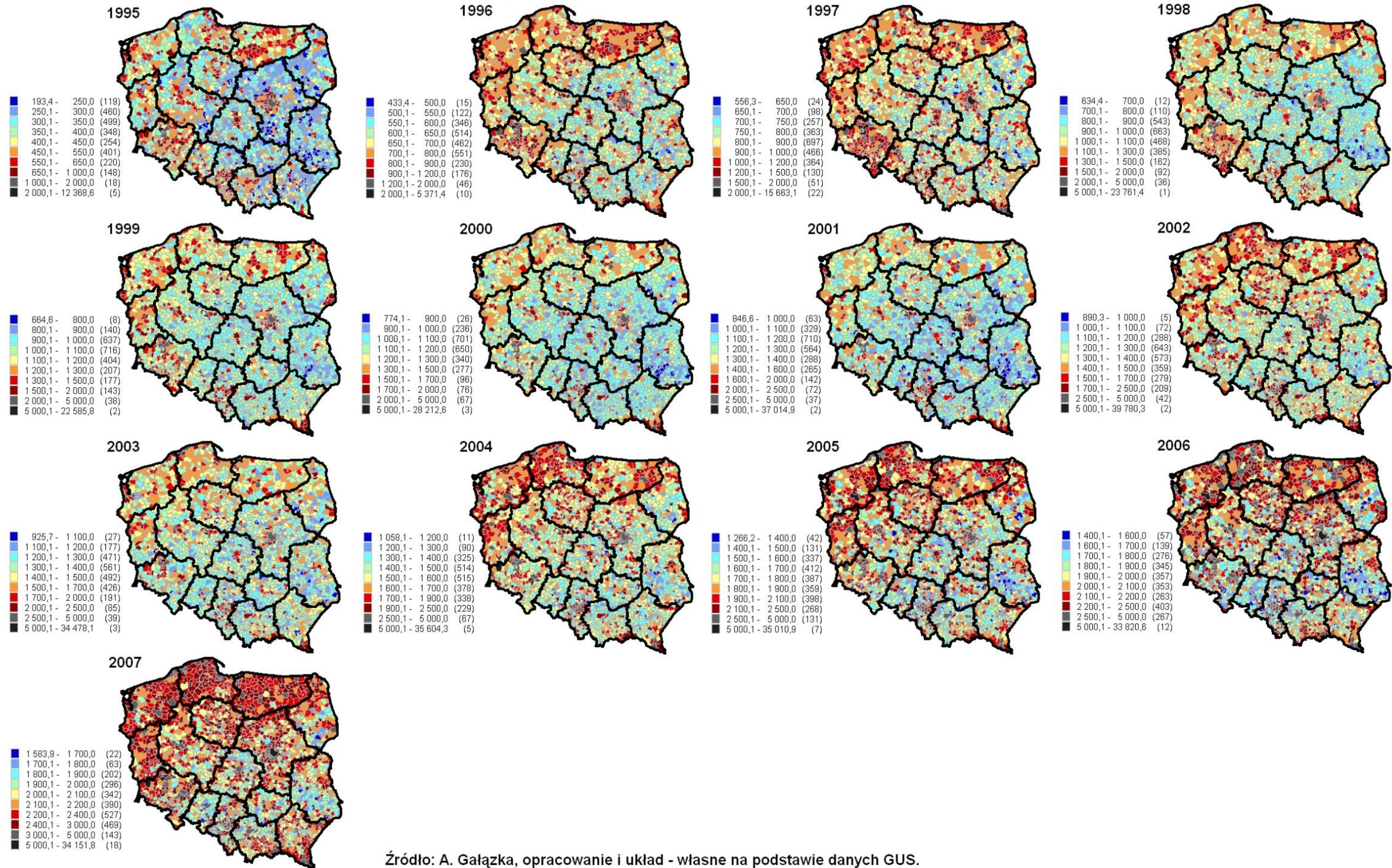
Szczegółowa analiza zmian struktury zasilania budżetów gmin samorządowych, przeprowadzona dla poszczególnych lat okresu 1995–2015, wskazuje jednoznacznie na zmniejszenie dysproporcji, a w zasadzie na zanik, różnic w poziomie dochodów ogółem na mieszkańca między Polską wschodnią i centralną a pozostałym obszarem kraju. Dokonano tego nie przez wzmocnienie w gminach słabszych udziału dochodów własnych, ale przez wzrost udziału subwencji w tychże dochodach. Okresowy, ogólny wzrost udziału dotacji w budżetach gmin w tym procesie nie miał zasadniczego znaczenia.

W kontekście utrzymujących się, głębokich zróżnicowań w zakresie udziału podatku od osób fizycznych i prawnych w dochodach budżetów gmin samorządowych w Polsce można wyraźnie stwierdzić, iż nie wydaje się możliwe stworzenie jednolitych, powszechnie obowiązujących zasad finansowania samorządu terytorialnego szczebla lokalnego, opartego w całości bądź nawet w znaczącej części na udziale w podatkach budżetu państwa, pochodzących od osób fizycznych lub prawnych. Okazuje się, iż około 1/3 ogółu gmin samorządowych w Polsce posiada jedynie w ilościach śladowych możliwości pozyskiwania dochodów z opodatkowania firm funkcjonujących poza rolnictwem indywidualnym. Odrębnym problemem jest pozyskiwanie dochodów od nieruchomości oraz z podatku rolnego. Tu także specjalny status gospodarstw rolnych, nieobciążonych podatkiem od nieruchomości i jednocześnie płacących podatek rolny o stale malejącej realnej wartości, wskazuje, iż gminy bez „pozarolniczej bazy podatkowej” w zakresie rolnictwa indywidualnego również takiej bazy nie posiadały w świetle obowiązujących w całym omawianym okresie uregulowań prawnych. W sumie widać, iż trudności w pozyskiwaniu

dochodów własnych dotyczą tej samej grupy gmin, tak w zakresie sektora rolniczego, jak i pozarolniczego. Ta grupa gmin (główne wiejskich) jest skoncentrowana przestrzennie w centralnej i wschodniej części Polski. Upraszczając, można by wskazać przedstawioną tu sytuację jako jedno z głównych źródeł różnicowania przestrzennego kraju i jego dychotomicznego podziału na części wschodnią i zachodnią, o diametralnie odmiennych, podstawowych składowych ich sytuacji społeczno-gospodarczej.

Kartogramy 1-13. Dochody ogółem budżetów gmin na 1 mieszkańca w latach 1995-2007 – wartości nominalne

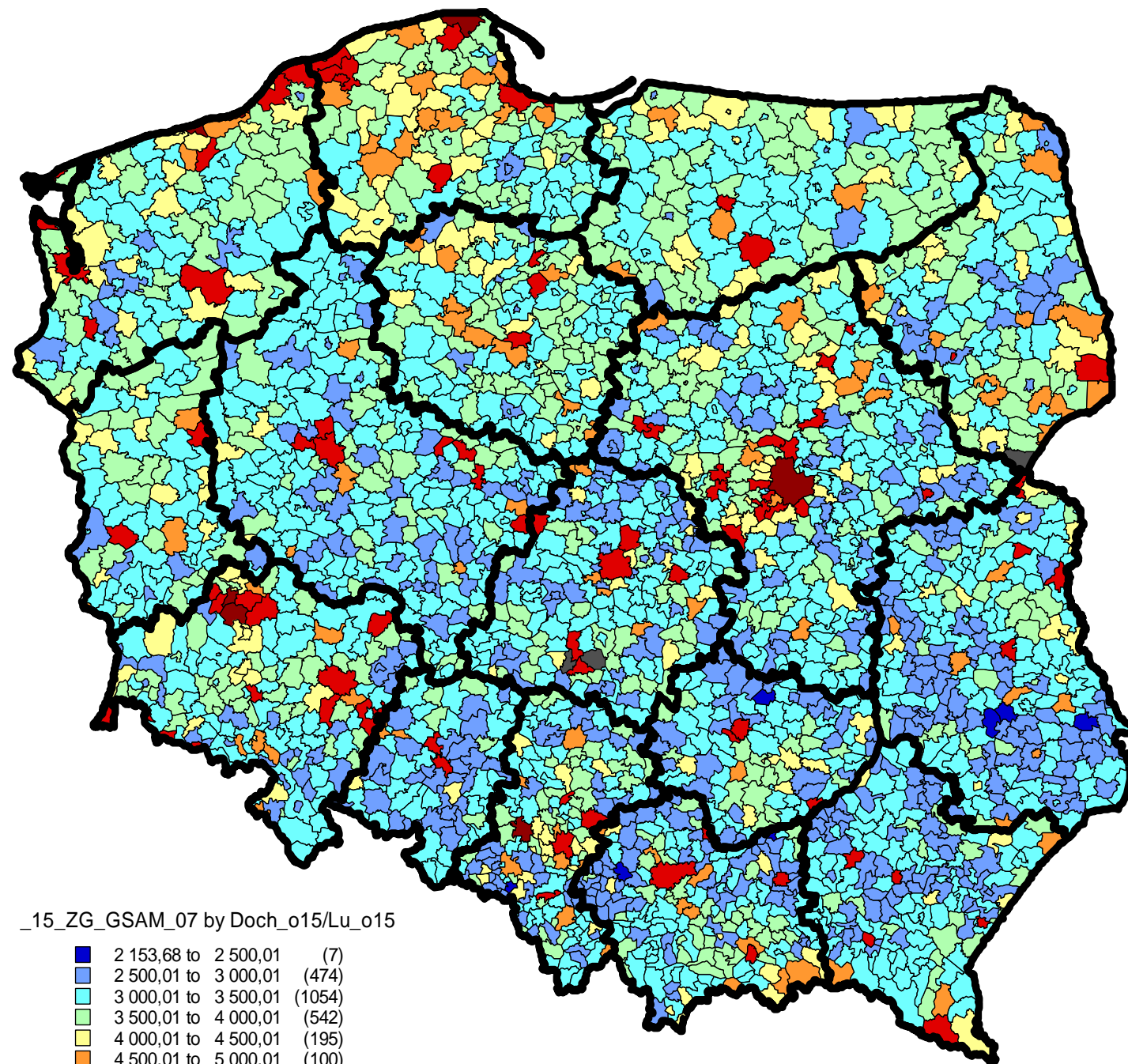
Dochody budżetów gmin na 1 mieszkańca w latach 1995-2007 - skala nieujednolicona

Źródło: A. Gałązka, opracowanie i układ - własne na podstawie danych GUS.

Kartogram 14. Dochody ogółem budżetów gmin na 1 mieszkańca w 2015 r.

Dochody ogółem budżetów gmin na 1 mieszkańca w 2015 r.

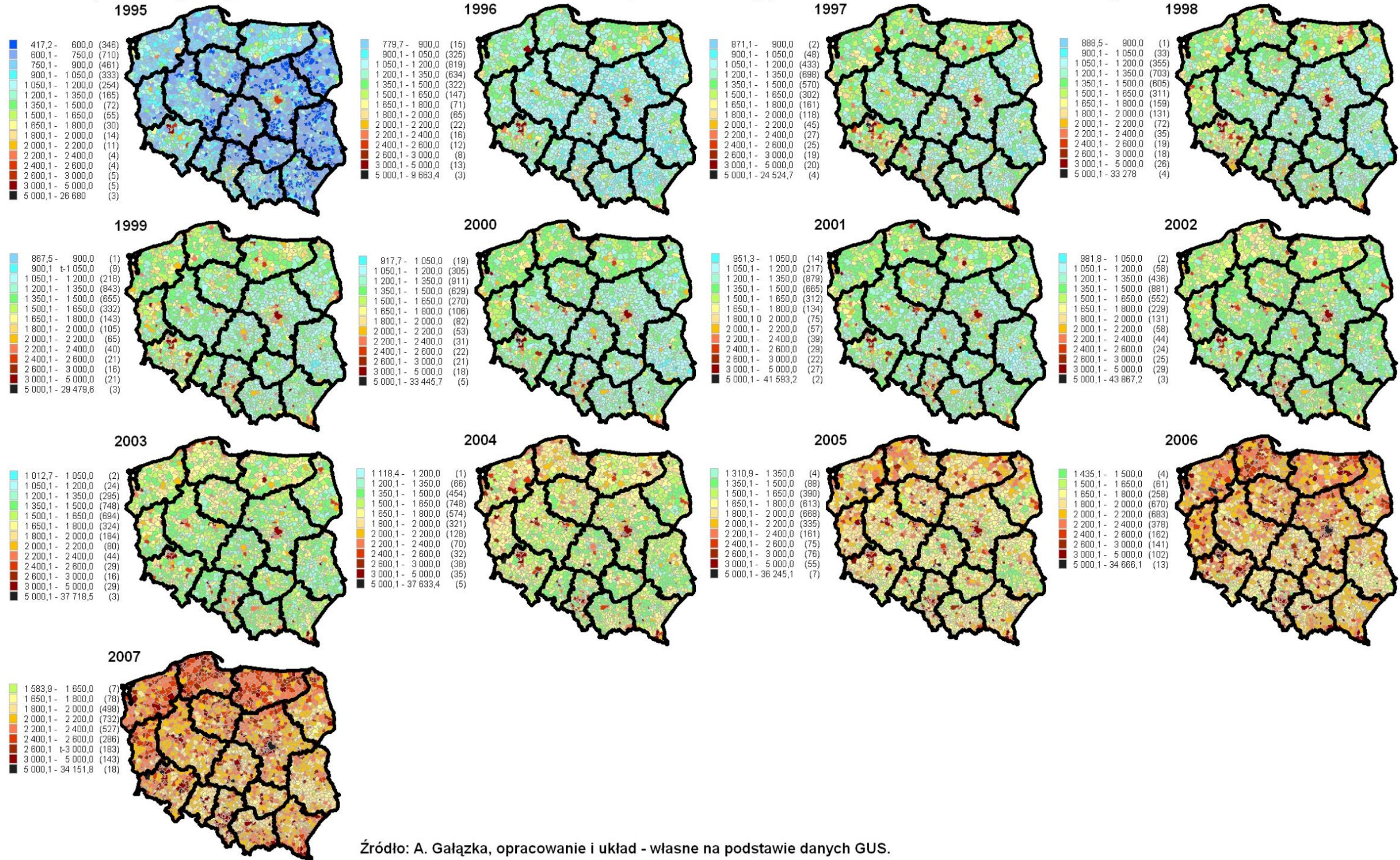
_15_ZG_GSAM_07 by Doch_o15/Lu_o15

■	2 153,68 to 2 500,01	(7)
■	2 500,01 to 3 000,01	(474)
■	3 000,01 to 3 500,01	(1054)
■	3 500,01 to 4 000,01	(542)
■	4 000,01 to 4 500,01	(195)
■	4 500,01 to 5 000,01	(100)
■	5 000,01 to 7 500,01	(91)
■	7 500,01 to 10 000,01	(10)
■	10 000,01 to 48 265,94	(4)

Kartogramy 15-27. Dochody ogółem budżetów gmin na 1 mieszkańca w latach 1995-2007 – wartości realne

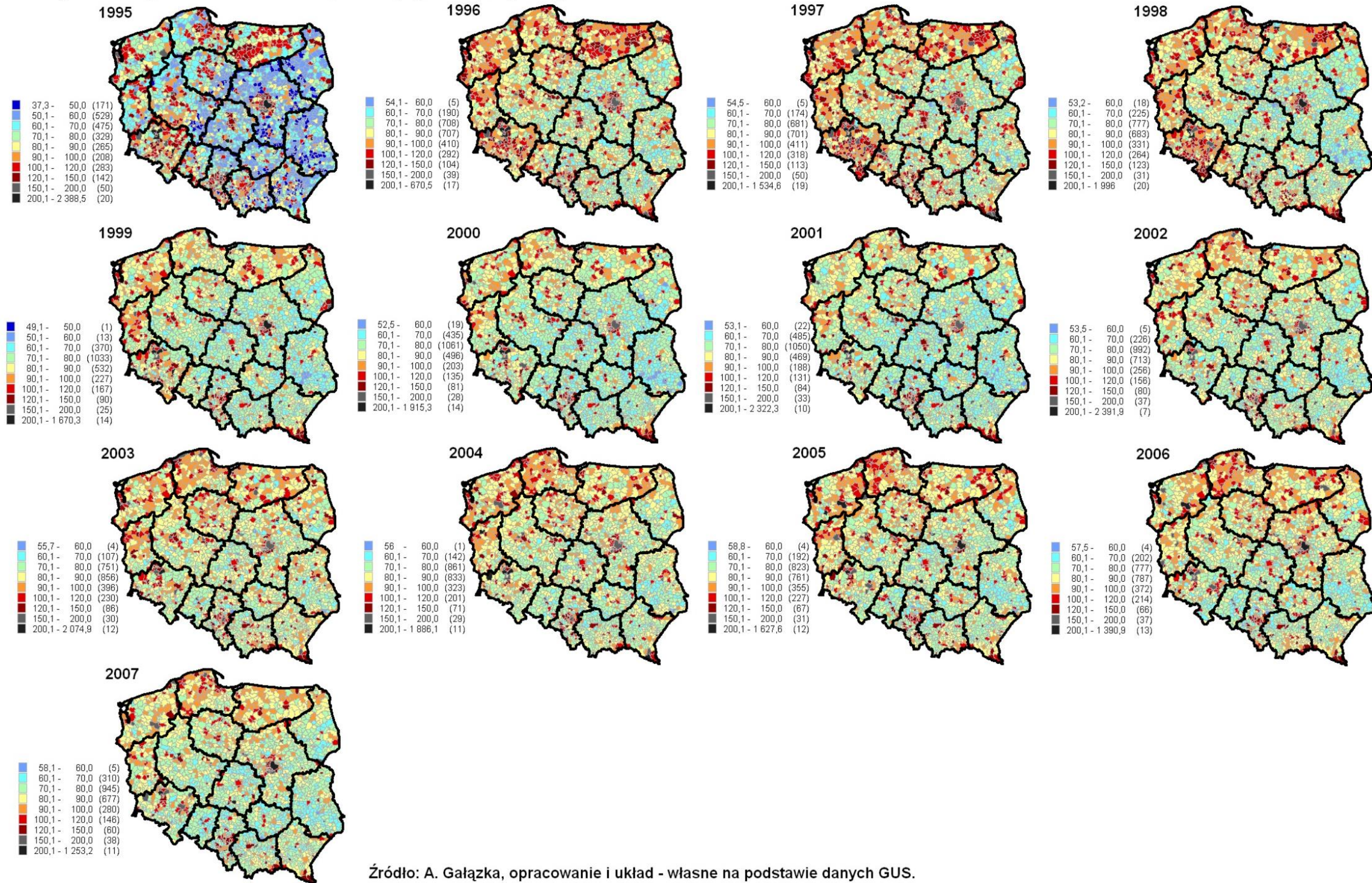
Dochody budżetów gmin ogółem na 1 mieszkańca - wartości realne z lat 1995-2007 - przeliczone z uwzględnieniem wskaźnika wzrostu cen towarów i usług w okresie 1995-2007

Źródło: A. Gałązka, opracowanie i układ - własne na podstawie danych GUS.

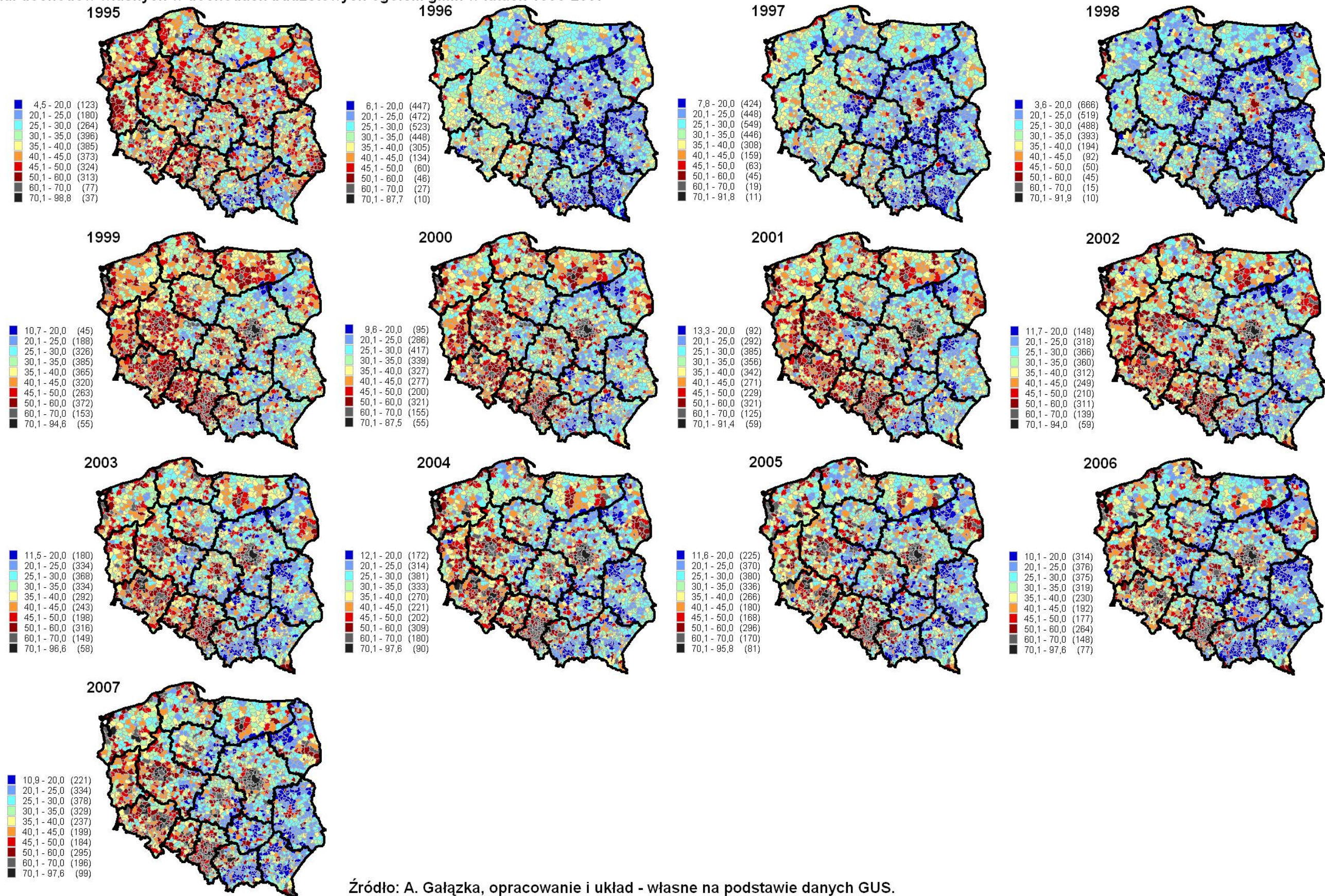
Kartogramy 28-40. Dochody ogółem budżetów gmin na 1 mieszkańca w latach 1995-2007 – wartości względem średniej krajowej

Dochody budżetów gmin na 1 mieszkańca w % średniej ogólnokrajowej danego roku w latach 1995-2007

Źródło: A. Gałązka, opracowanie i układ - własne na podstawie danych GUS.

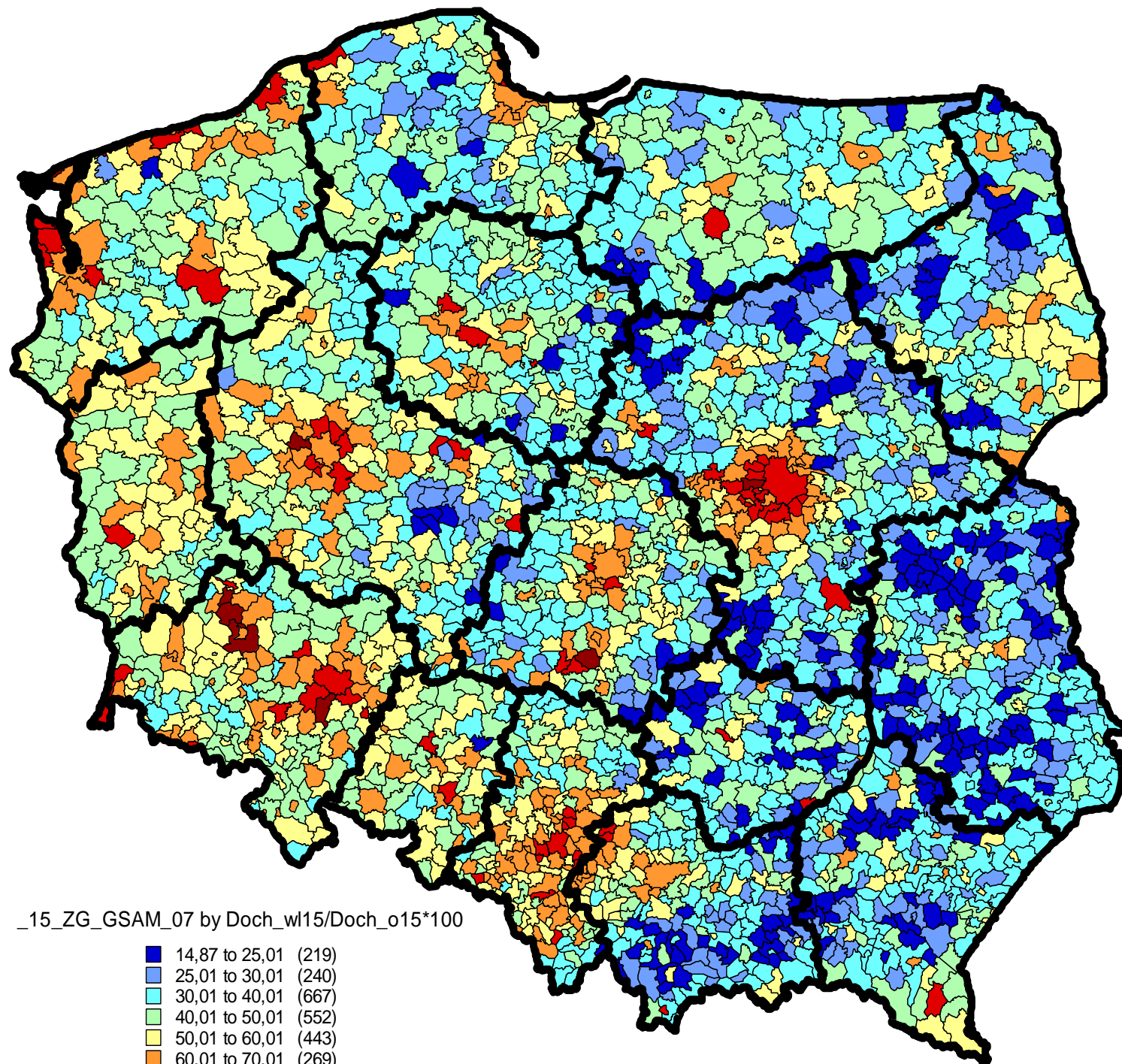
Kartogramy 41-53. Dochody własne w budżetach gmin w latach 1995-2007
Udział dochodów własnych w dochodach budżetowych ogółem gmin w latach 1995-2007

Źródło: A. Gałązka, opracowanie i układ - własne na podstawie danych GUS.

Kartogram 54. Dochody własne w budżetach gmin w 2015 r.

Udział dochodów własnych w dochodach budżetów gmin w 2015 r.

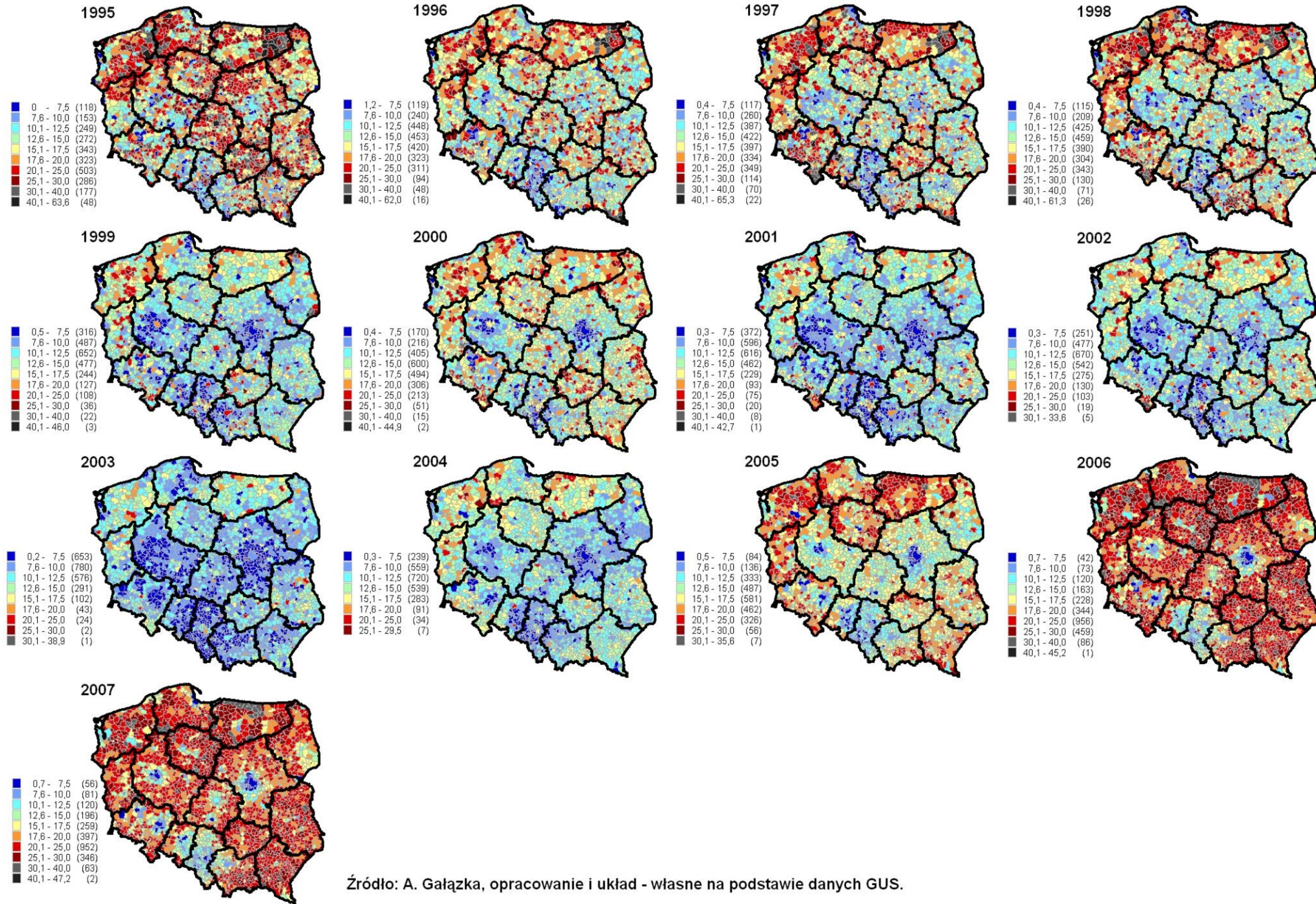

_15_ZG_GSAM_07 by Doch_w15/Doch_o15*100

■	14,87 to 25,01	(219)
■	25,01 to 30,01	(240)
■	30,01 to 40,01	(667)
■	40,01 to 50,01	(552)
■	50,01 to 60,01	(443)
■	60,01 to 70,01	(269)
■	70,01 to 80,01	(78)
■	80,01 to 96,83	(9)

Kartogramy 55-67. Dotacje w budżetach gmin w latach 1995-2007

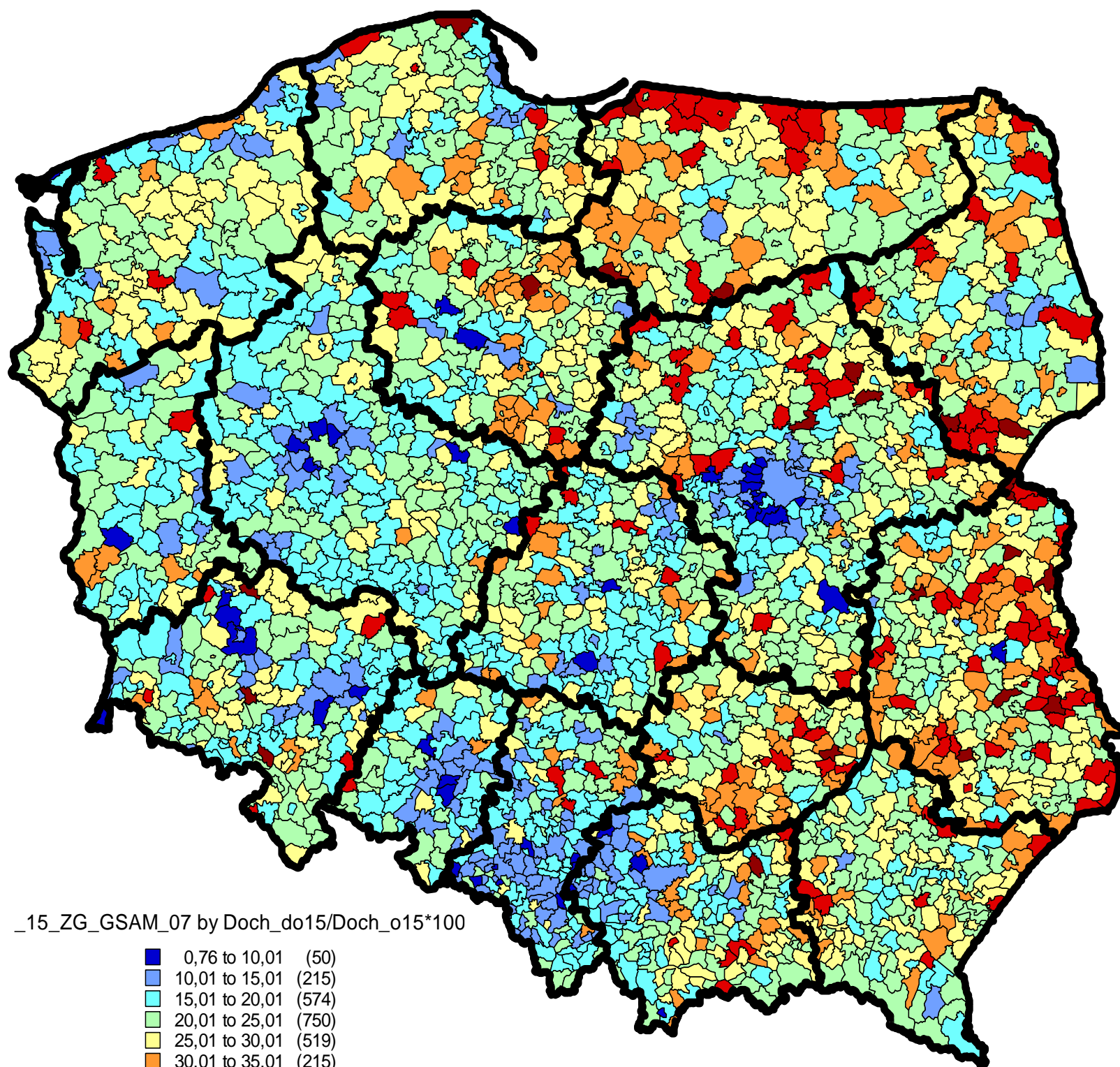
Udział dotacji z budżetu państwa w dochodach budżetowych ogółem gmin w latach 1995-2007

Źródło: A. Gałązka, opracowanie i układ - własne na podstawie danych GUS.

Kartogram 68. Dotacje w budżetach gmin w 2015 r.

Udział dotacji ogółem w dochodach budżetów gmin w 2015 r.

_15_ZG_GSAM_07 by Doch_do15/Doch_o15*100

■	0,76 to 10,01	(50)
■	10,01 to 15,01	(215)
■	15,01 to 20,01	(574)
■	20,01 to 25,01	(750)
■	25,01 to 30,01	(519)
■	30,01 to 35,01	(215)
■	35,01 to 45,01	(132)
■	45,01 to 56,08	(22)

Kartogram 69-81. Subwencje w budżetach gmin w latach 1995-2007

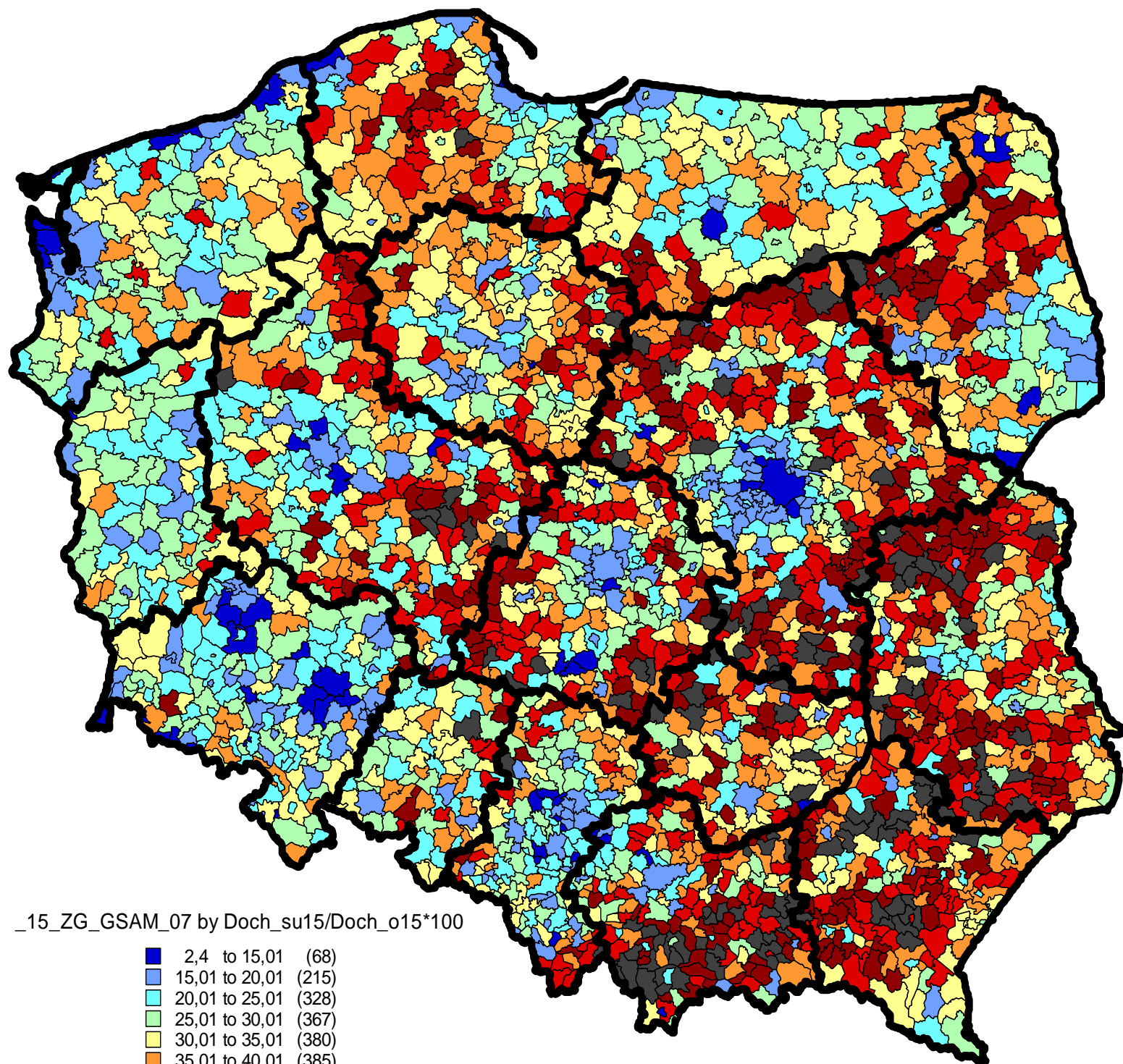
Udział subwencji ogółem w dochodach budżetowych ogółem gmin w latach 1995-2007

Źródło: A. Gałązka, opracowanie i układ - własne na podstawie danych GUS.

Kartogram 82. Subwencje w dochodach gmin w 2015 r.

Udział subwencji ogółem w dochodach budżetów gmin w 2015 r.

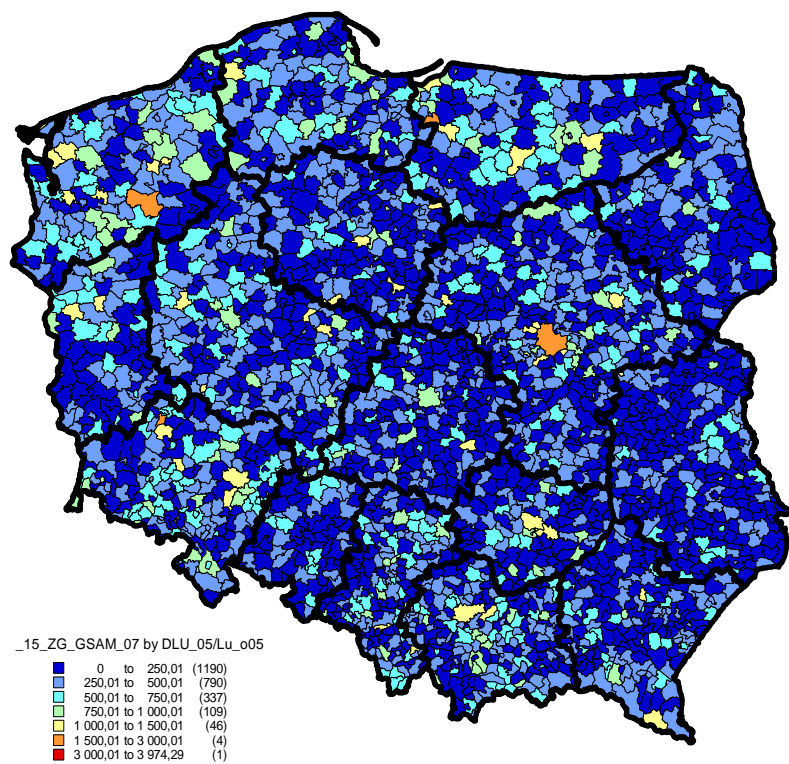
_15_ZG_GSAM_07 by Doch_su15/Doch_o15*100

■	2,4 to 15,01	(68)
■	15,01 to 20,01	(215)
■	20,01 to 25,01	(328)
■	25,01 to 30,01	(367)
■	30,01 to 35,01	(380)
■	35,01 to 40,01	(385)
■	40,01 to 45,01	(357)
■	45,01 to 50,01	(245)
■	50,01 to 60,48	(132)

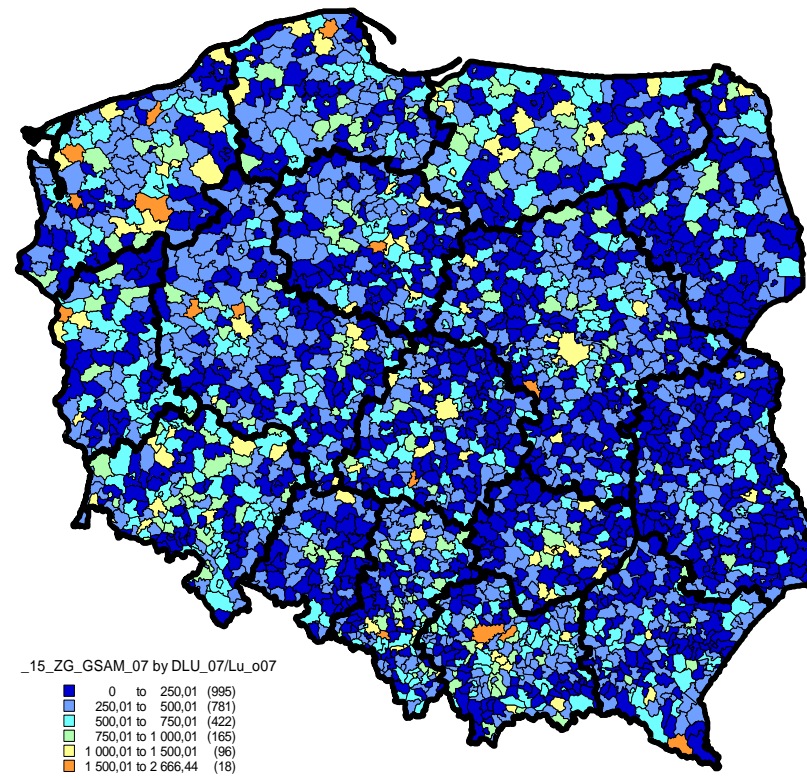

Kartogram 83-88. Poziom zadłużenia gmin w latach 2005-2015

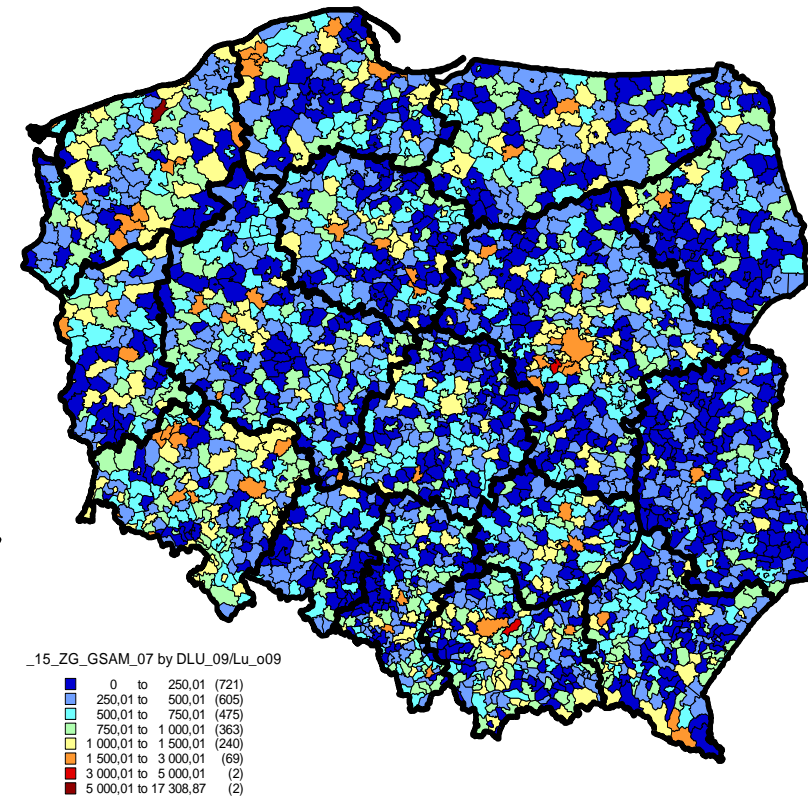
Zadłużenie gmin w 2005 r. - w złotych na mieszkańca

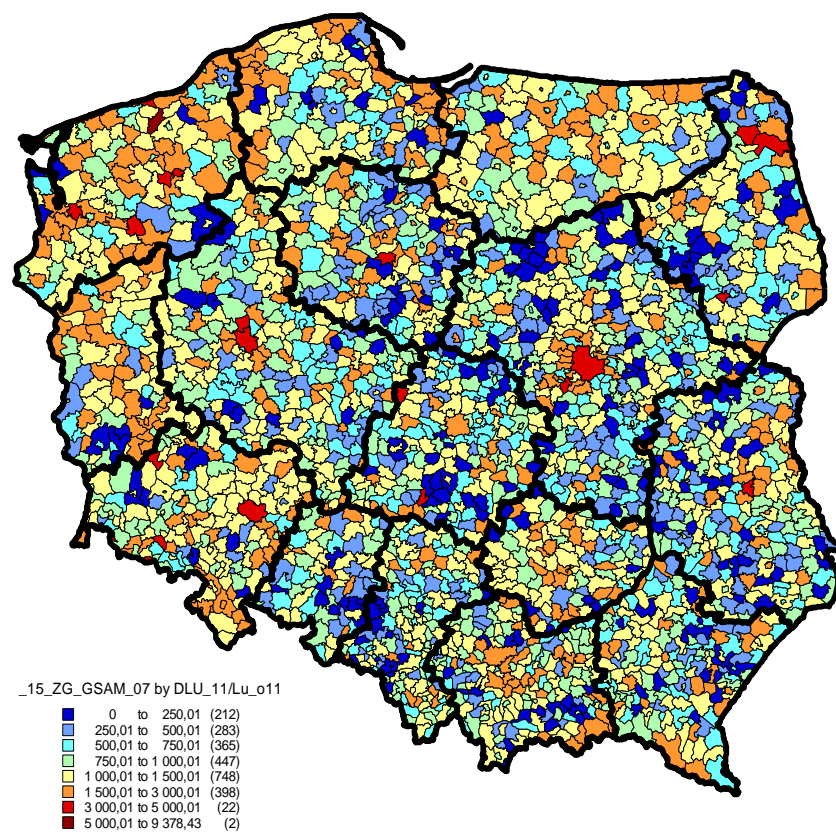
Zadłużenie gmin w 2007 r. - w złotych na mieszkańca

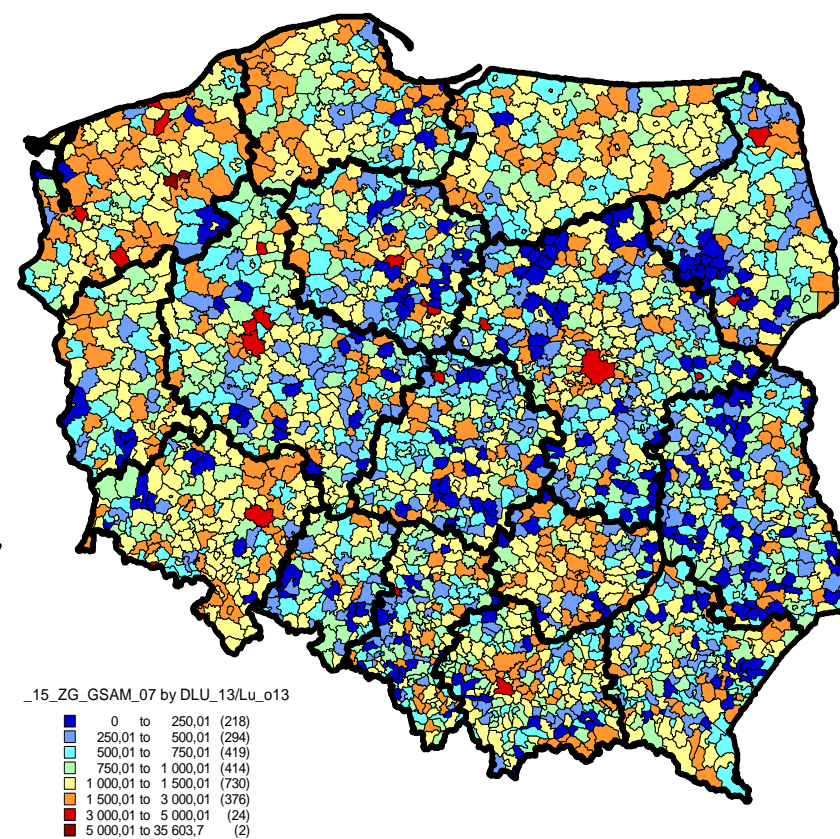
Zadłużenie gmin w 2009 r. - w złotych na mieszkańca

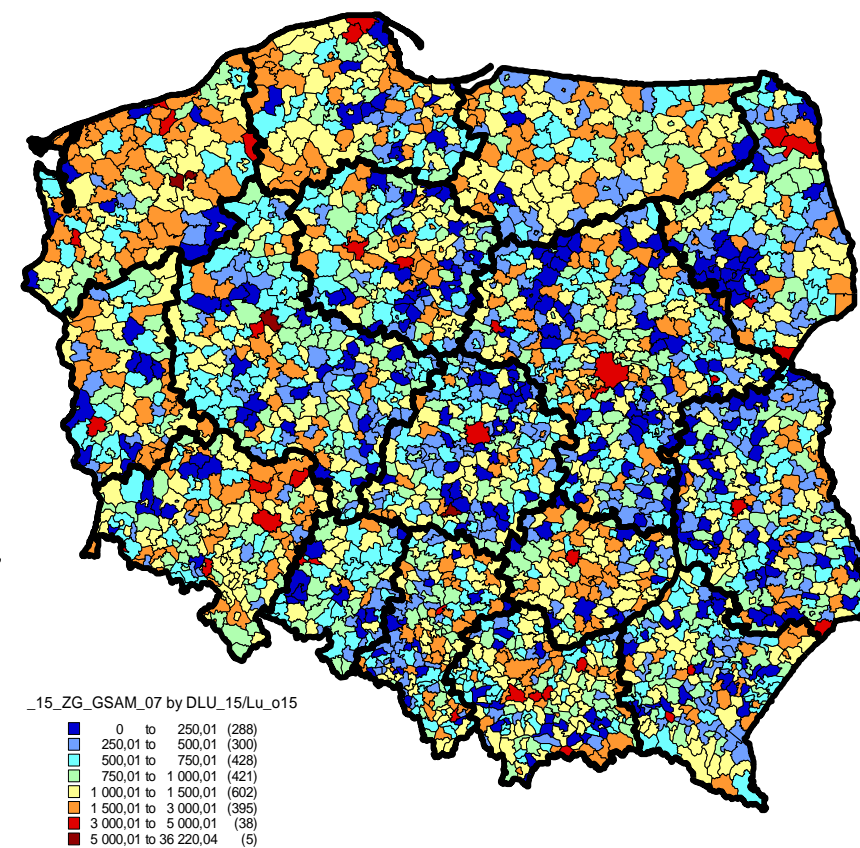
Zadłużenie gmin w 2011 r. - w złotych na mieszkańca

Zadłużenie gmin w 2013 r. - w złotych na mieszkańca

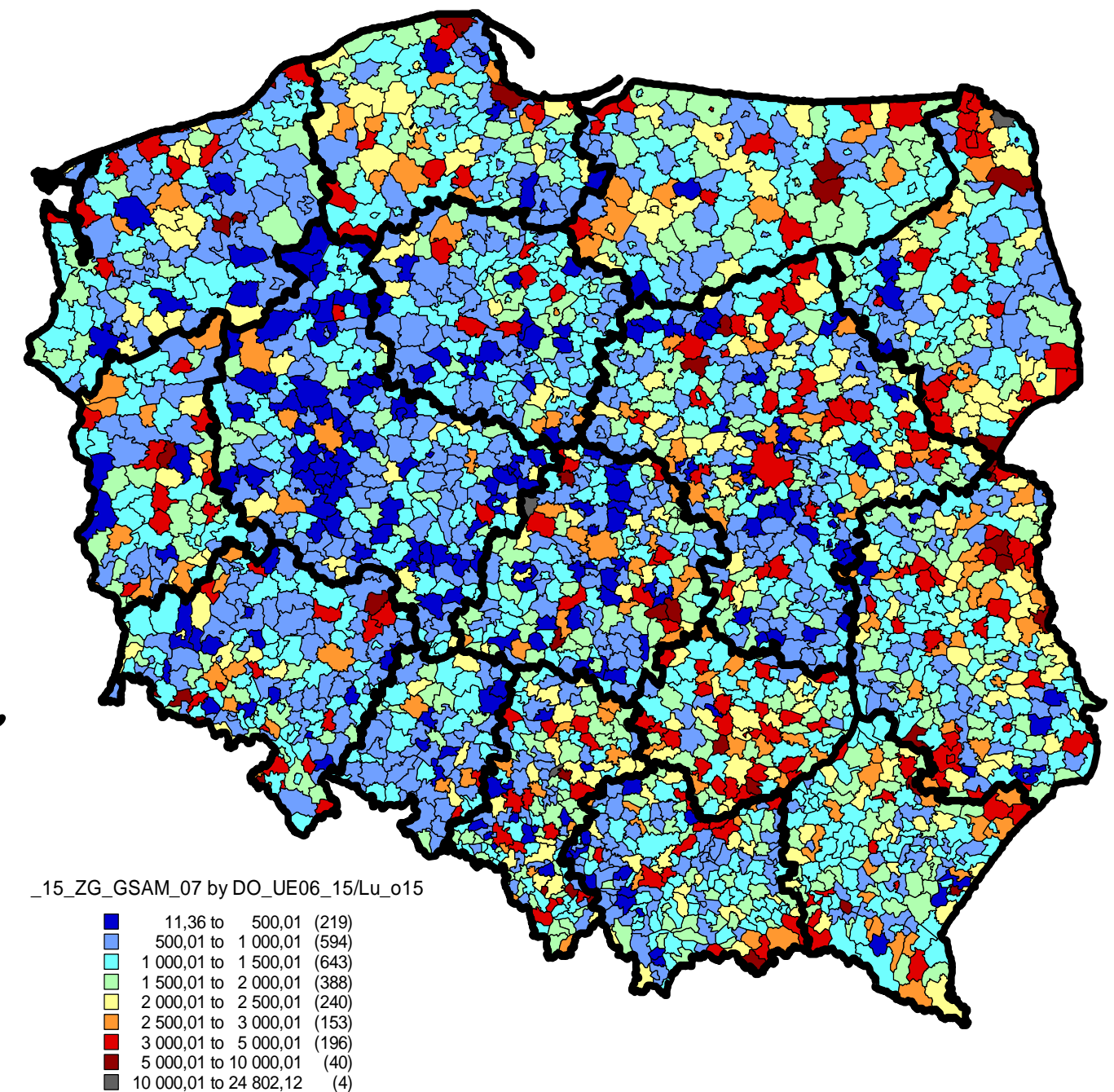
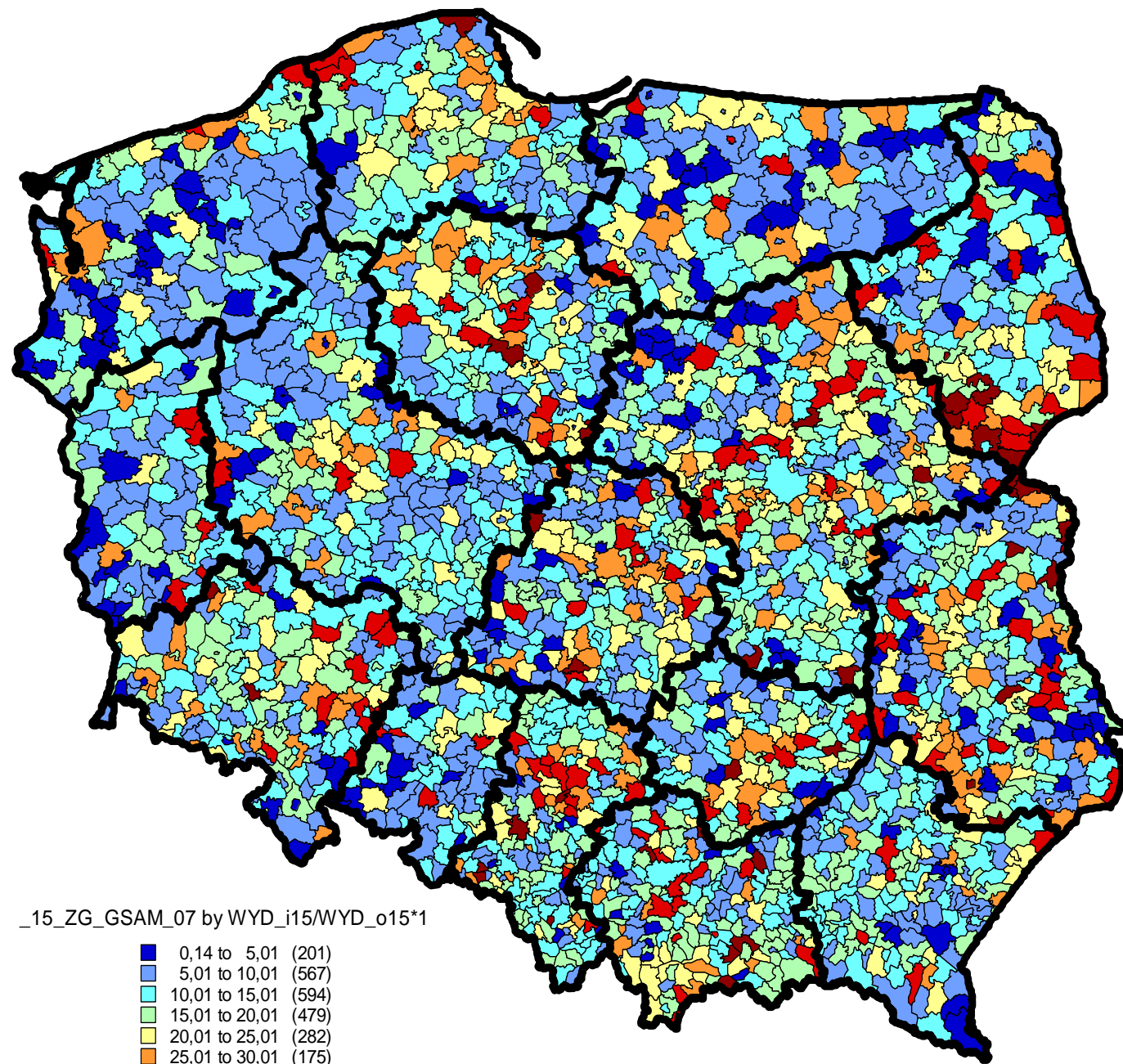
Zadłużenie gmin w 2015 r. - w złotych na mieszkańca

Kartogram 89-90. Wydatki inwestycyjne w budżetach gmin w 2015 r.; dochody z tytułu dotacji z UE w budżetach gmin w latach 2006-2015

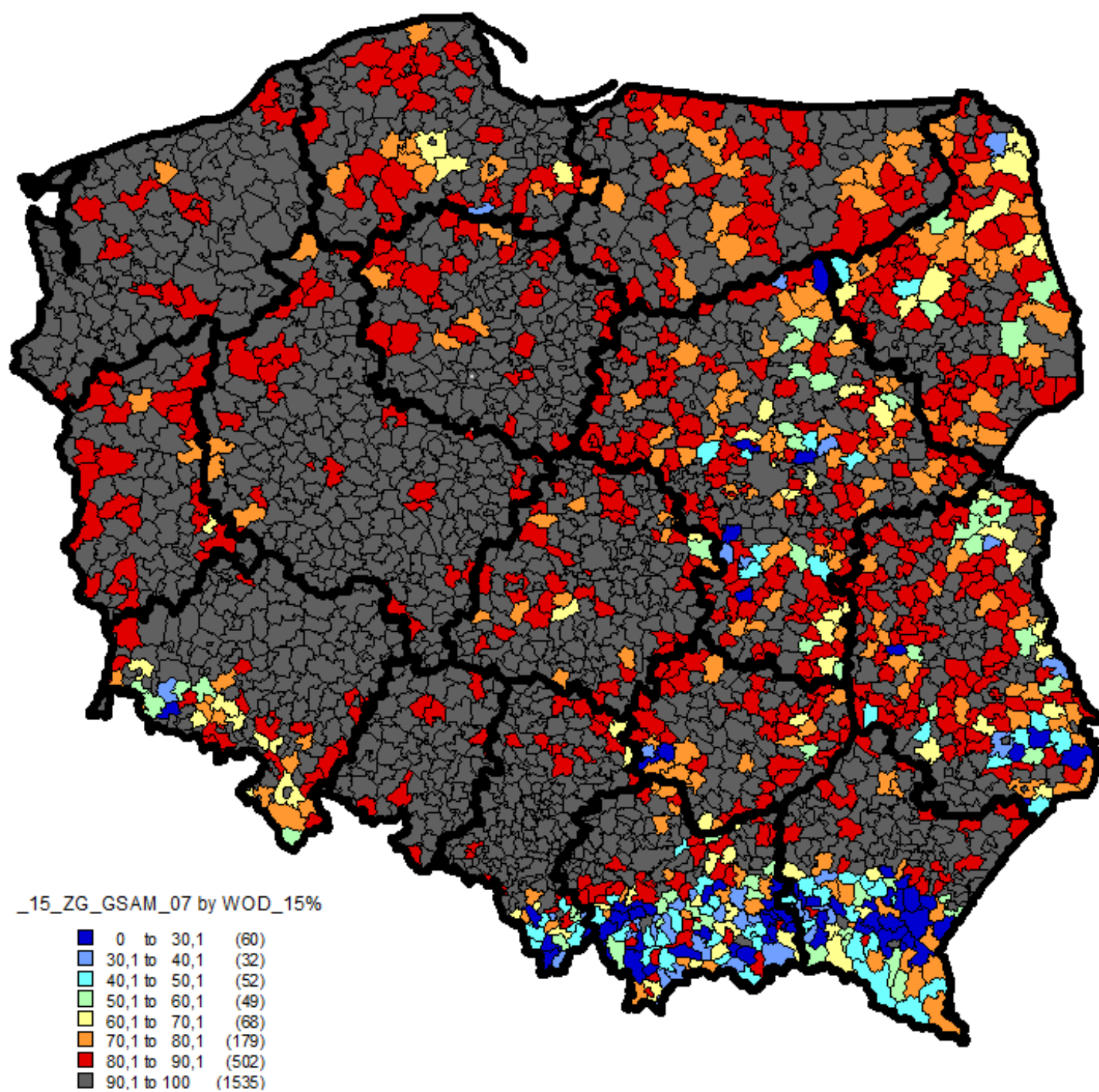
Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem budżetów gmin w 2015 r.

Zagregowana wartość środków z UE zaabsorbowana przez gminy w Polsce w latach 2006-2015 w przeliczeniu na 1 mieszkańca

**Ludność korzystająca z sieci wodociągowej w 2015 r.
- w % ogółu mieszkańców poszczególnych gmin**

Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej w 2015 r.
- w % ogółu mieszkańców poszczególnych gmin

